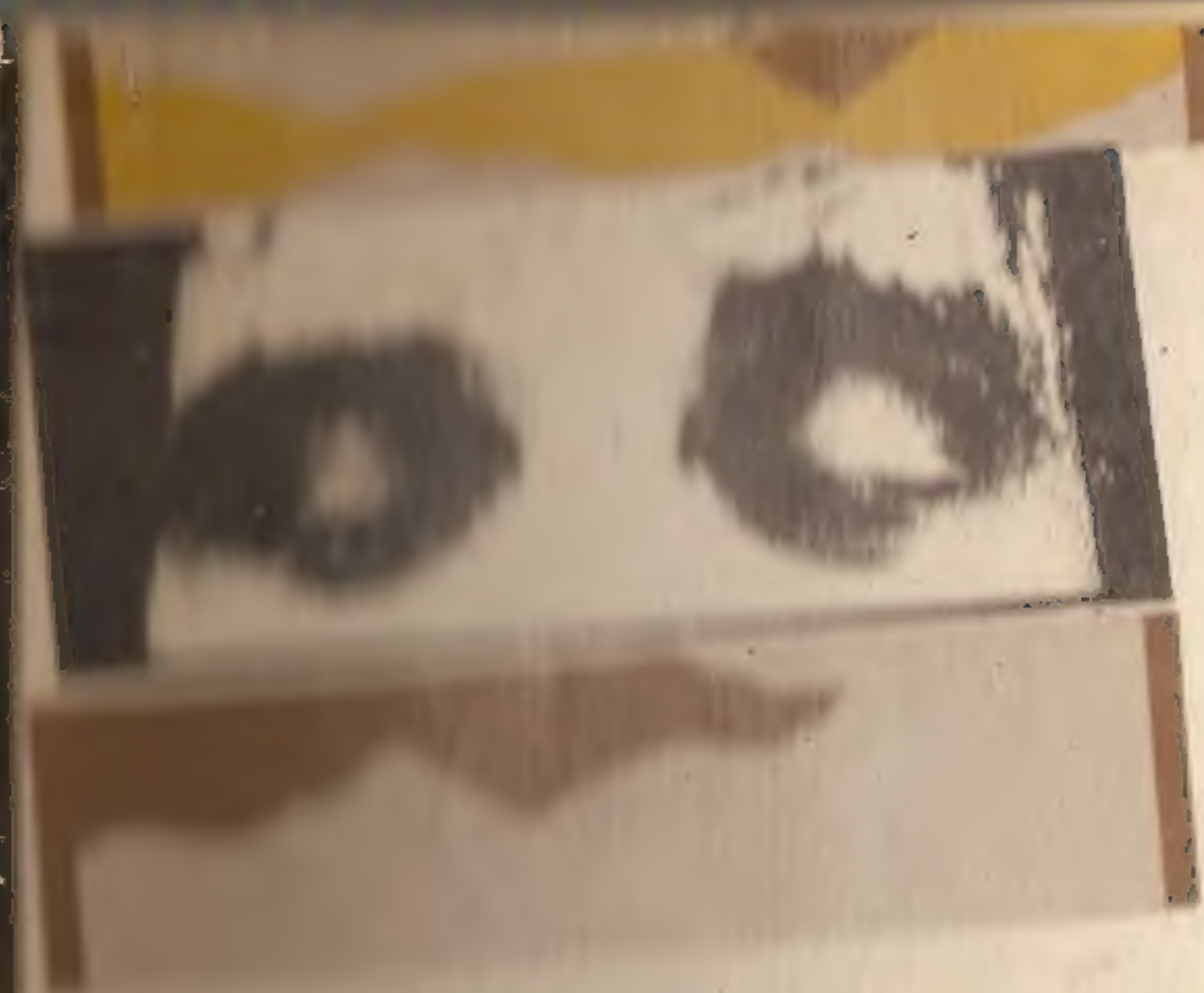

90 kop.

ARDI LIVES Aken vastu päikest

ARDI LIVES
**Aken
vastu
päikest**

ARDI LIVES

**Aken
vastu
päikest**

TALLINN
«EESTI RAAMAT»
1988

Kujundanud Kersti Tormis

Литературно-художественное издание. Арди Лийвес. ОКНОМ К СОЛНЦУ. Роман. На эстонском языке. Художник-оформитель К. Тормис. Таллинн, изд-во «Ээсти раамат».

Тоimetaja P. Uulma. Kunstiline toimetaja M. Raid. Tehniline toimetaja A. Merirand. Korrektorid E. Kõrge ja I. Torm. IB № 6602. Laduda antud 21. 12. 87. Trükkida antud 16. 03. 88. MB-03401. Formaati 84x108/32. Trükipaber nr. 2. Kirj: literaturnaja. Kõrgtrükk. Trükipoognaid 7,5. Tingtrükipoognaid 12,00. Tingvärvitõmmiseld 13,0. Arvestuspooznaid 14,05. Trüklary 50 000. Tellimus nr. 2091. Hind 90 kop. Kirjastus «Eesti Raamat», 200090 Tallinn, Pärnu mnt. 10. Trükikoda «Punane Täht», 200001, Tallinn, Pikk 68.

Llives, A.

L 54 Aken vastu päikest. — Tln.: Eesti Raamat, 1988. — 240 lk.

ISBN 5-450-00199-1

Ardi Llivese romaan räägib kultuurikooli lõpetaja Tuule trotslikust minekust kolkaküla kultuurimaja juhatajaks ja tema pingutustest soikujäänud isetegevusele elu sisse puhuda. Seda tegevuslikku põhiliselt täendavad tütarlapse arenev hingeelu ja kodused konfliktid.

L 4702700200-212
901(15)-88 TL-1-18-88

84.3E

ISBN 5-450-00199-1

© Kirjastus «Eesti Raamat», 1988

I KURI KUNINGATÜTAR

Rahurikkuja

... Ja kuri kuningatütar istus tõlda ning sõitis ära.

Nõnda võiks lõppeda muinasjutt, aga nii tuleb paraku seda lugu, mis muinasjutust üpris kaugel, alata, sest veel samal päeval, kui Tuule Ranna oma väikese kodulinna turuväljaku ääres, kohver käes ja kandekott rihmaga üle öla, autobussi astus, levis too veidravõitu lause endiste kooliõdede-vendade seas kulutulena. Sellest said kuulda isegi paljud kodutänava elanikud ning mõned kaugemateski kvartalitest, otsekui tol augustikuu päikesepaistelisel keskpäeval poleks sealtmait suuremat sündmust võinudki leida. Aga kuna iga sündmus on just nõnda tähtis, kui lähtsaks seda asjassepühendatud inimesed ise teevad või teha tahavad, siis tulebki toda ärasõitu üpris tõsiselt ja lähendusrikkalt võtta, seda enam, et kõige tõsisemalt ja lähendusrikkamalt võtab seda Tuule ise, kes praegusel momendil juba teist tundi autobussi viimasel pingil üksinda konutab ning tusase kärsitusega reisi peatset lõppu ootab.

Põhjusi tusatsemiseks on ülearu, ühe käe sõrmedel ei jõuaks neid vist üles lugedagi, ja Tuule lihtsalt ei taha neile mõelda, tal ei jää selleks mahtigi, sest just praegu ja siinsamas lisandus veel üks, justkui peaks alati sinna, kuhu juba küllaga antud, ikka veel juurde kuhjuma. Ja see sunnibki tüdrukut suunurka põlglikult viltu kiskuma ning mornilt ohkama, nii et paar tema ees istuvat vanemat naist pead pööravad ning uudistavad, miks too tüdruk seal viimasel pingil äkki ähkima ja puhkima hakkas, mis temaga ometi lahti on?

Tuule märkab vahtijaid ja arutab omaette, et küll ähiksid-puhiksid nemadki, kui tema olukorras oleksid. Just äsja sai suur segamets otsa ja kahele poole avaneb ääretuna paistev lausmaa, kus kraavipervelt võib küll põõsapuhme leida, aga ühtki korralikku puud enam ei kuskilt. Paremal

viljapõllulahmakad, vasakul kartulimaad, siin-seal üksikud laiali pillatud talumajad — üksik puu kuskil kaugemal on lausa ime... Kogumulje maastikust on lame ja nõnda üksluine, et surmav igavus võtab jalamaid maad.

Tegelikult teadis Tuule juba ette, mis pilt teda siin ees ootab. Varem kordagi elus polnud ta siin kandis käinud, koha nimi oli küll tuttav — vist ajalehest silma hakanud või raadiost kuulnud —, kuid kui ta oma otsusest teistele kuulutas, siis hakkas Piret oigama ja päris, kas Tuule üldse teab, kui mage koht see Valivere on. Seal elanud tema vanaisa, ta olla seal mitu korda käinud, ehkki pärast esimest korda poleks sinna eladeski läinud, kui vanemad poleks lausa kättpidi tirinud; lühidalt, koht on lihtsalt jube, valeldamatult üks nigelamaid Eestimaal: lage, ei jõge ega järve, ei küngast ega nõgu, mäekuplitele ei maksa üldse mõeldagi. Jah, üks metsalarakas on, aga mis see mets siis nii ära ei ole? Ainuke kogunemiskoht on hiljuti avatud uus söökla, kuid seegi pannakse juba kell kuus kinni — ja mida sa sealgi pool päeva teed, vahid aga, kuidas traktoristid ja lüpsinaised hernesuppi lõrbivad ning bitkiid peale närivad! Piret maalis oma õudsest igavlemisest Valiveres nõnda kohutava pildi, et Tuulel tuli kohvrit pakkides ja kandekotti täites oma vaprus tõsiselt kokku võtta. Aga seda ta tegi, ta otse sundis end hambad risti selleks, sest muidu — jah, sest muidu poleks Tuule olnud Tuule. Seda rõõmu, et ta ehmub ja ümber mõtleb, ei valmista ta teistele ilalgi, ennemini sureb. Surra muidugi polnud vaja, tuli lihtsalt asjad kätte haarata, uks enda taga paukudes kinni lüüa ning, nina uhkelt püsti ja lõug upsakalt ees, sirge seljaga, näol suur ükskõiksus kogu maailma vastu, bussi ronida.

«Keegi ei pääse oma saatusest,» kordab Tuule ohates kuskilt kuulnud või loetud lauset, ehkki ta ei saa mõhkugi aru, milles tema süüdi on, et tobe saatüs pidi just teda sellele ettevõtmisele tõukama. Lökkaja polnud ju tema, tõukajad olid tegelikult teised! Jah, just teised viisid ta niikaugemale, et tal ei jäänudki muud üle kui kinnisilmi tundmatus kohas vette hüpata...

Tuule on üle keskmist kasvu sale heledapäine tüdruk, nagu veidi lapselikult ümar ja suured tumepruunid silmad nagu laternad peas. Mõned tüdrukud on ütelnud, et ta olevat koguni ilus. Tuule ise kahtles selles sügavasti ja ei uskunud tüdrukute juttu põrmugi. Ta ootas, et keegi poiss talle seda kuulutaks. Viimast aga andis kaua oodata, ehkki

poisse tema ümber keerles, kuid need kippusid rohkem kättega rääkima kui sõnadega silitama, ning nõnda tuli Tuulel jõuda kaheksateistkümnenda eluaastani, millal õnnelt ilmus üks, kes teda nelja silma all ilusaks tüdrukuks kiitis. Pärast seda uuris Tuule end paar tundi peegli ees, vahits endale tähelepanelikult otsa ning püüdis silmanurgast oma proffilis midagi huvitavat tabada, et Vello sõnadele tähtsust leida. Paljuks nüüd peegel aitas, kuid oodatud sõnad olid lendu lastud ja sellest oli tükiks ajaks üleaurugi, et täis head tuju ja põnevust elada. Too esimene periood Velloga oli ju üks ilusamaid tüdruku elus ning seda oleks vast praegugi kena mäletada, kui teine periood poleks nende vahel kõik nõnda hullusti ära rikkunud, et kauaigatsetud ilusad sõnad ilust kadusid kiiresti kuhugi hämarusse ning järele jäid ainult paha meel, solvang ja viha ning read päeviku leheküljel: «Ma nutan nii lihti. Mul on eluisu täitsa otsas. Ei taha enam elada. Kõik läheb untsu.» Nii kirjutas ühe poisi poolt kunagi ilusaks peetud tüdruk ja kui ta nüüd peeglist oma nutust punavate silmadega loppis nagu vaatas, oli ta lõplikult veendunud, et jutud ilust olid ainult tühipaljad fraasid ja päriselt tuleks igal normaalsel inimesel teda üpris inetuks pardipojaks arvata. Aga olukorras, kuhu Tuule viidud oli, polnudki tal enam sooja ega külma, ons ta ilus või nõiast hullem, nüüd huvitas teda maailmas ainult üks: ära, kaugemale ära siit... kõigi nende ilusate sõnade meisterdajate keskelt!

Kuidas Vello talle enne lahkumist ütleski? «Muidu oled sa päris normis, aga äkki paned kärna ja killud lendavad, mulle paistab, et sa oled niisuke, kes räägib, aga ei mõtle, mida räägib, ning teeb, aga ei tea, mida ja miks.» See oli hullusti öeldud, Tuule kuulutas: «Arva, mis tahad, tean ise, misuke olen» ja läks oma teed. Vello sõnad olid ülbe ülekohus, ainult — miks need sõnad ei unune, hullem, nad püsivad kogu aeg nagu kiusuks meeles ja ta peab neile ikka ja jälle mõtlema? Ilmselt poiss seda tahtiski, küllap oli see tema kättemaks, arvatavasti teadis ta ette, et niisugune uhke karakteristika ei saa mööda külgi maha joosta, vaid jääb pikaks ajaks nagu needus saatma. Ja see teadmine tegi Tuule õnnetuks.

«Sul on jumala õige nimi, tuul on sul peas ja tuult oled sa täis,» sähvas talle kord pahameelehoos sõbratar Karin ning sellest päevast peale oli Tuule pahuksis Kariniga, aga veel rohkem nõrдинud oma nime pärast. Sest kas saab

vanematel veel tobedamat mõtet tulla kui liignime Ranna ette panna Tuule?! «Tuulerand! Rannatuuled!» hõigati teda juba algkoolis. «Poeetiline nimi,» ütles vanatüdrukust klassijuhataja ja algul see tüdrukule isegi meeldis, aga kui nüüd klassivennad hakkasid temaga rääkides alati nime poeetilisust rõhutama ning seda tõgamisi imetledes lugematult kordama tükkisid, siis oli tuju läinud.

Buss jääb seisma peatusetulba juures, millel veidi tuhmunud kiri: «Valivere». Tuule haarab oma kohvri kätte, sikutab kandekoti rihmapidi õlale ja hakkab läbi rahvasumma ukse poole trügima. Uks avaneb, aga enne kui tüdruk välja astuda saab, ronib bussi väike jässakas habetunud vanamehenäss, peaaegu tõukab tüdruku teelt kõrvale ning trügib midagi omaette pomisedes teiste reisiijate vahele. Tuule astub bussist maha, paneb kohvri jalgadel logisevale pingile ning, heitmata bussile pilku, libistab pilgu ette ja taha, veendub veel kord, et midagi igavamat pole ta tõepoolest oma pika elu jooksul näinud, õhkab ning ootab kärsitusega, millal buss ära sõidaks, et saaks rahu-likult oma teed astuma hakata. Praegu, kus bussi akende taga teda kümned silmapaariid uudistavad, ei liiguta ta end sammu võrragi. Tüdruk tunneb ainult ühte: ta tahab rahu, suurt rahu, mida terve viimase aasta jooksul pole peaaegu päevagi olnud ja mille ta on enda arvates praegu küllaga ära teeninud.

Aga justkui meelega seda igatsetud rahu talle pakkuda ei taheta, sest kohe juhtub midagi, mis erutab tüdruku. Enne kui buss jõuab liikuma hakata, kihutab käänakul tagant veoauto välja ja otse bussi suunas, nagu tahaks sellele otsa ajada. Tuule põrkub kergelt ahhetades tagasi: kohe-kohe on masinad ninapidi koost. Aga ei: veoauto pidurdab järsult ja keerab end bussile põiki ette. Nõnda, et killustikku ja tolmu lendab tüdrukunigi. Bussijuht torkab pea aknast välja ja hakkab karjuma. Samas hüppab veoauto kabiinist välja mustapäine noormees, tormab bussi juurde, prõmmib vastu ust, see avaneb ja ta kaob sisse.

Tuule vahib seda kõike jahmunult ja ei saa midagi aru. Veel arusaamatum järgneb kohe: bussist peaaegu lendab välja seesama vanamehenäss, kes sinna trügis, ning kukub teele käpuli. Talle hüppab järele autojuht, haarab vanamehel kraest kinni ja hakkab teda veoauto poole tirima. Tuule ei taipa, mis on vanamehega lahti — on ta purjus, haige või hull, kuid tema meeleheitlik vastupanu ning arusaamatute sõnade mulin jätvavad ehmatavalt veidra mulje.

Bussijuht on jõudnud bussi uksele ja kisab noormehel midagi, Tuule ei saa sõnadest aru, juht kaob ükselt, see lendab kinni ning buss, käänates, veoautost mööda, kaob tolmu üles ajades minema. Tuule vaatab vanamehega rahklevat autojuhti, poiss on pikk ja sihvakas. Lõpuks saab noormees vanamehe kabiini istuma, lööb ukse kinni ja müüd, minnes ümber masina esiotsa, seisatub äkki ning jääb uurivalt pingi taha põrkunud tüdruku mõtma.

Nad vaatavad teineteist kaua, vähemasti nõnda tundub see Tuulele, ehkki too vastastikune põrmitsemine kestab tegelikult ainult viis-kuus sekundit. Poisi pilk on terav, jultunud, niisugune pilk võiks vist nõrganärvilistele isegi hirmu peale ajada, Tuule kergitab kulme ja lükkab nina trotslikult püsti: mis asja see tobe teda vahib? Juba ongi tüdrukul see küsimus keelel, aga välja see lipsata ei jõua, sest äkki paneb poiss käe südamele, teeb tema poole kerge kummarduse, kaob kabiini, pöörab masina hoogsalt ringi ja kihutabki, tolmutult kannul, tulnud teed tagasi.

«Oh sa jutt,» pomiseb tüdruk. Et Valiveresse saabumine niisuguse etendusega algab, seda ei oleks võinud küll ette arvata! Tuule muigab: pole viga, algus on vähemasti põnev. Ning kümme küsimust peas, haarab ta kohvri kätte ja hakkab pikkamisi edasi astuma — nüüd juba lõplikult silmist kadunud veoautole järele.

Ja äkki valdab tüdruku kummaline tunne, ta ei saa aru, on see rahutus või koguni salapärase ebakindlus, see haarab teda üle kere, temas sünnib aimdus, et see, mis praegu siin juhtus, pole tema jaoks kaugeltki lõppenud, et sellel on miski tähendus ja seos kõigega, mis teda Valiveres ees ootab.

Vanapagan

Tuule peab ennast inimeseks, kes mingisuguseid häiringuid elus ei salli. Tõsi, kes neid sallib, aga Tuule arvates kubiseb maailm inimestest, kes igasugu segavatest olukordadest kerge vaevaga üle saavad või kellele mõjuvad need nagu hane selga vesi. Tuule aga elab kõike hirmsasti läbi, kannatab ja vaevleb.

Nii ka nüüd. Mida vähem ta süngele tõmmupäisele autojuhile mõelda tahab, seda enam ta temale mõtlema peab, ja see on lausa võimatu, et ta oma mõtteid käsutada ning

valitseda ei saa. Poisi uuriv pilk püsib ta silmade ees ning sunnib edasi-tagasi arutlema, teatraalne kummardamine võiks isegi muhelema ajada, kuid jõhker käitumine vanamehega on kangelaslikkusest kaugel ja seab tüdruku küsimuse ette: mis pidi küll too suur ja sügav põhjus olema, et vanameest nõnda tuuseldati ja sakutati? Ja Tuule otsitud ning loodetud rahu ongi rikutud, hing läheb autojuhi peale üha rohkem täis ja enam polegi palju vaja, et poisi pilk muutuks juhtunuks ja häbematuks, kummardamine, käsi südamele, labaseks alpuseks ning äti klohnimine füüsilise üleolu magedaks demonstratsiooniks. Salapärase rahutus südames rikub kõik ära, teeb tühjaks žestika teele tuleku, enesekindluse sõidu ajal ning üleolekutunde ümbritseva looduse suhtes. Kõik see, mis varem peas hoolikalt läbi töötatud oli, kümneid kordi mõttes ära lavastatud ning isegi päris rahuldaval tasemel realiseeritud, kõik see muutus äkki nulliks — ja tänu kellele? ja miks? ja milleks?

Tuule vahib uurivalt ettepoole, kääneb pead paremale ja vasakule, aga peale põllulagedate ja siia-sinna käänduva maantee pole ühtki kolhoosikeskust meenutavat majade gruppi näha; kaugemal tukkuvad üksikud talukatused teda ei huvita. Vägisi jääb mulje, et niipea tema rännakul küll lõppu näha pole. Kas Piret ei seletanudki, et bussipeatusest annab maailmatuma maa minna, et see polegi niisama?

Äkki avastab tüdruk, et jalad on teda surnuaia juurde viinud.

Kalmistu asub otse maantee ääres, teda ümbritsevad pooleldi lagunenud kiviaed ja vanad pärnad. Roostes raudvärav on avatud ja väheke kõveraks käärdunud, justkui oleks keegi selle kallal rammu katsunud. «Küllap see autojuht,» käib Tuulel peast läbi.

Kalmistu värava juures seisab korviga mootorratas, Tuule pilk otsib hingelist, aga surnuaialik rahu ei valitse mitte ainult surnuaial, vaid näib enda alla terve Valivere haaranud olevat — vähemasti selles ulatuses, mida Tuule silmapaar püüab, pole ühtki elavat hinge näha. Tuule paneb parajalt raskevõitu kohvri maha, hõõrub väsinud kätt ning otsustab paar minutit puhkust pidada.

Aga koht rahustavaks puhkuseks pole jällegi sobivalt valitud, ehkki suur rahupaik on kae-jala juures: Tuulet torkab mõte linnakalmistust ja ema hauast ning süda hakkab nagu pöörane valutama ja suur hingepein ongi käes. Miks ta ometi enne ärasõitu ema hauale ei jõud-

nud? Üldiselt — millal ta seal viimati käis? Mitte ema surnupäeval, oli ei, siis tuli midagi vahele. Ta lippas kalmistule nädalapäevad hiljem, korjas haualt mõned õhustunud, vilti närtsinud lilled prügikasti ja pani uued esemele. Kõik see käis kähku, tõtlikult ning lohutuste saatel, et järgmisel korral võtab ta endale rohkem aega, koguni istub tükk aega vanaisa haua kõrval oleval pingil ja meenutab ammu möödunud kuldseid päevi ning vanaisa lugematuid muinasjutte, mis olid üks kaunim hui talle. Toda kuldsete päevade mõttes läbihekseldamist oli ta korduvalt unistanud, aga nagu kiuste olid tänased päevad tegevusrohked ja igasugu jahmerdamisi täis.

Nooremama käis ta ema ja vanaisa-vanaema haudadel tihti. Eriti agaraks läks see käimine pärast isa abielumist ütlaga. Isegi siis, kui ta sinna ei jõudnudki, napsas ta koju jõudes pärimisele, kus ta oli, vastuseks: «Surnuaial.» Teda oli nii pagana hea ette visata, tehes ühteaegu näo, nagu ei tahaks ta sellega absoluutselt midagi erilist öelda. Täheks hoidku, siin polnud vihje varjugi, oh ei, see oli lihtsalt põgus vastus uudishimutsevale küsimusele — ja kõik. Aga pärast oma tuppa kadumist nautis Tuule üksinduses oma sõnade sügavat mõju tükk aega...

Äkki tüdruk võpatab. Nagu maa alt on surnuaia väravasse ilmunud keegi, tüdruk polnud näinud teda mööda liivatatud kalmistuteed tulemaski, ei, vist ta sealt ei tulnudki, aga järsku seisab kahe kivist väravaposti vahel midagi suurt, kogukat ja musta.

Kolm pidavat igale asjale hea olema, ironiseerib tüdruk endamisi: kõigepealt autojuht, siis kalmistumõtted ja nüüd, ole lahke, vanapagan.

Jah, vanapagan ise, selles polnud kahtlust, võta või jäta. Mees on laiaõlgne, jändrik, seljas lotendab pikk tume pint-nakk, harkis jalad on mustades pükstes ja säärikutes, kaela, näib, tal nagu polegi, otse õlgadelt algab suur kandiline pea, kus kõigepealt torkavad silma vana kartulit meenutav ulna ning tohutu lõug, silmad on pisikesed-pisikesed ja pakside kulmupuhmade all peidus. Jämedast kerest eemal ripuvad kaks labidast kätt. Kohe loodab Tuule juustepunt-ras kahte sarvemügarikku leida, kuid ei, neid vist varjab vana kulunud nokaga vormimüts, mille roheline värv on kõvasti pleekinud.

Niisugused sõovad väikesi lapsi, mõtleb Tuule, talle meenub üks lapsepõlves kuulnud vanaisa muinasjutt ja võib

ainult imestada, mis on vanapaganal siin tegemist: pole nagu kuulda olnud, et paharetid päise päeva ajal mõõda surnuaeda hulguvad...

Tuule muigab oma naljakate mõtete üle ja arutab, kas ei peaks võõra käest õiget teeotsa pärima, kui jalg ei taha väravale ilmunu poole liikuda, sest tolle käitumine seal äratas võõristust. Vanapagan seisab liikumatult nagu samm ja vahib tüdrukut üksisilmi, tema näol on kummaline jahmatus, otsekui ei usuks ta oma silmi, otseselt kui oleks Tuules midagi nõnda enneolematut ja ootamatut, mis sunnib isegi vanapagana ehmunult tarduma ja tal pilku pööramata otsa jõlitama. «Jälle,» mõtleb tüdruk talle meenub autojuhi pikalt-pikalt mõõtev pilk. Kas tema ilmumine siia Valiveresse mõjub tõesti nõnda rabavalt, kõik, kes teda näevad, sedamaid soolasambaks jäävad ning silmi pungitama hakkavad?

Samas kisub vanapagan tüdrukult pilgu ära ning astub raskel sammul korviga motorratta juurde. Motoriseeritud vanapagan, vangutab tüdruk pead, nähtu lükkab jalad käima ja Tuule astub mehele lähemale.

«Tere,» ütleb Tuule, kuid nüüd miskipärast ei vaata mees tema poolegi, kükitab aga oma ratta kõrval ja pomiseb midagi ebamäära vastuseks.

«Palun... kuidas siit kontori juurde saab, ka see on veel kaugel?»

Mehe kandiline pea ilmub ratta tagant nähtavale ja kaks pisikest terashalli silma puurivad tüdrukust läbi.

«Kontori?» kordab vanapagan. Mehe hää on kume ja madal, see vist ei tulegi kurgust, vaid otse kuskilt kõhusopist. Või mine tea — ehk hoopis maa alt?

«Jah, ma otsin Valivere kolhoosi kontorit.»

«Otse edasi... pool kilomeetrit, siis paremale, seal on teetulp üleval, paremale jääb mets.»

«Aitäh,» lausub tüdruk ja tahab oma kohvri poole tagasi astuma hakata.

Mees masina taga ajab end püsti ja kõmistab:

«Istuge peale, ma viin ära, lähen ise ka sinnakanti.»

Tuule kõhkleb hetke, ta ei tea isegi, miks. Hoidku, ega ta mind valuga otse põrgusse ei sõiduta? Tuule muigab ja ütleb:

«Ah soo, väga tore, aitäh.»

Tuule toob oma kohvri, mees lööb mootorratta käima, võtab tüdruku käest kohvri — tüdruk märkab tema punetavaid ja pealt karvaseid jämedate sõrmedega kämbaid —

... ja istub sadulasse ning annab peaga märku, et tüdruk tagastamele roniks.

Vanapagan keerab muantele ja sõit läheb lahti. Tuule sõit hakkab lõhvida lehvima, ta hoiab ühe käega käepidemest ja teise käega otal rippuvat kandekotti ning vahib eesistuja tagaotsa selga. Ei, ta eksis, vanapaganal on, kujutle vaid, need ka, aga see on lühike, jäme ja päikesest pruuniks põlenud, kippudes pintsaku krae ja mütsi alt väljaulatuva musta juustepuntra vahele peitu jääma.

Peagi jõuavad nad teeristile. Tuule jõuab silmata viita postilõhki «Valivere kolhoos — 0,3 km» ning nüüd sõidavad nad mõõda kõrvalteed edasi. Juba paistab ees mõisahoone ning mitu selle ümber pillatud ehitust, milledest mõned vanad ja mõned päris uued; hoonete välimuse kontrast ümbritsevas lageduses jätab armetu mulje, siin valitseb justkui mingi juhuslikkus ja läbimõtlematus, imeküll, kuidas inimesed tahavad niisuguses paigas elada ja töötada? mõtleb tüdruk. Ainukesena, milles on midagi pillupõhjal, on eemal paremal rohetav segamets.

Nad mõõduvad töökodadest, mille ees seisavad mõned traktorid ja veomasinad. Tuule imestab, et jällegi pole kuskil ühtki inimest, otsekui oleksid kõik nagu kokkuräägitud kohugi peitu pugenud.

Masin keerab vana mõisahoonet ette. Tuule tunneb maja Pireti kirjelduse järgi ära. Pikk väljavenitatud kahekorrueline kivimürakas, mille ees kahe samba vahel lai kümmeastmeline trepp. Maja jätab üllatavalt uue ja puhta mulje, ilmselt on siit alles hiljuti remont üle käinud. Maja ees seisab «Niva» — Tuule tunneb automarke — ja jalgrattahoidlas on kõrvuti neli-viis mitut värvi jalgratast. Tuule tahab juba avastada, et siingi on kõik sama tühi ja väljasurnud kui mujalgi, aga ei: stinsamas mõisa vastas on ootamatult hekiga piiratud nurgake pinkidega ja kae all — seal istuvad paar päris elusat meesolevust ning räägivad suitsu. Mootorratas peatub raudpostide vahele asetatud stendi kõrval, millel klaasi all paarkümmend fotokamundust — küllap eesrindlaste autahvel.

Vanapagan heidab pilgu taha ja Tuule taipab, et tal on tegemist maha kobida. Ta teebki seda, haarab kohvri ning tahab minna ütlema hakata, kuid jahmub: vanapagan vahib teda pungil silmil, mõõdab ülevalt alla ja alt üles, nagu ta hoopis oleks miski ime, mis erilist tähelepanu nõuab. See on vist hull, mõtleb tüdruk ja tunneb end ebamugavalt. Ta pomiseb «aitäh» ja hakkab tõtlikult hoone trepi poole

minema. Ta kuuleb, kuidas mootorratas ära sõidab, heidab pilgu tagasi, näeb vanapagana laia selga ja mütsi all väljaulatuvat juuksepuhma ning märkab, et sõitjagi viskab kiire pilgu üle õla tagasi. Ei noh, mõtleb tüdruk, kui selline pimedas vastu tuleb, siis karda kohe.

Tüdruku põgus pilk libiseb stendil olevatest fotodest üle ja ta tahab edasi minna, kuid miski sunnib teda peatuma. Ühel pildil oli justkui midagi tuttavat, heldus, kuidas on see võimalik? Tuule astub stendile ligemale ja seisab vastamisi näoga, millel surmtõsine ilme ja terav-jultunud pilk. Jah, see ta on, esimene rahurikkuja maanteelt, selles pole kahtlust. Foto all on kiri:

RAUN HINTS,
autojuht

Kena poiss, on Tuule sunnitud tunnistama, samas meenuks talle, kuidas teda vahiti ja veiderdati, mismoodi see takka järgi teda häiris, ta lööb pea püsti, teeb täispöörde ning marsib lalast kivitrepist üles kahe poolega tammepuust ukse poole, mille kõrval suur siit:

«VALIVERE KOLHOOSI KONTOR»

Ja äkki tunneb tüdruk väikest kõhedust, mida ei tundnud ta linnas siiasõitu otsustades ega mahalaitjate vastuargumente kõrvust mööda lastes. Kõhedust, mis on talle tegelikult sama võõras nagu paik, kuhu ta on jõudnud ja kus peab algama elu, mille kohta ei oska praegu ei head ega halba ennustada. Tüdruk seisatub trepil ja äkki valdab teda kummaline tunne, sama imelik kui pärast kohtumist autojuhiga, ning jällegi ütleb talle mingi seletamatu aimus, et ühel päeval ei tähenda see trepp talle enam lihtsalt ainult üles või alla astumist, vaid midagi tähtsamat ja otsustavat, mis keerab tema ellu uue lehekülje — tahab ta siis seda või ei.

Mahajäetud maja

Tuule on sügavalt veendunud, et ta tunneb inimesi läbi ja lõhki. Tarvitseb ainult mõnda veidi aega kõrvalt silmitseda, passida peale, kuidas käitub ja teistega maid jagab, siis veel kuulata natuke, mida suust välja ajab, ja Tuulele on pilt paugupealt selge. Oma kategooriliste otsuste tõttu pildasid mõnedki koolikaaslased teda põikpeaks, sest kui ta juba kellegi kohta oma range hinnangu andnud oli, ega

ta siis sellest naolt laganenud. «Igal inimesel on õigus oma talilikule arvamusle,» oli Tuulel varmselt vastus.

Ja nüüd kätkesti Tuule ringi ja pani kõik, mis panna andis, paika. Ta oli kuskilt lugenud, et Indias jagunevad inimesed seisuse või usu järgi kastidesse, see meeldis talle väga ja nii hakkas temagi oma tuttavaid lahterdama: ühed kasti «Magedad tüübid», teised «Lollid», kolmandad «On lollidehuide», neljandad «Käivad kah, kui paremaid pole» ja nii edasi ja nii edasi... Iseenda jaoks miskipärast Tuulel kasti polnud, ta lihtsalt ei tulnud selle peale, et temagi peaks kuhugi mahtuma...

Tuulel seisab ees kohtumine kolhoosi esimehega ja selles ta end nüüd psühholoogiliselt ette valmistabki. Piret ei teadnud esimehe kohta piuksugi teha, olevat ainult kord näinud ja meelde ei jäänud õieti midagi: keskealine keskmine kasvu meesterahvas ja kõik. Tuulel puudus iga-aastane esimeeste suhtes oma isiklik lõplik seisukoht ja seda lihtsal põhjusel: ta polnud veel elus ühtki esimeest ligidalt näinud. Jah, loetud neist ju ühte-teist oli, mõned olid kanged mehed, keda kiideti taevani ja kelle ümber löödi lausa lokku, aga jagus neidki, kes olid oma majandiga kimpus, suhtusid kultuuritöösse külma kõhuga ja mis kõik... Isegi rajooni kultuuriosakonna juhataja ei osanud talle Valivere esimehe kohta midagi tarka ütelda, sest temagi oli uus inimene ning alles hakkas suurte pingutustega oma rajooni tundma õppima. Ja sellepärast Tuulel väheke raske oligi, sest ta ei teadnud, missugune taktika appi võtta — kas mängida viisakat tagasihoidlikku ja juba ette tänulikku või asuda paugupealt, piik käes ja kilp kaitseks, ägedale rünnakule... Tuule otsustas lootä oma vaistule.

Aga kui Tuule pärast koputamist kontoriruumi sisenes, kus laudade taga kolm naist istusid, kuulis ta keset tuba harkisjalu seisva mehe suust juttu, mis tegi pikemata selgeks, et kohtumine esimehega jääb vähemasti esialgu ära.

«Jälle põle, jälle põle!» pahandab kiitsakas vanamees. «Aga endal vastuvõtuaeg! Käi juba kolmat korda! Kus ta — lüpsab kodus lehma või?»

Pikk keskealine naine laua taga ohkab ja ütleb kannatliku häälega:

«Esimees, Karlake, lüpsab kodus lehma kell kuus hommikul ja kell seitse õhtul. Kui sa siin ei jõua ära oodata, oke mine siis õhtu kodu järele.»

«Või veel!» rõõgatab mees. «Nüüd mine teist veel lehma alt otsima — justkui mul muud teha poleks!»

Ja vanamees kaob ust paugutades välja.

«Mis teil on?» mõõdab pikk naine Tuulet uudishimuliku pilguga.

«Ma otsin ka esimeest,» lausub tüdruk. «Või ametiühingu juhti või kultuurikomisjoni asjameest.»

Kõik kolm naist uurivad Tuulet põhjalikult. Küllap aimavad nad tema kohvrast ja kandekotist isegi, kellega neis tegemist on, nad vahetavad omavahel pilke, paks blond tüdruk haarab telefonitoru, vāntab kuhugi ja nõuab kedagi Lindat kohe ning kiiresti kontoris.

«Võtke istet, ametiühing tuleb kohe,» lausub ta Tuulele ja kõik kolm süvenevad paberitesse; üks klõbistab arvel laual, teine keerutab arvutusmasina vānta ja tipib selles klahvidel ning kolmas tõmbab raske kannatlikkusega mingile suurele paberilehele joonlauaga pikki triipe.

Tuule istub tühele seinā äāres olevale toolile, paneb kohvri maha ja kandekoti kõrvaltoolile ning laseb pilgul ringi käia. Nii nagu väljast, nõnda on maja ka seest tipp-topp. Kõrged aknad, suured kahe poolega kaarjad ukse ja värvilistest piltkividest vanamoodne ahi annavad alust arvata, et ka vanas mõisas oli kunagi umbes samamoodi; ainult mööbel, laualambid ning suur kalender seināl kõnelevad tänasest päevast, samuti mitmed stendid ja graafikud.

Mõne aja pärast siseneb ümarik laia naerusuise näoga naine, viskab Tuule poole kiire pilgu ja küsib üle kontori:

«Kus põleb?»

«Ametiühing, sinu juurde,» viipab pikk lõuaga nurgas istuva tüdruku poole.

Ümarik nägu läheb veel rohkem naerule, ilmselt on tal pikemata kõik selge, ta veereb Tuule juurde ja haarab ta kahe käega nagu vanal tuttavalt käest kinni.

«Minu nimi on Linda Eos, ma olen ametiühingu ülemine ots, ma ootasin teid juba mitu head päeva.»

Tuule naeratab põgusalt ja ütleb oma nime.

«Markust ei ole?» pärib Linda ja naised raputavad korrā raga pead. Linda vuraab kapi kõrvale nurka, kus seisab tahvlike igasorti võtmetega, valib seal paar tükki, väljā pistab tasku ja, haarates Tuule protestist hoolimata tema kohvri kätte, viipab rõõmsalt:

«Lähme!»

Nad võtavad kontorist ja hakkavad, Linda samm-päär võtmetega kulatanaval edasi astuma.

«Mõhha,» viipab Linda mõisaga kõrvu seisvale paviljoni-tüüpi hoonele, mis paneb Tuule muigama: kes küll need elatitjad olid, kes vana mõisa kõrvale niisuguse triip-kooruga piisalt lüsid ajad!

«Palun rääkige, kuidas teie esimees on ka?» ei suuda Tuule kahele pärimata jätta.

«Mis mõttes?» heidab ümarik, veidi kanamuna meenu-vas vormiga Linda talle kergelt uuriva pilgu.

«Noh, nii — igas. Et kuidas kultuuritöösse suhtub ja...»

«Mis ta suhtub!» lööb Linda käega ja hakkab miskipärast naerma. «Meie esimees on omaette ooper,» seletab ta lõbusalt ja Tuule ei saa aru, mis sellele naisele pidevalt nalja teeb. «Meie ülemisele on tähtis, et loomad oleksid söönud ja kõhki!» Linda lagistab jälle oma suuri valgeid hambaid naidates naeru ja Tuule hakkab oma paarilist kasti soku- tama, kas ei peaks too sinna kasti kuuluma, kus kõik need teenustl koos, kes väheke veidrikud või nii?!

«Naoto, vaadake, seal see teie residents ja kultuurikolle paistabki!»

Üsna armetus lageduses üksikutest harvadest puudest — ühe külli — ja elektripostist ümbritsetuna konutab üpris vana kinnise veranda ja madala ärklikorrusega maja, mis põrimalgi tahimisel kultuurikolde muljet ei jäta, pigem mõjub ta sõjandivahetuse mahajäetud külakoolina, mida kuhjaks praegu näiteks mingisuguste varuosade laona kasu- tab; ümber hoone hõljub midagi nukrat ja troostitut. Ah siis seussugune see ongi, ja-jaa, eks Piretki rääkinud midagi lubadikust, millest korralikud inimesed suures kaares mõnda kälvad...

Nad jõuavad õnnetu majakese ette ja siin on mõndagi, mis ohkama ajab. Maja vastas korrastamata põõsaste äāres prahi keskel seisavad mõned pikad pooleldi lagunenud pin- gid, kaks paistavad istumist kannatavat, kolmandast on järele ainult riismed ja paar maast väljā ulatuvat postijuppi.

Linda märkab Tuule pilku ja naerab:

«Taavas teab, kellele need jalgu on jäänud!»

Tohe, mõtleb tüdruk.

«Lähme aga sisse.» Linda pistab võtme lukuauku, tal on lühik aega logistamist, enne kui kääksuva ukse lahti saab.

«Mis imet siin tahta,» seletab Linda, «teist aastat seisab jumala lühjana, et hale vaadata.»

Tuule paneb kohvri maha ja läheb sõnagi lausumata

maja taha: miskipärast hakkas teda enne sisenemist huvitama, mida avastuslikku sealt leida võib. Ja ega siingi midagi ei hiilga: irtakil uksega tuuletõmbuses lõdisev puukuur ja päris katkise katuse ja lausa maas põiki vedeleva uksega armetu käimla.

Maja nurga tagant ilmub tumma Tuule kõrvale Linda ja seletab rõõmsal ilmel:

«Esimhega peab rääkima, teevad korda, tuleb talv, sa halastus, ega siis rahvas lumehanges hakka kükitamas käimal!»

Nad lähevad majja sisse.

Esimene ruum on hämar riitehoid, selle ühest otsast läheb puutrepp üles, teises on kahe poolega uks saali. Saaliks toda piklikku ruumi oleks vist liialt pidulik nimetada, tõsi, ei saa just ütelda, et siit sõda üle käinud oleks, kuid korratust ja mustust on siin rohkem kui küll. Siia-sinna seina äärde on lükatud toolid, üks tool vedeleb keset põrandat pikali. Mõnel aknal on rohekad väljaveninud kardinaad poolripakil ees, üks akendest on päris lage. Ruumi tagaosas on väike lava, tumesinise veidi irtakil eesriide vahelt on näha mingi talutoa mannetult maalitud dekoratsiooni ja kola.

Linda tõttab upakil tooli üles tõstma, justkui oleks see korratuse üks peasüüdlane ja seletab, nagu endiselt naerune:

«Kui Hilda siit kaks aastat tagasi kisaga läks, nii ta siis jäi. Mõnda aega näidati siin veel kino, aga siis kobis see kah mõisa koosolekusaali üle, polnud ju kedagi, kes oleks maja eest hea seisnud, koristaja Anna suri ka ära. Rahvas hakkab juba unustama, et meil üldse oma rahvamaja oli. Kõik lasevad Viisu vahet, sinna on üksteist kilomeetrit, seal on uus ja uhke maja. Aga kui meil siin oleks inimene, kes asjale käed külge paneb...»

Ametiühingu esinaine heidab Tuulele uuriva pilgu, otsekui vaagides, kas tollest sõnaahtrast tüdrukust on niisugust inimest arvata või ei.

Tuule ei lausu sõnagi, ausalt öeldes teeb armetu pilt ta üsna tummaks. Midagi taolist võis ju ette kujutada, aga need mõned kultuurimajad, millega ta varem kokku puutunud oli, mõjusid selle kõrval siin peaaegu paleedena... Tuule paneb kohvri ja kandekoti ühele tolmunud põhjaga toolile ja ronib lava paariastmelisest trepist üles, lükkab hädiselt hingedel kõõksuva ukse lahti ja ongi lava kõrval. Siin ja ka tagapool on dekoratsioone ja igasugu

istutidkula, papist puid ja pöösaid, taburette, kaste ja muudabalaide. Tüdrukul annab kenasti turnida; et ainukesse esimesesse lavatagusesse toakesse jõuda, mida võiks vist eeldatavasti pidada. Siin vaatavad talle vastu paar lauda, millel vedelevad plekist tuhatoosid ning tühjad õllepudelid, toakeses on veel paar tooli ning kolme jalaga taburet, seinal ripub katkise nurgaga tuhm peegel ja nurgas mustendab ivake villu vajunud plekkahi.

Tüdruk märkab laual mingit masinakirjas käsikirja, ta satub selle kätte ja loeb esimeselt leheküljelt: «Hugo Raudsepp. «Vedelvorst». Komöödia neljas vaatuses.» Allapoole on pliiatsiga põiki ja suurelt kritseldatud «Kustas» ja sellele on kaks jämedat joont alla tõmmatud.

Tuule kõrvale jõudnud Linda seletab naeratades:

«See jäi meil mängimata, minagi pidin kaasa tegema, Maaila või mis ta oli, aga ega see Hilda saanud siin millepärast lõpuni hakkama. Tema oskas ainult suure kisa ja karaga alustada, aga asjade lõpuleviimine nagu polnudki tema asi, huvi kadus ära ja kõik läks liga-loga laiali.»

Nõnda-nõnda, keegi Hilda ei saanud, aga tema, Tuule, tähendab, peab saama? Tüdrukul on tunne, justkui polekski see tema, kes siin seda haletsusväärset pilti uudistab — taevast küll, oleks õnn, kui see tema poleks ja siin seisaks hoopis teab-kes, kellele kuu aega tagasi üks hull mõte pähe tuli ja kes nüüd sinise kurva tegelikkuse ees seisukoha võtma peab! Aga mida teha — on tahetud, on tulnud, taganeda pole enam kuhugi...

Peagi lähevad Linda ja Tuule mööda nagisevat puutreppt ärklikorruksse ja esimene avab ukse ühte tuppa; rohkem tube ei paista siin olemagi.

«Tele uus kodu,» ütleb Linda ja naeratab südamlikult. «Siin peaks natuke viisakam olema, eks?»

Tõsi: tuba kööginurgaga on tõepoolest puhas ja korratatud, ehkki kollasemustriline pleekinud tapeet on vana ning mõnest kohast rebenenud. Siin on paari poti ja paniga pliit, mille kõrval puuvirn ning kirves, samas taburet pestukausiga, kõrval veeämber, seinal naelte otsas ripnevad mõned puhtad käterätid; pliidi vastas on madal luitunud köögikapp ja taevast teab miks sila eksinud korvtool, toa otsas on madratsiga raudvoodi, millel mõned tekid ja padjad, jällegi taburet, sedapuhku väikese laualambiga, veel on siin kahe poolega üsna talutava välimusega riidekapp ja akna all laud paari tooliga.

Tuule pilk jääb lauale pidama: keset lauda on krobelisest klaasist mahlapurk, milles kimp mitut värvi põllulilli. Ta puudutab käega ettevaatlikult lilli ja vaatab veidi imestades Linda poole:

«Ilusad.»

Linda naeratab vabandavalt:

«Mul polnud kuskilt korralikku vaasi võtta...»

«Oh, milleks!» ohkab Tuule. «See on kõige armsam asi selle katuse all, kohe südame teeb soojaks.»

Esmakordselt kustub Linda näolt naeratus ja ta põrnitseb võõrast tüdrukut ettevaatliku umbusuga: ega too äkki pila?

Aga Tuulel pole seda mõtteski, juba uudistab ta aknast välja, näeb majaesist ja tuttavaid lagunenud pinke, kaugemalt põllulappe ja talumaju: mööda teed roomab üksik traktor. Tuule kõõritab üles taeva poole ja uurib:

«Mis... see aken on — alla päikest või?»

«Jah,» kahetseb Linda häälega, justkui tema oleks süüdi, «ega ta siia paista küll, see jääb ju põhja poole.»

«Ahah.»

Tuule häälitseb nukralt. Jälle on ta päikesepoolsest aknast ilma — nagu oma kahes varasemas koduski. Mul lihtsalt ei vea, mõtleb tüdruk, mul ei vea siin maailmas enam millegagi...»

Samas jõuab temani Linda hää:

«Seadke end nüüd sisse ja... Söökla on lahti kella kuueni, sealt saate endale midagi kaasa ka vaadata, söökla on mõisa kõrval, mäletate, ma näitasin. Ja tulge homme kella üheksaks kontorisse, siis on esimees kohal, kui ma saan, tulen ka. Nägemiseni siis!»

«Nägemist.»

Uks krääksatab kinni ja Tuule kuuleb, kuidas trepilauad kaugenevate sammude all naksuvad.

Ja koos nende haihtuvate sammude ja maadvõtva vaikusga haarab Tuulet taas suur üksinduse- ja nukrusetunne. Tüdruku hing on tühjemast tühjem ning tema peas kriibib valus mõte: millegi ramalamaga kui selle ülepeakaela siia-tulekuga pole vist kogu maailmas veel keegi hakkama saanud!

Uus kodu

Uus kodu ei meeldi Tuule keset tuba ja ei oska millegi selgitada. See on tema vana häda: põrmugi ei meeldi teda ümbritsevad, kuhu ta ettevalmistamatult satub, ootamatuks muutusiooni kukkumine nügib tegutsemisvõimekuse mähkma. Kui praegu oleksid siin Tuule koolikaaslased, oi, kui palju hõlpsam, sest teiste ees on ülepakkumine tühi asi, teiste ees võib ikka teatrit teha; enda jaoks on aga mõeldud raskevõitu, see ei taha kohe kuidagi usutavalt välja kukkuda.

Nähes, see pügerik peab siin minu uueks koduks saama — loll kummitus, seda teab ainult armas jumal taevas. Üldse on tal juba kolmas kodu, ehkki sõna «kodu» ei taha veel kuidagi ajju mahtuda — kõik on võõras. Millegagi, mis tema ümber, pole tal vähimatki seost, tuba ja esemed ei kuulevad omaette ja väljaspool teda — nagu temagi on sinu nelja seina vahel ja tundmatute asjade keskel võõrkehi.

Uus kodu oli väike kahetoaline korter, kus Tuulel oli restas akna all väike valge kirjutuslaud ja kušett. Sellest kodust on tal kõige ilusamad mälestused ja kõige vabamad nukrusehetked — jah, juhtus viimaseidki, kus mõnest pisaraidki pühiti. Tõsi, kurbadeks momentideks Tuule enda ümber tunnistajaid ei kogunud, seda Tuulet ei tundnud ükski koolikaaslane, isagi mitte, võib-olla ema ei oskas temas toda teist Tuulet, kes üksinduses aknal kukutseda võis, märgata, kuid ega emagi sellest valjuhäälselt märku andnud, ta isegi ei vihjanud sellele, nii et too ema arusaamine tütre hingehädadest oligi äkki rohkem Tuule soovunelm või ettekujutus kui tegelikkus.

Selles kodus võttis tükk aega, enne kui Tuule ta hambad ristis omaks võttis. Jah, selles kolmetoalises, mille isa ja Lisa oma seniste korterite vastu vahetasid, oli Tuulel oma tuba ja toas põhiliselt tema enda tuttavad asjadki — kirjutuslaud, tool, kušett, väike kapike, juurde ilmusid veel Lisa korterist üks tugitool, kooliõdede kingitud graafiline leht õhuluse järHEMAASTIKUGA ning isa käest saadud transistorraadio. Ühesõnaga, interjööri oli omane või peaaegu omane, kuid kodutunnet takistas sündimast kõrvaltubades ja köögis ringi tiirutav võõras naine, keda isa, arvates, et Tuule ei näe, alatas kaelale suudles või kes ise oma valged saledad tumepunaseks värvitud küüntega käed vaieldamatus omandiõiguses ümber isa kaela põimis. Ja kui

lõpuks tuli majja veel väike valge juuksetutiga kisakori, siis oligi maailmas veel üks šabloonne lugu rohkem, mis sarnanes justkui kliše pealt tõmmatud tuhandete ja tuhandete teistega. Tuulet lepitati uue koduga tinglikult ainult üksi see, et tal oli oma ruum, mille ukse enda järel prõmutades kinni lükata ja, kui tarvis, lukkugi keerata võis.

Aga siin on kõik lausa karjuvalt võõras ja see teeb nõutaks, tüdrukul on tunne, nagu oleks ta kätest ja jalgadest seotud. Ta põrnitseb tummalt asju ja asjad vahivad sama tummalt teda ning läheb terve igavik, enne kui tüdruk taipab, mida ta peab tegema: iga asi tuleb oma käega oma tahtmist mööda ringi paigutada! Ja lähebki lahti: kõigepealt sätib ta pliidi potid ja panni teisiti ritta, seejärel toob voodi kõrvalt teise tabureti, tõstes laualambi esialgu lihtsalt põrandale. Taburet läheb teise samasuguse juurde ja selle peale tõstetakse ämber, võõrad käterätid riputab ta ühele naelale kokku, et enda omadele ruumi teha. Tükk aega peab ta aru, mida kõõgikapi ja korvtooliga peale hakata, siis veab ta korvtooli akna juurde laua kõrvale ning sikutab üllatavalt raske kapi pool meetrit edasi välisuksele lähemale. Tehtu üle vaadanud, tunneb ta juba pisikest rahulolu. Kogu jõudu kokku võttes tirib ta riidekapi nurgast välja ja sätib selle põiki voodi ette, nõnda, et väljast sisse astudes pole magamiskohta nähagi. Lamp rändab lauale ja väsinuna vajub ta korvtooli, mõeldab tehtut ja leiab äkki, et nõnda võiks siin isegi mugav lugeda olla.

Tuule pilk käib mitu korda üle toa ja ta avastab, et nüüd, kus oma käega on peaaegu igat asja puudutatud ja teise kohta või teise nurga alla seatud, on kõik tükk maad lähedasemaks muutunud — «omaseks» oleks veel palju öelda.

Nüüd kargab tüdruk oma kohvri ja kandekoti kallale. Kui korteri ümberkujundamine käis aegamööda, ettevaatlikult, justkui igat asja võõrastades või oma tegevuse mõttekuses kaheldes, siis nüüd, hakates oma asjadele kohta leidma, muutub Tuule üpris toimekaks. Toidukraam — leib, sai, või, suhkrukott, mõned konservid, pakisupid, pudel mandariinisiirupit, juustutükk ja vorstijupp leiavad kõõgikapis paiga; enne seda nühib ta niiske lapiga hoolega kõik riiulid üle. Riiulitele ilmuvad veel mõned suuremad ja väiksemad taldrikud, paar kruusi, mõned paarid nuge-kahvleid, suuri ja väikesi lusikaid, isegi kulp. Ja Tuule peab vastu-meelsusega tunnistama, et Estal oli paraku õigus, kui ta need kõik kohvrissi toppis: ise oleks ta küll pooled asjad

paigutada. Peenkausi kõrvale ilmuvad seebikarp ning pastatükk ja pastatükk «Buratino». Suures riidekapis on mõned riidepuud, neile lähevad kleidid, kampsun, riidevõlm, vihmamantel, kapi põhja kolm paari kingi, riiulitele kaks ja kolm sukupaari. Beežid kõrge kontsaga säärikud lähevad viltuukse kõrvale. Lauale lambi ja lillepurgi kõrvale ilmuvad aratuskell, mõned raamatud, vihikud ja kaks postaplikaati. Kolge viimasena tuleb kohvrast välja puust kapisel kabinest all olev foto, mida sätitakse lauale tükk aega, enne kui palgutusega rahule jäädakse. Fotolt vaatab vastu Tuulele meenutav keskealine tõmmu naeratav naine. Tüdruk valub tükk aega pilti, ohkab, seab põllulilled fotoga tagasi, ohkab uuesti ning asub kandekotti tühjendama. Paar tükki riputatakse naelte, kirjutuslaua sahtlisse lähevad igasugu tuubid, tšotikud ja huulepulk, teise sahtlisse kammikond ümbrikku ja kirjapaberiplokk, kolmandasse, kõrge alumisse, kõvade pruunide kaantega kaustik, mida süüa paelaga justkui kingitus kinni seotud. Isa soovitud kaasa rännanud «Rahva Hääle» seinakalender pannakse tohku-naeltega akna kõrvale seinale. Veidi kortsus ja arvudest harmendavad lillelised aknakardinad kisub Tuule pool ja peidab tabureti alla: need kõlbavad veel ainult dekoratsiooniks. Esta soovitusel kaasa veetud kardina-riidelekk — helesinine suurte valgete mummudega — lõigatakse vaevaliselt maniküürikäärde abil pooleks ja seatakse kahele poole akent.

Kui Tuule oma mässamise lõpetab ja kella vaatab, imestab ta, kuidas kaks tundi on nagu lennates kadunud. Ja kui ta naab uksest välja läheb ning uuesti sisse astub, võtab teda roomsa üllatusena midagi tuttavlikku ja omast vastu ning tüdruk peab tunnistama, et asjal on juba, võta või jata, jumel, et niisuguses toas võib inimene isegi elada... See avastus rahustab teda, ta viskub voodile pikali, torkab kaad pea alla, laseb pilgul üle toa käia ning tunneb äkki, kuidas lemas enesekindlus taastub, — toosama enesekindluse, mis enne siiasõitu kõik nädalad tema kaaslaseks oli. Ja jah, imestab Tuule, normaalse enesetunde saavutamiseks võib inimene ise ikka mõndagi ära teha küll. See suur avastus tõstab tuju, ta kargab üles, sätib linad voodile, sikutab padjapüüri padjale, seab kaks tumehalli tekki peale ja on endaga üsna rahul. Kõige lõpuks toob ta kandekotist välja väikese «Selga», paneb lauale ja vajutab mängima. Tuba täitub veidi plekihäälse muusikaga. Tuule seisab keset tuba, ringutab, ütleb «Ui-ui», teeb paar tantsusammugi — ja tai-

pab äkki, et rohkem ei oska ta enam midagi peale hakata. Tüdruk läheb akna juurde ja vaatab välja. Aga mida siin ikka vaadata: ümberringi endine lagedus, üksikud harvad puud, põldude vahel inimtühi tee, eemalt paistab mõisa-hoone; kuskil seal käib mingisugune elu, sõidab mõni auto või mootorratas ja liigub üksikuid inimesigi.

Tuule esimene elevus hakkab kokku kuivama. Jah, imelik mõelda: lähema viiekümne-kuuekümmne kilomeetri raadiuses pole tal ühtki tuttavat inimest — päris oma inimesest rääkimata. Tõsi, paljuks neid omasid varemgi jätkus: kodus elas ta isast ja Estast eraldi ja kultuurikoolis vaheldusid sõbratarid üpris tihti. Viimases oli vist peamine süüdlane Tuule terav keel... Ei, ega Tuule seltsimatu tüdruk olnud, ta oli mõnegi ettevõtmise innukas hing ja oskas isegi apaatsaid unimütse kaasa tirida ning kas või keset linnaväljakut tiritamme kasvatama panna — kui viimast näiteks ürituse mõte nõudis. Kuid toosama eestvedamine talle pahatihti karuteene tegigi: need, keda ta kamandama kippus ja uute horisontide poole utsitas, kukkusid mõnigi kord protestima ja paljuks siis veel tarvis, kui konfliktid käes olidki: üks haavus, teine vihastus, kolmas jonnis...

Tuule vahib aknast välja ja mõtleb, kui tihti seisis ta nõnda oma kodu aknal ja piki tänavat piilus, millal ometi nurga tagant Vello ilmub. Jah, terve aasta ei tohtinud ta üksinduse üle kurta, vastupidi, tema süda laulis ja hõiskas, sest koos Verloga läks tema elu justkui nõiavitsa väel rikkaks ja säravaks. Tänu Vellole suvatses ta isegi Esta jaoks leebemaid toone leida ning tallegi ei jäänud märkamata isa ja võõrasema pilkudevahetamised, kui ta nende ümber ülevoolavalt heas tujus nagu noor, väsikas kepsu lõi.

Kas Vello poleks võinud praegu koos temaga siin olla? Jessas, kuidas nad oleksid kahekesi seda tuba kraaminud ja igale asjale oma õige koha kätte otsinud! Nuputanud, vaielnud, tülli läinud ja naerdes leppinud... Välja jooksnud, sööklas suppi luristanud, pärast käsikäes kõik Valivere kah-vaatamisväärsused ükshaaval üle mõõtnud... Ja siis, väsinute ja õnnelikenä, esimest korda oma kergelt kräuk-suvasse raudvoodisse sooja teki alla pugunud, tugevasti-tugevasti teineteise ümbert kinni hoidnud, aina suudelnud ja suudelnud ning tundnud, kuidas südamed ühes taktis nagu dirigendikepi järele löövad ja kui ühtemoodi korrada nad hingavad...

Tuule keha läbib kerge värin, nagu oleks tal külm. Oh ei — niisuguseid ilusaid klantspilte ei saa elus olla, või-

... sest siis poleks Vello ju... poleks tema ise — ja Vello ema ei oleks... Jah, poleks, poleks, poleks! Tuule on enda... juba tohutult kaua maailmas elanud, aga vara... siiski, mis teda justkui finaalina siia... tal paraku poonud; solvang ja valu on liiga... niisama lihtsalt lahti saaks...

«Nõnda kõhe kiri, kuidas sa kohale jõudsid.»

«Tõsi, olid lühed sõnad enne kodust valjumist. Isa tahtis teda oma autoga kohale tuua, kuid Tuule sõdis sellele kate-pööratult vastu. Kui ta juba on selle asja ise otsustanud, ei läheb ta ka ise ja riikliku transpordiga, palun väga! Tema sõiduk oli loomulikult ettekaane, Tuule lihtsalt ei taht-nud muudagi, et keegi — eriti veel isa! — oleks tema... sõidukumise meeleolusid ja muljeid registreerinud... Jumal hoidku! Kas neist senistest ohkamistest, pea-vaatamistest ja käte ringutamistest veel vähe oli!»

Mitu korda on Tuule mõelnud, et tal pole mitte üks, vaid kolm isa. Üks isa hüpatas teda väiksena põlvel, käis temaga lossimäel jalutamas ja kinos, selle isaga nutsid nad poola parvi teineteise pead ja põski silitades koos, kui sel-gus, et ema, nagu arstid ütlesid, «üleni vähki täis» oli ning ei lüüdnud kuud aegagi, kui kõigel oligi lõpp. Siis oli Tuule... karmine.

Verloga ema seltsilist isa jätkus veel kaheks ja pooleks aastaks, Tuule oli isa küljes nagu takjas, neid vabu hetki, kui nad ninapidi koos poleks olnud, oli ilmatuma vähe ja... automaatselt mööda tuttavaid ja sugulasi kau-pemal ning lähemal oli midagi nõnda endastmõistetavat, et kuigi ilma selleta polekski oma nime väärt olnud. Aga...

«Kuu, kas sa tead, kellega su isa käib? Sikuga!»

Selle uudise esimene kuulutaja oli Piret, peagi lisas mõni teinegi vajalikku ehmatavat informatsiooni ning varsti ei jäänud loomulikult tulemata päev, kus ta sõbrataridega kohvikusse sisenedes ühe laua taga oma isa koos tolle... nägi.

Sikuga kutsutu polnud keegi muu kui keskkooli eesti keele ja kirjanduse õpetaja Esta Sikk, kes väikelinnas oli jäänud silma torgata sellega, et avaldas tihti kohalikus ajalehes kultuuriloolisi kirjutükke, esines rajooni mineviku uurijute juubelpäevadel ettekandega, õiendas alaealiste... komisjonis, laulis rajooni kultuurimaja kuulsas sega-kooris, mis oli korduvalt vabariigist väljas käinud — ja

nõnda edasi ja ikka nõnda edasi. Teda ennast ja tema kooli seinte vahelt lendu lastud hüüdnime teadsid linnas pea-aegu kõik ja muidugi on pikemata selge, et Tuule isa ja Siku teineteise leidmise lugu («See on just nagu kahe tutt-püti ühe armastuse lugu,» seletas Karin ja mida ta sellega täpselt mõtles, jäi teistele veidi arusaamatuks, kuigi nalja tegi palju) kuni registreerimiseni ja tagasihoidlike pulma-deni välja oli üldise keelepeksu objekt nii koolis, kus Sikk õpetas, nii isa töökohas KEK-is, rääkimata kultuurikoolist, kus Tuule alles käis.

ning kes aga tahtis oma erilist armastusväärsust Tuule vastu üles näidata, see korraldas igal võimalikul juhul «Mustvalgekesest»... «Mõtleks, kui vaimukas» vangutas Tuule irooniliselt huuli kõverdades pead ja püüdis teha näo nagu see ei puudutaks teda karvavõrdki; südamesse aga jäi tunne, millele ta isegi ei osanud nime anda.

Tuule vahib arupidavat lapasahtli poole, kuhu ta mõn aeg tagasi Lõbriku ja kirjaploki suskas ning otsustas, et niipea ta vee kellelegi andagi sargeldama ei hakka — oodaku ja vahitigu tühja kirjakasti, temal pole kiret. Kui ta juba kord oma suure ja vägeva iseseisva tee valinud on, siis tuleb üksindusega leppida ja ta ei tee isegi endale peegli ees nägu, mida ta tõeliselt praegusest olukorrast arvab.

Kui keegi oleks sel õhtul pilgu vana kultuurimaja ärklis korruse valgustatud akna poole heitnud, oleks ta seal silmanud pikka aega liikumatult seisvat ja üksisilmi pimedusse vahtivat tüdriast.

Esimees

Nagu juba öeldud, polnud Tuule elus veel ühtki esimeest näost näkku näinud, niisil oli ta sama valge leht kui linna laps, kes peab tutvust hobuse, seapõrsa või hanega ainult foto või filmi kaudu. Muidugi on ajalehes või teleekraanil mõne esimehe nägu vilksatanud, aga ega Tuulel neiss süvenemiseks põhjust polnud, taevast halasta, mis peak temal nendega pistmist oléma? Sest juba kultuurikooli astudes oli ta veendunud, et pärast lõpetamist ootab teda töökoht oma kodulinna, kus täpselt või kellena, selle ühe ta pead ei murdnud, ja nõnda jätsidki teda üsna ükskõikseks kõik hirmu- ja õudusejutud, mida levitati mõned muiduteadjate või maalt linna tagasi slikerdanud lõpetajate poolt: kultuurimaja kisendab remondi järele, palk on naeruväärselt väike, mingisuguseid tingimusi ei ole, inimesed on ükskõiksematest ükskõiksemad — ja ära sa, vaenlaps, kolhoosiesimehe või sovhoosidirektori käest imet oota! Ohesõnaga on see ajalehtedes ülimalt vajalikuks vahetatud kultuuripõllul kündmine üks ütlema ja totter sõelag vee kandmine. Tõsi, teati nendestki paikadest rääkida, kui vägevad kultuurilossid ja kus esimehed jooksvat vaata lausa nahast välja, et võimalusi luua, rahvast kokku ajada

raha pakkuda, ise samal ajal vapra eestvedaja ja õilsa eestkõnnakul sammul väsimatult kaasa lüües — kes vehkivat rahvatantsu, kes kõõrutavat segakooris või meesansamblis, kes mängivat näiteringis kas tobedavõitu koomilisi vanamööblit või koguni esimesi armastajaid... Niisugustest kohutadest ja sealsetest tingimustest räägiti õpilaste hulgas mekipüürast kerge üleolekutunde ja irooniaga, ehkki salamatil mõttes nii mõnigi, kuidas sinna piima ja mett voolavale maale teed leida. Head võimalused olid erandid reeglil, neist kuulates löödi lootusetult käega: ei see värk meie jaoks ole! Kes laseb noorukeid marjamaale — seal hoiavad vanemad kohalikud juurikad küünte ja hammastega püürast kinnil Noor visatakse ikka tühja koha peale ja nõutakse: noh, näita ennast! Ilmuta initsiatiivi, kasuta varjatud reserve... Aga pole kedagi, kelle kallale oma initsiatiiviga minna ja noid salapäraseid peidetud reserve pole samuti kuskilt välja kookida — ümberringi on kõik nutmaajavalt tühi ja paljas nagu maa enne loomist.

Niisugused elujaatavast optimismist üpris kauged mõtted peas, astub Tuule järgmisel hommikul kolhoosikeskuse poole, vaatab kella ja aeglustab sammu, et mitte liiga palju enne üheksat päralt jõuda.

Talle nähtud kontorinaised on juba kohal. Tuule pärimisele, kas ametiühingu esinaine Linda on ka kohal, vastatakse eitavalt. Tüdruk istub samale toolile kuhu eilegi ja lüüab ootama. Aeg läheb, naised ei tee temast väljagi, telefon pläriseb aeg-ajalt, mingisugused kandilised mehed käivad sisse ja välja, Lindat ei paista kuskilt, Tuulel on tunne, et ta võib siin nõnda õhtuni istuda ja kellelgi pole temast ühtegi ega külma...

Äkki avaneb esimehe kabineti uks ja sealt astub välja mees, kes kasvab, jässakas, laia ja morni näoga mees, pea on tal poolpaljas, särgikäised üles kääritud, pabeross tolkneb nurgas, nurgas istuvat tüdrukut pole tema jaoks olemas, ta viskab mingi paberi pika naise ette lauale ja lausub veidi käriseva häälega:

«Kui Kutt peaks kuskilt välja ilmuma, saada kohe minu juurde.»

Ja kaob oma tuppa tagasi.

«Kas see oli esimees?» pärib Tuule, talle vastatakse jaa-tavalt, keegi ei piiksata, et ta võiks sisse minna ja tüdruk lausub veidi aega nõutult edasi. Kuhu see naerva näoga ametiühing ometi jääb? Tuule vaatab kella: nüüd on ta

siin juba ligi paarkümmend minutit konutanud. Tuule ajab end püsti ja kõhatab tähendusrikkalt.

«Ma pole küll Kutt, aga kas ma võin nüüd sinna sisse minna?»

Kolm naist silmitsevad tüdrukut veidi imestunult, siis ütleb pikk:

«Minge, minge.»

Ja onkab miskipärast.

Tuulele see ohe ei meeldi, ta muutub valvsaks, koputab energiliselt uksele, aga seest ei kosta piuksugi, justkui oleks esimees läbi akna jalga lasknud.

«Kas seal ikka on kedagi?» muretseb tüdruk.

«Minge, minge sisse,» vibutab pikk käega. Tuule lükkab ukse pärani ja astub tundmatusse maailma.

Esimehe kabinet on kõrge laega ruumikas tuba. Akna all massiivse kirjutuslaua taga istub esimees ja räägib telefoniga, tema vastas on suur nahktugitool. Toas on pikk laud, mille ümber rida toole, ja seinä ääres justkui eile kauplusest toodud hele, enamuses tühjade riiulitega sektisioonkapp.

«Tere.»

Esimees heidab talle lühikese pilgu ja jätkab juttu mingisugustest hektaritest ning protsentidest, tugitooli poole ta ei viipa, Tuule seisab ootavalt kirjutuslauast paari sammu kaugusel, ta paneb kandekoti enda kõrvale maha ja jääb üle esimehe poolpalja pealae aknast välja vahtima. Esimees räägib ja räägib, süütab kustunud suitsu ja keerab end küljega külalise poole, nagu segaks selle olemasolu teda.

Mühkam, paneb Tuule esimehe kindlalt kasti, lööb kasti kaane kinni ja on endaga rahul: see seltsimees on tema poolt paika pandud, ärgu ta lootku, et ta sealt enam välja poeb.

Lõpuks saab kõne otsa, esimees põrnitseb tüdrukut ja küsib:

«Mis oli?»

«Ma tulin tere ütlema. Minu nimi on Tuule Ranna, ma olen siia suunatud kultuurimaja juhataja.»

Tuule ei vaata, mis ilmega esimees teda mõõdab, ta otsib kandekotist paberi ja paneb lauale, küsib rõhutatud jahedusega: «Võib?», istub tugitooli, tõmbab kandekoti enda kõrvale, lööb jala üle teise ning jääb ükskõiksel ilmel tühja sektisioonkappi silmitsema.

Esimees heidab paberile põgusa pilgu, sügab lõuga,

... kultsu massiivsesse marmorist tuhatoosi ning

... «nanah»

... ametiühingu esimees või esinaine pidi ka siin olema, aga ei ole.»

«Kes? Ah Linda? Kes teda teab...»

Esimees ei tee küsimagi, millal tuldi ning Tuule lausub:

«Ma saabusin juba eile päeval.»

«Mh.»

Ka nüüd ei pärita, kus ta siiani oli ja kus õõ mööda saatis, ... või põhukuhjas, jumala eest, mühkam mis mühkam; tüdruk otsustab enam mitte ühtki sõna ütelda, kui sealt teevõlt poolt lauda ka midagi ei tule, heake küll, istume siis natuke terviseks ja puhkame jalgu. Temal, taevale tänu, pole kuhugi kiiret, teda on kästnud siia tulla ja siin ta nüüd on, votku aga seltsimees esimees initsiatiiv enda kätte...

«Teda, sedasi,» hakkavadki lõpuks esimesed sõnad veelema ja Tuule pöörab silmad esimehe suule. «Ma ei tea, kas te teate...», venitab esimees ja jääb miskipärast vait.

«Kindlasti ei tea,» tõttab Tuule ütlema. «Muide, ma olen sinu kandis esimest korda elus, ma ei tunne kedagi ja ei tea midagi.»

Esimees noogutab ja jätkab, libistades pilku mööda lae nurgast, nagu otsiks ämblikuvõrke taga:

«Viimase viieteistkümnede aasta jooksul on meil kultuurimaja peal olnud... kaheksa direktorit, seitse kunstilist juhti ja neli metoodikut. Kõike neid kolme korraga pole mul meelde jäänud, elu jooksul õnnestunud näha. Kõik tulevad, nõuavad, kaotuvad ja kaovad. Nüüd pole kahel aastal siia kedagi saadetud, nagu öeldakse — jumal tänatud, elu on tükk maad rahulikum olnud.»

Ilma umbusalduse avaldus, mornistub Tuule, tõstab teise jala põlvelt ja ajab end tugitooli sügavuses veidi rohkem tagasi, olsekui valmistuks lähenevaks heitluseks.

«Mida nad kõik nõuavad?» küsib ta asjalikult.

Samas heliseb telefon, esimees haarab toru, kuulab veidi ja kärgatab:

«Mis? Kus ta, kurat, siis jälle on? Otsi üles ja saada mulle juurde!»

Pannud toru hargile, sügab esimees lõuga ja lausub:

«Mida? Kõike. Raha, remonti, uut maja, vähemalt kaheksa mugavustega korterit — mis aga kellelegi pähe

tuleb. Ja kui üks-kaks-kolm «tingimusi» ei loodud, las padavai jalga. Nagu teiegi lasete.»

Viimane öeldakse nõnda veendunult, et nüüd võiks ise solvuda, kuid Tuule sunnib end rahulikuks; selge, vastuvõetav on tõrges, sellele lehmälüpsjale ei paku tema saabumist midagi.

«Ei lase,» ütleb tuurak.

«Ah soor» küsib esimees. Jälle heliseb telefon. «Ma külen. Kes? Mis sa tahad? Ei ole, ma ütlesin sulle, surm võla ja saali, kust maagi võtta pole, räägime nädala, veel parem kahe pärast.» Toru lendab hargile ja esimees mõõda tugitooli uppunud tüdrukut uurivalt.

«Alguses räägivad seda kõik,» ütleb ta resigneerunult lisab hetke pärast: «Siis lähevad mehele, tulevad lapsed —

Tuule kehitab õlgu ja muigab põlglikult:

«Ma ei kavatsen mehele minna»

Esimees lööb kaega:

«Viimane enne teid — mis ta nimi oligi, Hilda, jah — läinud ka mehele, aga sai lapse ja kadus.»

Tuule silmis välgatub midagi ja ta lausub rõhuga:

«Ma ei kavatsen teie Valiveres last saada.»

Uuesti telefon.

«Markus ka tuleb,» ütleb esimees. Ahah, tähendab, Markus on nimi... «Kui Koppel pole poole tunni pärast põllul, süüa pühkigu oma suu preemiast puhtaks. Jah, nii ütledki, Jah!»

Esimees süütab uut suitsu:

«Kuhu me jääme?»

Nüüd ei saa Tuule kiusatusele vastu panna, ta tuhm kandedkotsis, leiab «Ekstra» paki, pistab sigareti huule vahele, otsib tikutoosi, rapsab tule otsa, lennutab esimehe pilku heitmata ilusa suitsurõnga sektsioonkapi poole, samal ajal varjamatu uudishimuga esimehe poolpaljast pealage ja ütleb:

«Lapsesaamise juurde.»

Esimees vahib sigaretti pahvivat tüdrukut, Tuulele nägu nagu libiseks üle ta laia näo midagi pilkevarjundi taolise esimees niheleb toolil ja küsib pärast asjalikku kõhatust veel asjalikuma häälega:

«Mida te siis tahate?»

Küsimuse mõte on pikemata selge: parem kui sa, õnne midagi ei tahaks ja kohe siit minema kobiksid... Aga Tuule ei kavatsen araks läüa, vastupidi, siin tuleb panna asi käima põhimõttel hammas hamba vastu.

«Kui ma saan rajoonikeskusest paar ringi juhti, kas neile ma saan ja transporti saab?»

«Kui küsimust ei mõelnud Tuule praegu välja, sedasorti küsimused olid talle koolis juba õppejõud soovitanud.

«Lahub majandile liiga kalliks,» on esimehel vastus «tööpilk valmis, lause tuleb ludinal, kategooriliselt, rahulikult, justkui oleks ta juba hommikul ärgates seda suus hoidnud. «Kas te ise hakkama ei saa?» mõõdab esimees tüdrukut veidi etteheitvalt.

«Üks?» kergitab Tuule kulme. Tuule teab, et tal on päris tühjad kaarjad kulmud ja eriti kena on siis, kui ta nad üheks ühikub.

«Kunstiline juht pidi ju ka tulema.»

«Ma tean, kultuuriosakonnas öeldi, Tallinnast, Pedast. Aga võib-olla on meil üks profiil —»

«Kui?»

«Jah, profiil,» kordab Tuule väljakutsuvalt.

«Aga kui pole üks profiil?» Esimehe hääles on midagi tõrjumist. «Ükskõik, ootame ära... Mis veel oli?»

Tuule otsustab küsimusele küsimusega vastata, tal on loomus, et see on päris hea nõks.

«Kas te olete oma kultuurimajas käinud?»

«Mina?» küsib esimees veidi hajameelselt, nagu oleks tal milleski talle nõnda ääretult kaugest ja võõrast, millest pole tal eladeski pistmist olnud. Siiski ta noogutab kiirelt. «Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Kui seal kunagi midagi tehti, sai käidud. Mis

«Toole ja ka pinke väljas oleks vaja korda teha.»

«Otsige üles Peeter Liiva, komsomolisekretär, aitab mõelda.»

Tuule kõhkleb hetke, aga tunneb, et praegu pole aeg pidama jääda.

«Väljakäik maja taga on ümber kukkumas.»

Esimees vahib tüdrukut nagu väikest last, kes ei tea mis ta suust välja ajab.

«Kõik tuleb omal ajal,» lausub ta aeglaselt, rõhuga, just kui õpetaks esimesi tähti. «Teate, mis on kõigepealt teie ülesanne?»

Tuule kustutab sigareti vägevasse tuhatoosi, märkab, kuidas esimees tema erkpunase lakiga küüsi silmitses, jääb, tüdruku pilk peatub omakorda Markuse katel ja ta märkab musti küünevärviseid. Naisugusele peaks sunnipäevaks küüneviili ja maniküürikärid kinkima...

«Ma kaalen,» ajab Tuule pea püsti ja vahib uurivalt esimehe nägu. Markuse silmaterad on hallid, ninaaukudest vahivad mõned karvad välja, nabe on lohakalt aetud.

«Kõigepealt on teie ülesanne lõestada majandi juhtidele, et olete võimeline töötama. Ja pidage meeles,» jätkab esimees häält kõrgendades, otsekui oleks suure auditoriumi ette astunud, «ja pidage meeles, seda olen ma viimase viieteistkümne aasta jooksul sada korda ütelnud: hea kultuuri töötaja ei vaja losse ja uus maja pole alati vägeva tegevuse garantii.»

Seda sa nüüd küll ise välja ei mõtelnud, leiab Tuule tuttav laul, kindlasti mõne juhtiva töötaja kõnest pähe taotatud... Ja ta otsustab kõrget lendu väheke madalamale tüürida:

«Ma ei rääkinud uuest majast, vaid uuest väljakälgust.»

Esimees krimpsutab nägu, nagu oleks koos tüdruku sõnadega midagi ebameeldivat tema ninnagi jõudnud.

«Teate, noor inimene, ma ütlen teile midagi... ausalt. Paris ausalt. Ma ei usu, et meie inimesed enam siia tagasi tulevad. Nad on harjunud Viisul kälma, ainult üksteist kilomeetrit. Seal on uus ja hea maja, kümned ringid, kõik tip-top, nagu peab.»

«Huvitav,» imestab Tuule, «miks mind siis üldse siia suunati?»

Esimees kehitab õlgu.

«Seda küsige rajooni kultuuriosakonna käest.»

Viimast pole Tuulele ütelda vaja, sest küsimiseks ei ole põhjust: alguses polnud suunamist ollagi, tema, Tuule, oli

... kes ühel päeval ootamatult palus end kuhugi...
...naisugusesse pärapõrgusse määrata. Seda ma talle ütlesin ei hakka, mõtleb tüdruk ja lausub:

«Kui kultuurikolle, nagu öeldakse, on vana, kole, jube, tühja looja, siis muidugi sinna ükski hing ei tule. Kui inimene on kodus kas või — no kas või mugavam klosett, kui...»

Esimees laksatab veidi närviliselt sõrmedega vastu lauda.

«Kuulge, noor inimene, jätke oma peldikujutud!»

Tuule hüppab tugitoolist üles ja tunneb ennast hoolimata kõrgest laest üsna pikana, igatahes esimehele saab ta nüüd ilmselt alla vaadata

«Noor või mitte noor, ka teie olete kunagi noor olnud, aga kui me räägime kultuurist, siis ühe kultuurimaja kultuur hakkabki peale... peldikust! Teile aga, nagu ma, vabandage väga, aru saan, on ainult tähtis, et loomad oleksid «hõnud!»

Küll on tore, et Linda lause õigel ajal pähe kargas, mõtleb Tuule, leiab, et siia otsa oleks hea midagi ka kodusest lemmalõpsmisest serveerida, kuid samas heliseb telefon, Markus võtab toru, ilmselt helistatakse kuskilt kõrgemalt, seal esimees haarab laua nurgalt ühe kausta, lööb selle lahti ja hakkab sealt mingisuguseid arvusi üles lugema; Tuule leiab, et tema etteaste on lõppenud, hõikab «Head tööst», viskab kandekoti rihma pidi õlale ja väljub. Üks tema selja taga mürtsatab kogemata nõnda hoogsalt kinni, et naised laudade tagant ajavad pead õieli ning uudistavad hõnnalt, kuidas esimesest lahingust ei võitjana ega kaotajana väljunu toast lahku. Tüdruk läheb läbi tühja koridori, lööb välisukse lahti ja astub laiast trepist alla.

«Stopp, stoppi!» seisab äkki keegi ta ees ja sirutab käed välja, nagu tahaks tüdrukut oma embusesse püüda. Tuule mõeldakse seisma. Talle vahib muheldes otsa ei keegi muu kui maanteelt ja fotolt tuttav autojuht — seesama mustapaine, pikk, sihvakas ja tugev...

Vahandust! ütleb tüdruk, põikab noormehe eest kõrvale ja läheb rutates edasi. Tal on tunne, et talle vahitakse järele ja ta hoidub kiusatuses sedasama teha.

Ja imelik küll: põgus taaskohtumine käänab Tuules justkui teise lehekülje, mõru tunne jutuaajamisest esimehega lajub ning tal jääb ainult kahetseda ja ennast sõidelda — miks ta ometi seisma ei jäänud, kas just praegu poleks olnud nii kosutav kellegagi kas või paar tühist lauset vaheldada?

Aga nüüd oli juba hilja.

Tüdruk vantsib oma igavuses tukkuva kultuurimaja poole ja ta on natuke kurb ja ka natuke õnnelik, kurb, et midagi jäi ära ja õnnelik, et midagi ootab ees — kui mitte homme, siis ülehomme, kui veel mitte ülehomme, siis nädala või kuu pärast kindlasti; lihtsalt võimatu on uskuda, et seda ei sünni, ja eks ole, see lootus polegi nii tühine, et pärast kõike natukenegi õnnelik olla...

Kiri

Kuigi nädala jooksul on jõutud tegelda kolhoosi raamatupidamise, külanõukogu, rajoonikeskuse kultuuriosakonna ja pangaga, võib Tuule oma Valivere tuttavaid ikka ainult ühe käe sõrmedel üles lugeda: vanaätti tüuseldanud autojuht, naerust alati viltuse sunga Linda, metsavahimütsiga lapsi sööv vanapagan ja poolpalja pealaega esimehejõmakas. Linda ja esimees ei meeldi Tuulele põrmugi. Veidra vanapagana kohta ei oska veel ei head ega halba arvata ja päris seisukohatu on ta Raun Hintsiga suhtes, ehkki teab tema nime, on teda elusalt juba kaks korda näinud ja oma kümme korda fotolt vahtinud. Kui tõtt tunnistada, siis on selle ime-likuvõitu poisi peale nii mõnigi kord mõeldud, vaata et üle-arugi, ehkki otsest põhjust selleks ei taha tüdruk kuskilt leida.

Ühe käe vlienda sõrme jaoks ei jää aga peagi tutvus tulemata, ta tuleb justkui issanda saadik ülimalt õigel ajal. Ajal, mil Tuule hing on jälle kogu maailma peale nõrdu- nud.

Paar päeva pärast esimehe juures käimist otsustab Tuule saaliga midagi ette võtta. Ehkki Lindale sai seda koristaja- juttu räägitud, paistis see sinnasamasse kohta jäänud ole- vat, nagu ka põgus vestlus komsomolisekretäriaga, kelle «ahah» ja «nojah» ei tõotanud abiväe suhtes midagi konk- reetset. Suurpuhastus polnud Tuulele võõras asi, pärast ema surma olid kõik kodused toimetused-tegemised tema õlgadel. Tolmulapi ja põrandanartsuga oli teda harjutanud juba ema ja kui nüüd mõnikord kas kohtamise pikale veni- mise, kambas väljasõidu või mõne sünnipäeva tõttu midagi kodus tegemata jäi, siis ei tundnud tüdruk süümepeina nii- võrd isa ees, kuivõrd kadunud ema pärast, justkui oleks ta

mitteast allakirjutamata kokkuleppesest lahti ütelnud. Tuulel tõi kõik üks-kaks-kolm ja nagu ütles isa poolõde Helmi, pidavat «tüdrukul kodu jaoks katt olema». Et asi käis ühe kaks-kolm ka sellepärast, et rutem kaelast ära saada, seda Tuule loomulikult kellelegi kuulutama ei läinud. Aga võib-olla oma kodu jaoks tal oligi kätt, kuid uues korteris kodus Esta majja ilmumisega jäi too käsi äkki üpris laisaks, seda jätkus ainult oma toa jaoks ja rõhutatud vastumeel- lusena ka muuks, kui just vihjati, sooviti või väga paluti. Aga Tuulel oli oma teooria taskus valmis: milleks enam teha, kui on olemas Sikk... vabandust, Esta? Kui isale tõi kui ainukesest tütre ühiseks edasiseks eluks kui- dagi ei piisanud, palun väga, vehkigu siis see, ilma kellelgi ei saanda edasi elada!

Üks asi on väike korter või oma tuba, teine paraja suu- rusega saalilärakas, millel paistis Tuule vastu, kui ta sinna, kaas veeämber, narts, kühvel ja varrega hari, ilmus, just- kui midagi isiklikku olevat. Kuna ta käed olid kinni, lõi ta jalaga saali ukse lahti, see lendas vastu ühte ukse taga olevat tooli, põrkus tagasi ja Tuule oleks paraja müksu vastu nina saanud, kui poleks jõudnud kätt kaitseks ette tõsta. Aga seetõttu läks põrandahari käest lahti, kukkus veeämbri vastu ning kingadele loksus vett. Esimesest vastu- löögist heidutamata seadis Tuule end keset saali ning vahtis lühki aega nagu lahinguväljal enne võitlust ringi: millest tulla? Ilmselt toolide virnast — tõstab nad maha ja seab oksteise kõrvale kahte ritta piki seinu, nõnda on neid kergem nihutada ja põrandat pesta. Aga nagu ta harja abil ühte virna tipus turnivat tooli togima hakkas, lagunes terve virn kolinal laiali, Tuule sai valusa hoobi vastu jalga, taga- mes siunates ja nõnda õnnetult, et ajas veeämbri ümber. Nähtud polnud muud kui vaadata, kuidas vesi rõõmsalt mööda põrandat laiali jooksis. Tüdruk haarab nartsu, ütleb «Kurad!», lükkab vett siia ja sinna, tüdineb, vajub esimesele ette juhtuvale toolile istuma ja silmitseb mõtlikult, kuidas vesi olse tema nina all põrandalaudade vahepragudesse küh- kub.

Siis see viies sõrm tuligi. Saali uksest poetus sisse midagi väikest ja kidurat. Tuule arvas, et mõni laps eksis sinna, aga peagi oli üllatus käes: saabunu oli uus koristaja Roobu Alma, pensionär ja lesk. Mutike oli habras ja näap- ild võis arvata, et tema paremad päevad on ammuilma taga ja veeämbri tõstmist peaks vist küll vanakese peris piinamiseks pidama, aga kus sellega: seitsmekümne

nelja aastane kunagine lüpsja osutus nõnda toimekaks, et Tuulel oli järelejäudmisega omajagu tegemistki.

Kuna tüdrukul oli oma äpardunud alguse pärast süda täis, siis ta ei osanud kohe ka abilisest täit rõõmu tunda, teda isegi häiris see, et kõrvaline silm tema abitu koperdamise tagajärgi tunnistama sattus. Vanamutt kippus kohe alguses laia juttu alustama, kuid ta ei jõudnud kaugemale oma sünnist esimese ilmasõja eel siinsamas Roobu talus üheksanda lapsena, kui Tuule selle autobiograafia-harrastuse järsult läbi lõi ja selgust nõudis, kas abivägi on ajutine või mitte; alles siis, kui Tuule üleval oma toas esimest käskkirja koristaja Alma Johannese tütre Roobu tölevõtmise kohta vormistas, tundis ta tillukest heameele virvet ja mõtles, et huvitav, keda ta nüüd tänama peab — esimest, Lindat või Liiva Peetrit?

Tegelikult polnud Tuulel kellegi tänamiseks mingisugust isu, sest senise vastuvõtu tõttu oli tal juba asjast selge pilt: kui oled kord juba meile kaela sadanud, eks siis ela ja õienda, aga jätta meid oma muredega rahule, meil neid ilma sinutagi ülearu. Ükskõiksus tema suhtes oli selle nädalaga päris priskelt silma torganud, seda võis näha nii raamatupidamise kiirustav-asjalikus õiendamises või külanõukogu sekretäri absoluutses huvi puudumises tema isiku vastu; tüdrukut pani eriti imestama see, et külatänaval, sööklas ja kaupluses teda peaaegu üldse ei märganud; vähe oli neid, kes teda pilguga riivasid, enamus käis temast mööda näoga, nagu oleks ta kas paljas õhk või juba sada aastat siin nende keskel ringi kolanud. Ainus, mida Tuule pani tähele, oli mõnede nooremate meeste huvi tema vastu, kes kas poe ees või sööklas laua taga suppi luristades teda kael õieli vahtisid, omavahel midagi rääkisid ning lollakalt itsitasid. Loomulikult olid nemad omakorda Tuule jaoks õhk. Kogu Valiverest vastu õhkuv veider ükskõiksus tegi tüdruku tõrksaks ja ta vastas samaga: käis, kus käima pidi, tegi, mida oli vaja teha, pööramata omaltki poolt kellelegi vähegi suuremat tähelepanu, käis, näol ükskõiksusest jahe ilme, nagu poleks temalgi Valiverest sooja ega külma ja ainult mingi iseäraliku juhuse tõttu peab ta siin nende keskel parasjagu siblima ja ainult temasse puutuvaid asju ajama... Küll ma nad ennast ühel päeval märkama panen, mõtleb Tuule ja ehkki ta veel ei tea, kuidas ta nõnda kaugelt jõuab, annab juba see paljas mõte talle raasuke meelekindlust.

Aga nüüd seisab Tuule suure küsimärgi ees: mis suhe

on Roobu Almaga võtta? Käskkiri nr. 1 on valmis, direktor allkirjastanud ja pitsat peal (omavahel öeldes ajab see fakt meelemehe kühli), aga kuna Alma on tema alluv töötaja ja tema ikkagi, palun väga, direktor, kas ta siis nüüd jääbki oma ülesandele (ei tea mida?) või sobib tal alla saali Almaga võtta koristama minna? Võib-olla kukub küla mees, kuldast uus luud oma energiaga eputada tahab? Aga kui keegi küsib, et pane, äkki hakatakse hoopis parastama, et direktor põlgab tööd ja viilib sel ajal üleval toas küüsi, kui väene vanainimene, kes talle oh kui heast südamest appi kandeti, üksi all orjama peab? Oh, et pole ka kedagi, kelle käest nii lihtsat asja küsima minna! Kui kõmpida alla ja end Almale appi pakkuda, siis võib tõenäoline olla, et hakatakse tänuga tagasi ja soovitatakse (muidugi mõtles) ülemusel oma tähtsate asjadega tegelda. Aga tule taes appi, tal pole ju midagi teha! Kuid kui minna alla rägimaga mõllama, äkki pannakse pahaks, et ta teise tegemisi ei osalda, lükib pealt passima ja uhkemini üle tegema — ?!

Talal kui noor direktor üleval oma keerukate probleemidega maid jagab, peatub kultuurimaja ees mootorratas, millel istub postiljonikotiga keskealine kogukas naine. Postiljon annab signaali, Tuule käändub aknast välja vahtima, kuidas käskkirjaga nr. 1 vormistatud koristaja üheksanda juurde läheb, midagi sellega räägib ning siis koonduks tema akna poole vahivad. Kiri! Ja näe, antaksegi ümbrik Almale pihku ning mootorratas põriseb minema. Alakõhust Tuule ei taha, et Alma üles ronib ja läheb talle vastu vastu.

Lelle on kiri... Ma'p tea nime, ons ikka õige?»

Tuule heidab kiire pilgu ümbrikule, tunneb käekirja ära, mõtleb, pomiseb «aitäh» ja kaob üles oma tuppa tagasi. Tema kirjale on nüüd võimalik äsja muret teinud keerulise probleemi lahendamine mõneks ajaks edasi lükata, hea eegi, kuigi saadeti ei paista tüdrukut rõõmustavat. Ta vahib luttavat käekirja tõrksal ilmel, silmitseb ümbrikut eest ja tagant, kõhkleb ja ei kiirusta avama.

Huvitav, mida tal veel kirjutada on? Kas kõik pole selge ja lõpuni räägitud? Mida siin enam seletada? Kas juba ühe nädalaga on kõik valusad ütlemlised ja sügavad mõtted peast läinud, et nüüd pannakse aga korrespondents käima — ?!

Tuule esitab endale riiakaid küsimusi ja peast käib läbi mõte: kas poleks kõige targem kirjake kümneks väikeseks lükata rebida ja pliidi alla lennutada? Aga seda ta siiski

ei tee, mis salata, uudishimu on kangem, ja juba ongi kaks suurt täiskirjutatud paberilehte ümbrikust väljas.

Tere kaugelt, mu kuningatütar!

Ma loodan, et sa ei pane seda viimast sõna pahaks, sest minule oled sa ikka see hea ja tore printsess ühest kunist elumuinasjutust, mis polnudki muinasjutt, vaid oli suur tükk meie mõlema elust endast. Mul pole põhjust arvata, et sina mulle kirjutad, sellepärast teen seda ise, siis on mul vähemalt lootustki, et sa saad teada, mida ma praegu tagantjärele mõtlen. Et sa mulle vastaksid, selle peale ma ei julge mõeldagi. Aga ometi ei tunne ma ennast süüdlasena. Või õigemini — süüdi pole mina ükski. Aga sina vist nii ei arva! Sa arvad ikka, et teised on need peapatused — ah, hea küll, jätame selle, muidu ütled jälle, et hakkab kohe norimal Tuule, sa ei tea, kui igav on ilma sinuta. Sinul kindlasti mitte. Sul on seal ju kõik uus ja huvitav, mul siin aga teada ja puha. Tuule, sinuga oli nii hea olla, ja nüüd on mul kehv. Küll oleks tore, kui me üldse ei riidleks! Üldse — miks sa seda ikkagi tegid? Sa nagu unustasid kõik ilusa meie vahel ja ajasid need viimased asjad nii hirmus tähtsaks — jah, muidugi, see on nii sinu moodi, sa ikka liialdad ja oled priuh-prauh. Aga mina olen mina ja minu mutt on minu mutt, meid ühte patla ikka ei maksa panna küll! Jah, sa kutsusid mind kaasa. See oleks ju mõttetus — niimoodi ülepeakaela tuulte peale pörutada. Sina, jah, saad niimoodi, see ongi sinu moodi, aga mina nii ei taha ega pea õigeaks. Et sa mu ema peale vihane oled, sellest hoolimata oleksime ikkagi võinud koos meie linna kultuurimajas tööd vihtuda — sina oma asjades, mina oma näiteringiga. See oleks nii tore! Aga kui midagi ei lähe nii, nagu sina tahad, siis lööd sa kõik nagu vana katkise kruusi puruks — ja kaod! Aga kas ainult ärasõitmisega saab inimese elust ära kaduda? Kui sa nii arvad, siis sa petad ennast, usu vahetevahel mind ka! Tuule, sinu valu on minu valu ja sinu rõõm on minu rõõm. Mida vähem ma sind nüüd näen — ma ju ei näegi, ainult pilti saan vaadata! — seda rohkem sind hakkab armastama. Kord tuleb päev — ehk? Mis? Ma ei oska praegu rohkem kirjutada, ma lähen lihtsalt välja. On õhtu, ma lähen hulgun üksik lossimäel ja mõtlen, kui palju me seal sinuga käisime.

*Veel sinu
Vello.*

Tuule loeb kirja kaks korda läbi, krimpsutab nina, nagu et ta oleks ütlenud sõna, mida on läikivale paberile ilusa kald-
kujaga maalitud, pistab lehed ümbrikusse tagasi, heidab selle sahtlisse, võtab kohe uuesti välja, peab aru, tõmbab seljaks tükiks ja viskab pliidi alla.

Tuule ei taha nüüd sellele mõelda, ons tal kergem või ei, ta ei kipu ka enam direktori ja koristaja vahekorra üle targutama, vaid tõttab kärmesti alla ja kukub Roobu Almale võidu saalis ning laval korda looma: tõstab, tassib, nihkib ja küürib, mässab otsaesise higiseks ja mida sõjakaval ta rabeleb, seda paremini ta ennast tundma hakkab, justkui ainult ja nimelt nõnda on võimalik lõplikult peast puhkida nood vastikult häirivad pliidi alla kadunud katki-
ed kirjatükid.

Halb uudis

Kaks meest on ikka kaks meest ehk mis ühele üle jõu, see kahele konti mõõda — neid ja teisi taolisi mõttekaid laus-
ed võivad Valivere kultuurimaja direktor ja koristaja
võivad hiljem vastastikku pliiduda, imetledes oma käte-
töö vilja.

Ja on, mida imetleda: saal on puhas ja korrastatud, ter-
ved toolid seisavad ridamisi mõõda seinu, aknakardinad
ripuvad tipp-topp ning aknale, kus midagi ees polnud, leidis
Roobu Alma kodust sobiva riidetüki; kord valitseb ka riide-
holus ja laval. Kõik, millega polnud midagi peale hakata,
tassiti kuuri alla, siit jätkus üht-teist ka ahjukütteks. Ka
garderoobi võib häbenemata sisse astuda, kuigi peegel on
rindiselt katki, aga toolid on korras, laud puhas ja õllepude-
lite asemel purk põllulilledega. Viimase peale tuli Tuule
kõik: ceskujuks oli ju mahlapurk üleval toas, tema esimene
lillevaas.

Nõnda oli maja sees. Kõik, mis maja ümber, oli aga endi-
sõna aus ja hiilguses, näha polnud veel ühtki hingelist, keda
oleks kahele kangele naisele appi saadetud, rääkimata
aktiivsetest kommunistlikest noortest, kes pärast väsitavat
põllutööd õhtuti reipalt oma armsasse kultuurimajja appi
lorda looma oleks tõtanud — nagu seda ikka vahetevahel
jalchest lugeda võis. Paistis, et «oma» oli see majalobudik
ainult Tuulele ja Almale, kellelgi teisel Valiveres pol-
nud sellega pistmist, vastuoksa, paaril korral tekkis Tuulel

tunne, nagu oleks nende vägev kultuuriasutus justkui mingisugune leprosoorium, kust inimesed igaks juhaks heaga eemale hoitavad. Kahekesi seal nad madistasid, nii et lõualegi polnud aega minna; koos kombineeriti Tuule pliidi midagi suupärast ja igal hommikul tõi Alma kas oma kodust või kauplusest midagi kaasagi. Rohkem kui ühel korral mölgutas Tuule mõtteid, mida küll temast koolikaaslased ja kallid kodused arvaksid, kui nad teda siin jahmerdamas näeksid; mõnelgi nõrkusehetkel tundus Tuule endale maapakku põgenenud idioodina, kes koos ühe vanaeldega õhulossi ehitab: polnud ju vähimatki ettekujutust ega õigeid reaalseid plaanegi selle kohta, mis tolles pealt näha klantsima löödud lobudikus, kus tähelepanelikult silmitsemisel igal sammul hale kehvus nuuksudes vastu kisendas, lahti läheb.

Üks konkreetne mõte sellel rahmeldamisel praegu siiski oli: Tuule tahtis enne uue kunstilise juhi kohalejõudmist midagi ära teha. Luua, nagu öeldakse, tingimused edukaks tööks. Enne selle saabumist ei kavatsenud ta rohkem liiglegi liigutada. Las tuleb, las imestab ja siis mobiliseerivad nad kõik jõud... ja siia otsa võib teisigi toredaid sõnu laduda, mida nõnda palju koolis kuuldud ja lehtedest loetud, et neid võis unest äratatuna justkui masin maha vuristada. Kuid kunstilisest juhust polnud kippu ega kõppu, ehkki kultuuriakoskonna andmeil pidid nad ühel ja samal päeval kohale ilmuma.

Koristustööde päevil Tuule sellele eriti ei mõtelnud, aga nüüd, kus tekkis tööseisak ja kõik see, mis maja ümber, mõlemale naisele üle jõu ja mõistuse käis, muutus tüdruk karsituks. Ühelt poolt häirib teda teadmatus ja teiselt poolt mõtleb ta murega, mis tüüp see Tallinnast saabus intelligentsi esindaja võib olla. Kuu aega tagasi oli Tuule üsna jahmunud, kui talle kui kõrgema hariduseta inimesele direktori, aga mitte kunstilise juhi või metoodika kohta pakuti, kuid talle tehti selgeks, et too Tallinnast suunatu ei tahtvat põhimõtteliselt direktoriks hakata. Kuuldu teeb Tuule töökaaslase suhtes veidi ettevaatlikuks ja ta on hädas, et ei oska midagi arukat välja mõelda, kuidas uus-tulnukaga käituda. Ilmselt tuleb loota momendi inspiratsioonile, esimesele muljele, tegutseda, nagu öeldakse, vastavalt situatsioonile. Saabunu võib olla ennastjais uih-aih, keda ei šokeeri mitte ainult — nojah, teatud liialdusega öeldes, ausõna peal püstiseisev kultuurihooone, vaid ka temast noorem ja ainult kultuurikooli tarkusega ülemus;

et jättem, alla võib karta nii kanakatsumist kui nugadeni minna — kas neist pisikollektiivide intriigidest vähe ime-
noodel kuulnud on! Aga võib-olla on hoopis igat kanti
mõistlik olevat, kellega on sin päris naljakas koos tral-
lata

Päevad lähevad ja Tuule muutub aina rahutumaks, kuni
lepuke ei pea enam vastu ning kõmbib kohalikku sidesse
kultuuriosakonda helistama. Sinna läheb ta ka veel selle-
pärast, et Roobu Almast väheke puhkust ja rahu saada,
— et kuuu löögar kui mutt on, sama hooga käib ka ta
— murek. Nende päevade jooksul on Tuule Valivere elust
ja olust, minevikust ja tänapäevast nõnda ammendaval
lääti informatsiooni saanud, et võiks ennast peaaegu
teelkannud kodu-uurijaks tituleerida. Kõik need jutud talle
tuli ta duteid inimestest, igasugu juhtumitest, puimadest ja
matutest mõjuvad Tuulele lausa väsitavalt ja ehkki ta
püüab seda lakkamatut jutuvada ühest kõrvast sisse, tel-
leest välja lasta, peab ta viisaka ülemusena siiski mingi-
spuud tähelepanelikkust demonstreerima. Mõnigi kord
tühik kihvatab ja tahaks pärida, kas vanaeit vähemasti
õnne kodus valt on või laseb sealgi keelel vahetpidamata
kõnna, kuid midagi pole teha, tuleb ennast tagasi hoida, sest
nõu alla saab, kui Alma äkki solvub, pahandab ja minema
kõmbib! Taevake, võib üsna eredalt esimehe ja Linda
nagu olle kujutada, mis järeltuse need tema konfliktist tee-
et talle, et oska see uus inimestega suhelda, juba esimesel
aastal hakkus —!

Tuule esimene käik sidejaoskonda lõpeb tühjalt, sest kul-
tuuriakoskonna juhataja on kuhugi komandeeringusse sõit-
nud ja tuleb alles paari päeva pärast tagasi. Tuule astub
tööle läbi ning et kiiret pole kuhugi, läheb teist teed
palli ringiga koju. Juba varem oli ta selle tee kõrval spordi-
väljakul märganud ja nähes seal gruppi poisse palli tagu-
ma, otsustab ajaviiteks asja lähemalt uudistada.

Stadion paistab üsna uus olevat, muru on korralikult
põgaltud, jooksurada kenasti liivatatud ja pallivärvavad
värvid nagu alles eile püsti löödud. Esimees on vist suur
spordi austaja, järeltab Tuule ja naksutab pahameeles
hambaid: iga mõte esimehest mõjub ärritavalt. Tuule teab,
et selle jõmmiga tuleb tal veel maid jagada, aga praegu
ta ei taha nendele vastikutele päevadele mõelda: ega saa-
tune eest ei pääse, küll tuleb ka too tund, kus paugud käima
ja üksed prõmmuma hakkavad...

Stadionil käib jalgpallimatš, ilmselt treening, sest pub-

likut peale viie-kuue poisikese pole. Noored mehed, lühikestes, kes pikkades pükstes, mõnedel koguni ülal paljas, ajavad hui ete ja kisa saatel palli taga. Kui Tuule jõmpsikateni jõuab, lendab pall platsilt välja ja veerab otse poistegrupi poole. Üks marakrattidest kargab püüdes jookseb pallile vastu ja virutab sellele jalaga, aga nõu õnnetult, et pall lendab hoopis teise kanti ja usna kauge mängijast, kes oli just pallile järele jõudmas. Mängi tormab poisikese juurde ja virutab talle lajatava kõrvakiilu. Tuule jääb hämmastunult seisma, vahib lööjat ja teab miks — akki valgub talle veri näkku. Jalgpallur autojuht Raun Hints. Väike poiss pistab kisama, noorimees hoiab temast tugevasti kinni, sakutab ja tõukab eemale, nõnda et poiss käpuli maha kukub.

Tuule ei saa vaht jääda ja hõikab:

«Mis te teete?! See oli ju kogemata, ma nägin!»

Autojuht heidab tüdrukule pilgu, torkab käed puusa külge:

«Mis, mis, hakkas kahju, kas sugulane või?»

Enne kui tüdrukule paras vastus keelele jõuab, hõikab takse Rauni, keegi on palli kätte saanud, noormees põlvitab ja loivab pikkamisi väljaku keskele tagasi.

Tuule pöörab nõrdinult poisikese poole, kes end põlvitades püüab ajada.

«Said sa haiget?» pärib Tuule.

Poiss ei vaata tema poole, vaid poriseb nina nohistades:

«Kuradi loll.»

«Miks ta sind lõi?» uurib tüdruk.

Nüüd põrnitseb salkusjuukseline jõmpsikas teekäijate ütleb kurjalt:

«Ta lööb ikka... Alati peksab.»

«Keda? Sind?»

«Mind... Ja vanaisa kah.»

«Miks?!»

«Ta on mu vend. Kuradi loll.»

Poiss sülgab löraka maha ja longib oma kaaslaste juurde tagasi.

Tuule vaatab külme kergitades poisile järele ning heidab pilgu staadionile: autojuht manööverdab palliga oskustlikult vastasmängijast mööda, lööb palli väravasse, ning just üldisimulikult Tuule poole vahtima. Ja mida peab nüüd Tuule tegema? Loomulikult lööb ta pea kuklasse ja astub naol põlglik ilme, edasi.

Tuulel on hing täis. Missugune jõhkard! Tüdruk on nõ...

tead, juttu oleks ta ise klobida saanud. Ja miks teda autojuht üldse häirib? Mis on temal sellest teadmisest? Naeruväärnel Tuule ei püüagi oma ärrituse põhjuseid muretseda, kui vägivalda pidada. Selle vastu ja pärast mõnda aega maha peetud, kusjuures kõige imelikum on, et vägivald vihkamine algas kunagi hoopis... ja lõppu armastamisest.

Tuule oli siis kümnene, Ants ja Enn aasta vanemad. Ta leidis kuue harrastasid lapsed hoovis teatrimängu. Üks neist vedajaks oli Külleki, kelle isa oli näitleja ja kes oli juba vanemana — ta oli juba kaksteist täis — kujutas endast loomulikult kamandajat ning juhti. Mäng ise oli tuule oma lapsi jagunes publikuks, osa näitlejateks, publikuks hoovi maha, näitlejad arutasid maja nurga taga, kuidas nad mängivad, kes on kes ja mis juhtuma peab. Nad olid enamasti minivariandid teatris või kinos nähtud näitlejad ja vabale inspiratsioonile üles ehitatud. Ja kui grupp oli oma etendusega maha saanud, vahetusid osad ja teised sai endisest publikust järjekordne teatritrupp. Tuule lei alati agarasti kaasa ja kujunes peagi üheks arvatuks jouks, kellele Külleki meeleldi rolle jagas. Aga kuigi Tuule pidi printsessi mängima, hakkasid Ants ja Enn aplema, sest miskipärast tahtsid mõlemad endale osatähtsust vastutust osast saada. Peagi tuli välja, et Ants taht huvist osa vastu. Enn aga salaarmastuse pärast otsustas. Kuna too salaarmastus ilmselt teistele eriti suur rõõmu pakkunud, siis kuulutas Ants selle ka suuresõnaliselt ette ja hoovis istuv publik, selle asemel et veel ühte «mehelike» varianti näha, nägi hoopis maja nurga taga kerkides välja veerevaid poisse, kes teineteist kuidas ja kuidas jaksasid kloomisid. Külleki kisas, teised ka õhutasid hirmsid naerda, Tuule — ta mäletab seda imeselt hästi — oli erutatud, vaikne, ta seisis eemal ja vaatas, kuidas tema pärast käis võitlus elu ja surma peale. Tegeval meekis Tuulele Ants, aga see sebis omakorda tema meelt. Ja nüüd haaras tüdrukut kummaline erutus, ta püüas teda peaaegu värisema: silmsamas silmade all tema parast verine lahing. Muidugi olid varsti laste ja poiste emad platsis ning veriste ninadega printsid hüüdsid koju, kuid Tuule mõtles sellele võitlusele veel mõeldud kordi, õhtuti voodis teki all võttis meenutus meenud mõtted: Tuule seisis kaunitarina mäe tipul, ta seelik tuules lehvimas, ja kuristik kohal võitlus, moogad käes, kaks meie aja kanglast — Ants ja

Enn, ja Tuulel oli absoluutselt ükspuha, kumb neist hukub, sest ta oli pidulikult lubanud, et tema käe saab võitja...

Järgmine kokkupuude vägivallaga oli hoopis isemoo inetu ja vapustav ning imetleda polnud siin midagi. Tuule võis vist iksteist olla, kui isa ja ema miskipärast tulid läksid (Tuule pole kunagi aru saanud, miks), isa lõi ema ja hakkas teda välisukse poole vedama, nagu tahaks kolida maid ukse laha visata. Ema karjus ja nuttis, Tuule läks hüstetlaasse — ja ilmselt viimane oligi see, mis isa mälustas, ta jättis ema sinnapaika, haaras varnast müüri ning kadus välja. Millal isa öösel koju tuli, seda tüdruk mäletanud. Aga läks nädalaid, enne kui ta kartlikkuse lahti sai ning võis isaga nagu ennegi suhelda. Aga midagi jäi, tuli aeg-ajalt uuesti meelde ja häiris hirmsasti. Nüüd oli see muidugi jäänud ainult üheks inetuks episoodiks minevikust ja ei midagi hullemat.

Kolmandat korda oli Tuule vägivalla tunnistaja kahe sandas klassis, kui klassi spordikuulsus ja meesiluduse kelle kõnnakut väikesekasvuline klassi naljahammas teist lõbuks järele ahvis, viimasele kallale läks. Põhjus oli küllaltki tühine, vast oleks ühest müksust kuklasse või lihtsa rusika nuusutada andmisest aidanud ning spordipoisi reputatsioon poleks millegi rohkema all kannatanud. Aga ta oli nõnda solvunud, ilmselt riivas teda kohutavalt terve klassi naer ja ta tormas väiksemale nagu piison kallale lõi nükku, tiris juustest, virutas maha ning tagus jalaga. Tüdrukud kiljusid, teised poisid hoidusid aupaklikult eemale, aga Tuule ei suutnud seda pealt vaadata, ta tormas vahele, püüdis sportlast teise kallalt eemale tirida, tõukas tüdruku eemale, Tuule tormas uuesti juurde peksis mõlema käega poisile seni vastu nägu, kuni see teise lahti lasi ja Tuulele omakorda virutada tahtis. Samal hetkel tuli õpetaja klassi ja nüüd jätkus klaarimist mitmeid vaheajaks ning päevaks kuni isade-emade kooli kutsumiseni välja. Tuule karistada ei saanud, ainult poisid, Tuule mäletab tänase päevani, kuidas tüdrukud talle pärast imetledes ütlesid: «Kuidas sa ometi julgesid...» Aina Siiri, kes oli spordipoisi pärast arust ära, lausus hukk krimpsutades: «Sa peaksid minema džuudot õppima, seal on kakleja hingeelu.»

Viimane ütlemine tuli tüdrukule meelde aasta tagasi, kui ta õhtul hilja üksi kinost tulles restorani ukse ees kahelevat meest ja naist nägi. Purjus mees ei peksnud naist

... ja see ärplemine — naine tahtis minna paremale, ... püüdis teda vasakule vedada, pigistades naise käsi — ta nonda valusasti, et see karjuma pistis —, kuid Tuulel ... nagu tuline juga kerest läbi ja ta tormas vahele, ... meest ja püüdis naist tema käte vahelt vabastada. ... ettevõtmise tulemus oli, et hoopistükkis naine ... Tuulel sõimama, virutas teda kandekotiga, ajas ... ning viskas veel maast haaratud kiviga järele.

«Miks Rannatuuleke on justkui donna Kihote,» ironiseeris koolivendadest, kui lugu laiemalt levis, «alandatule kultsja, solvatute aitaja, kõrkide kange vastane.»

«Lahelapanuväärne inimene,» noogutasid teised poisid ... ja kinnitasid üksmeelselt, et niisugust ei julge siiski ... eestki naiseks võtta. Tuulel ei jäänud muud üle kui ... selga pöörates üle öla visata:

«Grupp debiilikuid, kui kahju.»

Nõnda on lood Tuule ja vägivallaga ja pole siis imes- ... et ta peab jalgpallurist autojuhiga tegelema veel pea- ... terve öhtu ning öösel näeb teda isegi unes. Kõige hul- ... aga see, et unenaos on vägivallal hoopis teine kant — ... haarab tema ümbert kinni nii, et ta ei suuda kättki ... ja suudleb teda otse suule, Tuule rabeleb mis ... kuid tulemusteta, aga suudlused jätkuvad ja jät- ... Alles pärast meeleheitlikke pingutusi suudab ta oma ... lahti kiskuda ning poissi eemale ajada — ja ärkab ... kätega enda ümber hoope jagades, suul aga suud- ... erutav maik.

Niisugune tobe unenägu võib terve järgmise hommiku ... rikkuda ja tuleb välja, et rikubki, sest kui Tuule uuesti ... juurde lähed ja ime kombel täitevkomitee kultuuri- ... juhataja seltsimees Arula kätte saab, võib halli- ... postiametnik tüdruku järjest pikemaks venivat nägu ... ja järgmisi lauseid kuulda:

«Tuule Ranna räägib Valiverest, kultuurimajast, ma ... teie juures, mäletate, tere... Tahtsin küsida, palun, ... te teate midagi sellest kunstilisest juhust, kes meile siia ... pidid? Tallinnast, Pedast. Mis? Mis? Ei tule? Ja ei ... Miks? Abiellus? Aga... aga kes siis tema ase- ... ? Ei ole? Issand jumal, ma olen ju täitsa üks, ... metoodikut niikuinii pole... Hea öelda... Mis? Mis mul ... saab? Ja-jah, kultuuritööle on alus pandud, saali ... pesin puhtaks, head tervist!»

Tüdruku nägu on niisugune, et sidetöötaja peab pare- ... oma paberitesse süveneda, Tuule longib löödult maja

ette trepile, nüüd, ole lahke, sajab veel vihma ka kaela, vähe sellestki — äkki aeglustab üks mööduv veoauto sõid ning juht lehvitab talle, lisab gaasi, annab signaali sõidab edasi.

Issand, kuidas ma teda vihkan, mõtleb tüdruk.

Mõtleb ja punastab.

Ja miks ta ei peaks punastama: ons see esimene kor kus ta endale valetab, mis?

Maidu

Pärast kultuuriosakonna juhataja suust kuulnud uudist on Tuule mitu päeva endast väljas. Algu mõtleb ta linn sõita, et tolle seltsimees Arulaga näost näkku asi veel korrale rääkida, aga loobub sellest: mida see annab? Korral paar vaatab ta juba voodi alt paistva kohvri otsa poole — kui võtaks kätte, loobiks oma kola sisse ja kaoks siit linnast tont? See uljas mõte tuleb aga kohe peast visata, sest kodulinna ja oma koju tagasi minna on lihtsalt võimatu neid muigeld ja seda naerul tuleb kannatada... Täevaküll, justkui mõni vanakese Tšehhovi tegelane — need muud ei tee kui kannatavad kõik neli vaadust läbi... Kuidas Tuulel oleks praegu kedagi vaja, kellega oma mure jagada ja natuke nõu pidada, mida peaks ette võtma ja millest pihta hakkama, kuid pikemata on selge, et ta otsustab jutuajamiseks ei kõlba ametiühingu Linda, veel vähegi. Alina esimees või komsomolisekretär — vanapaganast autojuhist rääkimata! Küll võib ikka maailm su ümber tühi olla, ohkab Tuule. Talle tükib nutt peale, aga püüab siiski nuukseid tagasi hoida.

Ja otsekui oleksid maailmas veel imed võimalikud, korraldab korraga alt ootamatu ja võpatamapanev, kuid ka lolitav heli — autosignaali. Tuule kargab püsti ja tormab akna juurde, tundes end uppujana, kelle poole on päästerõnga heidetud.

Tal pole aega mõelda, keda või mida ta ootas — midagi ta ju ootas ja lootis, eks? —, aga kõige vähem kindlasti seda, kes auto kabiini avatud uksest välja kõõlub, mida kuulmatut seletab ja käega alla kultuurimaja ukse poole vehib.

Tuule ei saa midagi aru, esimesel momendil tahaks akna juurest tagasi tõmbuda, kuid miski hoiab teda om

pool, nõnda ta seal seisab, nagu otsiv ja õnnetu, vahib ühelt poolt, et kuulda midagi ega oska äkki miskitki ette võtta. Ta ei saa aru, mis temaga lahti on. Kas ma hakkan lolliks minema? mõtleb tüdruk. Kas nõnda siis minnaksegi lolliks? Kui inimene on segamini löödud ja viimane niidike oma maailmaga katkeb? — viimane lausepool pole muidugi Tuule enda väljamõeldis, ta on seda kuskilt lugenud, aga praegusesse hullumeelsesse situatsiooni sobib see otse abistamapanevalt hästi, kas pole?!

Veel lahkeb natuke aega ja alles siis jõuab tüdruku teadmine talle viibati ja miskipärast välisukse poole. On tal midagi? Tuule on nagu välg trepist all ja jääb lävel mõneks sekundiks seisma: väikeses punutud korvis külitab tilluke tass teed.

Tüdruk vahib kassipoega imestunult, ütleb «Oh sa jumalake!», võtab korvi kätte ja läheb üles tuppa tagasi.

Tuule testab kassipoja lauale, otsib talle taldriku piimaga määritud vahib, kuidas loom piima limpsib, mõtleb, miks Raun talle selle kingituse tõi ja selle asemel, et hoida teda kaitsta, muutub morniks. Midagi selles kassiloos ei ole meeldi, tal tekib hirm, et see ei tähenda head — ah, kindlasti ei tähenda see head: sellest on vist peaaegu kõik naised tagasi, kui tal oli ühe kassiga tegemist ja et tal olid tema, Tuule, jaoks üpris kurvad tagajärjed. Tuule pole sellele enam aastaid mõelnud, äsja aga meenus talle ja ta muutub tusaseks. Vähe sellest — nüüd koos kassipojaga on ta äkki veel õnnetum kui enne ning tüdruk ei saa, mida peale hakata. Oli tal just nüüd seda siia soku- mida vajal õhkab tüdruk.

Tal ei jõua Tuule kassi ja Rauni üle aru pidada, sest

väljast kostvad hääled kisuvad tähelepanu kõrvale. Jälle ei saa ta aru, mis seal all lahti on. Kuskil justkui kopsitakse midagi, taotakse kas vastu ust või seina. Tuule vahib aknast välja ja näeb maja ees mootorratast, mille taga kahe kummirattaga käru, inimest näha pole, aga kopsimine jätkub. Sedapuhku on tüdruk tegutsemisvõimelisem ja rutatab alla.

Maja lävel seisab keegi võõras noormees ja naelutab kivi abil kultuurimaja uksele mingisugust kuulutust.

«Tere!» valgub üle võõra näo rõõmus aval naeratus, nagu oleks seda kohtumist ammugi oodatud.

«Tere...» imestab Tuule.

Poiss on umbes temaealine, heledate käharate juustega, ümmarguse näo, väikese püstja nõbinina ja silmatorkavalt suurte kõrvadega. Tema helesinised silmad säravad rõõmsalt, nagu toimetaks ta siin mingisugust suurt heategu tervele maailmale.

Tuule astub poisi kõrvale trepile ja loeb suurelt kuulutuselt vesivärvikirjas teksti:

KINO

10. sept. kell 20.00.

«Ärge minge mehele.» Komöödia!!!

11. sept. kell 20.00.

«Võitlus salapolitseiga.» Põnevusfilm!!!

Tuule taipab, vaatab uuesti järelkäru poole ja näeb seal ümmargusi plekk-karpe — ilmselt filmiketastega.

Poiss on oma töö teinud ja silmitseb plakati rahulolevalt.

«Siin?» küsib Tuule, et midagi küsida.

«Ei,» raputab poiss naeratades pead, «ikka mõisas keskuses, kus alati.»

«Aga... miks te siis siia?» imestab tüdruk.

«Ma panen igale poole,» selgitab poiss. «Kuulutusi peab olema massiliselt. Ikka läheb kuskilt mõni mööda ja näeb.»

«Ahah,» saab Tuule targemaks. «Tähendab, teie olete —?»

«Kinomehaanik, filminäitaja,» rõõmustab poiss ja naeratab nõnda laialt, et kõrvad liiguvad. «Minu nimi on Mait, siin hüüavad mind kõik Maiduks. Saame tuttavaks,» sirutab ta tüdruku poole koduselt käe, Tuule ulatab enda oma vastu ja saabki tugeva ning sooja käepigistuse. «Teie olete uus kultuurimaja direktor, jah?»

«Mhmh,» noogutab Tuule ja tema nägu tõmbub pilve

... ja näeb silmapilk kõik värsked eba-

«Mait! Mis pidu tuleb?» küsib Maiduks kutsutu.

Poiss loobab Tuule. «Ei tea, mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

Mait loobab Tuule. «Ei tea, mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

«Ei tea, mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

«Ei tea, mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

Tuule tõuseb siiski:

«Mait! Mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

Mait naerab.

«Mait! Mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

Tuule kehitas õlgu. Väga kohane oleks praegu tõrjuvalt öelda, et «kui mul aega jääb», aga neid sõnu ei sobi küll...

«Mait! Mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

Mait võtab tüdruku vastust nagu lõplikku nõusolekut, ta loob uuesti särada, tänab ülevoolavalt ja midagi seletamata läheb Tuulest mööda ja teeb saaliukse lahti.

«Mait! Mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

«Mait! Mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

Poiss naerab. «Mait! Mis pidu! Kellega, kuidas? Ma olen siin alles kümnendat päeva. Nüüd tuli välja, et tuleb juht ei tulegi, mitte kedagi ei tule, ainult mina, töötajamüüja ja kassipoeg — ei tea, mis pidu meie ka...

pool rajooni käes, kogu aeg saba seljas. Vana koristaja suri ka ära. Aga rahvas pani kisama ja Markus lasi siis oma koosolekusaali ümber ehitada, tegi näitamiseruumi, seal ma näitan juba poolteist aastat.»

«Markus... see on see esimees, jah?» küsib Tuule.

«Jah, esimees. Oh, tal oli sellega päris palju pahandust. Noh, keskus on ju vanas mõisas, ega seda poleks tohtinud ümber ehitada. Seal iga ukse link ja talapost arvel, käisid siin igasugu asjamehed käramas, isegi ajalehes kirjutati, et näe ja mis... Aga nüüd on nad vait jäänud, mis sa teed, eks elu pea omasoodu ikka edasi minema.»

Viimane lause tuleb nõnda tõsimeelselt, et Tuule naeratab tahtmatult. Jah, kas temagi ei pea sellega leppima, et elu peab ikka edasi minema, kas temagi ei pea hakkama otsima lahendust, kuidas ja mida...

Maidu oleks nagu tüdruku mõtteid lugenud, sest ta lausub:

«Kõigepealt tuleb pianino tagasi tuua.»

Issand, sellele polnud Tuule veel kordagi tõsiselt mõelnud! Kord ta Alma käest küsis, aga sinna paika see jutt jäi...

«Kust koiast?» küsib Tuule.

«Mõisast ikka. Ta veeti kohe sinna, kui Hilda ära läks. Ta on täitsa hääles, ausõna, kooliõpetaja Krull ütles, ta käis korra proovimas. Kas te pole siis sellest veel rääkinud?»

Erteheide riivab tüdrukut, aga ta vastab trotslikult:

«Mina teie esimeest küll paluma ei lähe. See juba laulis mulle, et seda ei saa ja teist ei saa —»

«Mis esimeest siin vaja,» ütleb Maidu laia naeratusega, «tuleb lihtsalt kätte võtta ja ära tuua.»

«Kätte võtta?» ironiseerib Tuule. Tal ajab veidi hinge täis, et sellel suurekõrvalisel kõik nii lihtne ja selge on.

«Ma ajan selle asja joonde, olge mureta,» ütleb Maidu.

«Huvitav, millal?» uudistab Tuule.

«Homme.» Maidu vahib veidi aega tüdrukule uurivalt otsa, langetab siis häbelikult pilgu ja küsib nagu muuseas: «Kuidas teie nimi on?»

«Tuule.»

«Ilus nimi,» kiidab poiss ja Tuule jääb teda hetkeks tähelepanelikult silmitsema: kas siit tuleb jälle üks tema nime ilu austaja välj, a, taevast halasta?!

«Ilus nimi,» kordab poiss. «Väga ilus nimi. Valiveres ei ole ühtki Tuulet, ma tean.»

«Kui lollus küll, mõtleb tüdruk ja ei saa isegi aru, mille peale ta pahur on.

«Aga muidu nimi on tobe,» seletab poiss rõõmsalt naerates. «Oh, ka mail... no mis nimi see on? Maidu meeldibki natuke rohkem, tegelikult võiks olla lõpus «o», Maido, aga «u» tundub ütleval lõpu «o» asemel ikka «u». Aado on Aadu ja Kaido on Kaidu ja...»

Mis ka lollidega teed, tahaks Tuule haukuda, aga ei, ta ei tee seda; ta saab aru, et see «ilus nimi» tuli puhtast sõnast ja imelik küll, see valmistab talle isegi rõõmu.

Tobeda nimega poiss peab sõna ja järgmisel hommikul, kui Tuule on alles voodis, kostavad maja ees automüra, tühed ja kolin. Tuule piilub öösärgis kardina varjust alla. Aga Tuulele tundmatut meest koos Maiduga on sättinud autotähist maapinnani lauad ja hakkavadki juba pianinot lastes alla laskma. Kui Tuule riidesse saab ja saali uksepoole lahti tegema läheb, teretab Maidu teda särades ja lausub:

«Noh, kuhu me ta's lükkame?»

Kui pianino on saali paremas nurgas lava kõrval ning ümber autoga ära sõitnud — Tuule imestuseks seda Maidu üllatusest ei tee — ütleb poiss äkki:

«Kui lonks vett... eks teil ju seal üleval ole, jah?»

Ta enne kui Tuule suudki lahti teha jõuab, rügab poiss juba trepist üles ja ongi loas ning veeämbri kallal. Tüdruk allmitseb arupidavalt kopsikust vett luristavat poissi ja kehtab kulme. Maidu laseb pilgu üle toa käia ja lausub:

«No noh, elada annab.»

Ta kuidas veel,» naeratab Tuule. «Näete, mulle toodi ka koosüüriline, et päris igav ei hakkaks. Aga mina seda küll ei taha, ma kohe ei tea, mida temaga peale hakata.»

«Kesse löi?»

«Üks autojuht... Ma ei tunne teda... Tema pilt on autotähistil. Sõitis ette, jättis trepile ja kadus. Mis ta on, natuke napakas või?» küsib Tuule rõhutatud hooletusega.

«Ah Hints Raun!» hüüab Maidu ja noogutab paljutähendavalt. «See on tema moodi.» Poisi hääles on midagi, mis teeb tüdruku valvsaks.

«Mis mõttes... tema moodi?»

«Oh, ta teeb tihti sedasi. Ime, et ta siia midagi hullemat ei tee.»

«Mida... hullemat?» uurib Tuule ettevaatlikult.

«Koera kuue kutsikaga, näiteks... Uhele tüdrukule saatis ta seapõrsa.»

«Miks!»

Maidu ei vaata Tuule poole, vaid kobab pilguga mööda toa nurki, nagu otsiks sealt midagi.

«Ta... noh, ta armastab tütarlastele kingitusi teha.»

«Aga ma ei tunnegi ju teda!» imestab Tuule.

«Ei sest pole tal midagi, tunnete või ei, need on tema komplimendid ja naljad.»

Viimased sõnad panevad tüdruku nina kirtsutama. Ja ta teeb äkkotsuse:

«Teate mis, tehke mulle üks heategu, võtke see kiisu ja viige sellele... komplimentide ja naljade tegijale tagasi.»

«Miks?» vahib Maidu tüdrukut uudishimulikult.

«Mulle — mulle niisugused kingitused ei meeldi.»

Poiss muutub rõõmsaks ja noogutab innukalt:

«Ega mulle ka ei meeldi. Kui te tahate, viin küll.»

Tuule pistab kassipoja korvi, ulatab Maidule ja sõnab:

«Jumal tänatud.»

«Teate, kuhu te peaksite laupäeval minema,» lausub poiss järsku.

«Kuhu?»

«Viisule, kultuurimajja, peole. Saate Viisu rahvaga tutvavaks, kultuurimaja juhataja on Juta Allpere, väga tore naine, kunstiline juht on Aino Kalamäe, veel toredam naine, vanemmetoodik on Pilvi Saatre —»

«Kõige toredam naine?» pahvatab Tuule naerma.

«Ongi,» noogutab Maidu tõsiselt ja hakkab ka ise üle näo muhelema.

«Aga kuidas ma sinna saan? Kas buss viib?»

«Mis buss!» lööb Maidu käega, nagu oleks ta kõik peen-susteni läbi mõelnud. «Mina viin.»

«Ja-ah?» jääb tüdruk kinomehaanikut silmitsema. Kuidas seda ettepanekut võtta? Mida see suurekõrvaline endast üldse kujutab?

«Mootorrattaga, noh,» seletab poiss. «Ja pärast toon tagasi kah. Uskuge, seda on teile väga vaja. Siis näete, mis ja kuidas ja... Ma olen laupäeval kell seitse siin, head aega.»

Ja nagu kartes, et tüdruk võiks vastu vaidlema hakata, haarab ta kassipojaga korvi kätte ning kaob kobinal trepist alla.

Tuule seisab akna all ja vaatab kaugenevale mootorrat-

tele. Ah et tema aga muidkui viib? Tema, see kuues tüdruk, see Vallveres? Aga — miks ka mitte?

Ja Tuule tõttab alla mööda, istub pianino taha, avab klaviiri ja vajutab hoopisalt paar akordi. Pill on tõepoolest

hüvitus. See on pala, mida ta mängis ja laulis koolis, kui kooli-kaheksane oli. «Laul emale»...

Ja etki on Tuulel tunne, nagu oleks ta suurest murest ja hirmust lahitud. Hele hommikupäike heidab erksat valgust akendest sisse, ruum heliseb muusikast ning Tuulel nagu on pluge ja murevaba — heldus, kas mitte koolis koolis alla Vallveres? Otseku oleks ta endale esitada, koolis ja sõbra leidnud! Ons see pianino või... või Maidu, helise meeldiks olla Maido ja kes on hoopistükis

Pidu

«Ainult kadedusest lõhki.»

Viis kultuurimaja kolm naisjuhti, needsamad toredad, toredad kultuurimaja iseloomustas, silmitsevad kabineti tolmustanud köögitavat tütarlast ja nende näod ei näita midagi muud kui rõõmsust just täht-tähtelt võlaksid. Nende mehed on hoopis eemalseisja julgustada püüdev mehed, nende alati nende jaoks jätkub, kes kehvemad või toredamad ning kellest üleolekut pole vajagi rõhutada, et need on nende suur, et heatahtlikkusest ja armulikkusest ei puudunud püsib küllaga. Aga just see viimane teeb Tuule veelgi kurvemaks, päris õnnetuks, ta tunneb end üldse tolmustanud, kellele jõukad võivad üksnes kaasa tulla. Nii on neil nõuda oleks kurjast.

Tuulele antud oli, on antud, kaustade kaaned kinni toetud ning Tuule pea laidlusringide rohkuse ning osatähtsuse kultuurimaja pööratama aetud. Viisu kultuurimaja on tolmustanud keskeline aktiivse hoiakuga direktor Juta Kalamäe ja kunstiline juht Aino Kalamäe. Tuule-ealine veidi rafineeritud välimus ja Pilvi Saatre on üksteist täiendanud. Parandamisel, et midagi olulist ütlema või alla kriipsu-utada ei ole. Meeskoor, puhkpilliorkester, rahvatantsu- orkester, lauluansambel, näite- ja sõna- mängud, lastetug, perekklubi, «Väledad nõelad», kino-

klubi «Kaamera», noorteklubi «Ahoi» ... Ega ometi midagi mainimata ei jäänud? Kolm naist vahetavad rahuldustundega pilke ega tee märkamagi, kuidas kõik nood ühikud ja arvud tüdrukut diivaninurgas otsekui madalamaks liisuvad.

«Oh jumal,» suudab Tuule vaevu ütelda.

«Neli ja pool aastat tagasi oli meil peaaegu nagu Valiveres,» lausub direktor lohutavalt naeratades, ilmselt on tal Tuulest tsipa kahju.

«No Valiverega võrreldes oli meie vana klubi päris palee,» madaldab kunstiline juht lohutuse piskuks.

«Ja ringid on meil kogu aeg täie auruga töötanud,» tunneb metoodik ennast hästi.

«Rikkad inimesed,» ohkab Tuule ja vahib nukralt ühemustrilist põrandavaipa, justkui temasugune ei tohiks selle maailma vägevatele otse silma vaadata.

«Kolhoos aitab,» lausub direktor. «Kui poleks Prillupit, meie esimeest, ma ei tea, mis me siis teeksime.»

«Minul ei ole Prillupit,» õhkab Tuule.

«Ka Markusega annab asju ajada,» arwab kunstiline juht, «ainult peab oskama õige nupu peale vajutada.»

Tuule kehitab ebalevalt naeratades õlgu.

«Ma ei ole seda nuppu veel leidnud.»

«Otsige,» soovitab üheealine vanemmetoodik emalikult, «igal inimesel on oma nupp.»

Nuputeooria kaasa antud, viivad kolm aktiivset kultuuri-töötajat Tuule alla saali, kus pidu täie hooga käib. Viisu estraadiansambli «EKS» võimendajad paiskavad kogu avara ja maitsekalt kujundatud saali rütmimuusikat täis, tantsijad tammuvad poolhämarias valguses viirastuslike kujudena, õhk on täis indu ja meeleolu. Tuule märkab tantsijate hulgas Maitu, kes talle rõõmsalt naeratab ja viipab, samas näeb ta ka Raun Hintsit. Viimase partneriks on pikakoivaline blondiin, üsna ilus sale tüdruk. Tuule mõõdab autojuhi väänlevat tantsukaaslast jaheda ükskõiksusega. «Uss,» paneb Tuule karakteristika paika, aga ei tunne end sellegipoolest põrmugi paremini. Direktor soovib tal siin veidi ringi vaadata ja lõbutseda ning hiljem uuesti üles tema juurde tulla — siis annavad nad talle ühte-teist repertuaari kaasa. Valju muusika tõttu kuuleb tüdruk naise juttu ainult osaliselt, noogutab, juba ongi need kolm kuhugi kadunud ning Tuulel pole muud teha kui Viisu seltskonna tantsuoskust arvustama hakata. Aga

ta ei jona veel üldistusteni, kui äkki on keegi tema ees ja peatab tantsu. See on Maidu.

«Mida teie siin meeldib, ah?» uurib poiss.

«Oh, oh,» napib Tuule üle huulte; selle lärmi sees pole talle mingit mõtet rohkem sõnu kulutada.

Maidu hakkab Maidu

Tuule naeratab põgusalt, nüüdsama möödub neist Raun Hints oma blondiiniga ja teeb tüdruku poole sügava peanugutuse, nii et lõug käib vastu rinda. Tuule vastunoogutab nii põgus, pealiskaudne, ta vahib Maidule otsa ja ütleb talle kovalt:

«Ma olen lihtsalt kade. Ütlesin juba: lähen kadedusest läbi.»

«Arge minge,» teeb Maidu kohkunud näo pähe. «Lõhki-
mine pole te kindlasti nii ilus.»

Tal lahja komplimendi peale oskab Tuule ainult hapult naeratada. Rohkem nad ei räägi.

Tantsu lõppedes algab vaheaeg. Maidu tahab tüdrukut tantsu viia, kuid Tuule sõdib vastu, sest ta näeb, kuidas Raun Hints oma blondiiniga puhveti uksest sisse loivab. «Ma kahn... korrastan end vähe,» saab Tuule Maidust lahti, kaob rahvasumma ning trügib koos teistega väljapääsu poole. Peagi on ta õues. Teda võtab vastu sume arpaistikun hilisõhtu. Ohk on värske, puhas, soe, taevast räävad lähed, tuule raasugi pole. Tuule kõnnib võoraste inimeste vahel sihitult siia-sinna, silmitseb ilusat ja efektset intellektuaarilise lahenduse poolest silmapüüdvat Viisu uut kultuurimaja eest ja tagant, jõuab parkimisplatsi juurde, kus arvab ühes veoautos Raun Hintsit oma ära tundvat õhku pageb sellest eemale. Miskipärast talle selle masina lahendus täna ei meeldi. Ausalt öeldes ei tea ta praegu üldse, mis talle meeldiks. Võib-olla oma väikeses toakeses olla, voodis, käed pea all, lesida, vahtida lakke ja mitte midagi mõelda. Mõnikord on lausa karjuvalt vajalik üldse midagi mõelda, kuigi see on hirmus raske.

«Oa, teie ka siin?»

ta ütleb Valivere naerunäoline Linda.

«Saage tuttavaks, minu abikaasa,» viipab ta enda kõrval istuva pikale mehele. «Sa aeg, mul pole üldse mahti olnud vaatama tulla, kuidas te seal ka elatel. Kuidas läheb? Alama tuli appi, eks? Kas panete varsti asja käima?»

«Muldugi,» noogutab Tuule väarikalt. «Klaver on juba lahul.»

«Miks siis vigal?» rõõmustab Linda ja hakkab pikalt-laialt

Viisu kultuurielu võlusid ülistama. Tuule kuulab põgusalt, naeratab, jutuhoos Linda ei meeldi talle. Kuigi ta on ennem ilusaid kultuurimaju ja särtsakaid taidluskontserte näinud, pole ta kunagi varem neid millegagi võrdlema pidanud. Jah, kunagi varem pole ta ennast nõnda abituna tundnud. Tuulel on tunne, et võtaks kätte, jookseks metsa ja jääks sinna. Kuid selle asemel jätab ta Linda oma mehega maha ja kaob kultuurimaja ees olevasse parki, möödub ühel pingil suudlevast paarist, läheb pargi hämarasse sügavusse ja vajub ühele tühjale pingile istuma.

Siin ma siis nüüd istun ja võiksin nagu koer üles kuu poole uluda, mõtiskleb tüdruk. Ainuke hea asi on see, et keegi omadest mind praegu ei näe...

Äkki kostavad kuskilt pöösa tagant hääled.

«Mis sa minuga teed!» hädaldab tüdruku hää. «Sa ei näe mind üldse! Kogu aeg selle... linnukesega!»

Tüdruku hää on kile, viril, justkui parmupill, mõtleb Tuule.

«No-no-no...» kostab vastuseks madalam mehehää.

«Kolm-neli tantsu...»

Tuule teritab kõrvu: hää on kuidagi tuttav. Ega ometi —

«Vanasti sa naersid tema üle,» laseb parmupill edasi.

«Elu läheb edasi,» vastatakse filosoofilises rahus.

Selge: Raun Hints.

«Tead, need sinu... naljad! Ütle, kas sa pärast — uled?»

Tuule kuulab hiirvaiksel ja kardab ennast liigutada.

«Ei.»

«Miks?»

«Pole aega.»

«Aga Virve jaoks on?»

«Kas ta nimi on Virve?»

«Ära mängi lolli! Raun! Kas kõik see, mis sa mulle ääkisid, on vale?»

«Kuule, jäta, ega ma sinuga laulatatud ole. Ma pole sulle kunagi midagi lubanud —»

«Kus nüüd sina! Head aega! Mine oma litsi juurde!»

«Kadi...»

«Ma pole sulle enam mingisugune Kadi! Ja ära looda, et ma sulle kunagi veel ukse lahti teen!»

«Kui ei meeldi, ära tee.»

«Sa oled vastik!»

Jooksumüdin kaugeneb, väheke vaikust, siis süttib teisel pool pöösaid tikk. Raun Hints aeglased sammud kaugs-

... Tuule istub veel mõni aeg omaette, tõuseb siis ja läheb kultuurimaja valgustatud akende poole.

Tuule küll, aga meeleolus on äkki mingisugune nihe. Tulevad, tulevad on nagu kuhugi kaugemale kadunud. Aegamööda on märgatavalt kergem ja oma mure ei olegi nii tõeline. Eriti head meelt teeb talle aga see, et ta on ennast Raun Hints suhtes absoluutselt ükskõikseks teinud. Kui midagi on, siis vast ainult... parasjagu uudis-... kuulnud dramaatiline stseen andis talle isegi annuse... juurde, mispärast, seda poleks Tuule praegu... osanud. Ja mida selle enesekindlusega... seda ta veel ei tea, aga mõne aja pärast, kui... kabinetist tuleb, kandekotis kümme bro-... ja muusik «Meie Repertuaare», ning koridoris trepi... suudleva paariga peaaegu kokku põrkab, on tal seda... vaja küll: poiss on Raun ja tüdruk pole blondiin,... keegi võõras punapea. Tuule jahmub ja surub... kiiresti maha.

«Pardoon,» ütleb Raun Hints, laseb tüdruku lahti ja läheb Tuulele teed.

«Kas ei lähe ühe päeva kohta natuke paljaks?» mõtleb Tuule, läheb trepist alla ja leiab, et pargist leitud enesekindlusest laks tõepoolest vaja.

Kui pluu lõpeb ja Tuule Maidu kõrval ootab, millal see... mootorrattale hääled sisse saab, läheb ootamine üpris... massab ja mässab mootori kallal, õiendab... aga lõõ vänta palju tahad, masinale elu sisse... teise teisi sõidukeid on juba kadunud, jalgsi... hoiatugi hoiatunud, ainukesena seisab veel parki... Justkui paha vaim Raun Hints veoauto.

Kultuurimaja valgustatud trepile ilmub nagu näitleja... valgusesse Raun ise, seisab seal, käed puusas... sammuratas, vahib kord kuud taevast ja kord Tuule-... peal. Ta vantsib nende juurde ja küsib:

«Kas kadi?»

«Ei kadi,» on Maidu tujust ära. Raun näib ootavat, Maidu teda appi paluks, aga viimane seda ei tee — ja... jäagi muud üle kui äraootava-hoiaku teooria... viia, seista ükskõiksena ja rahulikuna, seades... enda jaoks väljaspoole aega ja ruumi.

Raun loobib oma masina juurde, tõmbab ukse lahti, läheb alla ja jääb neid suitsetades vahtima.

«Mul läheb vist oma pool tundi ära,» ohkab Maidu.
«Ma ootan,» ütleb Tuule rahustavalt, aga juba ta miks veoauto ära ei sõida. Jah, teab.

Ja varsti tulebki Raun nende juurde ning ütleb Tuulele:
«Tulge peale, ma viin teid koju, millal tema üheksa valmis saab.»

Tuule teab täpselt, mis ta peab vastama, ja ta läheb.
«Oh ei, tänan, ma ootan.»

See kõikub paris hästi välja, hääletoon on paras ükshäälne, parasjagu jahe, ilma igasuguse suhteta. Ja oligi vaja, sest nüüd ajab Maidu pea püsti, naerab vabandavalt ja vaatab Tuulele andekspaluvalt otsa:

«Kuulge, minge ikka, ma vist jätan ta siia ja lähen juurde, ma elan siin.»

Tuule ajab õlad kahtlevalt püsti: praegu on aega nüüd pole enam kuhugi kiirustada, kõik läheb justkui naariumi järgi.

«Ei tea...» teeskleb Tuule kõhklust.

«Minge, minge,» ajab Maidu lausa peale. «Vaadake, kell juba on...»

«Arvate?»

«Ja-jaa,» noogutab Maidu innukalt.

Tuule lausub:

«No hea küll siis... Ma lähen... Head ööd.»

Viimasesse kahte sõnasse paneb tüdruk nõnda palju just, kui vähegi oskab, ja tulemus ei jää ära: Raun tema taga veoauto poole üsna hapu näoga.

Tuule ronib kabiini, istub Raun Hints kõrval ja huvitav, milleks seda mulle vaja on?

Mootor käivitub, võtab tuure juurde ja Tuulel on nagu kõlaks sealt tähendusrikas korrutamine: on küll, on küll...

Jänes

Tuulel on äkki märkimisväärselt hea tuju.

Kesköö on käes, eilne päev oma muredega on kaugel-kaugel selja taga ja homseni on veel lõpuks palju aega, ei ole enam häirinud eelset ja pole veel matut homset, on ainult öö, tähed, auto laternatest valgustatud maantee ja Raun Hints.

«Kas kassipoeg ei meeldinud teile?»

«Jah, juba teate, ma ei armasta kasse.»

«Kas te ei armasta?»

«Ei, te ei armasta,» vastab Tuule.
«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.
«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Jah, te ei armasta,» vastab Tuule.

«Jah, te ei armasta,» vastab Maidu.

«Huvitav, mida te peale sprottide veel sööte? Meie poolma pole sprotte sada aastat nainud.»

«Ah teid huvitab minu menüü? Praegu peab ta paramatult teie kauni söökla menüüga kattuma. Pluss kõik sinu, mida pakub teie armastusvaärne paks Berta.»

«Ah teate juba meie kaupmehe nime?!»

«Kuulsin j...huslikult.»

«Kas te seda ka teate, et sakslastel oli sõja ajal kahenimega «Paks Berta»?»

«Ei tea, ma nii tark ei ole.»

«Sealt ta õnnetu selle nime vist saigi. Paugub ju ka nakkahur. Ega ta õige nimi Berta olegi, passi järgi on hoopis Beata.»

«Beata? See on vist poola nimi?»

«Võimalik, tema isa oligi poolakas, oli kuskil siin tal enne sõda sulane.»

«Kõik on ka teada.»

«Kuidas siis. Vaike koht, elu nagu peopesal.»

Natuke aega sõldetakse vaik des

«Huvitav, kas minust ka juba midagi räägitakse?» küsib Tuule veidi edevalt.

«Kui teiegi pääsete?»

«Issand! Mida?»

«Olge rahulik, esialgu ei midagi erillist.»

«Mis see eriline siis valiverelaste arvates peaks olema?»

«Kui millegagi silma paistakse.»

«Oot Või midagi kokku keeratakse?»

«Just nimelt.»

«Histi,» ütleb Tuule resoluutselt, «ma võtan enne käsi ja teen selleks kõik.»

«Oo, kas teile meeldib siis inimeste hammaste vahe olla?»

«Aga loomulik. It. Alati on huvitavam, kui sinust räägitakse. Vaikimine on — haud.»

«Aa soo? No et sellest haura hirmust lahti saada, võiks ju kohe arustada... mõtleme midagi välja, mis...»

«Mida?»

«Kes seda nii äkki oskab ütelda... Peab mõtlema... näiteks — näiteks sõidame Patsi Aino juurde.»

«Kes on Patsi Aino?»

«Valivere keskjaam — ülekanud tähenduses.»

«Ahah. Ja mis me seal tegema peaks?»

«Ükskõik... Anname signaali, lähme koos ukse taga...»

... ja küsime viina. Tal on alati viina...

... ütleb Tuule tõrjuvalt ja muigab.

... anname signaali, kuni ta öösärgis aknale...

... valguse sisse ja suudleme.»

... surmkindel, räägitakse teist Valiveres... Saategi oma tahmise.»

... huvitavam, kui sinust räägitakse.»

... vaimukamat ei oska välja mõelda?»

... pole vaimukas?»

... kogemusi arvates teile vist küll, mulle...

... ilmub valgusvihk ja neist möödub kor...

... lähed,» lausub poiss. «Huvitav, kus ta...

... Liipa Einu.»

... oma naise ära.»

... Vanapagan! «Ja sõidab vabana ringi?»

... uut ohvrit. Vaadake, et teie vahele ei...

... tema selja taga sadulas.»

... kas tehakse nalja või räägitakse tõsiselt.

... See oli siis, kui ma teie võluvasse kanti...

... kuidas ta tappis? Tõsiselt räägite või?»

... ütleb.

... on mitu head aastat tagasi. Olid kord koos...

... temaga alati kaasas, ma ei tea, mis loomia...

... passisid, aga püss oli laetud ja äkki vana...

...

...

...

... nii õnnetult, et püss laks lahti ja käiski...

... temast paar sammu ees. Põmm — pähe —

... jube!»

... la jube ei ole.»

... üks?»

«Silmapiilk.»

«Oudnel! Ja vangi ei pandud?»

«Sai tingimisi.»

«Ainult?»

«Õnnetu juhtum.»

«Ja tööle jäi ka edasi?»

«Ega see tööõnnetus olnud. Eks see jama oli isegi siin. Lahti ei lastud jah. Ülemused olid tema eest kõvasti nõudnud. Hea töömees, kolmkümmend aastat staaži, autab preemiad ja medalid...»

Tuulele meenub vanapagana pilk, mis teda kummale seiras. Tüdrukut läbib kerge külmavärin. Ta ei oska midagi öelda.

«Ehmatasite ära?» küsitakse kõrvalt.

«Mis seda, aga... Ikka jube küll... Oma naine... ega ta sellepärast siis veel mõrtsukas ole!»

«Kuidas võtta... Panin väheke paksult, ega muu mitte.»

«Ja nüüd elab üksi?»

«Kus sa, tal on seal üks Fifi.»

«Kes, kes?»

«Koduabiline... või kuidas seda viisakamalt ütelda linnast, niisuke kolmekümnene... aseaine.»

Tuule vahib sõnatult ette maanteele ja karjatab.

«Oi, vaadake, mis see on — jänep!»

Otse auto ees laternate valguses lidubki jänep nädalateed.

«Sõitke tasem,» hüüab tüdruk, «taevake, miks ta külla ära ei jookse?!»

Aga Raun Hints lisab hoopis gaasi, masin tormab seale peale, juht teeb rooliga kord järsu pöörde paremale, siis vasakule ja pidurdab. Masin jääb seisma.

Tuule istub kangestunud ja ei saa sõna suust.

Raun ronib kabiinist välja, Tuule kuuleb, kuidas ta taha läheb ja midagi seal kohmitseb. Hetke pärast veokastist mütsatus — ilmselt lennutati hukkunud sinna.

Raun ronib kabiini tagasi, heidab tüdrukule pilgu, duse tõttu ei näe selle ilmet, süütab suitsu, lükkab sisse, alustab sõitu ja mainib:

«Ma olen, nagu öeldakse, harrastus-jahimees.»

Tuule ei vasta, Tuule on vapustatud, Tuule tunneb, ei taha enam ühtki sõna ütelda.

«Mida te siis soovite kokku...»

«...aga mõelda, kuhu oleme kohal.»

«...võib et tule pluksugi.»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

«...võib et tule pluksugi.» naerab poiss. «Nuputage, nupu-»

II TEE LOSSI

Algus

Vaevleva inimkonna poolt väljamõeldud tõde, et algus on raske, pole loomulikult Tuulelegi uudis, kuid pärast päeva pärast on ta sellele kas või kümme korda kahel käla kirjutama valmis — ja seda täis suurt sügavat nõr must ning lootusetusetunnet.

Ega ta ausalt öeldes kuskilt taevast kukkuvat kobe menu oodanudki, aga hasart, millega ta töölauda ja klaveritaga tulevasele naisansamblile laule ning olematule sõnakunstiringile luuletusi kokku korjama hakkas, kiskus te märkamatu kaasa ja peletas eemale kahtlused, et kas see, mida ta vapra usinusega teeb, on tegelikult üks su tühi töö ja vaimu närimine. Paaril päeval ta seda ei uskunud, kippus isegi imet lootma, aga imesid paraku ei juba ja täna võib ta ennast naiivsuses süüdistada, jah, võenda üle isegi kahjuröömsalt muiata, kui selleks aimatuju oleks. Mõned päevad tagasi kinnitas ta kolhoosi kontokoridoriseinal rippuvale pooltühjale teadetetahvlile oma käega kirjutatud kuulutuse, mis kutsus kõiki asjast huvitatuid kindlatel päevadel ja kellaaegadel osalema Valiveri kultuurimajas tööd alustavast kolmest isetegevusringist: naiste lauluansamblist, sõnakunstiringist ja laste rahvatantsurühmast. Nendega uskus Tuule esialgu hakkama saavat, nende jaoks oli tal parasjagu koolist pärit kogemust ja omaalgatuslikku huvigi. Tänu kaasalöömisele linna kultuurimaja rahvatantsurühmas arvas ta suutvat vähemalt laste jalad kepslema panna — mis see siis nii ära ei oot. Ansambli ja kas või koori juhtimisega pole mingit probleemi ning kuidagi viisi tuleks ehk ka sõnakunsti harjutajatega toime. Julge pealehakkamine olevat pool võit ja need teised toredad sõnad... Aga ehkki kuulutuse lõpp oli suurte tähtedega maaltitud kolme küüümärgiga hüvitus — «Kõik on oodatud!!!» —, osutus tegelikult ootajatele keegi müü kui Valivere kultuurimaja värske direktor

klaverileku määras ta erinevale päevale.

peetud nii rumal, et mingisugust vägevast masside

l looluud oleks, kuid väike usk, et mõni huvi-

li ilmutub, oli. Sellele ta oma plaani ehitaski.

Uuendused ja nende kaudu on juba võimalik pinda son-

kuulata maad ja uusi soovijaid juurde

tuule kaudu võib vanematenigi jõuda. Tuule tahab

ta oma maksab esimehele ja kultuuriosakonna juha-

de demonstreerida, et ta on võimeline ennast — hml —

lahavud, et ta peab end näitama ja õigustama?

«Sa ei teitud! Tõestame, et meie oleme suurteks tegu-

te võime, naidaku ainult armas Valivere, millele ta

ei tuleb tulla!

«Ja Valivere ei taha ilmselt mitte millelegi järele tulla.

tundub, on tuhat tähtsamat tegemist, sest esmas-

õhtul, kui Tuule juba aegsasti saalis — noodid ilu-

de hunnikusse laotud — hõbehäälsid

ohtu ootab, jääbki ta seda poolteiseks tunniks

ma, kuni ei pea ta vastu, kaob üles oma tuppa ja

te võime ja muna praadima. Päevikusse tuleb aga

teadmine: «Kõik on oodatud!!!»

«Kõik on oodatud!!!»

«Kõik on oodatud!!!» kordub järgmisel õhtul, kui ta pikisilmi Vali-

vere muusikameistrid ootab. Korra käib tüdrukul peast

«Kõik on oodatud!!!» teeb, kui äkki Raun Hints uksest sisse

«Kõik on oodatud!!!» võib ju kõike oodata! —, kuid selgub, et ka

«Kõik on oodatud!!!» pole luulekunsti vastu huvi. Ja isegi mitte

«Kõik on oodatud!!!» muigab tüdruk, istub klaveri taha, mangib maha

«Kõik on oodatud!!!» kaane kinni ning päevikusse tuleb

«Kõik on oodatud!!!»

«Kõik on oodatud!!!» järele ühtki hingelist. Ilmselt olen ma

«Kõik on oodatud!!!»

«Kõik on oodatud!!!» kolmandal päeval, ootab Tuule tõepoolest lolli visa-

«Kõik on oodatud!!!» õnnelisi lapsi. Tule taevas appi, kas siis

«Kõik on oodatud!!!» Valivere ema ei taha oma maimukesele ärksat tege-

«Kõik on oodatud!!!» Algus on määratud kella viiele pärast lõunat.

«Kõik on oodatud!!!» laheneb juba poole kuuele ja Tuule pomiseb

«Kõik on oodatud!!!» «Kõik on oodatud!!!» Valiveres lihtsalt ei ole ühtki last.» Äkki

«Kõik on oodatud!!!» Tuule keerab end vuhhtil klaveritoolil ringi

«Kõik on oodatud!!!» pool poole: issand küll, laps mis laps, tüdruk

«Kõik on oodatud!!!» ümber seitsme- või kaheksa-aastase tüd-

«Kõik on oodatud!!!» saali pikka kasvu suure kondiga lop-

«Kõik on oodatud!!!» naine ja lausub madala rinnahaälega:

«Tere, tere!» hüppab Tuule püsti ja tõttab saabunud nagu kallitele külalistele vastu.

«Tulime vaatama, ei —»

«Ja-jah,» innustab Tuule, justkui võiks karta, et sedamaid haihtuvad; «astuge, palun, edasi, võtke palun...»

«Rohkem polegi kedagi?» laseb naine pilgu saalis libiseda.

«Veel ei ole,» vabandab Tuule, tabab naise puuriva ja laiutab grimassi tehes käsi: «Ja ega vist tulegi. Ma järele arvasin, et Valiveres polegi ühtki last.»

Naine naeratab.

«Puudust ei tohiks neist siin küll olla...»

«Kas tõesti?» imestab Tuule ja pöördub plika poole: «Kas su nimi on?»

«Sirje,» sosistatakse vastuseks.

«Kas sa tahaksid rahvatantsu tantsida?»

Sirje vaatab korraks üles pika ema poole ja sosistab:

«Tahaks küll.»

«Ma olen liigutatud!» naerab Tuule ja seletab naisele, kui nad on akna alla istet võtnud: «Ei ole tulnud kedagi, ei eeda ka mitte ühtki... oota või halliks. Kohe ei tea, kas hakata imestama või mis!»

«Imestada pole vist midagi,» arvab naine. «Maja oli ka kinni, pole tekkinud käimise traditsiooni. Ja üldse... te ei tea, kas ja Viisu palee on inimesed mugavaks tornud.»

«Kas siitmailt käib palju Viisu ringides?» uurib Tuule Kultuurimaja juhtkolmiku kaest tookord ta seda numme küsitud, talle poleks istunud, kui need oleksid tema vana lapse tunnet veelgi süvendada saanud.

«Osa ikka käib, aga vänevõitu küll. Viisu on korjajate ringid oma ümbrusest teinud seal ju kolhoos ja sovhoosid. Konservitsehh ka kae jala juures. Meie omad korjavad rohkem kodus, kinos ikka käivad, eriti noorem põlvkond. Kui on midagi vaadata.»

«Ma ei oska kuskilt otsast peale hakata,» kurdab Tuule. «Ma ei tunne ju veel peaaegu kedagi... Omal ajal olid inimesed ometi tegid isetegevust?»

«Omal ajal — jaa... Mitu ringi oli, näitemängude tegime.» Naine vaatab kella ja tõuseb. «No ega mu tunda üksi kah tantsima hakka.»

«Küllap vist,» noogutab Tuule.

«Sirje, tule!» Tüdruk on avastanud klaveri ja klimberklahvide kallal. «Jääme siis pealegi,» noogutab naine Tuulele.

«Ma ei taha pilgus isegi midagi osavõtlikku, siis ei tule ka ja nad hakkavad ukse poole astuma. Ma ei taha tulla, nagu seisaks ta suure tühja lagi ees ja kuskil pole ühtainustki hingelist peale tema. Ma jään klaverikaane kinni ja jääb, selg ukse ees, mutti külalised lahkuvad. Kui mõnigi kord tuleb, et kull oleks hea, kui ei peaks mõtlema, siis ei tule selle kohta pealt küll probleemi: pea on tühi ja ei ole ühtainustki mõttele. Tuulel on Sirje ema ees miski, mis on tal, parem kui nad rutem kaoksid...»

«Tule,» kostab äkki ukse juurest. «Ütelge, mis te mõtlete tegema?»

Naine vaatab pika naise poole ja kehitateb õlgu. «Mõne midagi... Võib-olla hakkan üksi tantsu lööma, kui olen veel...»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

«Tule,» kostab uksest. «Kaasa.»

vaaritab pereema plüüdi ääres süüa ja kuulnud, mida k
lised tema mehest tahavad, soovitab neil üle ukse t
tuppa kaeda. Seal magab norina, voodis täies riietes
nud traktorist, toosama, kes aastat viis tagasi Val
laval humoristlikke monolooge ette kandis. «Ei sealt
enam miskit monoloogi,» pistab naine kaks kätt kõn
«varavalgest õhtuni töös, tuleb nagu väsinud ramp,
raputatud ja laibaks löödud, hea, kui söögilaua tal
ennast vedada jõuab.» Kolmanda pere leiavad nad ka
korruselise uue elumaja ühest korterist. Noor abielupa
kes teineteise Valivere ansambliproovidel leidsid ja
võiksid partorgi naajatlevate sõnade järgi küll kas
tanutundest uuesti ringides kaasa lööma hakata, tõrjuv
kutsujad lahkest, aga resoluutselt kaugemale: ei, ei, na
käib Viisul segakooris laulmas, Viisu koor on kuulus
rajooni ja nad on isegi Lätis ja Leedus käinud, mees
ja toob teda oma masinaga, oma koori tema alt ei vea
üle jooksmata ei hakka; mehe vastus on palju ökonoomse
«Lihtsalt ei viitsi enam.»

«Noh, näete, mis sa nendega teed,» ütleb partorg,
nad jälle kolmekesi väljas õhtu käes seisavad. «Kaika
kultuuri tegema ei aja.»

«Ei aja,» ohkab Tuule ja ta peast käib läbi mõte, et
lähiks pakiks kohvri ja istuks hommikusse bussi... A
mõte pole reaalne, mõttel on ainult efekti ja viimanegi
tava väärtusega ning tüdruk ohkab uuesti.

«Täna pole mul rohkem aega,» vaatab Sirje ema ke
«Mehed tulevad varsti koju, tahavad süüa.» Kes need me
on, seda ta pikemalt seletama ei hakka. Võib-olla mees
poeg... «Aga ma hakkangi igaühel kuuenööbist kinni,
aga ette satub, seda ma luban. Aga te ise peaksite ka akti
sem olema.»

«Kuidas!» laiutab Tuule käsi. «Niimoodi mangumas
on ka lihtsalt naeruväärne — justkui minul seda nii li
sasti vaja oleks!»

«Vaata selles asi ongi, et nemadki ei leia, et neile seda
hirmsasti vaja on,» ütleb naine ja Tuulele tundub, et
muigab. «Kuidas neile pähe taguda, et see neile hea o
Mõlemad vaikivad, küsimus on nõnda keeruline, et kas
jätagi suu lukku. «Ausalt öeldes mina ka ei tea. Inim
on üldse viimasel ajal tuimemaks ja ükskõiksemaks j
nud, ma kohe ei mõista, mis on neile sisse läinud.»

«No eks ma taidle seal siis mõni aeg üksinda,» arv
Tuule. «Kuni minema lüüakse. Ma pole ju mingisugus

... ei tea mis asja sa esitad?! Las
... rahu majas, keerame aga ukse jälle
... Viisu poole.»

... Sirje ema tedretaheline nagu cla
... Meil oli siin imevahva
... inimesed. Kiisa Arnu, Sepa
... kabe sakumene, aga täitsa kobe —
... Pensionarid ja veteranid. Nüüd istuvad
... oma vanades majades ja uluvad nagu
... poole. Sest kui Hilda ära läks, jäi asi katki.
... kaugeks, neid käidi küll lausa põl-
... aga siis tuli transpordi organiseerimisega
... Nii paljud head asjad siin ilmas välja sure-
... nagu noaga lõigatult, pärast pole
... hakkaks sellest vanast kaardi-
... ah?»

«Lahkepelt —?»

... veldrikke vanakesi, murumütsid peas, nii
... kui ka telekas esinemas näinud
... seda aega klosetis käimiseks kasu-

... Tuule ilme ja haalekõla peale naerma.
... arge nüüd nii pretensioonikas olge,
... kui tuhi koor! Või on teil midagi vanade
... vastu?»

... vastuse võlgu ja püüab end välja keeru-

... ühtegi... Vaevalt nad minu kutsumise
...ivad»

«Ma teen proovi,» müksab naine vaata et veidi valusaltki
... käsivart. «Ja kui midagi susiseb, annan
... pange vahepeal uued kutsused välja,
... ja pikema tekstiga, leidke rohkem ilusaid
... leate, inimestele meeldib, kui neile mett
... Koputage oma üleskutses Valvere
... kutsuge üles Viisule järele ja
... rōhuge nende kodukandi patriotis-
... minu pärast rabav pilt Valivere uuest

... hakka veel valetama kaht!» hüüab Tuule.

... muski vale,» ütleb naine, «kui kultuurielul
... varem või hiljem kõik tulema.»

... surnud,» arvab Tuule.

«Kui kõik nõnda mõtleksid, siis pole üldse millelgi mõtlemis?»

Tuulet riivab see õpetuseiva, aga ta ei näita seda välja, naeratab viisakalt ja lausub kergelt ohates:

«Kui kapell, olgu siis kapell. Võib-olla annab sellega ajalukku sõita. Aga palun aidake mind, eks?»

«Ma teen, mida suudan, nagu öeldakse. Head aega!»

Pärast kodus kirjutab Tuule oma päevikusse järgmisele lehele:

«Partorg lubas külakapelli kokku korjata. Ma kujutades ette, mis nende saja-aastastega lahti lähebl Roobu Aime juttudest juba löövad mu kõrvad pilli. Ma lausa värisen mõttest, kuidas need ätid ja mutid siin kääksutama ja pinistama hakkavad. Issand, ole mulle armuline! Kui tulla nad seda kuuleksid, naeraksid ribadeks. Kuri kuningatüdrit dirigeerib raukade ansamblit — missugune suurejooneline enesetkostus! Igatahes suur pull küll. Kui saaksin, saadaksin kogu selle kupaatuse põrgusse ja lendaksin uutele jahtmaadele. Aga kuhu? Ma ei või. Ma veel ei või.»

Samal õhtul kirjutab ta isale kirja.

Tervitus Valiverest! Esimene dekaad on siis seljatanud. Elan kultuurimaja teisel korrusel väikeses pludiga toas, täitsa kena olemine. Mind võeti suurepäraselt vastu, ja mulje, nagu oleks kohe oodatud. Praegu käib kõva organiseerimistöö ja paistab, et kõik läheb nagu lepsi reeglil. Siin on väga tore! Ma ei kahetse põrmugi. See oli üks tore gemaid tegusid, mis ma oma elus olen teinud. Teie pidasite minu sammu rumalaks ja mõttetuks, aga asi on hoopis vastupidi. Vaat seda ma tahtsingi ütelda. Kui mahti saan tulen linna, mul jäi sinna veel üht-teist, mida oleks vaja ära tuua. Prassail

Lugupidamisega Valivere kultuurimaja direktor Tuule

Tüdruk loeb kirja kaks korda läbi, pomiseb «Oh, aeg!» topib ümbrikusse, kirjutab aadressi ja nime peale ning läheb teeb endale viis suurt võileiba: kaks vorstiga, kaks juustuga, ühe tomatiga. Ja ära juua kavatseb terve liit piima.

Täna on Tuulel miskipärast metsik isu.

Majake metsas

Tuulel panid päeval ei võta Tuule midagi ette. Ta istub avaras suure kondiga partorgi poolt pakutud uues toas, tunnetegivasse jõusse ja jätab selle tembu kergele ja mõtleb: ei hakka tema vahtu kokku lööma ega mõtlema maad. Kui see poliitjuht tahab oma panuse osaks teadmise uusärkamisse anda ja ainukestena siia toonud ränka kokku meelitab... las organiseerib, las teeb, teeb pühaliku näo pähe ja võtab kõik kahel poolt nagu Jeesus Kristus altarimaalil vastu. (Viimane mõttelugu tuli talle sellele, et aasta tagasi käisid nad koos... Hellellega kord-paar kirikus ja ainuke asi, mis teda huvitas, oli altarimaal Kristus. Kristus oma laiali sirutatud kätega olevat vahetis kogu inimkonda oma rüppe naatama. Kristus mõjus Kristuse headusest ülevoolav, asketlik ja isegi igav nagu antipaatselt ja ta mõttelugu, et maailmas ateiste jätkub — mis sa teha? — ei hakka püridi.) Ja Tuule meenutab veel igasuguseid mõtteid. Linda lauset, et Hilda ei saanud siin millekski hakkama... Issand halasta, siin, paistab, ei saa midagi inimene hakkama ja see, et «Vedelvorst» on asjade loogiline käik. Valivere vedeliku kasutuseks kangelaslikuks jõupingutuseks on teinud kõik.

Nad seal telekast igal õhtul küll leiavad, kuidas tema arvates on seal ainult üksikud saated, mis väärt... jah, ja mõned filmid ka. Talle meeldivad kõige rohkem multikad ja kui lasteckraanid on ta alati platsis, isegi nüüd. Aga et sellele ei ole aega, et ta iga õhtu koogutada —!

Tuule mõtleb veel, kas ta üldse rahvast tagant torkima hakkab. Ta on ta külma kõhuga rahul, et esimene partorgi mehistele õlgadele veerenud, clameeritud... jumalal päevi, peremehel leiba; suur lohki, kes tasa sõidab, kaugele jõuab — Tuule mõtleb midagi võitu lõbuga kõiksugu kenid fraase, vedeleb seal päevad voodis; seal ta sööb, kuulab raadiot ja võtab ka ohates ka «Sõja ja rahu» ette. Need neli paksu raamatit ta võtab kaasa, sest kultuurikooli vene kirjanduse tundid ja eksami vedas ta nii õnnelikult läbi, et ei tahtnud tallest poole kättki: esiteks polnud aega, teiseks ta ei tahtnud viitsimist ja kolmandaks oli film veel küllaftki

hästi meeles. Enne eksameid aitas usin õpilane Piret n...
sid ja aastaarve meelde tuletada. Kaasa tiris ta aga ko...
sellepärast, et need tahendasid lektiööri vähemasti terve...
aastaks. Tuule polnud saar raamatusõber. Tundide ka...
lugemiseks ei jatkanud tal kunagi püsivust ja seeparas...
ei nakanud kodus raamatutähtsust ees pikalt aega raiska...
Ausalt öeldes see Nataša lugu teda vaheke ikka huv...
ka, seda enam, et tema esimene ball (pähk, mis ball, ta...
line poolmage diskoontul) oli tänaseni kuidagi eril...
meeles, kuna seal kohtas ta oma esimest armastust — T...
mast, nad polnud siis veel viisteist täis. Ja kolmas põlv...
romaani süvenemiseks oli puhtalt kriitiline. Tuule tal...
isiklikult veenduda, kas see on ikka nii vägev raamat, na...
räägitakse. Piretile tegi ta korduvalt selgeks, et tarvi...
koolilugemikus ainult Tolstoi fotole pilk heita ja tem...
haihtub igasugune usk, et too rauk noorte inimeste tun...
test üldse midagi mäletab või jagab. «Sa oled võimatu...
vangutas Piret nõrdinult pead. (Piret suhtus klassika...
suure lugupidamisega, ta oli kogu Tammsaare läbi l...
nud, mis tegi temast terve kooli naljanumbri: «Vaada...
seal läheb see, kes on kogu Tammsaare läbi lugenud»...
«Ah teie tantsisite meie Piretiga, kes on kogu Tammsa...
läbi lugenud?» ... «Ah teile meeldib see poisipeaga tüdru...
mõtelge, missugune inimene, ta on terve Tammsaare l...
lugenud» ...) Tuulele Piret samaga vastata ei saan...
(«Vaadake, see on see tüdruk, kes pole ridagi Tolsto...
lugenud» — ilma, eks, ei lõikal) ja ta pidi sõbrata...
rahule jätma, seda enam, et Piretil tuli Tuulele real teist...
põhjustel kaadedusega alü üles vaadata: Tuule mang...
temast sada korda paremini klaverit, tantsis suureparas...
kõike — alates «Targa rehealusest» ja lõpetades rok...
ja tal oli päris ilus lauluhaal; need kolm võimast kom...
nenti olid kultuurikoolis märksa suurema väärtusega...
Tammsaare loomingut tundmine «Mäetaguse vanade...
«Põrgupõhja lüü Vanapaganani»...

Aeg-ajalt ronib tüdruk voodist välja, tatsab öösargis...
paljajala mööda tuba ringi, vahib aknast välja ja pomise...
«Ei ühtki ätti...»

Ta ei võta oma ohkamist eriti traagiliselt, teeb isegi pa...
tantsusammu, meenutab, et Maidu tantsib kehvalt ja m...
leb, kas Raun Hints peaks paremini oskama; hetkeks vi...
satavad mälestuspildid diskotamisest Velloga... Ja uue...
on ta aknal ning poriseb jämeda häälega:

«No kaua ma teid, paganaid, pean siin passimal»

... et on aega hea meel, et teda keegi ei sega. Taibu...
... et ta loob Almale vabad päevad andnud ning ainuke...
... et tema jõeäärsele häirida, oleks üks tüüp: Aga pais...
... et ta pole veel oma jänesepraest jagu saanud ega...
... et ta on jätetud demonstreerima...

... et ta on vedeleamise päeval tüdineb Tuule Tolstoist (ta...
... et ta on kõite 218. leheküljel), riidetub ja läheb...
... et ta on laupäevale paksu Berta juurde. Kui kohalik mass...
... et ta on suhtes ükskõikne, ega see veel tähenda, et...
... et ta on leivapätsi või vorstijupita hakkama saaks...
... et ta on aga saab tüdruk peale toidupoolise ka värske...
... et ta on ühe naise ja Berta vestlust seenelkäimisest...
... et ta on kallidase pildi Valivere metsaandidest: männi...
... et ta on nagu loogu, pilvikuid parasjagu ja juba ka pihuga...
... et ta on Sedamaid on otsus küps: homme metsa!...
... et ta on loomulikult tuleb oodata, millal kaste järele annab.

... et ta on tulekoti ja seabki keskpäeval sammud tund...
... et ta on Seeni Tuule veidi tunneb, seda tänu...
... et ta on loos — tihti oli siis ka isa kaasas — sai...
... et ta on linna taha metsa tehtud. Tuule oskab...
... et ta on küpata, soolata ja kastmeks teha, see...
... et ta on kakitegu.

... et ta on metsa ükskõik kust, ta läheb tükk maad...
... et ta on kraavipervi, rühub ikka edasi ja alles...
... et ta on suurt kuuse juurest, mille all sipelga...
... et ta on metsa sisse, jättes puu kui hea orientiiri...
... et ta on mets veel harv ning uitamine ümber puude...
... et ta on mõnus, veidi kaugemal paistab ta tihedamaks...
... et ta on muutuvat. Tuule otsustab, et väga kaugale...
... et ta on küll avastama ei tiku, seal võib tema...
... et ta on üksida, sest ta teab juba ammu, et võõ...
... et ta on eriti hea seikleja pole: eksib juba enne...
... et ta on nalle peale mõeldagi, otsi siis nõrkemiseni, kus...
... et ta on Valivere paikneb —!

... et ta on mähkharulise rässaka männi alt leiab tüdruk hul...
... et ta on mähkharuliseid. Puust kolme-nelja meetri kaugusel...
... et ta on suuremad, mida ligemale männile, seda tilluke...
... et ta on lühedamad. Terve hulk on nõnda imetillukesi ja...
... et ta on pöördid lausa ahhetama.

... et ta on siis ootasitegil imestab Tuule ja korjab...
... et ta on lekotist kobedasti täis. Ta laseb mitu tiiru...
... et ta on ja leiab ikka ja jälle uusi. See koht tuleb meelde...
... et ta on ta, vahib ümbrust ja püüab leida märke...
... et ta on järgi tulevikus paika ära tunda. Ega see raske olegi:

metsatee pole kaugel, suurt kuuske püüab siit veel silm
sealsamas on üks murdunud puu ja vana kõverik män-
ise niisuguse vahva väljanägemisega, et seda juba na-
ära ei unusta

Päev on soe ja paikeseline; puude vahelt heidab päikesed valguselaik maapinnale ning annab rohule rõõmsalt sädeleva tooni. Kuskil toksib rähn, sabinal pageb kalgemale väike lind, otse seljataga jookseb mööda oksa puule tumepruun oravapoiss. Tuule ajab end püsti, rüütab ja avastab, et kas pole kummaline: mitte keegi ei tea tema, Tuule, on praegu siin, mitte ükski inimene maailmas ei aima, et siin inimtühjas paigas hulgub praegu üks inimene, kellel pole momendil terve maailmaga asja ja kes ise vaata et kogu maailm!

Tüdruk otsustab kaugemale edasi minna. Aeg-ajalt peatagasi heites — et mitte eksida — läheb ta tantsusamlaulu trallitades metsa sügavusse ja märkab varsti juba sellega, et rohkem ei satu tema pilgu alla enam ühtki seestjastkui olidki kõik selle metsa annid ekstra tema jaoks jändriku männi alla kokku kogunenud. Tuulet see ei häirib rohkem kui seentest tunneb ta head meelt ilusast päevast. Ta ahmib suure suuga metsaaluse varskust, saadab pilgu kergut liblikal tundistab sipelgate ranntrada ning vaatab sümbooldunud kivi juures paikese käes päevitavat sajajaset. Ussi Tuule ei karda, tal on jalas kõrged saarikud, laastat tagasi kui nad kambaga jalgrataste ja telkide matkal käisid, sõitis ta jalgrattaga ühel metsateel otse tuulikuva rästaku, too ainult hüples ohimunult ja pani vingude des pöösasse, nagu poleks tal midagi häda

Äkki jääb tüdruk seisma ja lõpetab laulu jorutamis-
puude vahelt paistab katus. Selge, kui juba mets, siis pe-
ka nõia maja olema, leiab ta lõbusalt ning hakkab ve-
ettevaatlikult edasi minema. Paarikümne meetri järel sat-
ta kraavini, saab sellest üle ja on äkki käänulisel rohtu-
eel, mida mööda, paistab, pole vist inimese jalg ammuil-
astunud.

Tee teeb jõnksu paremale, siis vasakule ja juba see Tuule väikese metsatalu värava taga. Siin pole pikalt vaadata midagi — tallamata rohust, kardinata aknast ja keldralhoone osaliselt sisselangenud katusest võib üksimata areldada, et inimesi siit otsida ei maksa. Sellest hoolimata tüüab tüdruk «Uul!» ja ajab küll kõrvad kikki, aga muu peale lindude vidina kuulda pole.

• Idule püüab väravat avada, see on ühest hingest lahti
• toluseb raskelt mööda maad. Lõpuks saab ta selle paras-
ju paakile ning poeb õue.

Kesel õne seisab kooguga kaev, kaevuvinn ripub tühjalt, abul pole. Tüdruk uudistab sissevajunud katusega hoo-
st lauda uks on irvakil, lehmatriil ripub roostes kett,
rand on paksult sõnnikune. Teine kahe poolega uks vilb
laja küünioossa, mille nurgas vedelevad mingisugused kat-
sed kastid, paari pulgaga reha ning vana lagunenud
tühis.

Nõud pöörab ta pilgu majale.

Isand, kui armas! leiab tüdruk, vahtides väikest, kunagi
ammu-ammu kollaseks värvitud ehitust. Ukse ees on paari-
stuleline kõrgesse rohtu kasvanud trepp ja seinas ainult
kõrgele kuuereuduline aken. Ta piilub aknast sisse ja näeb
müüritud kööki pliidi ja leivaahjuga. Köögist läheb uks
välja.

Seda värki tuleb ligemalt uurida, leiab Tuule, ja katsub
 too linki. Uks ei avane. Ta müksab õlaga ust ja ehmub
 murelt, kui see kaeblikult kiuksatades lahti nagiseb.

Ja siseneb väikesesse tühja eeskotta ja sealt kööki.

«Ihore,» ütleb tüdruk valjusti ja mõtleb, et küll võiks jube olla, kui keegi vastaks. Aga kõik jääb vaikseks. Tuule heitub pilgu tagasi, otsekui tahaks endale kindlustada väljakuulutatud teed ja hakkab kõõgiga tutvuma. Kõõk on suitsu-ahune ja röske, pliidiil seisab vana kaaneta must pott, pliidiil puudub uks, selle asemel on telliskivi. Leivaahju ees seiseb kummuli mõlkis ämber ning akna all on kolme külaga järi, rohkem pole siin vaadata midagi.

Ja astub kõrvaltuppa. See on keskmise suurusega nelja-
andiline toake, mille otsas aken, kust hele päikesevalgus
tule tungib, visates põrandale pikki erksaid valgusviike,
alles hõljub tolm. Nurgas seisab madal puuvoodi, akna
all peenikestel jalgadel lauake, põrandal on prahti ja vanu

Tuule tähelepanu köidab rõhknaeltega sāngi kohale se-
le kinnitatud värvipilt, mis kujutab suurte tiibadega ing-
kelle ümber hõljuvad väikesed tiibadega punnis pois-
ed, pasunad suul.

...ta läheb akna alla ja päikesevalgus valab ta soojusega
le. Akna taga on kõik kõrges rohus kuni pooleldi lagunenud
muni välja. Aknalaua vedeleb ilma kaante ja esilehtedeta
võna ajakirjakonts. Tuule võtab selle ettevaatlikult kätte,
...on tolmune, ta püüab tolmu pealt ära puhuda ja põru-

tab lõpuks ajakirjaga vastu aknalauda, nii et tolmupahvak talle peaaegu näkku paiskub ja kõhima ajab Ajakiri on vana, ilmselt mingi kalender, ta leiab augustikuu lehekülje ja sellel aastaarvu — 1938. Tagapool on artiklid, toiduretseptid ja naljapildid.

Selle võtan kaasa, otsustab ta ja pistab ajakirja kilekotti. Tolstoile on ilmtingimata vaheldust vaja.

Ta libistab uuesti pilgu üle ruumi ja peast käib läbi mõte: kui siin kord majja lüüa, võiks siin palju etem olla kui tema ärklitoas!

Tuule seisab kaua akna all ja naudib päikese pehmet paitust. Näed sa, maailmas on siiski tube, kus on aken vastu päikest... Samal hetkel tunneb ta, et ei ole üksik. Ta vaatab ukse poole ja karjatab — eeskoja ukseks seisab suur tume kogu.

«Ärge kartke, ma ei ole vaim,» kõlab madal hääl.

Vanapagan! Metsavaht! Ja Tuule justkui kuuleb Raun Hints häält: «Mõrtsukas.» Tüdruk neelatab ja püüab naerata.

«Oh, kuidas ma ehmusin! Andke andeks, et ma siia sisse trügisin. Käisin seenel ja...»

Metsavahi kogukas kere vajub kõõki, ta pungitab oma pisikesi silmi siia ja sinna ning lausub nõnda sõbralikult muhelema hakates, millega kindlasti ükski vanapagan, kes lapsi sööb, toime ei tuleks:

«Mis minul andeks anda, see siin juba viiendat aastat tühi.»

«Miks?»

«Ära surid, sugulased ei tahtnud, kedagi asi ei huvitanud... Aga tühjaks on ta nende aastatega osatud tassida küll.»

«Aga siia saaks ju toreda elamise, kui kõik nii teha, nagu peaks,» tähendab tüdruk.

«Ehk saaks kah, kui tegijaid oleks,» noogutab metsavaht. «Aga hästi üksik koht, kesse siia kipub. Kolhoosile pole Lageda ka ette jäänud.»

«Lageda?»

«Lagedaks teda kutsutakse jah...»

«Ihts nimi. Ma oleks seda nime nagu kuskilt kuulnud...»

«Eks ta keset suurt metsa ainuke lage koht ole.»

«Ega ta ju külast hirmus kaugele jäägi,» arvab Tuule ja vaatab miskipärast kella, justkui võiks selle järgi arvata, kaua siia Valivere keskusest kõmpida annab.

«Ega ole jah,» on mees nõus. «Aga nüüd tahavad ju

hoida keskuse külje all hunnikus koos olla, individualiste jätab iga päevaga vähemaks.»

«Mulle meeldiks küll individualist olla,» naeratab Tuule. «Mulle meeldiks niimoodi metsa sees elada. Kui ma väike olen, elasime linna serval, mets polnud kaugel, ma olla alati akna ääres istunud ja küsinud ikka, et miks me metsa elama ei lähe.»

«Nõnda et juba varajasest noorusest peale,» muigab mees ja küsib: «Kuhu kanti kultuuripreili minema pidi?»

«Ma ei ole preili!» naerab Tuule.

«Kesse siis?»

«Noor kultuuriaktivist, kes mitte millegagi hakkama ei saa.»

«No-noh,» vangutab metsavaht oma suurt kandilist pead, leina naeratus on soe, silmad paksude kulmupuhmade all lädelevad sõbralikult ja Tuule mõtleb, et küll see õnnetus metsas võis ikka õudne olla.

«Ma saan nõnda aru, et ega teil vist eriti suurt kiiret peal ole, jah?»

Tüdruk muutub ettevaatlikuks.

«Ee... mis siis?»

«Ma lähen praegu oma koju, kutsuks teid kaasa, külla, tulge vaadake, kuidas üks Valivere metsavaht elab.»

Huvitav, miks ma peaksin seda tingimata vaatama, kuidas Valivere metsavaht elab? mõtleb Tuule. Ausalt öeldes ei tõmba teda sinna miski ja ta naeratab vabandavalt:

«Ma ei tea... Peaksin koju minema hakkama.»

Ja vaatab jälle kella. Miks teda külla kutsutakse? Ja kas mehe pilgus pole jällegi toosama uuriv-uudishimulik lülake, mis juba esimesel kohtumisel kergelt häirima hakkas?

«Eks te ise tea... Ma oleksin teile Mariinat näidanud.»

Mariinat? Kas Mariina on too koduabiline, too Fifi, kellest Raun Hints kahemõtteliselt rääkis? Miks talle seda draami näidata tahetakse, huvitav küll? Aga mees jätkab:

«Mul on kodus metskits. Leidsin ta haigena, pidin ära looma. Hakkasin Mariinaks kutsuma, paistab, et on nimega rahul, nüüd ei jää minust sammugi maha, Pollaga paras paar.»

Tuule turtsatab. Võtaks tont neid eelarvamusi ja ettekujutusi! Kui juba üks vanapagan metskitsest nii suure noojusega räägib, siis...

«No läki,» hüüab Tuule, «läki Mariinat vaatama!»

Käinud umbes kilomeetri, jõuavad nad metsavaht Heino

Liipa majapidamisse. Siin on suur elamine. Elumaja on pikk ja paljude akendega, sees, selgub, on peale avarat köögi veel neli tuba, eraldi on laud ja küün. Veel leiab õnelt mitu puukuuri, sauna, lambalauda ja aidahoone. Kaev on pumpaga ja vett saab otse köögikraanist. Uhes toas on telefon, teises värviteleviisor, kolmandas raadio, neljandast loodab tüdruk magnetofoni leida, kuid seda siiski ei ole. Seintel on loomanahku ja sarvi, põrandal värvirõõmsad vaibad ning kušetil, diivanil ja tugitoolidel rohkesti suuri ning väikesi patju. Puhvetikapist sädelevad vastu klaas- ja kristallnõud ning põgus pilk peaaegu tervet toa seina enda alla haaravale põletatud laudadest raamaturiulile teeb Tuulele selgeks, et seal on reas enamuses needsamad raamatud mis neilgi kodus.

Kõigepealt saab Tuule tuttavaks suure kollakaspruuni Pollaga, kes metsavahi käsu peale sedamaid haukumise jätab ning varsti end mõnuga patsutada ja lõua all sügada laseb.

Järgmisena minnaksegi lauta Mariinat vaatama. Habras helepruun kitseke lesib rahulikult mälnudes latris heintel. Heino Liipa sisenedes ajab end kohe ootavalt püsti ja pistab pea lattide vahelt välja. Polla ei tee Mariinast väljagi, vaid heidab rahulikult pikali ja hakkab end tagajalaga sügama.

«Kas silitada võib?» küsib Tuule.

«Miks ei, kui ta ainult laseb, ega ta teistega suurt harjunud ole.»

Tuule sirutab käe ja vaata imet! kits torkab oma koonu tüdruku käe poole ja tal pole silitamise vastu midagi.

«Ennäel» imestab metsavaht. «Asta kätt ta küll endale ligi ei lase, teid aga, vahi, tunnistas omaks.»

Aa, Asta on siis selle koduabilise nimil

«Ei tea miks?» uurib Tuule.

«Mine küsi,» kehitab metsavaht õlgu ja kordab uuesti. «Mine küsi.» Vanapaganal paistab nagu hea meel olevat, et kits Astat omaks ei võta, teda, Tuulet, aga küll. Imelik, et on need vanapagana lood, mõtleb tüdruk ja jääb pärast Polla ning Mariinaga tutvumist kolmandat kohtumist üks ikka tolle Astaga — ootama. Aga seda ei juhtu, rohkem hingelisi ei paista kuskil olevat. Metsavaht kutsus hoopis tüdruku kööki, pakub istet, toob kapist meepurgi ja saia, pätsi ning sahvrist kannuga piima. Peagi laseb Tuule sel-
lel kõigel endale hea maitsta.

«Ah teile see Lageda koht kohe meeldis?» küsib metsavaht mõne aja pärast.

«Mis ta nüüd meeldis, aga...» eelistab Tuule miskiparast tagasihoidlik olla, «aga niisuke armas paistis ta küll. Kui korda teha —»

«Seal on tükk tegemist. Laudaga pole enam midagi peale hakata, see tuleks lihtsalt maha tõmmata ja uus teha. Vundament ehk veel aitaks.»

«Kui uuele omanikule üldse lauta vaja on.»

«Nojah, kui inimene loomi ei taha pidada, võiks platsi puhtaks teha. Vaat kui palju sealt kütet saaks.»

«Aga see plats jääb ju siis kuidagi kole,» muretseb Tuule, «mis sellest, et Lageda, aga...»

«Ei, mispärast kole,» vaidleb metsavaht vastu. «Sinna võib puud ja põõsaid istutada... või ehitada väikese puukuuri — kus sa neid räästa alla ikka mahutad! Võtke aga veel meesaia, kui ainult maitse!»

Nõnda arutavad nad Lageda küsimust tükk aega edasilagasi, justkui olekski neil tõsine tahtmine sedamaid kirved ja saed kätte haarata ja korda looma tõtata. Maja tuleb üle värvida, arvab Tuule, ja ilusaks kollaseks. Sees tuleb korralik remont teha, leiab Heino Liipa. Kõigepealt on aga muidugi vaja vikat kätte võtta ja põlvkõrgune hein maha niita, lisab ta veel. Ei tea, kas pliit ka hästi lõmbab, muretseb Tuule. Metsavahi arvates tuleb kaev tühjaks teha, et uut puhast vett saada. See väike tuba meeldib jubedalt, tunnistas Tuule, tuba on nii päikest täis et midagi hullu. Ja jalgrattaga küla vahet lasta on tühiasi, arvab metsavaht. Lõpuks pahvatab Tuule naerma:

«Taevast küll, me räägime nii, nagu oleks see enda oma! Muudkui lähme ja teeme ja —»

«Asi teda siis endale saada,» arvab metsavaht. «Kord tuleb lihtsalt Markuse juures ära käia ja asi hakkabki liikuma.»

Markuse nime nimetamine võtab tüdruku tõsiselt, unistused tuleviku Lagedast muutuvad paugupealt tühipaljaks fantaasiaks ning Valivere soikus kultuurielu raske koorem vajutab Tuule õlad nukralt longu.

«Ei minul selle teie Markusega klapi,» ohkab tüdruk.

«Miks siis?» uudistab metsavaht. «Kas juhtus midagi või?»

Tuule kehitab õlgu, aga Heino Liipa ei jäta enne rahule, kui talle kõik ära räägitud on. Ja tüdruk jutustabki kohtu-

misest esimehega, kultuurimaja olukorrast ning tühikäikudest partorgiga.

«Ja-jah,» noogutab metsavaht. «Ta meil, jah, mõne koha pealt päris pika vinnaga. Aga ärge sellepärast tuju veel alla laske. Meil on siin toredaid inimesi, kas või Karu Selda... noh, seesama partorg. Te peate enda ümber aktiivi tõmbama, nagu ikka kirjutatakse, küll siis kõik minema hakkab.»

«Kust ma seda aktiivi võtan!» hüüab tüdruk. «Minu aktiiv on Roobu Alma oma kühvli ja harjaga ja kõik.»

Metsavaht hakkab äkki naeru põristama.

«Ah et väljakäigu pärast läks tõsiseks ütlelemiseks?!»

«Mul on ju õigus!» seletab Tuule ägedalt. «Kes tuleb niisugusesse kohta, kus isegi kemps on ümber kukkumas!»

«Kemps tuleb korda teha.»

«Kes see teeb? Alma ja mina sellega küll hakkama ei saa. Mul on lausa hirm, kui inimesed peaksid proovidesse tulema! Taevale tanu, niikui ei kedagi ei tule, minu pärast varisegu või kokku, mina talle kah tugesid külge panema ei hakka!»

Metsavaht nohiseb ja on vait.

«Saali akende raamid ja ukSED oleks vaja värvida,» jätkab Tuule, «sellega saaksin ma veel hakkama, aga kust ma värve ja koi ke muud võtan? Ei, ei,» heidab tüdruk mõlemad käed tõrjuvalt metsavahi poole, nagu oleks selle mõttekäiku aimanud. «Markuse käest ma midagi santima küll ei lähe.»

«Ah nii uhke kohe,» imestab mees.

«Uhke jah,» ajab Tuule lõua püsti. «Issand jumal, ma tean, kuidas mõnel pool kolhoosid ja sovhoosid teevad kõik, et kaasa aidata... Ehitavad, remondivad, leiavad summasid ringijuhtide palkamiseks, annavad transporti... Siin aga...»

«Nii et teil on oma lossiga muresid küll.»

«Lossiga?!»

«Noh, nii võib ju öelda, oletegi seal üksi ja õnnetu nagu mõni kuningatütar.»

«Kuningatütar?»

Tuule turtsatab naerma.

«Mind kutsutigi koolis kurjaks kuningatütreks,» seletab ta. «Nüüd siis teie järgi on mul loss kah.»

«Kas te olete siis nii kuri tüdruk?»

«Hirmus kuri.»

«No mis ikka... Aga kurja kuningatütre losski peab püsti seisma, muidu ei tule teda sinna keegi vaatama.»

«Ega tulegi.»

«Minu arvates tuleks ikka mõni asi sättida, et kõikide tee viiks lossi välja.»

«Enne kukub päike taevast alla.»

Nad vaikivad. Metsavaht trummeldab sõrmedega vastu lauda, torutab justkui sügavalt aru pidades huuli ja pärib:

«Mis te ütlesite... Millega te ise hakkama saaksite?»

«Mina? Noh niisukese pisiremondiga... Ei usu või?»

«Usun, usun.»

«Teate, mu isa on elektrik, aga ta oskab absoluutselt koi ke, eks ju, mõned on kohe niisugused, et ükskõik mis ette võtavad, kõigega hakkama saavad. Kui meil kodus remonti tehti, olin ma tal juba seitse aastat tagasi abiks. Ja kui isa käis sugulaste või tuttavate juures remonti teemas, võttis ta alati mind kaasa... et las plika teenib taskuraha. Tegime haltuurat mis kole.»

Nüüd peab aga Tuule tänades tõusma ja tahab minema hakata. Metsavaht ei lausu sõnagi, saadab tüdruku koos Pollaga väravani, vahib seal väheke taeva poole, nagu püüaks ennustada, mida homme ilm tuua võiks ning küsib justkui muuseas:

«Mis te homme hommikul teete?»

Tuule kehitab õlgu.

«Magan.»

«Ja siis?»

«Söön.»

«Ja siis?»

«Hakkan Tolstoid lugema. Valiverest on vähemasti nii palju kasu, et töötan ta romaanikolaka otsast lõpuni läbi. Suur aitäh ja head aega!»

Tuule vaatab Heino Liipale otsa ja võpatab tahtmatult: mehe pilgus on jällegi too veider kummaline läige, mis häirib. Tuulel on tunne, nagu vaadataks temast läbi ja loetaks tema mõtteid. Tal on ebamugav, ta naeratab pingulatult ja teeb ruttu minekut.

Õõsel näeb ta unes, kuidas metsavaht, vanapagana sarved peas, teda mööda Lageda õue taga ajab, suured karvased kämblad õieli.

«Issand, kas vanamees on minust sisse võetud?!» ohkab Tuule ja rähkleb voodis veel terve tunni, enne kui uuesti magama jääb.

Tööpäev

Järgmine hommik äratab Tuule valju mootorrattapõrina ja signaalandmisega. Kui ta aknale tõttab, ei jää tal muud ule, kui ainult eilset südamepuistamist kahetseda: vanapagan on asja tõsiselt võtnud, upitab korvist välja laua-juppe, sae, kirve, värvipotte ja taevast teab veel mis asju. Metsavaht heidab pilgu üles ja viipab.

Tuule avab akna (nüüd käib see normaalselt lahti) ja hõikab:

«Terel!»

«Läheb töölaupäevakuks!» hüüab metsavaht talle vastu. «Kobige alla ja tehke uks lahti! Vaatame, mis me teie lossiga peale hakata saame!»

Tuule ronib kirudes vanadesse teksaspükstesse, tõmbab kampsuni ja tuulepluusi peale, nühib märjaskastetud rätikuotsaga siuhtil üle näo, haigutab, ringutab, ohkab ja ronib trepist alla. Pagana vanamees, mis sellele ometi sisse on läinud? Vanamees? Ei tea kas ta nii jube vana ongi, isast igal juhul vanem, küllap midagi üle viiekümne, aga miks ta, tont võtaks, nii hakkamas on? Võib-olla ongi eile voodis pähe turgatanud mõte õige, ah?

«Kas teil laupäeval tõesti midagi targemat teha polnud?» poriseb tüdruk, püüdes oma häälesse siiski midagi heatahtlikku anda.

«Ja teil oli või — Tolstoid lugeda?» muigab mees. «Ise uhkustasite oma remonti- ja andega... Palun väga, akna-värv on siin, uksevärv siin, vedeldaja siin, pintslid siin... Loodan, et teil mõnda tühja purki majas ikka on?»

Tuule tahaks märkida, et tal pole ei riigi- ega eraraha tasumiseks, aga ei tihka seda teha — küllap on lugu ikka nõnda mõeldud, et kõik see värk käib tasuta ja suprest heast südamest...

Aga miks on vanapagana süda mu vastu ikkagi nii hea? arutab Tuule ülesti ja silmutseb uurivalt meest, kes oma tööriistu asjalikult maja taha väljakäigu juurde kokku kannab. Tjah, inimene on sõbralik ja reibas, kuskilt ei paista välja, et kipuks külge lööma või vesise suuga noort linnuliha himustama — mida siin üldse karta või kahtlustada? Ja tüdruk lööb oma probleemistele käega ning saali ukseid valla, meisterdab endale ajalehest maalrimütsi pähe ning varsti ongi ta upakil ühel õuepoolisel aknalaua! ja hakkab raame prügist ja lipendavatest vana värvi tüki-kestest puhastama.

Ja läkski Valivere kultuurimajas laupäevakuks lahti. Maja taga vingub saag ja paugub haamer, väljakaik saab pikkamööda uue katuse, mis lüüakse ilusasti tõrvapapiga üle ning mõne aja pärast ollakse juba ukseparandamise kallal. Kui käimlaga asjad korras — selleks ajaks on päike juba üle kesktaeva — leiab metsavaht tegemist riidehoius nagide kallal, varsti klopsib ta paari logisevat tooli kokku ning seejärel hakkab huvi tundma haledate õuepinkide vastu. Oilis eeskujul innustab Tuuletki ja aknaraamid saavad üksteise võidu esimese uue valge vööba.

«Salooga!» karjub Heino Liipa — neid «saloo gasid» teevad nad üksmeelselt suitsu kiskudes iga tunni-poolteise tagant — ja tüdruk on krapstil väljas. Ise pole Tuule kor-dagi teinud ettepanekut pausi pidada — eks ole, nagu ei sobi, las määrab vanem ja... hm — targem. Nüüd istu-vadki järjekordselt kaks väsinud töömeest lõõgastuma, pakuvad vastastikku sigaretti, jäädes viisakalt tänades ikka oma margi juurde, vahivad taevast, ennustavad hom-set ilma ja tundub, et on oma olemisega üsna rahul.

«No kuidas on?» muigab metsavaht. «Kas ära ei tüüta? Tänase päeva eest ei saa mittetööst tulu kuskilt.»

Tuule teeb pähe haavunud näo.

«Ise ütlesite, et kommunistlik laupäevak. Annan kogu hingest oma parima. Amult ma ei tea, miks teie. Teate, mul on lihtsalt piinlik, ausõna plass, oli mul eile nii suure suuga kaebama vaja hakata...»

«Mis selles halba?» imestab metsavaht. «Kas kemp pole aus? Nüüd, võiks isegi Markuse oma lossi avamisele paluda!»

Nad naeravad.

«Muidugi, muidugi,» kiidab Tuule takka. «Aga ma siiski mõtlen, miks peate teie siin oma kallist päeva raiskama —»

«Mul on hirmus hea süda,» tunnistab Heino Liipa ja naerab kõmisedes. Ei, noh, mõtleb Tuule, pole vaja Piréti kombel Tammsaaret lugedagi, vanapagan lausa omast käest võtta.

Samas jääb ta pilk peatuma mehe kätel, ta vaatab jäme-daid tõmbivõitu sõrmi ja mõtleb: mida tegid need tugevad töömehekaed, kui püssist oli pauk käinud ja oma inimene paari sammu kaugusel kokku varisenud? Needsamad kaed hoidsid ju püssi... Kas nad hakkasid värisema? Jube... Tuule hoidub metsavahile otsa vaatamast, justkui kardaks, et too võiks pilkude kohtumisel tema mõtteid üksipulgi üles lugema hakata. Huvitav, et eile polnud majas kuskil

püssi näha — niisugused asjad ripuvad muidu vist ikka kuskil seinal konksu otsas. Aga võib-olla seda püssi enam polegi alles? Kindlasti pole, tema, Tuule, oleks selle paugupealt paruks lõõnud või jökke uputanud —!

«Otelge, mida te praegu nii hoolega mõtlete?» kuuleb tüdruk äkki metsavahti häält ja punastab. Samas sähvatab päästev idee ja ta lausub:

«Ma mõtlesin, et... Ma tahaksin midagi teie käest küsida.»

«Noh?»

«Ma sain siin tuttavaks — mis nüüd tuttavaks, aga lihtsalt kuidagi nii ja naa... ühe autojuhiga. Raun Hints on ta nimi. Mida ta üldse endast kujutab?»

Vanapagana tähelepanu ongi mujale türitud, jumal tänatud.

«Ah Raun...» venitab Heino Liipa ja kehitab õlgu. «Raun on Raun. Vanasti öeldi, et küla esimene poiss.»

«Jah?»

Metsavaht vaikib, nagu otsiks sõnu. Tuulel on tunne, et miskipärast ei taheta avameelitseda. Lõpuks ütleb Heino Liipa:

«Mõned on ju niisukesed, kes tahavad igal pool silma paista, ette trügida... Midagi — hea autojuht on... Esimene. Kombaini peal ka kõva. Esimene. Sporti teeb nii et... Esimene.»

Tuule mõtleb hetke ja küsib kõheldes:

«Kas see on halb?»

Metsavaht kehitab õlgu ja jätkab:

«Ja tantsupõrandal ja tüdrukutega on kah esimene... Ja käsi tõuseb ka tihti esimesena.»

«Jah,» ahhetab Tuule, «ma pägin, kui ta oma nooremat venda lõi!»

«See on tühi asi.»

«Aga kui ma siia tulin, mäletate, esimesel päeval, kui te mind kontorisse viisite, siis ta tiris ühe vana mehe bussist välja ja sikutas ja sakutas et jube vaadata.»

«See on väheke teine lugu,» ütleb metsavaht. «Vanaisa on vana joodik ja vahetevahel poole aruga, tükib teinekord kodust ära jooksmas...»

«Sellepärast, et ta peksab teda?» on Tuule nõrkinud.

«Ei tea, võib-olla sellepärast, võib-olla lihtsalt oma hulluses.»

Jälle on Tuulel tunne, et mehele miskipärast tema huvi Rauni vastu ei meeldi. Ja ta otsustab teemat vahetada.

«Aga mina ikka mõtlen, et mis teil nüüd kodus küll tegemata jääb, et raiskate siin terve oma päeva ära.»

«Ei seal jää midagi tegemata,» on metsavaht nagu mõtlelega mujal.

«Kas Mariinal ja Pollal igav ei hakka?»

«Eks nad ole sellega harjunud.»

Tuule tahaks uudishimust jutu koduabilisele keerata, aga ei oska. Ja see siin ei tee ühtki vihjet, justkui peale tema ja loomade kedagi seal katuse all polekski. Akki ongi armuke? Selle mõtte tahab tüdruk peast minema heita: kuidagi sobimatu on seda meest selles rollis ette kujutada...

Tööd jätkub õhtupoolikuni. Tuule hakkab närveerima, et abilisele peaks vist midagi head-paremat pakkuma, ta teebki juttu pakisupist ja vorstiga võileibadest, kuid metsavaht lükkab ettepaneku tänuga tagasi, rüütab kruusitäre vett ja laseb aga kätel käia. Kui tegemised on otsa saanud, ütleb tüdruk naeratades:

«Vahiks, kultuurimaja läkski kultuursemaks, et lase aga olla. Ma peaksin teie käest pildi küsima ja autahvlile üles riputama.»

«Oodake veel, panus on liiga pisku. Aga homme ma kahjuks tulla ei saa.»

«Issand, ma ei mõelnud üldse niil! Olejäänud akende ja ustega saan ma ise hakkama ja rohkem pole siin praegu mõtelki rabada.»

«Arvate? No vaatame seda asja. Midagi peaks laval ja garderoobis ette võtma.»

«Kuulge, kuulge,» protesteerib Tuule, «olgu täna laupäevak, aga rohkem ma pole nõus. Mis ma ütlen, kui mõni, kas või Roobu Alma hakkab pärima, miks te siin käitel?»

Tuule punastab: kogemata lipsas lagedale tema kahtluseuss... issake, ega's mees ometi taipas?!

Metsavaht aga ei tee teist nägugi, muigab ja ütleb:

«Otelge, et aktiiv.»

«Oh, kui niisugust aktiivi rohkem oleks, kes ise ennast pakkuma tuleb!»

«Meie kohalikus kultuurielus ei saa selle peale vist küll lootma jääda!»

«Ega vist,» ohkab tüdruk ja ootab, et abijõud minema hakkaks. Metsavahil ei paista kiiret olevat, ta süütab sigareti ja räägib:

«Jah, ega selle kultuuriga ole meil küll nõnda, nagu võiks ja peaks... Ja mitte ainult meil. See on ju hull lugu, et inimene, kes midagi teha tahab või kuskil kaasa

lühia hümustab, peab oma kodukandist välja minema ja imbruskonnas otsima hakkama. Ega's kõik inimesed ole niisugused, kes tahavad Viisu vahet lasta. Kui ma siia tulin — sellest on kakskümmend kolm aastat tagasi — siis laulis segakoor, tantsis tantsurühm, tegime näitemängu —»

«Kas teie ka?» ajab Tuule silmad suureks.

«Paar korda sai kaasa massitud, olid nagu noorem ja hakkajam.»

«Kui ma oma kunagi näiteringi saan, siis pakun teile peaosa.»

«Oh-oh!» naerab metsavaht kärinal ja lööb käega. Tuule muigab endamisi: jumala eest, kas Põrgupõhja Vana-pagana osatäitja ei kisugi praegu siin tema kõrval sigaretti?

Metsavaht jätkab:

«Vaadake, kuidas vanasti oli... Seda ma tean oma vanemate kaudu. Inimene elas oma kodukohas, siin sündis ja suri ja kõik sai siin ka ära aetud. Kelle jaoks oli rahvamaja, kelle jaoks õmblusring, kelle jaoks karskusselts või põllumeeste ühing... Nüüd pista televiisor nina alla ja ongi kogu tema kultuur. Ja see Viisu... Ega võõrsil käimine pole ikka see mis oma juures. Kõik pole otsijad ja ringirändajad ja ega igalt poolt olegi seda saada, mida oma kodukant anda võiks või andma peaks.»

«See on nüüd kivi minu kapsaaeda,» ohkab Tuule draamatiliselt. «Ma rääkisin ju, et kunstiline juht jäi tulemata, metoodikut niikuinii pole ja teie Markusel pole kopikatki raha ringijuhtidele maksmiseks. Ja ei jäägi mul muud üle kui partorgi ja tudikeste külakapelli peale lootma. Kui üldse sellestki asja saab...»

«Peab saama.»

«Hea öelda.»

«Peab saama,» kordab Helno Liipa ja Tuulele ei jää muud üle kui huuli mossitades noogutada.

Metsavaht korjab oma tööriistad kokku, lööb mootorratta käima ja hõikab:

«Kui seenele lähete, eks astuge läbi, Mariina ja Polla ootavad.»

«Küll ma tulen!» viipab Tuule sõitjale järele.

Veidi aega tagasi mõtles tüdruk meest paluda, et see teda kauplusesse sõidutaks — pühapäeval ja esmaspäeval on pood kinni ja värske leib-sai tuleb täna paksu Berta käest igal juhul ära tuua —, kuid ta otsustas ümber ega tee sellest juttu: kui juba temal igasugu mõtted peas ringi

ujuvad, mida võib siis küla arvata, kui teda metsavahiga koos ringi kihutamas näeb? Ja veerand tundi hiljem jalutab ta ise poodi.

Kauplus on peaaegu inimtühi, üksainus naine seisab leti juures ja ajab Bertaga juttu. Tuule võtab ostukorvi ja rändab piki riiuleid, vahib konserve ja mahlapudeleid, kingi ja tuhvleid, ämbreid, piimanõusid ja mida kõike veel. Leti juures seisva naise hää on vali ja sunnib tema juttu paratamatult pealt kuulama.

«Elu on justkui hää,» seletab naine. «Surmavaikus, kedagi ei ole, ainult loomad...»

«No kui majas on lein...» arvab Berta.

«Lein, lein,» osatab naine. «Teine inimene meenutaks kadunud — tema ei ühtki sõna. Nagu poleks olnudki. Kõik naise asjad olla kokku pannud, tsiklikorvi tõstnud ja ära viinud. Ei tea, kuhu toppis. Kas üks inimene nii teeb? Midagi jätkaks ikka mälestuseks.»

Tuule teritab kõrvu, teeskleb, nagu otsiks midagi riiulitelt ja hoidub letist kaugemale.

«Surnuaial pidi nii harva käima, et... Kui on kalmistupüha, polevat teist seal kunagi, ei vii lilli ega midagi. Mõnikord olevat, jah, hauale mõne kuuseoksa visanud — ja kõiki Mulle räägiti, et enne oli naise pilt suures toas puhveti peal. Kui mina tulin, oli see juba teab-kuhu sahtli põhja lennutatud. Ma vahel mõtlen, kuidas see naine temaga üldse elada sai. Süinge, ja sõna ei tule suust — justkui vana tont.»

«No ega ta niisugune alati ole olnud,» vaidleb paks Berta vastu. «Omal ajal oli ta üsna elav inimene.»

Tuule piilub rääkiva naise poole. See on umbes kolmekümmene päris nägus helepea, hää on tal veidi räme ja olek rahutu. Müüja heidab Tuule poole pilgu ja küsib häält lasandades, aga nõnda, et Tuulegi kuuleb.

«Aga kas... üksikul naisterahval raskeks ei lähe?»

«Töö pärast? Ei seda nii hullusti küll ole, et konti muraks.»

Paks Berta lõkerdab naerda.

«Ei, ma mõtlesin, et noh — võõra meesterahva majas...»

Metsavahi koduabiline hüüatab ja seletab närviliselt:

«Sa jumal, või veel! Ei mina usu, et ta oma naiseski naist näha oskas! Mul on vahest tunne, et olen talle sama-sugune puu nagu iga teine metsas. Ainult et liigun ja liigutan... Temal vist üksipuha, naine või puuklots. Algu-ses ma natuke kartsin küll, et mine tea, hakkab jamama,

kole paha, tead. Aga või veel! Tal pole ju muud peas kui mets. Käib ja kontrollib, ajab laastajaid ja salakütte taga. Ei minu jaoks tal pole silma ega kõrva!»

«No siis on ju ühest küljest hea küll,» leiab Berta ja silmitseb koduabilist väikese muigega.

«Seda muidugi,» lausub naine häälega, millest on võimatu välja lugeda, kas öeldut kiideti heaks või laideti maha.

Nüüd jäävad äkki mõlemad naised Tuule poole vahtima ja sel ei ole muud teha kui ostud osta ja ära minna. Tüdruk märkab, et võõras naine teda erilise tähelepanuga uurib. Võib-olla on juba teada, et ta eile sealmail käis? Tuulele metsavahi koduabiline ei istu, tal on tunne, nagu poleks selle jutt siiras, nagu oleks kõige selle taga veel midagi, millest siiski võimatu aru saada.

Koduteel otsustab Tuule, et kui ta peakski metsa seenele minema, Heino Liipa majja ta sisse ei astu. Midagi on selles vanapagana ja koduabilise loos imelikku ja kuna tema, Tuule, elu on siin niigi imelik, miks peaks ta seda veel imelikumaks kruttima?! Elagu nad seal jumala rahus oma Mariina ja Pollaga...

Jõudnud teeotsani, mis keerab tema kultuurimaja poole, jääb tüdruk seisma ja oma majalogu vahtima. Loss, ütles vanapagan. Tema loss. Tüdruk püüab silmade ette manada pilti uhkest lossist kõrgel kaljul, mille torniaknal seisab üleni valges — ei, ikka valges pluusis ja mustas seelikus kuningatütar, kes vaatab alla tee, mida mööda suured rahvahulgad lossi suunas rühivad. Aga kujutluspilt ei hakka elama, majalogu jääb ikka majaloguks ja tee inimtühjaks.

Minu vaesed silmad ei näe vist ilalgi valiverelaste masse sinnapoole astumas, ohkab tüdruk ja läheb edasi.

Diskussioon

Uus päev leiab Tuule juba varakult akende kallalt. Paberist müts peas, käed ja ninaots värvised, keel trotslikult hammaste vahel ja jonnakas juuksetukk laubal, pintselgab ta eile värvitud aknaraamid üle ning kolib seejärel viimase peasissekäigu poolse akna juurde.

See satub õigele ajale, sest vaevalt on paar pintslitõmmet tehtud, kui ta näeb eemalt mootorratast lähenemas.

Tuule tunneb sõitjas Maidu ära. Ta heidab peast totra mütsi, vahib aknaklaasilt oma peegelpilti, kohendab juukseid, märkab, et nina on värviga koos, püüab seda tulemusleta ära nühkida, ohkab, turtsub, torkab pabermütsi uuesti pähe ja jätkab värvimist niisuguse innu ja endastmõistevusega, justkui olekski ta Valiveresse selleks kolinud, et vanadusest vaevlevale kultuurimajale värskendavat jumet anda.

Maidu jõuab maja juurde ja ronib sadulast maha.

«Tere, jõudul!»

«Tarvis, tarvis!»

«Kallil pühapäeval!»

«Töö ei küsi.»

«Jätke järele, Tuule, ma tuln teid laadale viima.»

«Laadale?»

«Kas teie siis ei tea, et täna on linnas suur laat?»

«Kes mulle seda kuulutamas käis!»

«Lehes oli ju —»

«Pole ma teie kohalikku häälekandjat sõrme otsagagi katsuda saanud.»

«Laat tuleb vägev. Rongkäik, igasugu putkad, pilti saab teha, šašlõkki keerutada, loterii, kus iga loos võidab, kell kümme läheb kärinal lahti.» Maidu vaatab kella. «Meil on vaevalt pool tundi aega.»

«Kulla seltsimees, kas te juhuslikult ei märka, millest ma siin nii tõsiselt sisse võetud olen?!»

«Näen küll, aga homme on ju ka päev —»

«Tänasida toimetusi — ja nii edasi, allei ja alleaa,» praalib tüdruk ja laseb käel käia.

«Mis te ometi, peske ninaots puhtaks ja pange pühapäevasemad riided selga, töö pole jänes —»

«On küll.»

«Ma tulen homme appi ja lõpetame koos ära.»

«Ei saa kaupa,» on Tuule kategooriline. «Ise olete süüdi, vedasite mu Viisule ja lõite tummaks, mis mul muud üle jääb kui päästa siin, mis päästa annab, ehk suudan sellegagi Valivere töökas kollektiivis oma armsa kultuurihoone vastu huvi äratada!»

«No kuulge —»

«Ja kuidas ma sealt tagasi saan?»

«Kes viib, see ka toob.»

«Neid toomisi on ennegi nähtud!»

Maidu maigutab süüdlaslikult huuli ja kohmab:

«Ega's ta siis alati nassu lähe.»

«Mine sa tea, mine sa tea!» õrritab tüdruk ja peab naeru huvitav, kas see siis ongi näud too virgutav mõju? mõtleb ta ise. Kuid laadale see ei paku talle põrmugi huvi ja miskiparast ei taha ta sinna minna Maiduga koos minna – kui keegi ütleks, mis, siis võiks sellele kuldraha kinkida. Võib olla on see kõrgelaisaks viie tasategemine tookordse öise autosõidu ja kõigi läbielamiste eest, kuigi süüdi polnud ju Maiduke, vaid tema pörrmasin. Maidu palub ja veenab, aga tüdruk jääb kindlaks nagu kalju ning lõpuks poiss loobub oma vaevast ohates ja küsib:

«Aga mida ma teile laadalt tuua võin?»

«Pudel pepsit ja kaks rosinakuklit.»

«Ma toon!»

«Ma tegin naljat!»

«Ma toon ikkagi. Ma olen pärast lõunat tagasi.»

Seda veel vajal

«Mind pole kodus.»

«Kus te siis olte?»

«Metsas kännu otsas.»

«Miks?»

«Vahelduse mõttes.»

«Ma tulen ikka.»

«Ausõna, Maidu, ei maksa, mind pole tõesti kodus.»

Poiss ei tihka oma küsimust uuesti korrata, on veidi õnnetu, vist isegi pelgab tüdrukut natuke, soovib head tervist ja sõidab kurva näoga minema.

Tuule ronib aknalaualt alla, süütab sigareti, istub, viskab jalad teisele toolile ja on endaga väga rahul: miks seda mitte olla, kui oma tahtmine on kindlalt peale jäänud?

Maidu külaskäik ei jää sel hommikul viimaseks.

Mõne aja pärast läheneb kultuurimajale roheline «Niva». Tuule ajab kulnud kortsu: ta teab, et sellega sõidab esimees. Mida see siit otsib? Pole ta ju esimeest pärast kabinetti kordagi kohanud. Aga äkki polegi masinas Markus, vaid keegi teine? Äkki Raun Hints? Tuule ei suuda endale selgeks teha, kummat varianti ta paremaks peab. Ta sätib end mugavamalt aknalauale ja jätkab asjalikult tööd. Aga mis asjalikkusest siin rääkida saab, kui ta lausa tunneb oma südame põksumist ja läheb üleni rahunud täis. Mis pagan see küll on, et inimene ei saa alati oma tunnete peremees olla?

Tuulel on tükk tegemist, et maja ette sõitva auto suhtes kurdiks ja tummaks jääda. Ta naeb silmanurgast, kuidas keegi masinast välja ronib, aimab rohkem, kui tahab, et

Raun Hints see pole, tulnuka välimuses on midagi uut ja ennenägematut ning tüdruk ei saa teisiti, kui käändub võõrast põhjalikult silmitsema.

Jah, see on esimees, kuid nii pidulikku Markust pole varem nähtud: beež mantel, pruun kaabu, helehall ülikond ja läikima löödud kingad. Vahiks, mida kõike sellel kodus kapis pole, mõtleb Tuule.

«Vaata aga vaata!»

On ikka mühkam, isegi tavaline tere käib talle üle jõu ja mõistusel

«Vaata aga vaata!» jääb Markus akna juurde seisma, torkab käed seljale mantli alla, ajab jalad harki ning vahio hoogsaid pintsli tõmbeid niisuguse tähelepanuga, justkui kuuluks mõnda maalrite kutseala võistluse žüriisse.

«Ja seltsimees esimehel oli kohe mahti kallil pühapäeval vaatama tulla?» imestab Tuule.

«Ah et päris üksi kohe?» vahib esimees otsivalt ringi.

«Üksi, üksi,» nikutab Tuule peaga. «Kosseisud väikesed, mis sa teed, koristajal ka vaba päev, läks vist laadale nagu terve Valivere kolhoos?»

«Aga miks ta ennast sellest heast ilma jätab?» küsib Markus ja Tuule tahaks pärida, kas too ka soome keelt õppimas käib — see kolmandas isikus pöördumine on lähiminevikust ju nii tuttav... «Pühapäev on meie kolhoosis puhkepäev,» lisab Markus.

«Kuidas kelleli, kuidas kelleli,» laulab Tuule.

Markuse pilk käib korda tehtud õuepinkide poole.

«Kas Linda ja Liiva Peetriga on räägitud?»

«Mis mõttes?»

«Abiväe mõttes?»

«Selle teie Lindaga sai räägitud jah. Naeratas lahkest nagu alati ja sinnapaika kõik jäi.»

«Aga Peeter?»

«See komsomolisekretär? Ta jättis mulle segase mulje, paistis, et vist ei saanud midagi aru, mida ma rääkisin, ega ta kogemata debiilik ole?»

Esimees laseb viimase küsimuse kõrvust mööda ja nohiseb:

«Nojah, see nii meie rahva moodi, sada korda pead kuskil istuma, enne kui liigutama hakkavad.»

«Siis on hirmus küll,» vangutab tüdruk pead. «Nõnda on vist päris raske rajoonis esimeste hulka tulla?»

«Kes need pingid korda tegi?» küsib Markus vastu.

«Pingid? Oh, maailmas leidub veel häid inimesi, keda pole pikalt ja põlvili paluda vaja.»

«Ah soo? Või ikka leidub?»

«Leidub, leidub.»

Markus kõnnib pinkide juurde, süütab suitsu ja küsib:

«Ja koosseisu teile ei tulnudki juurde?»

«Mis koosseisu?»

«Seda kunstilist juhti... kellega teil sama profiil pole.»

Näe, see jõmm oskab ka näksata, polegi teine nii võimetu.

«Ei tulnud. Abiellus Tallinnas ja saab lapse, Valiveret polnud asjasse segada vajagi.»

«Ja-jah, kuulsin juba, kuulsin,» noogutab Markus. «Kuidas te mõtlete nüüd üksi hakkama saada? Üks asi on akende värvimine, aga...» Esimees ootab vastust, aga kui seda ei tule, lisab: «Muidugi, öeldakse, et ka üks on lahinguväljal sõdur.»

«Pole ainult, kellega sõdida.»

«Kuidas nõnda? Kõik meie rahvas... Karu Selda rääkis, kuidas te perede vahet rändasite. Mis käib ikka vastu, see käib vastu.»

«Mis käib vastu? Kultuur või?»

«Kultuur, kultuur,» poriseb Markus, tõuseb ja tuleb uuesti akna juurde. «Ma rääkisin teile, mitu direktorit ja kunstilist juhti on siin seignelunud... Mis neid kinni pidaski, kui pole inimesi, kellega jandama hakata.»

«Kuhu need inimesed siis Valiverest kadunud on, huvitav küll? Või pole kunagi olnudki? Ma tean, ma tean, Eestimaal on niisuke siimaseid kohti teisigi, imestada pole midagi.»

«Inimesed pole kadunud kuhugi,» jääb Markus ikka veel rahulikuks, ehkki Tuule ootab juba ammu vastupidist. «Kes on huviline, see leiab tegemist Viisul. Olite seal isegi, nägite, kuidas seal asjad käivad.»

«Kust teie seda teate!»

Esimees muigab esimest korda üsna põgusalt.

«Esimees peab kõike teadma.»

Tuule vahib esimehele otsa, märgib ära, et sellel on sedapuhku isegi habe ära aetud ja küsib tööd jätkates:

«Aga kas see teie au pihta ei käi?»

«Mis asi?»

«Et huvilised Viisu vahet voorivad.»

«Mis mõttes au pihta?»

«Kas poleks armsam, kui Valivere rahvas Valivere piirides taidleks?»

Markus vaikib veidi aega ja ütleb siis põiklevalt:

«Mulle on tähtis, et nad Valivere piirides oma töö ära teeksid.»

«Selge,» noogutab Tuule armastusväärset.

«Ega me mõisate ajal ela, kus parunihärrale ei meeldinud, kui tema teenijatüdrukut naabermõisast kosida taheti.»

«Selge, selge,» kiidab Tuule takka. «Vaadake, palun, prügiurn on seal trepi kõrval.» Markus oli just suitsuotsa maha visanud. Nüüd heidab ta tüdrukule alikulmu pilgu, kõhkleb hetke, muigab, kummardub, võtab koni ja viib selle urni.

«Teate, mis, noor inimene,» jalutab ta akna juurde tagasi. «Kultuuri ei saa käskkirjaga teha, kas pole nii?»

«Väga õige,» tunnistab Tuule.

«Panite küll ilusad sildid üles, aga nagu Selda rääkis, kedagi ei tulnud.»

«Ei tulnud,» on tüdruk nõus.

«Aga miks ei tulnud?»

«Aga mida seltsimees esimees arvab?» küsib Tuule vastu. «Mul oleks väga huvitav teie kui tootmisjuhi arvamust kuulda.»

Esimees süütab uue suitsu. Huvitav, kas vanamees läheb närvi?

«Ma ütlesin juba: need, keda asi tõmbab, on ennast Viisul sisse seadnud. Keda ei, need lepivad muuga.»

«Telekaga?»

«Ka telekaga,» noogutab Markus. «Aga mitte ainult telekaga. Inimesed ostavad raamatuid, käivad Viisul pidudel ja kontsertidel, istuvad bussi ja sõidavad Tallinna või Tartusse. Tegemist küllaga. Ja käiakse ja sõidetakse hea meelega.»

«Ainult Valivere kultuurimajja mitte.»

«Jah,» lausub esimees. «Ei maksaks unustada, et elu läheb jõnka-jõnka edasi ja see, mis minevikus oli vajalik, ei pea tänapäeval seda enam olema.»

«Kui huvitav! Miks?»

Markus kõhatab ja jätkab veidi kõrgendatud toonil, justkui peaks kõnet suurele auditooriumile.

«Aga sellepärast, neiu, et inimeste elulaad on muutunud. Mis neil minevikus oli? Igaüks nokitses eraldi oma talus ja põllulapil, hea, kui kodus oli raadio. Pärast pikka päeva-tööd ja rügamist tunti vajadust kokku saada ja midagi ühiselt teha. Tol ajal oli niisugune suhtlemisvajadus suurem... Mindi kilomeetreid läbi vihma, pori või lume, et

rahvamajas või seltsis laulu lõõritada või näitemängu teha. Rahvamajad ja koolid olidki siis need ainukesed kohad, kus täis vaimustust ja tuld koos käidi. Enam seda probleemi pole. Juba töö olemuse tõttu on läbikäimine tihedam ja pärast päeva põllul või laudas kulub kodune lõõgastumine marjaks ära. Enamusega on nii. Muidugi on üksikuid entusiaste, aga need ei määra kogu pilti. Ja ega teleka üle ei maksa nuriseda — ka sealt võib üht-teist huvitavat leida. Tänapäeval ei too enam naljalt inimesi õhtuti hilisõhtul koos laulma või pulgatanisu tantsima. Viisule ei minda ka enam ummisjalu iga külalissolisti või ansamblit vahetama, valitakse, vaetakse, üks meeldib, on popp, teine pole. Kultuur on rahvale kättesaadav. Igasugused kooskäimised, et ise teha, on suuremalt jaolt oma aja ära elanud. Aeg, nagu öeldakse, on ümber. Miks peab mineviku kultuurielu kramp-likult tänapäeva edasi lohistama, kui inimesed nendest vanadest vormidest enam lihtsalt ei hooli?!

«Ahaa,» on Tuule pintseldamise pooleli jätnud ja mõõdab esimeest varjamatu huviga. «Kas see on teie isiklik teooria?»

«Oh ei, oh ei,» tõrjub Markus leebelt. «Seda räägivad paljud ja sellest on ka palju kirjutatud. Teil seal oma koolis seda muidugi ei õpetata, aga asja tuleb vaadata realistlikult, nii nagu elu on. Mis on oma aja ära elanud, see on oma aja ära elanud. Igaüks valib endale ise mooduse, kuidas kultuurist iva saada ja keegi ei taha, et teda lõa otsas kuhugi veetakse ja käsu korras laulma, tantsima ja kargama kamandatakse.»

«Täna, oi, ma sain kohe tükki maad targemaks!» Tuule ronib korraks aknalaualt maha, otsib endale sigareti suhu, süütab ja seab end uuesti mugavamalt aknalauale istuma.

«Aga millega siis seda seletada, et mõnel pool — ja mitte ainult mõnel pool, vaid üsna heas hulgas kohtades käib isetegevus täie hooga?»

«Ühelt poolt tingimused —»

«Nagu Viisul?»

«Nagu Viisul. Ja teiselt poolt — üks inimesi ole igasuguseid, alati leidub —»

«— hulle?»

«— entusiaste.»

«Jah, õnneks on veel olemas inimesi, kedä teiste tegemiste vahtimine üksipäini ei rahulda, kes ise tahavad midagi ära teha. Teie, ma saan aru, muidugi ei taha, eks?»

«Loomulikult mitte,» jääb Markus tõsiseks. «Karu Selda

legi mulle ettepaneku, kas ma ei taha tulla külakapelli vilepilli puhuma. Et massidele eeskujuks või nii.» Nüüd esimees muigab. «Vaata ei taha. Ma saan kõik vajaliku kätte — teisi kanaleid pidi, nagu öeldakse.»

«Aga need, kes teiste kanalitega ei lepi? Kas neile siis ei peaks oma kolhoosis tingimusi looma? Üks inimene ütles mulle hiljuti päris kenasti: «Inimene sündis ja suri oma kodukandis ja sai siin kõik ära tehtud, sest võõrsil pole see, mis oma juures.»»

«Tingimuste loomiseks on vaja eeldusi.»

«Materiaalseid, mida kolhoos pole võimeline andma.»

«Eelkõige inimressursse, nagu öeldakse. Huvilisi, keda teie Karu Seldagi taga ajab.»

«Aga sellest me juba kontoris rääkisime! Kui kõik on siin liga-loga —»

«Tookord kontoris ütlesin ma, et kultuuritööd saab teha ka —»

«— kännu otsas?»

«Miks kännu otsas, teil terve maja käes, tehke, organiseerige, äratage inimestes huvi. Aga mõtlemine, et kultuur käib läbi kempu, on küll ehk originaalne, aga mitte õige.»

Vaat mis tal kõik meeles pole! No hüva — nüüd ei anna ta jalatäitki maad ära, kui juba sõdur lahinguväljal, siis sõdur.

«Teile, ma saan aru, ei meeldi, et inimestel peavad kultuurimajas tegutsemiseks elementaarsed tingimused olema?» küsib Tuule sapiselt.

«Kes seda ütelnud on?» imestab Markus. «Saal on teil korras, ahjud tõmbavad, nüüd on ka pingid terved —»

«Saalis logisevad veel seitseteist tooli.»

«Rääkige Peetriga... Las komsomoliaktiiv tuleb appi. Muuseas, debiilik Peeter ei ole, päris mõistlik poiss.»

«Riidehoius on nagidel osa pulki puudu.»

«Rääkige Peetriga. Näe, akende värvimisega saate suurepäraselt hakkama, see võiks meie noori innustadagi.»

«Kas tõesti?» ironiseerib Tuule vastu. «Loodetavasti innustab teie noori ka majatagune kemp, ka see on korras.»

«Tõesti? Väga huvitav. Siis te olete juba väga kaugele jõudnud.»

Markus sätib sammud maja taha ja jääb sinna mõneks ajaks. Tuule koondab mõttes parajaid lauseid, millega esimeest veel kostitada. Imelik, et see saks endast välja ei lähe, õpetab nagu lihane isa, miks ta üldse siia tuli? Kas

tuli selgeks tegema, et tema, Tuule, jahmerdamine on mõttetu ja tobe ning nädal varem ta siit kaob, seda parem Valiverele? Ei, vaevalt süüa, vanameest on pannud miski kripeldama või uudishimu teie ajand... Nagu tõeline peremees kunagi tuli asja üle vaatama. Või on mõni muu põhjus, millele ei oska tullagi? Akki tükas teda siia pilku peale viskama partorg, see Kara Selda? No vaevalt see ennast partorgist l. kata laseb.

Tuule kustutab sigareti ja asub tööle.

Markus tuleb tagasi, läheb tüdruku juurde üsna akna alla, põrnitseb veidi aega kärmelt käivat kätt ja lausub.

«Ma pean oma sõnad tagasi võtma, kennerg on ilus jah. Mis nüüd viga, nüüd hakkab teil kõik nagu leppe reega minema, nüüd lausa kisub valiverelasi kultuurimaja poole.»

Nüüd on lõpp, no nüüd peab pauk käima, mõtleb Tuule. Tema piik peatub esimehe lahkumise loodud kingadel ja viigitud pükstel, müksab värvipotti ja see kukub aknalaualt olse Markuse kingadele, mis jalamaid saavad ilusa valge vööba.

Markus kargab rõõgatades tagasi ja Tuule hingab sügavalt: tänane päev on kokkuvõttes tõesti midagi väärt.

«Issand!» teeb tüdruk kohkunud näo pähe. «Andke andeks — no mis te tulete nii ligil!»

Tuule hüppab üle, võtab maast värvipoti, uurib, palju sisse vee, sisse jai ja tõstab selle ohates aknalauale tagasi.

«Nii palju head värvi läks raisku, oh taevast!»

Markuse nägu on pilves ja turris. Ta kiirustab auto juurde ja Tuule jälgib huviga, kuidas esimees, narts kaes, oma kingi puhastada püüab.

«O, mis nüüd teie laadast saab?» hädaldab Tuule. «Kas teil kodus teist paari on?»

Esimees ei vaevu vastama, esimees istub autosse, uks paugub kinni ja «Niva» kaob kiunuvall turtsudes minema.

Tuule vahib tolmu keerutavale masinale järele ja pahvatab naerma.

Tänane päev on ilma laadatagi tore, jumala eest!

Vello

Uhel päeval otsivad kaks üllatust Tuule üles — üks kiri ja üks külaskäik ning keeravad plaanitud päeva pea peale.

Üllatus toob endaga alati midagi uut kaasa ja ehkki iga uudis peaks siin Valivere surmaunes teretulnud olema, võivad nad nii meeldivad kui ka ebameeldivad olla ja jätta kas ükskõikseks, rõõmustada või kurvastada; Tuulel löid nad tuju lihtsalt nulli. Ja miks nad ei pidanud seda tegema, kui kiskusid peast nagu tangidega kõik tänased mõtted ja viskasid teda uhel hoobil minevikku tagasi?

Keskpäeval saab Tuule kodulinnast kirja ja saatja on endine kooliõde Karin, toosama Karin, kes kunagi kuulutas, et Tuulel on tuul peas ja et ta on üldse üleni tuult täis; pärast seda jahenesid tüdrukute suhted tunduvalt ja Tuule sõitis ära nii, et ta Karinit üldse ei näinudki.

Miks ta küll kirjutas? Imestab Tuule, keerutab ümbrikut kaes ja veel enne kui ta esimestele ridadele pilgu heidab, on vastus valmis: küllap õelusest. Kindlasti on Karinil midagi jube vastikut kuulutada, sest Tuule arvates on Karin just niisugune, kellel alati on hea tuju ja rõõmus meel, kui midagi halba kuulda või edasi rääkida sai. Algu loppis Tuule ta kasti «Kaivad kah, kui paremaid pole», aga viimasel koohaastal tõstis endise sõbranna kindlalt üle kasti «Vastikud õelused». Karin lõi alati üleni särama, kui ta kellegi meeoleu mõne torkega ära rikkuda suutis, pärast ajas ta oma ilusad sinisilmad süütult pärani ja kehtas jahmumist teeseldes õlgu. «Mis tal hakkas? Mis ma talle tein? See on ju tõsi, mis ma rääkisin...» Nojah, teinekord oligi tõsi, seda tuli Tuulelgi tunnustada, kes ka ise armastas asju nende õigete nimedega nimetada, ainult tema arvates ajendas Karinit tõe nimel vehklema tahe teisi solvata, teistele keerata, teisi põrmuks lüüa — ja see Tuulele ei meeldinud.

Kiri on järgmine.

Palav tervitus Valivere kuningatüttele! (Nojah, juba pani esimese nükke ära!) Mis pagana asju sa seal ajad, et endast märku ei anna? Oleme tüdrukutega mitu korda rääkinud, et kadusid nagu viits vette. Nägin kogemata su lugupeetud isa ja sain tema käest su aadressi, pärast selgus, et oleksin ka su Vello (näe, jälle!) käest saanud, aga või ma teadsin, kas Vello kuulates tohib su nime suhu võtta või ei. Mis siis meil siin uudist? Mina istun oma raamatu-

kogus ja jagan lastele väärtkirjandust ja vahin kella, mil-lal päevake õhtule saab. Vello toob kultuurimajas suurt vägevat näidendit välja, ma ei mäleta, mis asi see on. Su armas südamesõbranna Piret (vahiks, jälle!) on ikka edasi kino «Võidu» administraator, kuhu ta ennast sokutada oskas. Ivi on rase. Loodan varsti pulmi saada, kui ta aborti ei tee. Tal jookseb neljas kuu. Ema ainukesena peres teab. Eks palstab, mis sellest naljast saab! Ah jaa, Ulla — issand, kuidas ta on muutunud! Käis eile Velliga siin. Lausa vastik vaadata. Tekst on ka vastav. Tema jutu järgi ta ainult joob, tõmbab poistega ringi jne. Igas mõttes lai leht. Nädal tagasi oli Anne juures sünta. Mõtleks, juu-bel — sai juba kakskümmend. Panime pidu mis tolmas, ta oli oma vanad kuhugi minema toimetanud. Ma pidin seal peaaegu «süütuse» kaotama, oli seal üks Ants, sa ei tea teda, sellega sai mis jube rabeletud. Ah veel — Kaido avaldas mulle armastust. Tead, kuidas see ajas mind naerma! Ja-jah, seesama meie suure ninaga suusakuulsus Kaido. On vist lolliks läinud. Aga muidu on ta nüüd päris täitsa, pole enam niisuke mõku kui kooli ajal. Tead, ma mõtlesin siiski temaga noh nii natuke tegelda, mis sa lga-vusest ikka teed. Ei tahaks teda kohe kuu peale saada. Kadestan sind, sest sa elad üksi ja oled omaette peremees. Mul läheb elu kodus järjest hullemaks. Ema otsib mind mööda linna taga juba kell 7 õhtul — miks ma kohe pärast tööd koju ei tule. See on lihtsalt metsik, mis siin kodus toimub. Võimatu on elada. Terve paar viimast nädalat on mul nii kehvalt möödunud. Praegu läksin jälle emaga riidu. Nutab teises toas, et mina olen nii ja naa ja et tema ainult kannatab, mina mitte midagi. Mõtlen juba, et peaks sinu moodi kuhugi kaugemale põrutama, saaks inimese moodi elada. Eks palstab. Muuseas, eile nägin «Sikku» — vabandust, su armast võõrasema koos su väikese veel arm-sama (küll näksib!) poolõekesega. Huvitav, mida su paps küll selles daamis leiab. Vello rääkis, et ta olevat nüüd sügisest nende segakoori vanemaks valitud ja pidi jõe tähtis olema. Ma suren — segakoori vanem, kah amet! Aga eks igal — ja need teised sõnad! Mulle tundub, et Vello igatseb sind taga, ikka küsis ja uuris ja oli üldse niisuguse dramaatilise näoga. Mõtle, kas sa teda liiga vara kõrvale ei heitnud? Ta viis mind üleeile autoga koju. Ara, palun, sellest mingeid järeldusi tee, kui mees, pole ta minu tüüp. No nii! Aitab küll! Vasta siis kah ja ära mõkuta! Täao!

Karin.

Kiri on loetud, teist korda pole mingit tahtmist üle lugeda, õelused ja torked ajavad turri, aga kõige rohkem pitsitab see, et koos kirjaga tuleb teda segama üks telne elu, elu, mida tuttavad inimesed seal kuskil elavad... Kas ei kisu see kiri kogu tema rahulolematuse täie jõuga lage-dale? Tuule vaatab kriitilise pilguga oma tuba ja äkki tundub talle kõik siin vana, määrdunud ja lausa ängistav. Tal on tunne, nagu oleks ta vabatahtlikult, pea ees, kuhugi vangikongi hüpanud, kust vist enam ealeski välja ei pääse. Troostitult muljet, mis toast saadud, süvendab pilk aknast välja: üleni pilves, tume ja madal taevas, lage hall väli, poriseid loikusid täis teed, tappev tühjus, iiveldama panev ilmetus... Tuule on Karinile vihane, et selle kiri teda praegu endast välja viis. Kui saaks, lajataks kõrvakõllu, nii et kiunub käes! Aga isegi too mõte ei anna kergendust, masendus jääb, tujutus süveneb ja mis kõige hullem, et just nüüd, taolises seisundis, peab ta kuulma, kuidas maja ette sõidab auto ning aknast nägema, kuidas sealt astub välja too, keda praegu siia kõige vähem vaja oleks.

Tuule ongi justkui vangikongis, sest põgeneda pole tal kuhugi. Ta ei taipa isegi ust lukustada, vaid istub, nagu oleks puuga pähe saanud. Mõtleb, kas poleks õige aknast välja ronida ja end katusele korstna taha peita. Ta saab oma mõtte naeruväärsusest aru, hammustab huult, murrab sõrmi ja on üsna ime, et pärast Vello sisenemist suudab ta külalisele päris rahulikult ilmel otsa vaadata. Aga, oh issand, missugune kokkuvõtmine see siiski on!

«Tere, Tuule.»

«Tere. Vaata imet.»

«Ma ei teadnud ju, kus sa siin oled, käisin kontoris küsi-mas, juhatasid.»

«Ah soo.»

«Ah siin sa siis eladki.»

«Jah, siin ma elan.»

«Selge pilt.»

«Palun võta istet.»

«Täna.»

Vello istub, vahib ringi ja pistab käe tasku.

«Kas siin suitsetada tohib?»

«Oh, kui viisakas! Palun väga, ma ise tõmban ka.»

Praegu kulub sigaret lausa marjaks ära! Vello pakub Tuulele tuld, tüdruk lükkab tuhatoosi laua serva poole, istub voodile, tunneb, et jalgades on kummaline nõrkus ja surin. Ta pingutab säärelihaseid ja surub kannad tugeva-

mini vastu pörandat. Peaasi, kui Vello midagi ei märkaks, peaasi, kui ei märkaks...

«Kas sa said mu kirja kätte?»

«Sain.»

«Aga vastata ei tahtnud?»

Tüdruk raputab pead.

«Ega ma lootnudki.» Ja pärast väikest pausi: «On sul midagi selle vastu, et ma siia tulin?»

Tuule kehitab õlgu.

Issand, mida ta oskaks vastata!

Siin ta siis nüüd istub, seesama Vello, «su Vello», nagu Karin kirjutas, kellega oli nii ilus algus ja nii kole lõpp. Siin ta nüüd istub ja suitsetab, seesama kena sihvakas sportliku rühi ja heade maneeridega väga korralik Vello, kes võiks teatris esimesi armastajaid mängida, aga hakkas hoopis näitejuhiks. Seesama Vello, kes ütles, et temal, Tuulel, on ilus nimi ja et ta ka ise on ilus. Seesama Vello, kes kunagi ta elu nagu nõiavitsa vael säravaks ja rikkaks tegi. Seesama Vello, kellest ta alles mõni aeg tagasi mõtles, et ta võiks ka siin olla... Ja nüüd ongi. Nüüd ongi. Aga see pole see, nagu ühes lauluski lauldakse, mõtleb Tuule voodi serval suitsu pahvides. Ta on ootel, ta ei oska seisukohla võtta, ta ei tea, kas ajada end turri või lihtsalt melanhoolselt kaugeks ja kinniseks jääda... Ta ei tea midagi.

Et oma ebakindlust peita, küsib Tuule, kas külaline tahab kohvi, tänatakse ja tahetakse ning tüdruk hakkab pliidi juures toimetama.

«Kuidas sul läheb?» küsib Vello.

«Suurepäraselt.»

«Töö käib täle hooga?»

«Kuidas siis.»

«Mul ka. Veebruaris toomè tüki välja. Tead, ma hakkasin ikkagi «Paunveret» tegema. Alguses mõtlesin küll, et võtan mõne tänapäeva asja. Aga lõputöö juba oli Ott Kooli oma ja... Luts on vahva.»

«Ahah.»

Poiss otsib oma diplomaadikohvrast koogikarbi välja ja paneb lauale.

«Palun. Külakosti.»

«Seda poleks küll vaja olnud,» heidab Tuule pilgu laua poole.

«Sa ju armastad magusat.»

«Alati mitte.»

«Noh, külalise puhul —»

«Külaline tuli liiga ootamatult, selle ehmatuse peale peaks hoopis midagi soolast hammustama.»

«Oleks osand aimata, oleks heeringa kaasa võtnud,» püüab Vello naljatada, kuid Tuule ei reageeri sellele.

Tüdruk tõstab kümme lusikatäit jahvatatud kohvi poti põhja, ootab, millal kannus vesi keema läheb ja mõtleb, milleks tal oli vaja tulla, no milleks ometi...

Esimesel õppeaastal polnud nad teineteist üldse märganud. Muidugi nägid ja kuulsid, kuid teise jaoks silma polnud kummalgi. Nad võisid tühja-tähja lobiseda, sünnipäevadel ühe laua taga ja kas või kõrvuti istuda, diskodel lantsidagi, aga kõik see oli tavaline — nagu kooliõdedevendade vahel ikka. Aga ühel sügisõhtul, kui peo lõppedes ladinal vihma tuli ja tüdrukud, kel vihmavarju kaasas polnud, kultuurimaja vestibüülis hädaldasid, astus Vello äkki Tuule juurde ja kutsus ta kõrvale. «Mis on?» imestas tüdruk. «Ma viin su autoga koju.» Et Vello oli esimesi kuid autoomanik, oli teada — alles ta kaheksateist sai ja juba olid juhiksamid antud (auto oli isa oma, kes aasta tagasi surnud). «Oota, kutsume teised tüdrukud ka,» tahtis Tuule sõbrataride poole vehkima hakata, kuid Vello katkestas teda: «Ei, ei, ma teisi ei taha, ma viin ainult sinu.» Tuule vahtis poisile veidi segaduses otsa ja küsis: «Miks?» Vello naeratas: «Tahan.» — «Aga kui mina ei taha?» ajas Tuule pea püsti. «Palun väga,» nuias poiss. Tuule raputas uhkelt pead. «Kas Piret ja Karin ja Ulla ka või mitte ükski.» — «Miks sa nii kategooriline oled?» küsis Vello. «Mul on vaja sulle midagi rääkida.»

Uudishimu surus esialgse põhimõttekindluse kõrvale ja peagi olidki nad kahekesi autos. Vello lobises diskost ja ilmast, koolist ja eelmisel õhtul nähtud külalisteatri etendusest, aga seda, mis tal pidi rääkida olema, ei tulnud ega tulnud. Kui masin oli Tuule kodu ees juba veerand tundi seisnud ja jutt polnud kaugemale jõudnud, ei pidanud tüdruk enam vastu ja küsis: «Kuule, sul pidi nagu midagi rääkida olema, mis see oli?» Vello vaatas tüdrukule pikalt otsa, heitis pilgu kellale ja ütles: «Oh, tead, ma täna ei jõua, see on pikem jutt, saame laupäeval kokku, sõidame linnast välja, siis. Oled nõus?» Tuule kergitas kulme ja kehitas õlgu: «Olgu, saame, aga siis räägid kohé.» — «Kohe,» oli poiss nõus.

Aga nüüd juhtus imelik asi: nad said küll kokku ühel, teisel, kolmandalgi korral, aga seda, mida poiss rääkida oli lubanud, ei rääkinud ta kunagi. Alati leidis ta ette-

käände, et toda salapärast juttu edasi lükata. Algul Tuule pahandas, solvuski, siis nõudis ja tujutses, aga lõpuks — täpselt enam ei mäletanudki, millal — unustas ta tolle rääkimata jutu hoopis ja kõik muu muutus neile palju-palju tähtsamaks. Ja polnudki kaugel päev, kus neil jäi ainult imestada, et nad varem teineteist märganud polnud — kuidas see oli üldse võimalik? Nende käimine lõi koolis suurt furoori ja nii mõnigi tüdruk oli kadedusest lõhki minemas, sest Vellot arvati mitte ainult oma kursuse, vaid küllap terve kooli kõige huvitavamaks poisiks; neid tüdrukuid, kes ennast Tuulest tükk maad ilusamaks pidasid ja kelle sääredki nende endi arvates Tuule omadest kaunimad olid, jätkus terve rida... See oli nende õnneaeg.

Tuule valab tassidesse kohvi, nihutab suhkrutoosi külalise poole, istub ka ise laua äärde ja süütab uue sigareti.

«Sa suitsetad palju,» tähendab Vello.

«Normaalselt,» viskab tüdruk vastu. Tehtud märkus talle ei meeldi ja nüüd on tal hea võimalus vastu toksida: «Ja kuidas elab sinu armas ema?»

Vello nägu ei muuda ilmet. Tõenäoliselt, tundes Tuulet, on ta võtnud endale ülesande kõigiks ootamatusteks valmis olla, ja ta vastab rahulikult:

«Täna, ka normaalselt. Aga räägi parem midagi endast.»

Tuule rüütab kohvi.

«Mul pole endast midagi rääkida.»

Vello teeb koogikarbi lahti ja küsib:

«Kas sa tõesti kooki ei taha?»

«Ei taha, aitäh, võid tagasi viia.»

«Kuhu ma viin!»

«Vii oma emale, tal on kindlasti väga hea meel.»

Tuppa sigineb vaikus. Vello istub veidi häiritud näoga, ei lausu sõnagi, otsekui lootes, et see pausitamine tüdrukut arukusele kutsuks. Aga Tuule tunneb äkki, et ta ei taha arukas olla. Milleks ta tuli? Aga kui juba tuli, siis tuleb ka asjast rääkida, aga mitte nagu kass ümber palava pudru käia... Ja Tuule ei saa sinna midagi parata, kui juba paljas mõte Vello emale teda näginal üles keerab.

«Oh, sind küll,» lausub poiss. «Ajad ikka oma, ei taha ega taha aru saada...»

«Millest? Kellest? Sinu emast?»

«Kas meil millestki muust tõesti rääkida pole?»

«Eks räägi,» kehitab tüdruk õlgu.

Ja seda nüüd Vello püüabki. Ta jutustab üht-teist paari

koolivenna eluolust, räägib uutest tükkidest teatris, aga kuna teisel pool lauda pole ei elävilt kuulajat ega huvitatud kaasa elajat, soikub jutt varsti ja toas võtab jällegi maad vaevav vaikus.

Ja siis peab Vello küsima otse:

«Ütle, Tuule, kas sa ei suuda mulle tõesti andestada?»

Tuule teeb imestunult suured silmad.

«Mis asja ma peaksin andestama sellele, kes mulle juhuslikult külla tuleb?»

Poiss saab ilmselt aru, mida sellega öelda tahetakse ja ütleb rõhuga:

«Ma ei tulnud juhuslikult.»

«Tõesti?»

«Jah.» Vello otsib sõnu. «Tead... Elu pole nagu näitemäng... Sina viipad — mina lendan. Ma olin ju kultuurimajja suunatud, seal tegin ma oma lõputöö, ma tahtsin ja tahan seda näiteringi juhatada.»

«Väga tore.»

«Ma ei saanud ju sinuga metsa kännu otsa elama tormata!»

«Ma ei ole metsas. Vastupidi: vahi välja, kui lage siin on, päris hale pilt.»

«Ma olin suunatud sinna.»

«Mina alguses kah.»

«Mul on linnas oma kodu.»

«Mul ka.»

«Ei, sul ei ole. Sa ise ütlesid, et sul pole oma kodu.»

«Ära räägi, tõesti?» Tuule hääli oli jahe.

«Noh, mäletad küll, et võõrasemaga ei saa läbi ja... Sul olid teised põhjused kui mul.»

«Muidugi, muidugi,» noogutab tüdruk, «sina pead ju oma emakesega koos elama, see kõik on ammuilma selge, mida me üldse räägime?»

Ja eks kõik olegi ammuilma selge.

Vello ema ei tulnud nende elu kohe. Enda poole koju ei kutsunud poiss Tuulet kunagi. Tüdruk teadis Vello ema nägupidi, teadis, et ta on lesk ja et nad elavad kahekesi oma väikeses suure õunapuuaia majakeses.

Esimest korda hakkas Tuule Vello ema märkama ja talle mõtlema siis, kui talle paaril korral poiss koos emaga tänaval vastu tuli ja ainult viisakalt tervitas ning mitte kunagi ei peatunud. Ja ometi istusid nad eelmisel päeval lossimäe taga pingil ja suudlesid... Läks mööda nagu

peaaegu võõras või pooltuttav! Kord jäi tüdruk ise seisma ja hüüdis: «Vellol!» Vello seisatus, tuli tema juurde ja küsis: «Mis on?» Ta kiirustas, ütles, et õhtul näeme ja kadus koos emaga nurga taha. Seejärel hakkas Tuule tähele panema, et Vellol oli väga tihti emaga seoses iga-sugu kohustusi: kord tuli ema arsti juurde sõidutada (arst elas kõrvalkvartalis), kord turule, tihti tütavatele külla ja pärast jälle kindlalt ettenähtud kellaajal nagu tellitud takso sinna järele... «Homme ma ei saa, ma pean ema viima...» — see lause muutus justkui kulunud klišeeks, mille pealt aina tõmmised tulid. Ja siis tuli Vello üheksa-teistkümmes sünnipäev. Vello oli juba ammuilma rääkinud, kuidas ta seda kodus tähistab ja keda kutsub. Nad arutasid seda korduvalt ja põhjalikult. Ning siis — paar päeva enne sünnipäeva, kui Tuulel oli juba kinkki valmis ostetud (ilus värvikirev sall), teatas äkki Vello, et ema jäi raskesti haigeks ning sünnipäev jääb ära. Pettumus pettumuseks, kõik oleks jaanud sinnapaika, kui päev enne sünnipäeva poleks Tuule kogemata Vello ema linnas näinud. Kui ta sellest samal õhtul poisile rääkis, hakkas see keerutama, ütles, et ema käib, jah, arsti juures, aga ei tunne ennast veel hästi. «Aga miks sa teda siis autoga ei viinud?» küsis Tuule. Poiss seletas midagi mootoririkkest, aga nõnda abita, et tüdruk sai aru: Vello valetab ja kõige selle taga on midagi imelikku, millest ei taheta rääkida. Aga selleni jõuda polnudki väga raske. Pool aastat hiljem jäi Vello haigeks, puudus nädalapäevad koolist, Tuule valutas südant, kõhkles ja kahtles ning läks ja otsis nende maja üles. Vello ema, umbes neljakümne viiene hästi hoolitsetud naine, võõrastavalt kauge ja kõrk, lasi ta sisse, käis sel ajal, kui Tuule Vello voodi kõrval istus, vähemasti kümme korda poja toa vahet: sättis patja, tõi morssi, katsus laupa ja avaldas kartust, et külaline võib haiget asjatult erutada... Järgmisel korral — see oli paar päeva hiljem — ei lasknud ema Tuulet sisse, ütles, et poeg magab. Visa Tuule läks paar päeva hiljem uuesti ja nüüd öeldi, et Vello on terve, õpib ja tuleb homme kooli ning ärge joostagu mööda võõraid maju, vaid õpitagu kodus, nagu tema poeg seda teeb. No kurat! Vihast vahus ja tigidusest lõhki minev Tuule lõi poisiga juba järgmisel õhtupoolikul tõsise lahingu maha, mammapojaks ristitud Vello võttis kangelase poosj ja viis maipühade ajal ühel õhtul tüdruku enda juurde külla. Ema ei olnud kodus ja Tuule hakkas Vello sangarlikkuses tõsiselt kahtlema. Nad istusid Vello toas ja kuu-

lasid uusi kassette, mida viimane hiljuti hankinud oli. Aga siis sadas ema koju, läks Tuulet nähes endast välja, nuttas ust ja kriiskas, et mingisugused plikad tükivad tema poega võrgutama. Algul Tuule kohkus, oli sõnatu, aga mitte kauaks. «Kuulge, turueit, ärge karjuge, keegi pole teie pojakest võrgutada tahtnud, soolake ta sisse.» Muidugi ütles Tuule seda pärastpoole, kui nägi, kui sõnatu ja alandlik Vello võimuka ema ees oli. Tuule visati loomulikult välja, loomulikult otsis Vello lepitust — oh neid arutamisi, valdlemisi, tülisid! Neile ei taha enam mõeldagi! Võrreldes konfliktidega jäid leppimishetked üpris lühikesteks. Asja viis lõpuni see, kui Vello hakkas Tuulega kindlatel nädalapäevadel harvemini kokku saama, alatasa kella vahetama ning koju kiirustama. Tuule oli veendunud, et ilmselt Vello naikis kodus mõnes ringis või kuskil trennis käimisest. Poisi abitud katsed panna Tuulet ema üksindust mõistma lendasid vastu müüri, õhk läks siis alati elektrit täis, Vello ühildistas tüdrukut põikpäisuses ja teiste inimestega mitte-ärvestamises. Tuule Vellot omakorda arguses ja mehelikkuse puudumises. Pärast niisuguseid õhtuid istus Tuule kodus lukkus ukse taga ja nuttis üksinda. Iga päevaga sai üha selgemaks, et nende armastust tapetakse ja Vello pole see, kelleks Tuule teda pidanud oli. Ja siis tegi tüdruk viimase katse: ta kutsus Vellot koos temaga ükskõik kuhu ära sõitma. Nad pole ju ometi linna kultuurimaja külge laulatatud! Vello keeldus, rääkis armastusest, kutsus tüdrukut mõistusele ja maalis kauneid pilte sellest, kuidas nad koos kultuurimajas töötades edasi elavad... Koos? Elavad? «Ema hakkab sul kindlasti tööpäeva lõpul vastas käima,» viskas tüdruk. «Ja kui naise võtad, siis seisab voodi kõrval ja vaatab kella, kaua tohib tema poeg akti teha, et oma tervisele äkki liiga ei tee.» Vello oli solvunud ja traagiline. Tuule lasi end ümber suunata, pakkis kohvri ja kandekoti ning läks, saates poisi koos emaga kuradile. Ja kõik? Kõik... Ja seda polegi nii vähe.

Ja nüüd istub Vello siin ja joob kohvi, seesama Vello, kes alles oma kirjas ütles, et mida vähem ta teda, Tuulet, näeb, seda rohkem armastama hakkab. Kas tõesti? On need sõnad enam midagi väärt? Peab neid uskuma? Ja mida see pidulik tunnistus neile annab — nüüd, pärast seda kõike? Tuule tunneb, kuidas kõigele sellele mõeldes ta uuesti kobretnama hakkab ja kuidas haavad taas veritsema löövad. «Kas su lugupeetud mamma ka teab, et sa siia sõitsid?» küsib Tuule mürgiselt. Nimelt mürgiselt. Tuule tahab

praegu hästi mürgine olla, ta kohe ei saa teisiti. «Palun räägi tõtt.»

«Mis see siia puutub...» läheb poiss rahutuks. «Sa ju tead teda... Ma olen sulle sada korda rääkinud —»

«Kas teab või ei?!» karjub tüdruk.

«Ei tea,» surub Vello läbi hammaste. «Ja tal pole vajagi teada. Ma tahtsin sind näha, kas sa sellest aru ei saa?!»

Tuule hüppab turtsatades püsti ja jääb, selg poisi poole, aknast välja vahtima.

«Milleks?»

«Tahtsin.»

«Mis sinust järele jääb, kui su kallis ema sellest teada saab.»

«Kuule, jäta, palun... Tema on tema ja mina olen mina.»

«Kas tõesti?»

«Jah, tõesti,» tõuseb ka Vello püsti, tema nägu punetab veidi. «Ma tahtsin sinuga ilusasti rääkida —»

«Millest?»

«Kõigest.»

«Ütle oma emale, et sõidad mulle külla ja tule räägi siis.»

«Sead tingimusi?!» hüüatab Vello solvunult.

«Ma ei armasta tsirkust ja ma tahan selgust.»

«Küll sa oled ikka,» vangutab poiss pead. «Sa ei oska ühegi inimesega läbi saada. Huvitav, kuidas sa siin üldse hakkama saad?!»

«Ära sina selle pärast muretse.»

Nad vaikivad, ootavad. Tuule mõtleb, et kõige parem oleks, kui Vello kohe-kohe minema hakkaks. Tema ei tohi järele anda, ta ei tohi taganeda, sellest ei saa midagi head tulla. Ei, ta ei lase endale auku pähe rääkida! Küllalt ilusatest sõnadest, kõik on, nagu oli, kõik jääb, nagu on.

«Misjaoks sa siia oma uhke žestiga jooksid? Mis mõte sellel oli? Keegi ei ajanud sind.»

«Ma tulin ise.»

«Sinu jonn.»

«Ma nimetan seda oma vabaks tahteks. Niisugune asi peaks vist igal inimesel olema, või mis?»

«Sa olid põikpea ja oled kahjuks selleks jäänud.»

«Ja sina mammapojaks.»

«Jäta ta ometi rahule, ega ma teda teiseks teha saal!»

«Kus nüüd sina.»

«Mis mängu sa ometi mängid!»

«Tead, mina ei taha teie harmoonilist kodu ja sinu ja mu armsa ema veel harmoonilisemat vahekorda... oma naise isikuga häirida.»

«Kõik oleks saanud teisiti —»

«Ei oleks. Ma kutsusin sind.»

«Kas ma olen sulle vähe rääkinud... Sa nagu «Liba-lundi» Tiina — «Tule minuga metsa!»

«Ja sina nagu Margus... Iseseisvalt ei julge sa midagi otsustada ega taha. Siiaagi sõitsid oma koogikarbiga salaja. Huvitav, kuhu sa tema teada sõitsid?»

«Tuule, jäta ometi!» vehib poiss kätega. «Kas sa oled mis kõik unustanud, mis meie vahel oli?»

Mida rohkem poiss endast välja läheb, seda rahulikumaks Tuule muutub.

«Jah,» pöördub ta ja vaatab Vellole pikalt otsa. «Aga kui ka mitte, mis see siia puutub?»

«Kas meil siis tõesti pole teineteisele enam midagi ütelda?!»

«Ei vist.»

«Kuidas sa nii võid? Sul on õudne iseloom. Sa ei arvesta üldse —»

«Arvesta aga sina, mul pole kellegagi peale iseenda arvestada vaja.»

«Sa oskad kõik vahekorrad teravaks ajada. Ka oma võõrasemaga —»

«Mitte mina temaga, vaid tema minuga, olgu tähendatud.»

«Küll on sinuga raske,» ohkab poiss. «Ja mina veel kirjutasin ja lootsin, et kord tuleb päev —»

«Paistab, et täna see päev vist küll ei ole,» lausub Tuule ja jääb äkki tähelepanelikult aknast välja vahtima: kuulurimaja poole tuleb mööda teed grupp inimesi: viis-kuus vanameest ja mutikest, teiste seas Karu Selda.

«Miks!»

«Sest mul hakkab kohe — proov peale,» vahib tüdruk üksisilmi lähenevaid teelisi.

«Praegu?»

«Jah, vahi, rahvas tuleb.»

Tuule viipab välja ja mõtleb, et enam paremat aega poleks nood seal küll võinud leida. Vello vist ei usu tüdrukut ja kiikab aknast välja.

«Kes need on?»

«Taidlejad,» ütleb Tuule rõhuga.

«Ah soo... Ja mis proov sul hakkab?»

«Külakapell.»

«Või nii... Ja minu jaoks sul enam aega pole?»

«Nagu näed.»

Vello hammustab huulde ja sõnab:

«Hüva on... Ma lähen siis... Heake küll... Võib-olla oled teine kord paremas meeleolus.»

«Võta oma koogid kaasa,» soovitab tüdruk.

«Viska prügikasti.»

«Sinna nad lähevadki.»

«Väga tore. Aga ma kirjutan sulle, kuigi sa käitud minuga nii ülekohtuselt —»

«Küsi enne ema käest luba.»

Uks paugatab kinni, trepilt kostab sammude kobin, siis kõmahtab autouks, mootor hakkab käima ja tasa surisedes sõidetakse minema.

Tuule seisab keset tuba ja ei vaata akna poolegi. Mida vähem teda nähakse, seda rohkem armastama hakatakse... Nii oli kirjas. Võib-olla armastataksegi... Aga tema ise? Kuidas temaga on? Tuule ei tihka lõpuni mõelda. Ta tunneb ainult, et äkki on tal millegi üle hirmus kahju, nii hirmsasti, et võiks isegi nutta, aga pisaraid ei tule, neid pole kuskilt võtta. On trots, on nukrus, on hullupööra harriv ebakindlus, otsekui oleks ta midagi oma tahte vastu teinud.

«Tuule! Tuule! Seltsimees direktor!»

Alt kostab Selda vali mehine hää.

Tuule jookseb peegli juurde, kammib juukseid, sätib pluusi, vahib endaga paar sekundit tõtt, puhub pahmaka hingeauru vastu peeglit, nõnda et see ähmaseks tõmbub ja ennast enam peaaegu ei näegi, tõttab ukse juurde ja kisub selle lahti:

«Tulen, tulen!»

Peast kõik... mis siin oli... ja mis siit läks! Kõik peast!

Alla — ättide juurde!

Esimene pidu

Sel aastal oskab lumi Valiveresse jõuda novembrikuu ühe lõpupäeva õhtul, täpselt samal õhtul, kui teedel, mis kultuurimaja poole viivad, võib märgata liikumist, mida siinmail juba aastaid nähtud pole. Kes jalgsi, kes mootorratta või autoga — äkki enne kella kaheksat on külategid

saginat täis ning kõigil paistab üks kindel siht olevat. Vajab laia lund, õhk on värske ja lumeräitsakad sädelevad vana kultuurimaja akende valguses.

«Kõik kardinad lahti,» kamandab Tuule Roobu Alma juba tund aega tagasi, «olgu kõik aknad paljad, las nad meevad, et selles majas on elu lahti läinud.» Ta naeris heast meelest ja püüdis, mis jaksas närvi maha suruda. «Kui kõik on saalis, siis tõmmake kardinad ette, siis on õige aeg, mitte enne.»

Roobu Alma tegi, nagu kästud, ja nüüd seisab ta riideholu leti taga ja võtab mantleid, joppe, mütse ja säärikuid vastu. Saali ukse kõrval väikese laua taga istub tähtsal meel Maidu ja müüb pileteid — sellesse ametisse pakkus ta kuni eeskava alguseni ennast ise. Pärast, kui Maidul juba lava taga tegemist, hakkab hilinejatega Alma õienema. Saalis võtab pidulisi vastu mõnus soojus. Inimesed vahivad uudishimulikult ringi, nagu oleksid siia sattunud esimest korda elus ja loodaksid nüüd eest mingit imet leida. Aga imet pole siin midagi: toolid reas nagu ikka, vana tuttav eesriie kinni nagu ikka, pianino lava ees paremal nagu vanastigi. Ja võib-olla just see, et neid siin midagi võrast vastu ei võta ja kõik, mida silm püüab, on juba vanast ajast tuttav, loobki peatselt õdusa meeleolu. Esialgu poolsosinal aetud jutud lähevad valjemaks ning valiverelased, leidnud eest midagi omast ja kodust, muutuvad julgemaks ja vabamaks.

Kuulutused esimesest peoõhtust riputati juba nädal tagasi üles, neid võis leida kontori eeskojast, kaupluse ukse kõrvalt, sidejaoskonnast ja keskusest kaugemate osakondade töökodades ja farmides. Mitmevärvilises kirjas pilku püüdvad kuulutused — Tuule enda looming — teatasid uhkelt, et sel ja sel päeval toimub Valivere kultuurimajas peoõhtu eeskava ja tantsuga. Eeskavas lubati naisansambli, külakapelli ning laste rahvatantsurühma esinemist ja tantsuks kukub mängima üheisikuline akordioniansambel «Valivere lõõts». Algu kell kaheksa ja lõpp siis, kui lõpeb.

Jah, ja nüüd seisab kultuurimaja kõige tähtsam pea Tuule Ranna eesriide taga, piilub saali, rõõmustab iga uue juurdetulija üle, millest kohe ka teistele, kes lava taga ja väikses garderoobis ringi sagivad ning esinemiseks sätivad, kuulutab. Seal ta seisab ja peab endalt juba mitmendat korda küsima: on's see ikka võimalik, et pärast kahte ja poolt kuud kestnud märulit siin niisuguse tükiga hak-

kama saadakse? Tuule mäletab, kuidas külakapelli püüdnud liikud pensionärid, kelle esimese proovi kääksutamiseks talu hirm peale tuli, oma väsimatus agaruses temast pessimismist välja löid — nõnda et ta oma ilukumist päevikus ei tahtnud meenutadaagi. Mäletab, kuidas Karu Selda ja kooliõpetaja Rootsi abiga sai lapsed rahvatantsutundi toodud ja kuidas algul läbi suure häda kokkuklopsitud kolmeliikmeline troos alles kuu aega tagasi veel kolm naist juurde meelitas ning naisansambli mõõdu välja andis. Jah, praegugi ei usuks seda kõike, kui selja taga poleks palju-palju proove ja harjutusi, muret ja vaeva, pisikesi rõõme ja paksu hirmu meeleheidet ja helgemaid hetki. Iga päevaga sai Tuulel selgemaks, et tulgu kuidas tuleb, aga veel enne aasta lõppu peab ta kavaga maha saama, ja mida varem, seda parem. Mõnegi korral õhtul voodisse pugedes tükki kartus ligi, kas ettevõetud suur tükk suud lõhki ei aja. Kuid ärgates oli ta täis jonnakat võitlusvaimu, otsekui oleks ühe pisikesi peo korraldamine tõeline elu küsimus. Aga seda see ju talle omamoodi oligi.

Algul oli tüdrukul rohkem iseenda kui taidlejatega tegelemist. Alles tagantjärele sai ta aru, et kippus tihti liialt kiirustama ja resultaati taga ajama, läks kärsituks, tõstis häältki, kui kõik kohe nii ei läinud, nagu oleks tahtnud. Kord pidi isegi Selda vahekohtunikuks appi tulema, kui üks Tuule norimistest ärasolvunud laulja minema tahtis kõndida.

«Andke inimestele aega,» soovitas Selda talle nelja silma all. «Katsuge kannatlik olla. Ütelge vahel paar pisikest head sõna kah. Inimesed on ju nii hellad. Kui neid kogu aeg ainult hurjutada — ei, ei, ma saan aru, et õigusega — siis nad lihtsalt löövad käega ja jooksevad laiali. Osake neid ergutada, tagant surkida... Paar parajat kenat ütlemist on neile nagu memme paitus lapse põsele!»

Tuule, keda Selda õpetussõnad algul tükkisid turri ajama, hakkas viimase võrdluse üle naerma. Kuid juba järgmisel proovil, kus ta kiidusõnadega kitsi polnud, ehkki neid veel millegagi õigustada ei saanud, lõi ta oma teo vilja inimesed vabanesid nagu pingest ja kõik hakkas laheda ja malt minema. Hiljem ei jäänud tagajärjedki tulemata: rohkem kui tusase forisemise peale võeti end nüüd hea sõna peale kokku ja imesta või imitte, aga saabus seegi päev, millal Tuule oma hoolealuseid ilma südametunnistuse peata kiita võis.

Tuule piilub saali ja uurib ridade kaupa inimesi. Tutta

vand nagusid on siin terve hulk — eks ole neid kaupluses, kade ja keskuse kandis kohatud küll ja küll. On Linda oma mehega, on kontorinaised, paks Berta... ohoo, ka vana-pagan! Vahepeal on Tuule Heino Liipat ainult kaks korda näinud, paar sõna vahetanud, lubanud külla minna ja seletanud, kuidas ta töö sisse ära upub. Koduabilist Astat aga ei ole... Keda loomulikult pole, on lugupeetud esimees Markus. Sellest on Tuulel natuke kahju. Nädalapäevad pärast valge värvi lugu ilmusid kultuurimajja Liiva Peeter ja paar noormeest ning aitasid tal toole ja riidenagisid korda teha; kas need olid Linda või Markuse poolt saadetud, seda Tuule ei pärinud. Aga nüüd äkki lööb tüdrukule veri näkku: saali uksest astuvad sisse paar noormeest, üks neist on Raun Hints ja sätivad end esimesse ritta istuma. Tuule tõmbub eesriidest väheke eemale, nagu võiks karta, et tema silm vaateaugukese tagant ära tuntakse.

Lava taha ilmub Maidu ja kuulutab:

«Kõik on kohal, rohkem ei paista kedagi, peaks vist peale hakkama. Aga näe, täit saali kokku ei saanud...»

Tuule lööb reipalt käega: ah mis! Hea, et niigi palju, mõeldes Viisule oleks võinud ainult paari toolirida loota, aga nüüd ikka üle poole saali, palun väga...

«Kas võtan saali tuled maha?» küsib Maidu.

«Võtke.»

Tuule on Maidule tänulik. Keegi teda kutsunud ja palunud polnud, ise ta proovide ajal kultuurimaja vahet käima hakkas — muidugi nendel aegadel, kui tal oma kino kaelas polnud —, istus harjutustel, aitas, kui vaja oli. Uute nõõride sätimine eesriide jaoks oli tema kõige kangem ettevõtmine ja nüüd käis see endise jõnksutamise asemel sahnal lahti. Ajapikku Tuule harjus Maiduga nagu palgalise tööjõuga: nii mõnelgi korral labas ta end poissi käsutamas, kuid too ei nurisenud ega teinud tüdruku kamandamise peale teist nägugi, lausus «Saab tehtud», ja tegigi. «Ma peaksin teid kohakaasluse alusel palgale võtma!» naeris Tuule. «Mind raha ei huvita,» muheles Maidu vastu. «Inimene, keda raha ei huvita! Läs ma vaatan teid kohal. Mis teid siis huvitab?» — «Seda ma veel ei ütle.» — «Tohoh, millal siis?» — «Uudishimu pidi hirmus vanaks tegema.» — «Vaata kus lops!»

See, et midagi jäeti ütlemata, tõi Tuulele Vello meelde. Vellol jäigi ju too salapärase juttu rääkimata, mille pärast ta ühel viimasel sügisõhtul tema juurde tuli. Võib-olla seda juttu üldse polnudki, ehk oli see lihtsalt ettekääne,

mõtles Tuule pärast ja tal oli sellest isegi kahju. Ja nüüd pidi tüdruk mõtlema: huvitav, kas Maidu jutt jääb ka rääkimata ja kas tal peaks kunagi sellestki kahju olema? Ei, seda Tuule ei usu, Maidu pole ju Vello. Tuulel pole Maidust midagi, hea tuttav ja kõik. Aga ega Tuulel pole enam vist Vellostki midagi — selle avastuseni jõudis tüdruk alles mõned nädalad tagasi, kui isa käest kirja saades imestusega mõtles, et näe, Vello polegi kirjutanud ja ta pole sellele juba nädalate kaupa üldse mõtelnud. Kuidas midagi niisugust veel pool aastat tagasi oleks võimalik olnud? Kas niimoodi saabki armastus otsa? mõtles Tuule ja tal hakkas kurb.

Aga pikaks kurvastuseks polnud aega siis, kui üks proov ajas teist taga, ega nüüdki, kui Tuule peab Maidule kohe märku andma, et see eesriide lahti tõmbaks. Tuule on oma lemmikriietuses — valges pluusis ja mustas seelikus. Ta astub paar sammu lava eesääre poole, ootab, kuni saaks päris vaikseks jääb ja ütleb:

«Tere õhtust Valivere rahvale! Meil kõigil, kes me siinpool lava oleme, on väga hea meel, et leidsite aega tulla meie esimesele proöhtule!»

Tuule peab katkestama, sest Raun Hints hakkab käsi plaksutama ja sellele järgnevad teisedki. Tola, mõtleb tüdruk, ootab ja jätkab:

«Meie esimene kava pole pikk ja palume sellega leppida, sest eks me kõik ole kuskilt kuulnud, et iga algus olevat raskevõitu.»

Raun Hints hakkab jällegi plaksutama, keegi sosistab: «Tssti!», siit-sealt järgnevad paar plaksu ja Tuule kiristab hambaid. Idioot. Seekord saab ta peaaegu kohe edasi lasta.

«Meie alustame oma kontserti Valivere kultuurimaja uue naisansambli esinemisega. Kõigepealt kuulete...»

Ja kontsert algab. Tuule ruttab klaveri taha, ansambel koguneb tema ette, esimene laul läheb veidi ebakindlalt, kuid teine ja eriti kolmas kukuvad hästi välja. Seejärel esitavad lapsed kaks rahvatantsu. Siis tuleb välja küla-kapell ja annab tervelt neli pala. Ja lõpulaul uuesti ansamblist.

Pärast viimast akordi vaatab Tuule kella täpselt kolmkümmend kolm minutit. Aga viimasel proovil said kahekümne üheksaga hakkama. Kust küll see venimine tuli, selle üle tuleb mõelda... Aga nii või naa — jupakas ja niru see kava muidugi oli, ei saanud õieti peale hakatagi, kui juba lõpp käes. Tuule tusamõtteid segab elav aplaus, saalis

süttivad tuled, ta hüppab klaveri tagant püsti, hõikab «Vaheaegi!» ja kaob lava taha.

«Kuidas oli?» kogunevad õhetavad esinejad Tuule ümber.

«Tipp-toppp,» ütleb tüdruk, ohkab südame põhjast ja tunneb äkki, et on suure koorma seljast maha saanud. Ja äkki läheb tuju heaks, ta silitab rahvatantsulaste päid ja kisab «Ail!», kui Karu Selda teda oma tugevate käte embusse haarab.

«Kas pabistasite meie pärast hirmsasti?» muretseb keegi vanamees külakapellist.

«Ärge parem küsigegi!» naerab Tuule. Ta vaatab inimesi enda ümber, kõik seletavad midagi, keegi patsutab talle õlale, keegi annab põsele muski, keegi müksab sõbralikult ja tüdrukut haarab suur soe tänutunne. Nüüd on mul siis oma kollektiiv, muigab Tuule, ja oleks valmis neid kõiki ükshaaval läbi kaisutama, kui selleks ainult mahti oleks. Aga juba tõttavad nad Maiduga saali ning koos Almaga lükkavad toolid seinte äärde. Samal ajal seab end lava kõrvale istuma kohaliku raamatukogu juhataja Alli Sander, priske blond tüdruk, ja võtab sülele akordioni: tema ongi tänase tantsuõhtu orkester.

«Kas Valiveres ühtki lauljat meest pole?» pärib Tuule Maidult, kui nad on lava ukse juurde tõmbunud. Tema mõte käib juba järgmise kava poole.

«On küll, aga kõik on tenorid.»

«Mis jutt see on!»

«Ausõna, tenorid jah, ma olen seda juttu juba ammu kuulnud. Kuidagi ei andvat meeskoori kokku panna.»

«Ma ei taha meeskoori, mul oleks vaja ühte solisti, kas või tenorit, saaks duetti teha, noh, meeslaulja ja naislaulja.»

«Kes see naislaulja on?» küsib Maidu.

Tuule heidab poisile pilgu ja koputab tähtsalt oma rinnale.

«Näiteks mina.»

«Sina?!» imestab Maidu. «Sa laulad? Miks sa siis täna ei laulnud?»

«Ei julgenud,» ütleb tüdruk ja jääb poisile tähelepanelikult otsa vaatama: «Millal, huvitav, me sinasõprust jõime?»

Maidut ei löö küsimus rõõpast välja, ta naerab rõõmsalt vastu:

«Kas siis ilma joomata ei või? Eriti kui meeslaulja on täitsa olemas.»

«Kes?»

«Mina.»

«Sina?!»

«Huvitav, millal me sinasõprust jõime?»

Nad pahvatavad naerma.

Avavalsi ajal jääb tantsupõrand tükil ajal tühjaks. Vanaemad inimesed ja tütarlapsed on saalis istet võtnud, poisid seisavad kobaras ukse juures või sagivad riidehoius.

«Seltsimees direktor peab olema igal pool esimene,» kummardub Maidu Tuule ees.

«Oh, jumal,» ütleb tüdruk ja nad lähevad tantsima. Nüüd pole enam palju vaja: juba tulevad põrandale teisedki julgemad paarid.

Kui Maidu ja Tuule ukse lähedalt mööda keerutavad, kohtab tüdruk Raun Hintsil pilku, kes sealsamas, käed vahel, seisab ja talle surmtõsiselt ning aupahkult noogutab. Tuule noogutab põgusalt vastu ja pöörab ruttu pilgu mujale. Küll ma talle nende aplauside eest teeni mõtleb Tuule.

«Vaata seda rohelises kleidis tüdrukut,» juhhib Maidu tema tähelepanu ühe saali nurgas istuva neiu poole.

«Noh?»

«See on Taimi, vasikatalitaja.»

«Ja siis?»

«Tal on Rauniga laps.»

Tuule heidab Maidule kergelt üllatanud pilgu, silmitseb võõrast laianäolist, isegi veidi inetut tüdrukut ja küsib:

«Kui vana?»

«Kakskümmend kolm vist.»

«Ei, laps!»

«Kolmene, kui ma ei eksi.»

«Nad ei abiellunud?»

«Raun nüüd mõni naisemees!»

«Mis mees ta siis on?»

Maidu kehitab grimassi tehes tähendusrikkalt õlgu.

Tuule vahib uuesti tüdrukut rohelises, imestab veidi Raun Hintsil maitse üle, mõtleb väru, mis mees see Raun Hints tõepoolest on. Aga juba järgmise tantsu ajal võiks ta seda poisilt ise pärida, sest Raun tuleb pikkade sammudega üle saali ja pakub teda, Maidule pilku heitmata, tantsima. Muidugi ei küsi Tuule midagi, aga ta ütleb:

«Tulevikus, ma arvan, ei maksaks aplausiga üle pakuda.»

«Ma ei pakkunud üle,» väidab poiss. «Mul tuli see südamest.»

«Mõtleks,» kergitab Tuule kulme ja küsib justkui muuseas: «Ma ei tunne veel kõiki inimesi, kes näiteks see roheline kleidiga tüdruk seal nurgas on?»

«Kus?»

«Näete, istub seal.»

Rauni ilme jääb muutumatuks.

«Ah see... Taimi. Taimi Mänd. Farmist. Mis siis?»

«Oh ei midagi, niisama.»

Veidi aega ei lausu Raun sõnagi, kui nad järjekordselt akordionistist mööduvad, märgib poiss:

«See pidu on nagu vanal heal ajal: lõõts mängib ja rahvas hõõrub foksi tantsida. Kohe noorus tuleb meelde.»

«Ah soo?» imestab Tuule. «Ma ei teadnudki, et te nii eakas olete.»

«Ma neelan noorendavaid tablette. Muuseas, täna on ka Viisul pidu. Tallinnast on ansambel «Neoon». Pärast peaks sealt läbi pörutama, mis?»

«Veoautoga?»

«Ei, miks, mootorrattaga. Aga mis siis?»

«Ma mõtlesin, et teil on isu jäneseprae järele.»

«Jänesepraad on väga hea, oleksite kiitnud, kui oleksite sõõnud, ma oleksin pidanud teile ka tooma, aga ei riskinud.»

«See oli teist väga tark,» noogutab Tuule.

Muusika lõpeb ja Tuule käändub Maidu juurde tagasi. Raun teeb kerge kummarduse ja kaob üle saali riidehoidu.

«Mis te rääkisite?» huvitub Maidu.

«Ei midagi, niisama,» vastab tüdruk ja imestab, miks Maidu seda küsima pidid. «Lähme lava taha,» teeb ta poisile ettepaneku.

«Kas sa enam tantsida ei-taha?»

«Ei hooli. Räägime parem seda dueti asja.»

Nad istuvad garderoobi ja varsti on Tuulel selge, et Maidu ei teinudki nalja: poiss on laulnud nii oma kooli kui ka Viisu meeskooris, veel aasta tagasi kerge muusika ansambliski ja paar korda ka ansamblistina esinenud.

«Miks sa seda varem ei raäkinud?»

«Sa ei küsinud,» muheleb Maidu.

«Oleksin ma teadnud —»

«Kes see ennast ikka pakkuma hakkab.»

«Nüüd hakkasid ju.»

«Sa küsisid, sellepärast. Aga miks sa ise ka ei ütelnud?»

«Sa ju ka ei küsinud.»

Nad naeravad. Varsti ilmuvad sinna ka Karu Selda ja Liiva Peeter ning õhinal hakatakse järgmise peo üle plaane pidama.

Paari tunni pärast on pidu läbi. Osa eakamaid inimesi on juba varem lahkunud, nüüd kaovad maja eest viimased autod ja mootorrattad.

«Ja ongi läbi,» ohkab Tuule, seistes trepil Maiduga.

«Iga asi peab kord otsa saama.»

«Jah.»

«Millal me siis pihta hakkame?»

«Harjutama? Ütleme, et ülehomme. Peab hakkama repertuaari otsima. Kell kuus, sobib?»

«Sobib.»

«Siis pole muud kui tulge, ma lähen sisse, külm hakkab.»

«Tulge!» hüüatab Maidu etteheitvalt.

«Tule,» muigab Tuule.

Pärast Maidut läheb Roobu Alma ja Tuule jääb üksi. Ta tõstab paar tooli paremini paika, kohendab ühte aknakardinat, läheb ukse juurde ja kustutab saali tuled. Tuule on parasjagu väsinud, kõht on tühi. Nüüd pole muud kui paar võileiba, kruusitais kuuma teed ja sooja teki alla.

Korraga äratab laval miski tüdruku tähelepanu. Sealt kostab kobinat ja keegi astub eesriide tagant üle lavaserva saalipõrandale. Kuna saalis on pime, ei saa Tuule aru, kes see on.

«Kes seal on?» hüüab ta.

Pimedusest läheneb Tuule poole kogu ja kui ta eeskoja valguse kätte jõuab, tunneb tüdruk salapärase võõra ära.

«Mis teie siin veel teete!» hüüatab tüdruk.

Raun Hints toetub ühe käega vastu ukse piita ja silmitsseb Tuulet uurivalt.

«Ma tahan teid Viisule viia.»

Tuule raputab pead.

«Ma ei tule.»

«Miks?»

«Ma olen väsinud.»

«Millest!»

Tuule kehitab õlgu.

«Minge ära, ma tahan ukse kinni panna.»

«Tulge ikka. Käime ära. Vaheldus lõbustab, annab jaksu ja jõudu.»

«Ei taha.»

«Kohe tõsiselt ei taha?»

«Kohe tõsiselt ei taha.»

«Miks?»

«Ütlesin, et olen väsinud.»

«Seda rääkige oma vanaemale.»

«Palun hakake minema.»

«Tähendab, teil ei kõlba minuga tulla?»

«Asi pole selles.»

«Asi on selles. Kui Rahe Mait kutsuks, lendaksite kohe.»

Rahe Mait? Tuulel läheb hetk aega, enne kui taipab, et jutt on Maidust. Naljakas, mõtleb tüdruk, ma ei teadnudki ta liigime.

«Ma ei lenda mitte kellegagi mitte kuhugi, saage, inime, ometi aru.»

Raun Hints astub tüdrukule päris lähedale.

«Ütelge mulle, mis printsessi te endast kujutate?»

«Ma olengi printsess,» vahib Tuule poisile väljakutsuvalt otsa.

«Muidugi — seda logu siin ju külas Tuulelossiks kutsutakse. Kui loss, siis ka printsess, kuidas muidu.»

«Kuidas, kuidas?» ajab tüdruk silmad suureks. «Tuulelossiks?»

«Kas te pole siis kuulnud?»

Tuuleloss! Jälle üks nimi juures! See võiks isegi naerma ajada, kui tahtmist oleks! Aga ta ütleb hoopis jahedalt:

«Minge nüüd ära.»

Kuid Raun Hints ei mõtlegi ära minna, Raun Hints haarab tüdruku käsivarrest kinni, tõmbab ta enda vastu ja surub huuled tema suule. Tuule rabab end lahti ja tema käsi lajatab vastu poisi põske. Raun vahib tüdruku jahmunult ja haarab Tuule käsivartest nõnda tugevalt kinni, et see ahhetab.

«Mind, tüdruk, ei lõõda.»

«Laske mind kohe lahti,» sisistab Tuule poisile näkku. Poiss vahib talle teravalt otsa ja võtab oma käed ära.

«Palun.»

«Minge ära — ja kohe! Kohe!»

Raun Hints peab veel hetke aru, noogutab põgusalt, läheb ukseni, vaatab tagasi ja ütleb rahulikult, peaaegu leebelt, ehkki tema toonis on varjatud ähvardus:

«Selle eest, kallid laps, veel makstakse. Hüva ööd.»

Ütleb ja läheb.

Tuule hingeldab peaaegu minuti, lukustab siis ukse, läheb üles oma tuppa ja vajub voodi servale istuma.

Tuule on vihane.

Tuule kahetseb, et ta tugevamini ei löönud, Tuule poole vist elus midagi rohkem kahetsenud kui seda, et ta palju tugevamini ei löönud.

Külaskäik

Talv on käes, lumevaip rüütab maad ja Tuule märgib, et praegune Valivere on veel igavam ja üksluisem kui sügisene. Siis oli mingisugustki värvivaheldust — siin mustas küntud põld, seal rohetas karjamaa, lähemal ja kaugemal püüdsid pilku punased, valged ja hallid katused, teel kultuurimajast kontorini olid viis rasketes punastes kobarates pihlakat... Nüüd aga oli kõik nagu esimees Markuse kingapaargi valge vööbaga üle tõmmatud ja andis päris otsida, kui mõnda teistkarva värvilaiku leida tahtsid.

Täna aga pole Tuulel aega Valivere looduse üle mõtiskleda, täna tulevad talle külalised. Esimesele kirjale isale järgnes vastus, milles tunti huvi, millal koju tullakse. Oma teises kirjas selgitas Tuule, et tal pole minutitki aega (mis siis oli muidugi suur ja kisendav vale) ja kas isa ise ei tahaks tema need ja need asjad ära tuua. Varsti järgneski isa kiri, milles teatati, et tulla saab sel ja sel päeval umbes sel ja sel ajal ja tütar teatagu kohe, mida talle järele tuua ja mida üldse kaasa võtta vaja on. Tuule läkitas vastuseks terve nimekirja: teine tuhvlipaar, tekk, kušetipadi, küünla-jalg, graafiline pilt õhtuse järvevaastikuga, need ja need raamatud, ka põrandavaip tema toast... Algul mõtles Tuule nõuda ka kirjutuslauda, kušetti ja kapikest, ühesõnaga laseks oma toa tühjaks tõmmata ja jätaks neile silmarõõmuks ainult Esta vastikut sinist värvi tugitooli, aga sügavamalt järele mõeldes loobus ta oma plaanist. Esiteks ei mahuks kõik need kenad asjad siia pugerikku äraagi ja teiseks — kas on üldse tark ennast lõplikult maha kanda lasta? Las elavad teadmises, et üks tuba kuulub siiski temale. Lase tuba tühjaks lüüa, sättivad end ise või seavad oma armsa kisakõri Triinu sisse laiutama — ja ole siis lahke! Aga nüüd jääb ikka võimalus selle toaga opereerida, kui ta ühel ilusal päeval peaks linna tagasi pöörutama ja iseseisvat elu alustama kipuks. Kolmetoalist pole vast eriti raske kahe- ja ühetoalise vastu vahetada...

Nõnda arutles Tuule oma viimast kirja kirjutades ja

jättiski veoauto hankimise vajaduse ära. Nüüd luges ta kalendripäevi, all käisid proovid, juba hakkasid nad Mulduga duetti harjutama ja siis, sama päeva hommikul, kui isa varsti kohale pidi jõudma, ehmatas tüdruk end äkki kangeks: aga äkki isa ei tulegi üksi! Äkki võtab oma Siku kaasa?! Ja äkki veavad veel Triinugi väljanäitusele?! Issand jumal, kuidas ta varem selle peale ei tulnud?! Muldugi tuleb terve see kamp ja kui mitte kõik, siis Sikk sätib end tingimata autosse, et võõrastütre olme terase kooliõpetaja-pilguga üle ja läbi hekseldada! Ja küllap tahab armastat abikaasat isagi kaasa — eks ikka selle igavese sobitamise, lepitamise ja ülla harmoonia pärast...

See mõte viib tüdruku endast üsna välja, ta kahetseb, et ei kirjutanud isale, et tulgu ta üksi. Ta vajub tujust nõnda ära, nagu seisaks suure vältimatu katastroofi ees. Tege-likult teda lihtsalt häirib see, et isa naine näeb, kuidas ja kus ta elab. Näeb nagu ta isegi, et koht ja kodu on — noh nii kah kuidagi. Näeb äkki teda, Tuulet, läbi ja saab aru, et suurest rahulolust, rääkimata vaimustusest on Tuule kaugel. Isa võib ta üle kavaldada, aga Sikku vast mitte; luurekäigule see tuleb ja ilma sõjasaagita ta siit ei lähe; teada, mis laulu ta tagasiteel isale laulab ja millise karakteristikaga tema, Tuule, olemust ja olemist täiendab!

Võiks ju küsida, miks see Tuulele nõnda palju muret teeb, miks ta ei võiks sellest lihtsalt üle olla? Ja-jah, muidugi võiks, küllap peakski, aga kui keegi praegu seda tema käest päriks, siis paluks ta elutargalt naeratades meenu-tada, et kümme lolli võivad alati rohkem pärida kui üks tark vastata... või oli neid lolle koguni sada? Need asjad pole siin ilmas nii lihtsad, tusatseb Tuule ja ohkab.

Kui vastikult hästi on meeles suvine automatk kolm ja pool aastat tagasi! (Tuule oli siis viisteist ja isa oli Sikuga vaevalt pool aastat siblinud...) Isa pealekäimisel asi ette võeti ja loomulikult oleks võtmata jäetud, kui oleks ette aimata osatud, missuguseks põrguks see kujuneb. Häirin-gud ja hõõrumised tekkisid peaaegu igal sammul, ikka oli Tuulel midagi öiendada või tõrgata, ja kui vaim enam ei närinud, siis ta lihtsalt vaikis tundide kaupa demonstra-tiivselt või peesitas üksi raamatut lugedes teistest eemal-kaugel. Neil oli ainult üks telk kaasas ja isa plaanis, et kõik kolm mahuvad seal magama — no selle mõtte tappis Tuule juba eos ja kolis õõseks autosse. Lökke juures söögi-tegemisest hiilis ta nii palju kõrvale kui sai ning ajas pide-valt oma joru lähemas maasööklas ära käia. Muidugi sai

ta oma tahtmise. Ja ühel õhtul, kui arvati, et ta on juba autosse pugunud, kuulis ta, kuidas Sikk isa käest küsis: «Miks ta sul niisugune on? Ma pole talle ju mingisugust põhjust andnud. Jumala eest, püsti neurasteenik.» Sellest piisas: alates järgmisest hommikust ristitud Tuule lausa tahtis neurasteenik olla ja kümnele päevale planeeritud kaunis suvine matk lõppes viiendal päeval.

Tükk aega peab Tuule aru, mida oma toaga teha. Kas jätta kõik nii nagu on: veidi korratu, veidi lohakil, veidi ehk tolmunegi — või lüüa klantsima ja särama? Või ajada veel rohkem segamini, pahnaga pahviks lüüa, ropu mustusega rabada? Aga mida ta sellega saavutaks? Siku monoloogid isale oleksid pärast poole pikemad ja kõik! Ning Tuule otsustab, endal süda täis, käed käima panna. Läheb lahti igale asjale oma koha leidmine, tolmu pühkimine, pörandate pesemine, mustade nõude likvideerimine ja mustuhat muud tobedat tolmikut, mis kummalisel kombel üle kahe tunni aega ei võtagi. Lõpuks võib Tuule, käed puusas ja põlglik muile suunurgas, oma loomingu vilja tunnistades leida, et antud interjööri võib nüüd mingi kosutav mulje tekkida. Ta tahab rahuldutult sigaretti suhu torgates voodisse pikali viskuda, aga kuna seegi on imekorralikult üles tehtud ja tavaliselt hästi ära nätsutatud padi võluvalt kohevile sopsutatud, siis istub ta urisedes toolile ja laseb suitsul hea maitsta.

Tuule annaks selle eest ei tea mis, kui võõrasema Esta oleks inetu ja tige. Siis oleks kõik korras. Siis oleks nagu siit-sealt kuulda, raamatutest lugeda või muinasjuttudest mäletada: õudse välimusega ja ilgelt vastiku iseloomuga võõrasema ja vihatud süütu emäta võõrastütreste. Kõik oleks nii, nagu peab. Aga temal on justkui meelega vastupididi, Tuule kipub isegi arvama, et tema situatsioon on maailmas ainulaadne. Jah, on ju isegi seda, et võõrasema on küll ilus, aga ilu on külm, käitub küll lahkelt, aga lahkus on võlts, kõneleb leebelt, aga selle taga on tunda kivist kalkust... Selle neetud Sikuga aga midagi niisugust pole, kõik on otsekui nimme, nagu Tuule kiusuks vastuoksa: Esta on alla kolmekümne ilus sale leebe olemisega naine, lihtne, avameelne ja taevast teab mis kõik veel... Tema häid omadusi, millest kinni hakata ei saa, on lugematu rodu. Ja see, et otseselt midagi pole, millest kinni võtta ja mille kallal viriseda, Tuulet segadusse ajabki. Nõnda ei jäägi muud üle kui ainult isa ema mälestuse jalgade alla tallamises ning Estat jultunud sissetungimises nende ellu ja vaese isa

vorgutamises süüdistada. Siin võiks Tuule muidugi meenutada, mida Vello ema temast ja tema külaskäikudest Vello juurde arvas, aga oh ei, seda ta ei tee, tema arvates peab siin hoopis kahe ise asjaga tegemist olema, mida iladeski ühte patta panna ei saa.

Kui Piret omal ajal teda sõitles, kurjaks kuningatütrest kuulutas ja uuris, mis tal Esta vastu ometi on, ega ta siis midagi vastust saanudki. «Sa oled vist kade, ta on ju nii ilus,» arvas Piret. «Tobu,» väitis Tuule, kuid pärast seda pildles salaja Estat igal võimalikul juhul ja kui miski muu talle arvustamisväärselt ei pakkunud, siis vähemasti see, et Estal olid pisut suured ja peast veidi eemal asuvad kõrvad (kuigi need olid tavaliselt juuste all peidus), andis tüdrukule teatava tagasihoidliku rahulduse. Aga muidugi oli sellest armetult vähe...

Tuule lihtsalt ei kannata seda võõrast naist ja kõik, ta oleks tahtnud, et isa oleks edaspidigi temaga kahekesi jäänud, oleks soovinud ise kodu keskpunkt olla — aga ole lahke, nüüd oli selleks alatihti lõugav poolõde, kelle pärast, nagu Tuule oma sõbrannadele kinnitas, peab ta ilmselt oma elupäevad hullumajas lõpetama. Ja mida saab nüüd Tuule parata, kui ta alles nädalapäevad tagasi, kuuldes, et ametiühingu-Linda lehma nimi on Esta, suure häälega naerma pahvatas ja veel poole õhtuni luksus? Muidugi saab Tuule aru, et tema käitumine teistele ei meeldi ja temaga ei olda rahul, aga mis sellest — tema on endaga rahul, jah, ta on rahul isegi kurja kuningatütrest kuulsusega. Tapiselt mõtlebki Tuule, et kui kurja võõrasema pole kuskil võtta, olgu inimkond kurjast võõrastütrestki ehmunud... maailmas valitsegu tasakaal! Ja kuigi selle mõtteärplemise järele Tuule mõnigi kord tunneb, et ta ei talita õigesti ja pakub üle, siis juba selle kriitilise tunde nõrk iva kutsub temas esile uue reaktsiooni ning endine käitumine võtab ainult suurust ja hoogu juurde.

Varsti jõuabki kultuurimaja ette hall «Ziguli». Selgub, et Triinut pole siiski kaasa veetud, Esta on endastmõistetavalt. Peagi on kohver ja suur kandekott toa nurgas, laual uus kohvikann (Esta kingitus, hmi!) ja tort (Esta toodud, hmi!) ning Heiki Ranna koos oma teise naisega istuvad kultuurimaja direktorist tütre laua taga. Esimesed jutud on räägitud, kultuurimajagi siit ja sealt uudistatud ning veidi kõhkvel isa küsib vist juba kolmandat korda:

«Ja sa oled siis ikka... rahul, jah?»

«Ütlesin juba, olen,» kinnitab Tuule kergelt ohates ja

silmitseb veidi uurivalt isa nägu, nagu võiks sealt mingi suguseid märke leida möödunud elu kohta, mis on ilma tütre ja ühe teise tütre ja ühe noore naisega elatud.

Tegenkult on ju isagi noor, tuleva aasta algul saab alles nelikümmend; isa ja ema abielusid noorelt, isa oli kakskümmend ja just sõjaväest tulnud, ema sai üheksateist. Oma neli-viis aastat tagasi oli ta oma isa nooruse üle väga uhke, kuidugi põnud ta mingi erand, kuid tervel hulgal klassikaaslastel olid emad-isad tükk maad vanemad, tüdrukad arutasid seda mõnigi kord omavahel, justkui oleks sellel mingisugust tähtsust.

Isa on päris pikka kasvu mees, sale ja sportliku moega. Ta mõjub tagasihoidlikuna, tütreka kaitub ta rahulikult tasakaalukalt, sõbralikult, kuigi Tuule tahaks kõige selle tagant kangesti teatada pingutust leida. Viimast aga pole kuskilt võtta. Ennemini võiks isa olemises midagi murelikkust näha, aga kas see on Tuule praeguse elujarje, Tuule ja Esta läbisaamise või hoopis millegi muu pärast, sellest on võimatu aru saada.

«Siis on hästi... eks ole?» otsib isa pilguga Estalt kinnitust. Esta noogutab südilt (Tuule tahaks kahelda, kas mitte liiga südilt, aga alust selleks pole), naeratab Tuulele (kahjuks mitte võltsilt), kiidab siiralt (kurb küll) Tuule elamist, meenutab naerdes oma esimest toapugerikku varakeses maa-alkkoolis, kuhu ta pärast instituudi lõpetamist astunati, ja leiab (paraku siiralt), et Tuule on temaga võrreldes päris õnnega koos, kuigi, ausalt öelda, võiks Tuule sada korda paremad tingimused olla...

Jutu jätkudes ei saa Tuule' välja ladumata jätta oma mõtet lasta kodust tema oma mööbel sisse tuua. Ta ootab muviga, kuidas noorpaar sellele katsumusele vastu peab. Tulemus on veidi ootamatu: kui isa oma järeleandlikkusele peale on valmis seda asja arutama, siis Esta vaidleb talle otsemaid energiliselt vastu ning püüab Tuulele selget teha, et see samm oleks mõttetu — Tuule ei jää ju igaveseks sisse ja Tuule tuba peab teda alati ootamas olema, ja aldis, kui siia midagi vaja on, siis tuleb osta, aga mitte linnatuba kolast tühjaks tassida. Tuule luurab mõlemate suhtumise viigade üle, tahab häälestuda isaga vastu (näe, temale oleks kohe valmis tuba tühjaks lükkama!), ka Esta vastu (mis ta seda Tuule peale mõtlemist ikka nii väga demonstreerib!), kuid tunneb vaistlikult, et tema vastuargumendid seisavad üsna haledatel savijalgadel ning viib jutu mujale.

«Sa võiksid meile tihedamini kirjutada,» ütleb isa.

«Puuan, puuan,» noogutab Tuule ja laheb rahutuks, ta ei taha alati rahutuks, kui tema käest midagi tahtma hakatakse, unelik küll. Tüdruk teeb paar sammu toanurga poole. «Ma löstan oma asjad välja.»

«Li, ei,» tõrjub isa, «las kohver ja kott jäävad siia, äkki võib sul neid vaja.»

«Müllal!» imestab tüdruk.

«Lks siis, kui siit lahkud,» naeratab Esta. Esta naeratus on pagana ilus, justkui filmis. Kui tema, Tuule, naeratab, siis venib tal suu kõrvuni ja naos on midagi lolli.

«Oh, ma ei tõsta siit niipea oma jalga!» ütleb ta.

«Aga kunagi ehk ikka,» arvab Esta.

Tuule püüab ilusat sarmikat naist. Sel paistab olevat tema otsas istuva uksteist aastat vanema mehega niisugune kontakt, et kisub lausa tuju alla. Jumala eest, Esta nägemine mõjub talle nagu härjale punane rätik. Veel veidi enne nende saabumist mõtles Tuule, et ta püüab olla tark ja aktiivne, rahulik ja tundetud, aga vaevalt oli Esta kogu oma raskelikus võlus ja saras, mida igast tema pilgust, žestist ja ütlemisest hoovas ning mida paraku alati iga teine enne silmapilkselt ja sajaprotsendiliselt tajub — vaevalt oli Esta üle selle läve astunud, kui Tuulelt oleks justkui olnud külgest ära võetud: ta tõmbus kapslisse, võttis valvsa oleku ning pidi vihastavalt vaeva nägema, et mitte iga tema peale aasima või naksima hakata; no on ikka hull iseloom, mõtleb tüdruk ja see avastus teeb ta loomulikult veel valuramaks, meeleolu tõstmiseks ei jää tal muud üle kui ametiühingu-Linda lehma nime meenutada ja tõepoolest — tal hakkabki väheke kergem.

Tänu viimasele vaevub Tuule viisakalt pärima:

«Ja kuidas Triinu elab?»

Selgub, et Triinu elab hästi, isegi võimsalt, ei kuula üldse sõna ja ainuke asi, mis teda mõnikord väheke tagasi hoiab, on hoiatus, et kui vanem õde peaks koju tulema, siis raagitakse talle kõik Triinu pahad teod ära. Tuule mõelab, ajab sõbralikult suu kõrvuni ja mõtleb: ega's plikat ole siin temaga hirmutata? Tuleb kuri õde ja sööb ära...

Varsti on külalistel aeg minna.

«Ole siis tubli,» ütleb isa.

«Ja kutsu meid ikka kunagi oma peole ka,» lisab Esta. Või veel mõtleb Tuule. Isa ja Esta lahkuvad, aga ei taha poolt minutitki, kui isa tagasi on.

«Ma unustasin küsida, nagu pühkis peast... Kuidas sul rahadega on? Ma annan sulle.»

«Oh, ma! on veel malevasuvest järel... Ja vägev pah joo»seb.»

«Aga ikkagi? Äkki on vaja midagi osta või...»

«O... ei,» raputab tüdruk pead, samas taipab oma kaitse mõtetust ja hüüatab: «Tegelikult, ausõna, on küll vaja. Jube palju on vaja! Ma pean maki ostma.»

«Maki?»

«Jah.»

«Kas siis kultuurimajal ei ole?»

«Siin pole peaaegu midagi.»

«Ah soo...»

«Ja ma tahaksin päris endale... Juba töö pärast kulaks ära.»

«Palju sul vaja on?»

«Ma ütlesin, jube palju. Kaheksasada. Jätame selle jutule.»

«Oota-oota... Odavamalt ei saa?»

«Odavamad on kehvad. Ah, olgu, ma niisama —»

«Ma saadan,» ütleb isa otsustavalt. «Homme saadan. Mul pole nii palju kaasas.»

«Ei, ei, see on liiga kallis —»

«Kui ma ütlesin, et saadan, siis saadan. Homme pärast tööd toon hoiukassast välja ja tuleb teele.»

«Ei tea — äkki —»

«Mis äkki?»

«Äkki see Estale ei meeldi.»

Nõnda, see sai nüüd välja öeldud, prooviks.

Isa vahib tütrele mõistmatult otsa.

«Miks... miks sa nii arvad?»

Tuule punastab ja tal on äkki väga halb olla.

«See pole probleem,» lausub isa ja on näha, et ta on häiritud. «Miks nii arvata, nii pole vaja... Mõistad, mu pole vaja,» kordab isa rõhuga. «Ma saadan, ja juba homme. Noh, nägemiseni.»

«Okei,» pomiseb Tuule ja püüab lepitavalt naeratada. Isa pilk on tõsine, murelik. Tüdruk tajub, et isa on tema ütlemisest puudutatud. Ja äkki hakkab Tuulel isast kahju. Kindlasti ei räägi ta Estale neid tema sõnu edasi, vaid jätab enda teada ja on õnnetu, et ikka veel on ja jääb midagi nende vahele. Tuule tunneb äkki tahet isa juurde hüpata, käed umber kaela lüüa ja põsele muski anda, aga ta ei saa sellega hakkama. Isa seisab veel mõne hetke, justkui ootakski midagi taolist, noogutab siis naeratades ja lahkub.

Tuule jääb üksi ja on omadega sassis. Sada kripeldab ja kuskilt poeb hinge ärritav rahulolematuse. Isegi varsti kohvrist esimesena kätte juhtunud kulunud pruun plüüs-taru, tema lapsepõlve vana sõber, ei suuda meeletu tõsta; ta on tujutu ja ta ei taha mõelda, kes või mis selles süüdi on.

Head päevad, halvad päevad

Ja ometigi andis teist nii head päeva kui peopäev viimase ja igasugu meeleolukõikumistega päevade hulgast lausa likutulega otsida. Pärast õnnestunud pidu on Tuule tükki meega nagu teine inimene. Jah, muidugi õnnestunud, miks ei tohiks ta nõnda mõelda või öelda: eeskavaga saadi kordalüüdnult maha, suuri apse ei juhtunud, rahvast saalis oli ja lantsijatel põrandat jätkus — mida veel? Loomulikult oli kõik pisku ja katsetuslik, aga kust sa kohe seda suurt ja vägevast võtad?! Päevinäinud Valivere kultuurimaja säras palle tulede ja õhkus soojust ning üle mitme aasta jätsid nimesed teel sinna oma jalajäljed esimesele lumele — kas see juba iseenesest pole midagi?!

Nõnda mõttes neil päevil Tuule peoõhtule tagasi. Üldist helget meeleolu tumestas Rauniga ärplemine riidehoius. Eiga Tuule juhtunu üle väga traagitsenud, aga tal ajas lihtsalt hinge täis, et teda nii labaselt krabama tükiti ja tagantjärele leiti veel õigus ähvardamiseks! Selle Raunilintsiga veel katkumist tuleb, mõtleb tüdruk, ärgu too maakas ühtigi arvaku, et linnakividel potililled kasvavad! Mida päevi edasi, seda koomilisema mulje suudlus ja kõrvalkul võtavad. Lõpuks saab Tuule Rauni tigidusest laigulist nagu ainult naeru tirtsudes meenutada.

Esimesed päevad pärast peoõhtut annavad indu, juba istuvad Tuule ja Maidu maha ning arutavad järgmise peo eeskava, külakapell, laste rahvatantsurühm ja naisansambel jätkavad harjutusi, lihvi saab nende kahe duetti. Tuule on kindel, et pidu argitas valiverelasi asja vastu huvi tundma. Nüüd võib loota, et praegused isetegevuslased loovad endaga kaasa uusi ja osa rahvast tuleb kutsumatigi. Tuule otsustab ise külastada neid, kes Viisu ringide loost osa võtavad, et hakata neid kodukandi patriootidena tagasi meelitama. Koos Maiduga käiakse linnas ja ostetakse isa saadetud raha eest magnetofon, Maidu abiga on peagi lintidel kõige kaasasem pop ja rokk. Plaane on

palju, tuju hea, usku edasiseks ülearugi. Kui veel ametühingu-Linda toob teate, et kolhoosikontor ja puhkeruum saavad peagi uue mööbli ning siis jõuavad ka tema saat paarkümmend uut tooli ning direktori katusekambrisse uuele laud ning kinniste kappidega raamatuliul, on Tuule nii rõõmus, et hakkab Lindast tükk maad paremini mõtlema. Ühtlasi tajub ta, et too saadeti on justkui väike tähelepanek ja tasu seni tehtu eest — ja mida muud kui väärt enesetunnet see tekitada saabki?

Aga ometi ei hakka midagi ludinal minema. Elus on ju ikka nõnda, et kui mõni aeg arenevad asjad hästi, siis kohu peab tulema pööre ning kisub kiiva või läheb päris rappa justkui oleks kellelgi kade, et head saab äkki liiga palju ja inimene ehk ei oska seda siis küllaldaselt määral hinnata...

Kõigepealt kuivab naisansambel neljalukmeliseks kokku — üks laulja lahkuks koos perega kolhoosist ja teine viiakse haiglasse pikemale ravile. Uusi juurde värvata on võimatu. Naine, kes aastaid tagasi oma tulevase Valivere kultuurimajast leidis, keeldub uuesti Viisu segakoori mahajätmast ja Tuule patriotismiga vehkimine jookseb tuhja — ilmselt on usk Viisusse suurem ja kõik need Latis ja Leedu laulmaskäimised lootustandvamad kui osavõtt Valivere ansamblist. Ja ta pole Viisu vahet kaivatest ainuke, kes ära ütleb. «Kuidas me ikka teisi alt veame,» seletavad inimesed ja tahavad äraootavale seisukohale jääda. Ainuke, kes kindlalt Viisu tolmujalgadelt maha pühib, on Maidu, aga tema on Tuulel nagu nii aitas. Maidu ületulek on endast mõistetav ning Tuule ei oskagi sellest mingit võitu või erilist rõõmu tunda. Ei saa asja ka tuule ringide loomisest — tüdriku, kuuld rahvatants ei huvita ja poistele ei või selle jutuga üldse lähedalegi tulla, segaansamblist ei tule midagi välja. sest Maidul oli õigus — Valivere mehed on lõepoolest tennise rüütlid, kusjuures ka need kõik nagu kokkulepitult eelistavad küünalt vaka all hoida, segakoori loomisele ei maksa mõeldagi. Esialgne julgus panna ka mingi sõnakunstiring käima, kaob. Et pole juhti, jääb ka naistele. Ega Tuule eriti usugi, et sinna kokku tükitaks: et pole pihta, siis ei ole ka lootust popansamblile elu sisse puhuda. ehkki Tuule-Maidu saavad jälle, et poisse, keda asi tõsiselt tõmbaks, leiduks küll.

Nõnda jooksevad Tuule lootused ja ootused tuhja, tuju langeb päev-päevalt, tund-tunniltki, ja tuleb hetk, kus ta oma ringuitamised ja inimeste kauplemise järele jatab,

kibestunult oma tuppä sulgub ja ei taha enam ühtki inimest näha, kõige vähem tobedaid valiverelasi.

Tõuke viimaseks annab jutuaamine komsorg Liiva Peetriga. Sellesamaga, kelle mõistuses Tuule Markusega juttu puhudes kahtles, aga kellest äsjase peo ettevalmistamisel kenakesti abi oli. Peeter on kinnisevõitu noormees, kutselt traktorist. Maidule paras vastand — napp ja surmtõsine. Räägiti, et isegi lihane ema polevat teda kunagi naermas näinud. Aga kui nii surmtõsise inimese suust tuleb hasti paha maiguga napp surmtõsine jutt, siis jääb Tuulel ainult ohata: päris hea, et poiss nõnda kidakeelne ja huumorivaene on, taolist juttu pikalt-laialt ning naljaga pooleks küll välja ei kannataks.

«Kuidas esimees täpselt ütles, korda,» nõuab Tuule.

«Ütles, et ei selle poole tunniliise tingel-tangeliga Valivere sääsk Viisu elevandi vastu saa.»

«Kõik?»

«Kõik.»

«Ja kõik naersid?»

«Naersid.»

«Esimees ise ka?»

«Jah.»

«Aga sina?»

«Mina ei naernud.»

Viimast poleks muldugi tarvitsenud küsida, seda usub Tuule niikuinii.

Tuule on valusasti puudutatud. Ta süütab sigareti ja pomiseb tusaselt:

«Mis nad siis hakatusest tahavad...»

Peeter kehitab mornilt õlgu: ei oska temagi öelda, mida nad tahavad. Aga Tuulel on esimehe jutule otsa panna kõik need viimaste nädalate kurvad kogemused, kõik need «ei-d», mida ta inimeste suust kuulma pidi, kõik need vastuväited ja äraütlemised — ja ta läheb paksu viha täis ning otsustab enam mitte lillegi liigutada.

Jah, mitte lillegi. Tuule ei mõtle, mis edasi saab. Ta lihtsalt võtab kätte ja loobub mõtlemast, viskab kogu Valivere pahna peast välja, lööb jala seinale, loeb «Sõda ja rahu», turtsub täis põlgust Markusele mõeldes ja on tige, et ei suuda kättemaksuks midagi tarka välja mõelda. Nõnda — ülesköetuna — teda Maidu järgmisel päeval proovile tulles eest leiabki. Maidu ootab saalis üle veerand tunni ja kui kedagi ikka ei ilmu, kobib üles vaatama: ega Tuule ometi haigeks pole jäänud? Jah, voodis ta pikutab,

sigaret näppus, nägugi on kurjakuulutav, kui ta deklareerib, et täna jääb proov ära.

«Miks?» imestab Maidu.

«Pole tuju.»

«Mis asja?» ei saa poiss aru. Niisugust juttu pole ta tüdruk suust veel kuulnud!

«Kurt oled või? Pole tuju.»

«Ee... kas midagi on juhtunud?»

«Issand jumal, mis siis kohe juhtuma peab?! Kas ma ei või oma tagasihoidlikud tahtmised olla?»

«Nojah, aga...» Esialgu ei oska Maidu nende tagasihoidlike tahtmistega peale midagi ütelda, ta naeratab lepitavalt, tammub jalalt jalale ja kohmab lõpuks: «Sa pole kunagi niisugune olnud.»

Tuule põlastav pilk tabab poissi nagu välg.

«Kust sina tead, missugune ma olen või olen olnud? Huvitav, kust küll sina tead?!»

«Ega ma teagi...» vabandab Maidu. «Aga... kas sa siis tõesti — selle Markuse jutu pärast?»

Tüdruk jääb Maidule jahmunult otsa vahtima.

«Kust sina seda tead?»

«Liiva Pector rääkis.»

«Peeter! Muidu ei saa sõna suust!»

«Seda ei maksa küll nii südamesse võtta,» püüab poiss voodiäärele istumatõusnut lohutada. «Palju, mis suust välja ajab... Pidu oli kena ja —»

Tuule hüppab püsti ja pistab karjuma:

«Pidu oli kena, pidu oli kenal! Seda pidu, tuleb välja, polema kellelegi vajal! Ükski inimene peale selle kaputaie m. lagi teha ei taha, kedagi miski ei huvita, kõik jooksevad n. n. n. nagu katkust kaigemale! Ja siis kisame lehtedes, tehke kultuuritööd, tõmmake masse kaasal! Kuidas ma neid, kurat võtaks, tõmban — traktoriga või?! Rahvas on mugavusest lõhki minemas, ja kõik! Markus ütles ise ka, missugune see Valivere mass siin on — istu enne sada korda kukile, kui liigutama hakkavad! Mulle aitab! Aitab sellest jamast, saad aru? Ma ei taha Valivere tola olla, siin on neid niigi üleaarul!»

Tüdruk jääb vait ja puhub. Maidu hakkab rahustavaid sõnu kokku seadma:

«Aga... eks iga algus on raske —»

«Algus! Mulle aitab sellest algusest! Aitab põlvili palumisest! Aitab mangumisest! «Tulge ringi, tulge ringil!»

«Püü, justkui viimane narr! Ja kui esimees on esimene, kes laukuma hakkab — aitab! Aitab!»

Tuule on enda üles kütnud, tema nägu on vihast laiguline, ta vehib kätega, süütab uue sigareti, virutab jalaga vastu ettejäävat tooli ning marsib ärritatult mööda tuba edasi-tagasi.

«Aga mida siis teha?» muretseb poiss.

«Mida teha?» jääb Tuule seisma. «Mitte midagi. Mitte midagi, saad aru? See meeldib ju kõigile teie esimehest alates, et mitte midagi ei tehta. Kui ei huvita, siis ei huvita, kui pole vaja, siis pole vaja — ja lõpp jamal!»

Maidu oli suur nõutus ise.

«Aga — mida sa siis ette võtad? Kas — lähed ära?»

«Ära?» Tuule jääb Maidule otsa pöörnitsema. «Misjaoks ära? Ei lähe ma kuhugi ära. Päril tore on juturaamatut lugeda ja selle eest palka saada. Ma ei lähe kuhugi. Vahin siin nii kaua, kuni minema lüüakse. Ja kõik!»

«No see pole jutt ega asi,» arvab Maidu. «Sa oled lihtsalt solvunud ja pahas tujus. Mõttele kõik need asjad ilusasti läbi ja —»

«Mina ei mõtle sinuga siin enam midagi ilusasti läbi,» raiub tüdruk. «Minul on mõtet täis. «Kauem me raudu kanda ei taha!» Jäta mind ra-hu-let!»

«Kas me siis enam... üldse proove ei tee?»

«Ei.»

«Aga sul on ju ringid töös —»

«Mingu Viisule.»

«Mis sa räägid!» ehmub Maidu tõsiselt. «Kuidas sa niimoodi võid!»

«Ah mina ei või? Teised võivad ja mina ei või? Võin küll.»

«Tuule, ole nüüd hea, istume maha ja arutame neid asju.»

Tuule viskub voodisse pikali, pahvib sigaretti, pöörnitseb lakke ja on vait. Maidu püüab veel sõnu sättida ja lohutust pakkuda, aga Tuule teeb, nagu poleks poissi toaski. Ta tunneb isegi õelat mõnu, justkui aitaks vaesele kinomehaanikule vastu raiumine kõigile kätte maksta.

«Lapsed tulevad!» hüüatab äkki pilku välja heites Maidu. «Nendega pead sa ometi proovi tegema —»

«Mina? Pean? Ei mõtlegi.» Tuule kargab püsti, jookseb trepist alla, Maidu järgneb talle ja kuuleb, kuidas tüdruk all väikestele rahvatantsijatele teatab, et täna jääb proov ära. Lapsed vahivad nõutult üksteisele otsa ja keegi küsib arglikult:

«Aga mis me siis teeme?»

«Tehke, mis tahate,» ütleb Tuule, «ehitage lumememme kui isu on!»

Lapsed kaovad välja ja Maidu jõuab tüdruku kõrvale

«Tuule, see nüüd pole küll ilus —»

Tuulel on tunne, et ta võiks hammustada.

«Palun ära tule mind õpetama! Mis sa vahid? Jäta mind rahule.»

Maidu tahaks veel midagi kosta, aga ilmselt pelgab ta seda kurja inimest, paneb suu kinni, ohkab, langetab pilgu ja lahkub.

Tuule tõttab oma tuppa, pööratab ukse kinni, käib rahutult edasi-tagasi, heidab pilgu välja ja näeb, et lapsed ehitavadki otse trepi ette lumememme. Aga seegi idülliline tegevus ei tee tüdruku südant pehmemaks, ta tahab alla tagasi minna ning lapsed koju käsutada, kui äkki sõidab maja ette veoauto.

Auto kastis on hunnik uusi toole, väike kirjutuslaud ja raamaturiiul. Parajal ajal küll! Ja nüüd peab tüdruk silmad pärani ajama: autost ronib välja ei keegi muu kui Raun Hints. Tuule tõmbub instinktiivselt kardina varju ja peab siit järgmise stseeni tunnistaja olema.

Raun Hints sõitleb midagi lastega, istub uuesti rooti taha, sõidab kaares trepist mööda ja tagurdab siis masinalse treppi. Lapsed jooksevad kisades eemale. Kastis servitõukab peaaegu valmis lumememme ümber ja see jääb auto rataste alla.

«Mis sa, onu, tegid!» kisab väike Tiit, kui Raun Hints kabiinist välja tuleb.

«Meie memmel» kisub Anne suu kõveraks

«Kurat, kas mujal mängimise kohta pole!» käreleb juht lastele, kes vahivad auto alla loomingu jäänuseid. «Kaduge siit heaga eemale, noh, kas saab!»

Lapsed taganevad trepile, Raun teeb kasti külje lahti ja laseb kolinal alla.

Sünge Tuule tõmbab säärikud jalga, haarab jopi selga ja tõttab trepist alla. Praeguses meeolus on see kohtumine tõesti midagi väärt! Ta ei tea isegi, mida kavatses teha või ütelda, aga juba seisab ta, käed puusas, laste keskel trepil ja põrnitseb külmal ilmel mingisugust Raun Hints.

«Linda saatis, olge lahked,» viipab Raun mööbli poole, jalutab mootori poole, toetub kergelt vastu porilauda ja süütab suitsu.

Tuule näos ei liigu ükski lihas. Pärast hetkelist kõhkust, tabades laste nõutuid pilke, läheb ta kasti juurde ja hakkab sealt sõnagi lausumata toole alla tirima.

«Tädi Tuule, lubage, me aitame!» on lapsed agaralt aitamas. Tädi Tuule ei lausu nüüdki sõnagi, noogutab ainult ning väikesed rahvatantsijad tassivad toolid ükshaaval välja. Ja Tuule tassib.

Varsti on jäänud ainult kirjutuslaud ja raamaturiiul.

Tuule ei heida autojuhi poole pilkugi ja sellelgi näib olevat talvemaastiku silmitsemisega tegemist. Tuule ronib libi hända kasti, tõmbab kirjutuslaua sahtlid välja, ulatab need laste kätte ning hakkab lauda serva poole tirima. Lapsed sirutavad käed vastu.

«Ei, ei,» keelab tüdruk, «minge eemale, te ei jaksa.»

Lapsed hoiduvad veidi kaugemale, Tuule püüab lauda alla kasti serva alla libistada, kuid see läheb tal käest lahti ja kukub laste kiljatuste saatel kiilili lumme. Tuule ronib lambad ristas kasti maha ja hakkab lauda trepi poole lohutama. Lapsed tulevad talle appi ja ühiselt veetakse laud trepikotta. Kui Tuule pärast seda koos lastega uuesti välja tuleb ning kasti tahab ronida, sülitab Raun Hints suitsu suust ja lausub armulikult:

«Mis te mässate.»

Juht hüppab kasti, tirib riuli servani, ronib maha, kallutab riuli selga ja kannab eeskotta. Lapsed vahetavad pilke ja vahivad ootavalt Tuule poole.

«Hea onu,» ütleb Tuule mürgiselt.

Raun Hints väljub, paneb sõnagi lausumata külje kinni ja läheb ümber auto esiotsa kabiiniukse juurde.

Nüüd ei saa Tuule enam vait olla.

«Ma tänan väga,» ütleb ta kareda häälega ja lisab enne, kui poiss jõuab kabiini siseneda: «Ega teie pole ju lapsena ühtki lumememme ehitanud... teie, kassi nimega mees?»

Uks raksatab kinni ja auto sõidab minema.

Tuule marsib eeskotta, lastekari kannul, vahib asju ja mõtleb kahetsusega, et Maidu minema läks: laste abiga ta neid küll trepist üles ei saa. Ja teeb südame kõvaks: jäägu siia hallitama, tema ennast selle kola pärast küll katkestama ei hakka! Tuule saadab lapsed koju ja läheb üles tuppa, vajub toolile longu istuma, viitsimata joppi seljast ja säärikuid jalast võtta.

Uks vastikumaid tundeid maailmas on võimetuse tunne, mõtleb tüdruk väsinult ja talle annab kergendust ainult see, et keegi teda praegu ei nae.

Mõttetus ja mõte

«Kas ma jäängi sinna üksi?»

Tuule on rajooni täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja kabinetis ja põrnitseb umbusklikult laua taga istuvas prillidega flegmaatilise olekuga noormeest. Umbusuks ja põhjust küllaga: mis lootusi anti enne Valiveresse sõnastatavas steriilses kabinetis ja kuidas üks telefonikõne seltsimees Arulaga kõik need põrmustas!

Tuulel võttis paar päeva aega, et selle teekonnani jõuda. Pärast pahandamisi Maiduga see enam oma nägu ei näidanud. Kui Tuule oli lapsed minema saatnud, neile järele jätmist proovi määramata, suhtus ta terve ööpäeva ükskõikse loidusega järgmisse õhtusse, millal pidi naisansambli harjutama tulema. Imelikul kombel ei tulnud kedagi. Tuule, olles ette valmistunud neidki süüdistustega üle külvama muutus rahutuks, ootas järgmise õhtuni (ansambli harjutused toimusid kahel nädalapäeval järjest, nii oli kokku lepitud) ja kui siis ka keegi oma nägu ei näidanud, loks tüdruk kergelt ähmi täis. Ta ei taibanud, mis oli juhtunud. Korra viilksatas peas mõte Maidust: ega see togu pole äkki küla peal miskit juttu lahti lasknud? Ja nüüd panid solvunud taidlejad teda boikoti alla? Asjasse tõi selgust Karu Selda külaskäik, kes tuli, omaküpsetatud purukook kotis, haiget kultuurimaja direktorit vaatama. Tuule voodi oli korrastamata ja ta ise oli õnneks kittelkleidis ning tal ei võtnudki palju vaeva, et kergelt gripihaiget mängida — nimelt niisugust juttu oli küla peal rääkinud Maidu. Vaata Maidut, sindrinahkal Tuule valetas endale palaviku, mida nüüd, taevale tänu, enam peaaegu polegi. Selda otsis talle kotist pulbreid ja tablette, manitses teki all olema ja momendiks töömured lihtsalt unustama; kuulnud Maidu käest Tuule haigusest, oli Selda sellest kõigile teatanud ja sellepärast paaril viimasel päeval kultuurimajas nõnda vaikne oligi. Tuule otsis põhjust, miks Maidu seda tegi — oli see kättemaks, hirmutamise või lihtsalt tema seadmine totra olukorra ette? Tüdruk ei suutnud seda välja nuputada. Imelikul kombel ei saanud tüdruk Maidu peale pahane olla, vastupidi, mõttes oli ta poisile selle vale eest isegi tänulik, sest alles nüüd, istudes Seldaga vastamisi, kes siiralt muretses, südamehõlpsalt lohutas, kõigi poolt tervitusi tõi ja innukalt varsti jätkuvatest proovidest kõneles, taipas tüdruk, missuguse lolli supi oleks ta ansambliga pahuksisse minnes kokku keeranud... Issand, seda kisa

üle terve Valiverel! Jah, kas ei peagi nüüd Maidule patul lööma ja aitäh ütleva, et see teda olukorrast taibukalt välja päästis, üles kruvitud meeleheidet maandada ning tujutsemisele piiri panna aitas? Partorgi külaskäik mõjus Tuulele nõnda kainealt, et sealsamas end täiesti terveks kuulutas ja alles pärast Selda pikka pealekäimist proovide jätkamisega mitte homme, vaid alles ülehommel nõusse jäi. Ja kohe pärast Selda lahkumist tuligi Tuulele mõte seltsimees Arulal külaskäik. Ei, ega ta sellele kohtumisele erilisi lootusi pannudki, aga ta tundis tarvidust südant puistata ja oma ähmastesse perspektiividesse natuke negi selgust saada.

Nüüd aga, otsides seltsimees Arula mõistvat ja toetavat pilku, märkab Tuule, et sellest ei tule midagi välja. Seltsimees Arulal jätkub silmi küll lauale ja lakke, küll ukse poole ja toanurka, aga kõige vähem tema jaoks. Tüdrukul on tunne, nagu oleks ta siin tülis, sest noor kultuuriosakonna juhataja, kuigi ta Tuulega juba esimesel kohtumisel familiaarselt «sina» rääkis, hoidub temast samal ajal kuidagi kaugele; oma tooligi on ta nihutanud lauast eemale akna poole; justkui püüaks sellega nendevahelist distantssi veelgi suurendada.

«Kas ma jäängi siis sinna üksi?» kordab Tuule oma küsimust, kui kohe vastust ei tule. Vastamisi järgneb üldse aeglaselt, pärast parajaid pause. Seltsimees Arula tahab vist oma suurest mõttetööst muljet jätta, arutleb Tuule endamisi ja tunneb, et veel natukene ja ta hakkab seda hapu näoga prilli varsti lihtsalt vihkama.

«Ma rääkisin sulle...» lausub kultuuriosakonna juhataja kannataval ilmel, «abiellus, noh... Küllap fiktiivselt. Mis ma saan teha.»

«Aga metoodik?»

«Kust ma võtan?» ohkab seltsimees Arula pärast pausi. «Tuleval sügisel saad — Viljandist või Pedast. Ma teen selleks kõik, pea vastu.»

«Ligi aasta?!» hüüab Tuule. «Kas keegi mulle kolme inimese palka ka maksab!»

Juhataja ohkab jälle.

«Ära tee nalja. Ringijuhli tasu saad sa niikuinii —»

Tuule kergitab kulme.

«Niikuinii? Mis see tähendab — niikuinii? Kas on karta, et lähen rikkaks?»

«Hea küll, hea küll,» rahustab seltsimees Arula, «ma saan aru, et sul on raske, aga ma olen kuulnud, et tuled

toime ja see on peaasi. Usu mind, ka üksi võib väga palju ära teha. Kõik algab — millest? Oskusest inimesi kaasa tõmmata. Ja seda oskust sul on.»

Kompliment ei saavuta oma mõju. Tuulele ei meeldi, et talle tükitakse mett mokale määrima, ja ta näksab:

«Miks te mulle kogu aeg «sina» ütlete? Ma räägin teiega kolmandat korda elus, üks kord läbi telefoni.»

Seltsimees Arula silmitseb tüdrukut veidi hämmastunult ja silub käega üle oma heleblondide juuste.

«Kõik noored ... räägivad omavahel «sina».»

«Kas tõesti kõik?» imestab tüdruk.

«Kus sa — kus ta siis elanud on? Raadios, televisioonis —»

«Me ei ole praegu raadios ega televisioonis.»

Juhataja vaikib nõutult, mõne aja pärast küsib ta:

«Heake küll ... Mida — mida teil siis — vaja oleks?»

Tuule märkab, et Arula vahib temast jälle mööda, Tuulegi kääneb oma pilgu aknasse ja uurib veidi aega vastasmaja korstnaid.

«Minu arust kõik see, mis on uus ja mida kodus pole, aitab inimesi kultuurimajja tõmmata,» ütleb ta, «Näiteks videodisko.»

«Videodiskol» hüüatab juhataja peaaegu ehmunult. «See on ... tulevikumuusika! Seda pole enamuses keskusteski —»

«Mis sest, et pole? Ja miks ikka keskus ja keskus? Miks on keskused eelisolukorras? Neil selletagi hulga paremad võimalused ja tingimused! Just väikesi kohti on vaja aidata!»

«Õiged mõtted, ei vaidle, õiged mõtted,» noogutab seltsimees Arula. «Aga palun konkreetsemalt ... Aitame, abistame.»

«Konkreetsemalt?» kordab Tuule ja muigab, sest järgnevat teeb talle juba nalja: «Konkreetselt oleks vaja neli tuhat rubla.»

«Neli tuhat rubla!» jääb Arula tüdrukut esimest korda pikemalt näost näkku vahtima.

«Jah, neli tuhat rubla. Meil, on pillimängijaid poisse. Pille on vaja osta.»

«Esiteks — minu teada saab pille poest ka odavamalt kätte —»

Tuule naeratab leebelt.

«Vabandage väga, aga nendel poepillidel ei mängi ükski endast lugupidav muusik.»

Juhataja kortsutab kulme.

«Ah teie muusikud peavad endast nii väga lugu ... juba enne pillide kättevõtmist?»

Tuule ei ole kade ja pärib vastu:

«Kas teie mängite mõnda pilli?»

«Ei ...»

«Siis ärme sellest rohkem räägime.»

Vaikus. Juhataja on tujust ära.

«Mis ma tahtsin öelda ... Ainuke võimalus on kolhoosi poole pöörduda.»

Need sõnad panevad Tuule püsti tõusma.

«Aitäh, selle hüva nõu pärast ma küll siia ei sõitnud.»

«Aga mida ma saan teha?» ohkab juhataja ja kohendab prille. «Kõik tulevad, kõik tahavad, kõik nõuavad ... Ma ei ole miljonär.»

«Kes te siis olete?» möödab Tuule noormeest.

«Ametnik. Ainult ametnik.» Arula hääles on midagi nukrat. «Ja ma teen kõik, mis suudan.»

«Nägin, näen, ja tänan. Ja head aega.»

Tuule läheb uksele ja vaatab seal tagasi.

«Kui vana te olete?»

Juhataja vahib tüdrukut jahmunult.

«Mina?»

«Jah, teie.»

«Ee ... kakskümmend viis.»

Tuule jääb helkeks mõttesse, õigemini ta teeskleb seda.

«Ja mina pole veel kakskümmend. Annaks jumal, et ma viie-kuue aasta pärast teiesugune poleks!»

Ütleb ja läheb. Koju sõites mõtleb ta, miks ta sinna üldse läks ja mida ta sealt küll lootis saada? Kõik oli ju ette teada ... Mõttetu kõik. Aga võib-olla mõnikord ongi vaja mõttetut ette võtta, et mingi mõtteni jõuda?

Aga koju jõudes pole Tuulel ühtki mõtet ja ta leiab, et niisuguses seisundis on ehk kõige targem kirja kirjutada: Karinile vastamiseks pole mõtteid vaja, vea aga ridu ja kõik.

Tere, raamatukoi!

Ah Sinul on siis raamatukogus nii armas latsa elu. Ausalt öeldes ma Sind ei kadesta. Arva ise, miks. Minul rabelemist jätkub ja mul pole plaanis selle üle ähkida. Kui ma peaksin siin niisama vahtima, siis läheksin vist lolliks, nagu teie seal linnas ilmselt kipute minema. Et miks ma nii mõtlen? Eks Su kirjatükk anna selleks põhjust küllalt. Näiteks leiad Sa, et muutunud Ullat on vastik vaadata.

Veidi ühekülgne jutt — võib-olla on mõnel Sindki vastik vaadata? Ja siis räägid Kaidost. Minu teada pole ta kunagi loll olnud ja vaevalt ta nüüd Sinu pärast lolliks läheb. Huvitav, kas Sa ikka otsustasid igavusest temaga tegelda või läks ta Sinu käsu peale juba Kuu peale? Kirja lõpus pead aru, et peaksid kah kuhugi pörutama. Sinu vaevatud ja murest murtud ema Sind vaevalt üldse kuhugi kaugele laseb ja ega Sa seda tõsiselt tahagi, Sa oled oma mugavustega nii harjunud, on ju? Pealegi pole niisugune ettevõtmine igauhele jõukohane — jah, just! Mulle oli, aga tundes Sind, pole, usu või ära usu. Ja mida veel? Lase aga Vello ennast sõidutada, mul pole sellest sooja ega külma, peasi, kui tal oma emakese vedamisest mahtl üle jääb. Ah jaa, võid meie kalleid kooliõdesid rõõmustada, «Rannatuulte» aeg on läbi, siin hüütakse mu kultuurimaja «Tuulelossiks»! Aga kui loss, siis on ka printsess ja igal õhtul sagib terve karl printse ümber maja — kes tuleb sõidu-, kes veoautoga, kes mootorrattaga, mõned traktori või kombainiga, paar isekallutajat on kah! Tegemist jätkub!

Tervitab Tuule.

Pärast niisuguse kirja valmimist võib üsna rahuliku südamega magama heita. Kui tore on lugeja nägu ette kujutada! Tuule heidab seltsimees Arula peast ja poeb teki alla kõhna lootusega, et uus päev on eelmisest targem. Järgmisel pärastlõunal, kui Tuule söökla poole tõttab, tulevad kontoritrepist alla esimees Markus ja partorg Selda Karu. Tuule ütleb põgusa «tere», ja tahab edasi minna, kuid esimees hõikab:

«Oks hetk, seltsimees kultuuridirektori Väike jutt.»

Tuule jääb seisma ja tema nägu on juba pilves, sest Markust nähes tuli silmapilk jutt sääsest ja elevandist meelde.

«Ma tahtsin küsida, kas te olete väga rikas?» pärib Markus.

«Ei...» imestab tüdruk, taipamata, kuhu sihitakse.

«Ah ei? Mina arvasin, et pururikäs.»

Tuule vaatab segaduses Selda poole, aga selle ilme ei ütle midagi.

«Ma kuulsin, et olete kultuurimajale maki ostnud, et meie noori Viisust tagasi meelitada — ei, ei, väga tubli, kui meelitate.»

«Kust te seda võtate?» küsib Tuule. «Ma ostsin maki endale, mitte kultuurimajale.»

«Kas te siis pidudel seda käima ei pane?»

«Panen küll.»

«Siis ikkagi kultuurimajale.»

«Endale. Ma pole tõesti nii rikas, et kultuurimajale osta.»

«Seda ma arvan ka,» noogutab esimees. «Aga ma tahan seda ütelda, et enne ostmist oleks võinud mind üles otsida, üks on vist teada.»

Tuule kehitab õlgu.

«Ega mina, teate, ei tea,» jätkab Markus, «mida kõike te seal organiseerida tahate.»

«Ma ei saa aru, milles on küsimus,» otsib Tuule pilguga Seldalt abi, Selda aga vahib kõrvale. Tüdrukule tundub, et ta muigab. Mis siin õieti toimub? Mida Markus talle ette heita tahab? Kas seda mängu mängitakse partorgi pärast?

«Kui ma meie kultuurimajja peole tulen, siis tahaks ma tantsu lüüa ka meie kultuurimaja pilli järgi, vaat selles on küsimus.»

Ah soo, esimees on häiritud, et temast, selle maailma vägevast, mindi mööda! Kas tahetakse head muljet jätta ja hoolitsevat majandijuhti etendada? Huvitav, kas Selda hüppas talle peale?

«Misjaoks see mure, kui seltsimees esimees pole kultuurimaja uksest jalgagi sisse saanud?»

«Kõik võib tulla, kõik võib olla,» naljatab Markus.

«Tõesti?» imestab tüdruk. «Aga mina olen hoopis kuulnud, et mõni pidavat rohkem lugu elevandi pasundamisest kui sääse pirinast.»

«Ai-ai, kui pisike ikka meie Valivere on!» muigab Markus. «Kõik on teada, kõik on kuulda! Ärge olge nii kurt, ilus väike preili, teie esimesele peole ma ei saanud paremalgi tahtmisel, lihtsalt polnud aega —»

«Ma tean, ma tean,» noogutab tüdruk, «teil on ju kodus vaja lehma lüpsata!»

Haa, kas sai olla veel paremat juhust kui just praegu sellel siiasõidu päeval kuuldud ütle misega lagedale tulla?!

Samas märkab tüdruk, kuidas Märkuse nägu muutub. Tuule heidab võiduka pilgu Selda poole, aga see vangutab hoopis kergelt pead; treppi sõidab roheline «Niva», Markus tahab nagu midagi öelda, vaatab korra Seldale otsa, lööb käega ja kaob masinasse. «Niva» sõidab minema.

Tüdrukul on tunne, et midagi läks vist viltu. Aga mis? Ah esimees solvus? Kui palju on pidanud tema solvuma!

Selda astub Tuule juurde, võtab tema lahtise sallitsa oma kätte, näpib seda, ohkab ja lausub etteheitvalt:

«Seda ei ütelnud te küll hästi...»

Tuule ajab ennast kohevile:

«Kas see pole siis tõsi? Lüpsiaeg on kell seitse, pidu hakkas mul ka kell seitse —»

«Jätke nüüd,» Selda võtab tüdruku kää alt kinni ja jalutab temaga söökla poole. Neile tulevad mõned inimesed vastu ja vahetavad Seldaga paar sõna. Kahekesi jäädes ütleb naine:

«Vaadake, Tuule... Markuse naine on kodus haige. Väheks ta ei ela enam kaua. Ta ise veel ei tea seda. Markus ei saa lehma ära anda, ta räägib Maimule kogu aeg, et see saab varsti terveks ja hakkab jälle ise lüpsma...»

Tuule on sõnatu.

«Noh, hästi,» ütleb Selda rahustavalt. «Sa ju ei teadnud seda, eks?»

Tuule ei märkagi, et teda sinatati, ta sosistab:

«Ei teadnud.»

«Seda ma arvasin. Ah soo, ega sa seda ka ei tea, et Markuse Maimu oli üle kahekümne aasta sellesama kultuurimaja juhataja?»

Tuule raputab pead. Ta vahib tühja pilguga söökla katusest kuhugi kõrgemale, sinna üles, tumehallide pilvede poole ja peab viimase kahe päeva kestel juba teist korda arutama: kas tõesti on inimesel midagi mõttetut ette võtta selleks, et mingi mõtteni jõuda?

Aga mis mõtteni? Jällegi pole tal peas ühtki mõtet, tal on tunne, otsekui poleks tal neid eladeski olnud.

Võib-olla ongi kogu ta elu ainult tühja-lühja ja mõtetustega tegelemine?

Kas polnud omajagu mõtetu kultuurikooli sattumine?

Kas Valiveresse pagemine polnud mõtetu?

Kas pole mõtetu kogu see ärplemine ja hammaste näitamine siin?

«Mis sul on?» jõuab temani Selda hää. «Ära nüüd seda liiga südamesse ka võta...»

Äkki teeb Tuule järsu liigutuse ja paneb Selda juurest jooksu, ta ei kuule, et teda järele hüütakse, ta jookseb mööda teed tagasi kodu poole, jookseb ikka kiiremini ja kiiremini, nagu tahakski uute mõttetuste eest pageda ja kas või üheainsa imelise mõtteni jõuda.

Talveball

«No ütle, kas nüüd usud?»

«Ei usu.»

«Vaata hoolega. Vahi seda rahvahulka. Vahi neid tantsijaid. Vahi neid ringisagivaid valiverelasi. Näed, isegi esimees on kohal. Kas nüüd usud?»

«Ikka veel nagu ei suudaks.»

«Tuule, sa vaata veel kolmas kord, kolm pidavat igale asjale hea olema, vaata. Noh? Nüüd usud?»

«Nüüd usun!»

Tuule ja Maidu lagistavad lava kõrval naerda. Jah, on teoks saanud see, mida pärast eelmist pidu ei julgenud kuidagi loota: juba talvise pööripäeva õhtul on Valivere kultuurimaja jälle tuledesäras ning vali lindimuusikagi lõendab, et siin midagi lahti on.

Ei olnud Tuulel kerge oma madalseisust üle saada. Aga sai. Kohtumised partorgi, kultuuriosakonna juhataja ja esimehega ühelt poolt süvendasid küll segadust ja abituse tunnet, teiselt poolt aga otse lükkasid teda — tõsi, esialgu veel vastumeelselt — tööga pihta hakkama. Võib-olla pani siin i-le punkti Maidu, kes ei näidanud enam kultuurimaja poole nägugi. Lõpuks ei pidanud Tuule vastu, ta vajab selgust, toetust ja teist inimest ning läks otsis poisi ühel õhtul kinoseansi ajal aparaadiruumist üles. Maidu võttis ta oma tavalise naerusuise näoga vastu, nagu poleks midagi olnudki. Tuule oli sellest peaaegu haavunud, aga kuna praegu kuidagi turtsuda ei kõlvanud, võttis end kokku ja koomale ning küsis:

«Maidu, miks sa seda tegid, miks sa ütlesid, et ma olen haige?»

«Kas sa selle pärast siia tulidki?»

«Jah, sellepärast jah.»

Maidu vaikis hetke, kinoaparaat surises, saalist kostis publiku naerupahvakuid — jooksis komöödiafilm, ja ütles lõpuks, vaadates Tuulele nõnda tähelepanelikult ja tõsiselt otsa, nagu ta seda vist kunagi varem polnud teinud:

«Et sulle jääks mõtlemise ja rahunemise aega.»

«Ah soo... Ja mitte millegi muu pärast?»

«Mille muu pärast siis?»

«No ütleme... Sul võiks igasugu põhjusi olla!»

Tuule ei taha hakata lagedale laduma oma sügavas pahameeles sündinud variante.

«Ma ütlesin, mis mu põhjus oli.»

«Aga miks sa arvad, et mulle peab mõtlemise ja rahumise aega jääma?»

«Arvasin,» lausub poiss. «Mul oli sinust kahju, aga ma sain sinust ka aru.»

«Sa said minust aru?» rõõmustab tüdruk siiralt.

«Jah.»

«Ja said kohe igas mõttes?»

«Sain, et sul on raske ja et oled hädas ja kogu maailm on must. Sul oli aega vaja.»

«Ja sa rääkisidki, et ma olen haige ja et nad mind rahule jäta?»

«Jah.»

«Igal pool rääkisid?»

«Igal pool. Kui sa teaksid, kuidas su kapell lõi klhamal. Kõik tahtsid siia kokku joosta ja sulle teab-mida tuua. Sain nad lõpuks niikaugele, et Selda käib üksi ära. Ma mõtlesin, et teda sa ometi ei hakka uksest välja viskama.»

«Pagana õigesti mõtlesid,» noogutab Tuule.

«Ma arvan ka.»

Kinomehaaniku enesekindlus ajab veidi okkaid püsti ja tüdruk noksub:

«Aga kui ma oleksin Seldale öelnud, et ma polegi haige?»

«Nii loll sa vist pole.»

«Hm! Kust sa tead, võib-olla olen.»

«Tuli ju välja, et polnud.»

«Ah et tuli välja.»

«Jah.»

«Noh, niisugusel juhul võiks seltsimees Mait Rahe homme kell kolm kultuurimajja ilmuda!»

«Miks nii ametlikult?»

«Iga algus, eriti uus algus on raske, keegi Maidu ütles kunagi nii.»

Ja läksidki uuesti duetiproovid lahti, jätkusid tunnid küla-kapelli, laste tantsurühma ja neljaliikmelise naisansambliga. Ansambel pandi paar pala isegi kapelli saatel laulma ning kahe laulu meessolistiks hakkas Maidu. Uut rahvast kuskilt juurde ei tulnud, Tuule sellest enam ei hoolinudki ja püüdis kõik need, kes tal olemas, nii rakesse kui vähegi võimalik panna. Kapell saatis ka laste rahvatantsu ja üks number käis koos naiste lauluga. Kuna nüüd oli ka lindi-muusika omast käest võtta, siis lükati ka Valivere lõõts. Alli Sander paari palaga eeskava mitmekesistama.

Ja valiverelastel on, mida vaadata ja imestada, kui nad kultuurimajja jõuavad. Riidehoid ja saal on dekoreeritud

(Tuule, Maidu, Liiva Peetri ja Roobu Alma ühislooming), eesruumi ühte nurka on tekkinud puhvet, kus kaupluse Paks Berta (õige nimega Beata, nii kutsub teda Berta suureks meeleheaks Tuule) maiustusi ja jookke müüb, saalis on toolid kolmes reas piki seinu, mis jätab keskpõranda, kus suur ehitud kuusk, ettekannete jaoks vabaks. Lava-podiumil asub Raun Hints poolt kohale sõidutatud kirjutuslaud, mis kirju katteriidega kaunistatud, magnetofon, lava äärtel kõlarid. Valsimuusika võtab inimesi juba uksest vastu, pärast kõhklusi ja Tuule tagantorkimist lähevad esimesed paarid tantsima. Peagi järgneb teisigi. Eeskava vaheldub tantsuga, vaheajaga polegi, kõik käib jooksva linnil ja Tuulel-Maidul jääb ainult põialt pidada, et midagi ei juhtuks. Aga küllap vist on tähtede seis hea, arvab Karu Selda. Duett, mille pärast Tuule ja Maidu kõige rohkem närvetirivad, võetakse üllatusega vastu, teist laulu «Tule, õeke, sõidame koju» peavad nad kordama. Tuulele, kes nende esinemist ise klaveril saatis, ütleb pärast Roobu Alma käsi kokku lüües: «Issake, kui kena paar te olite, te kaks peaksitegi nõnda kokku jääma!» Tuule lagistab naerda ja mõtleb: no-noh, päris hea, et Maidu kõrval seda vihjet ei kuulnud —!

Kui üle poole peo läbi, ilmub ootamatult lava taha Markus. Pärast kohtumist mõisatrepi juures pole Tuule ja esimees kohtunud. Kontorisse polnud Tuulel asja ja sööklasse läks ta alati sel ajal, kui võis arvata, et esimeest seal pole. Tuule pelgas Markust ega osanud midagi välja mõelda, et asja kuidagi heaks teha. Alati kui ta Markuse surevale naisele mõtles, mõtles ta ka oma emale ja see tegi juhtunu veelgi valulisemaks. Ja Tuulel ei jäänudki muud üle, kui peaaegu jumalat paluda, et uus ja kindlasti piinlik kohtumine Markusega võimalikult kaugemale jääks.

Aga nüüd on ta käes ja Markus seisab veldi kohmetunud Tuule ja mõnusalt muheleva Maidu ees.

«Ma tulin aitäh ütleva,» sõnab esimees, raputab tugevasti tüdruku ja Maidu kätt, vahib uudishimulikult lava taga ringi ja jätkab: «Ma poleks uskunud... Tõesti poleks uskunud... Valiverelased võivad isegi minusugust kuivetanud kala üllatada. Nii suur hulk koos... Eeskava nagu teab-mis... Päris mis päris, nagu öeldaks!»

Tuule vabaneb veidi pingest, tunneb, et nüüd peaks temagi midagi ütleva, nagu kiuste tuleb kõigepealt sääse ja elevandi jutt meelde, ta tõrjub selle kaugele ja naeratab vabandavalt:

«Tegime, mis oskasime... Ehk ajab kuidagi asja ära.»

«Ja kuidas veel!» kinnitab Markus. «Ma tulin sellepärast siia, et pean kahjuks koju minema, mis teha, on vaja. Nii et — ei maksa pahaks panna...»

Tuule on vaht. Teadagi, miks koju minnakse... Mida ta ometi peaks nüüd tegema? Aga esimees ei ootagi vastust, tahab minekut teha, pöördub tagasi ja laob välja uudise, mis Tuule ja Maidu suud tükiks ajaks ammuli ajab:

«Lindimuusika on kena küll, aga... Kui juba pidu, siis peaksid ikka meie poisid siin kitarri pinistama ja trummi taguma, mina arvan. Uuel aastal leiame pillide jaoks summad, otsige mind üles, räägime läbi, pange oma «Valivere kärts» käima, eks?»

Markus vahib tummade paarile otsa ja küsib:

«Mis, kas ei kuulnud või? Kas teie makk üürgab nii valjusti et...»

«Ma — ma ei saa aru,» kogeleb Tuule, «ma pole pillide ostmisest midagi rääkinud —»

«See teie viga siin on jah,» toriseb Markus, «et te midagi ei räägi. Mul oli oma kuu aega tagasi selle Arulaga jutt... noh, see kultuuriosakonna asjamees. Tema mulle seda kärebest pähe ajama hakkaski. Ja ajaski, pörguline... Ju olen ma hirmsasti mõjutatav või oskas ta lihtsalt õige nupu üles leida.»

Maidu hakkab naerma:

«Viisu kulturnikud soovitasid Tuulel juba ammu esimehe õige nupp välja nuputada!»

«Ah soo? Või nii? Noh näete, Arula sai nupu kätte, sellest võiks õppust võtta! Head õhtut!»

Kui Markus oli läinud, ajab Tuule käed õieli ja hõiskab

«Ma olin valmis talle kaela, langema!»

«Mängime, et mina olen tema,» naljatab Maidu ja läheb ise sedamaid näost punaseks. Aga Tuule ei pane Maidu sõnu tähele, tema mõtted on esimehe ja pillide kallal ning ta otsustab, et peab ühel päeval siiski minema ja Markuse ees vabandama — kui ta seda ei tee, jääb too vahejuhtum igavesti nende vahele ja ta ei saa sellest hauani lahti...

Uhe mõtteid ja teise kohmetust segavad äkki saalist kostvad valjud hääled ning nad vahivad lava kõrvalt, mis seal juhtus. Selge, mis juhtus: peole on saabunud viiest poisist koosnev punkt eesotsas Raun Hintsiga. Kahte Tuule teab — üks on autojuht, teine kombainer, kaks noormeest on võõrad. Ja kõik viis rokivad tüdrukutega pörandal. Raun Hints partneriks on sihvakas blondiin ja Tuule tunneb

selles ära Viisu peolise. Kuid tantsust on nende trampimine, väänlemine ja huilgamine kaugel. Siin pakutakse hoolega üle, siin tahetakse tähelepanu äratada. Mõned paarid, kes tahavad ka pörandale minna, on sunnitud kaugemale tõmbuma, sest vallutajate sabat kaib ümber kuuse säärase hooga, et peale nende ei mahu siia enam keegi. Maidu viskab Tuule poole pilgu. Tuule kergitab kulme ja kehitab õlgu — rohkemaks pole see asi väärt.

Aga varsti selgub, et siiski on.

Kui pala lõpeb ja tüdrukud on kohtadele saadetud, ei mõtlegi poisid tantsupörandalt lahkuda, nad jälgivad üksteist togides ja naeru mõirates kaelakuti ümber kuuse; blondiin ripub Raun Hints käevangus.

«Nad on täis,» ütleb Maidu.

Tuule silmitseb Rauni kaaslast. Tugevad värvid pöskedel, sinised silmalaud, suured kollased kolmnurksed kõrvaehet, sügav dekoltee, julgelt pika puusalõikega sädelev brokaatkleit. Tüdruk pillub jalgu, itsitab naerda, vahib poisile nagu imele otsa. Harkjal, mõtleb Tuule ja muigab põlglikult.

Algab uus lärmakas lugu ja neli poissi tõttavad endile partnereid hankima. Mõni tüdruk tuleb vabatahtlikult, mõni tiritakse peaaegu poolvägisi pörandale ja tüdrukute pillutamine läheb taas täie hooga lahti. Isegi kuusk saab üksikuid mükse ja väriseb kergelt. Pead vangutades või naerdes vahib rahvas möllajaid. Siis üks tüdruk kukub, ajab end püsti ja jookseb saalist välja. Teine tüdruk kisub end poisist lahti ja läheb, pea püsti, oma kohale tagasi; partnerist ilma jäänud ei lase end segada ja karglevad aga edasi. Peagi pagevad ka kaks teist tütarlast minema. Nüüd on pörand ainult Raun Hints, tema blondiini ja nelja noormehe pärast.

Äkki jääb muusika vaht.

Kõik vahivad lava poole.

Keset eeslava seisab Tuule ja lausub erutust maha surudes:

«Ma paluksin... külalisi... mitte teisi häirida... ja lasta kõigil... tantsust osa saada!»

Saalist kaib tasane kahin läbi, Raun Hints hõikab:

«Aga kes on keelanud? Palun väga! Olge lahked!»

Tuule vaatab Raun Hintsist üle, tema pilk kinnitub kuuse tippu.

«Ma paluksin mitte... distsiplineerimatult käituda ja mitte... teisi segada!»

Raun Hints vahib süütul ilmel ringi:

«Vabandust, kas meie siis ei tohigi tantsida?»

Neli poissi ohhootavad kooris.

Maidu, kes selsab lava kõrval, vahib ärevalt tüdruku poole.

Raun Hints, blondiin käevangus ja neli selli kõrval, loivavad otse lava äärde ja vahivad Tuulet alt üles.

«Päris kena säärejooks,» tähendab üks võõras poiss ja luksatab.

«Pihal pole ka viga,» leiab teine.

«Soeng võiks olla moekam,» arvab kolmas.

Neljas hõikab Tuulele poolsosinal, käsi toruna suu ette pannes:

«Rinnapartii on täitsa kobel!»

Tuule paneb tähele, et siin-seal on osa inimesi püsti tõusnud — jätkab uudishimu, jätkub naeru, jätkub paha-meelt. Tüdruk surub küüned nõnda tugevasti pihku et valus hakkab ja, kinkimata kambale pilkugi, kuulutab kõlava häälega:

«Pidu ei jätku enne, kui korrarikkujad on saalist lahkunud.»

«Ohoo!» häälitsetakse otse ta jalgade ees.

Saal jääb ootavalt vait, Raun Hints põrmitseb Tuulet, blondiin itsitab, poisid vahivad küsival ilmel Rauni poole.

Äkki hõikab keegi saali ukse juurest:

«Poisid, hakake heaga astuma!»

Tuule tunneb ära metsavaht Heino Liipa hääle. Nüüd pöörab ta pilgu Raun Hintsile peale ja nad vahivad tõtt, tüdruku nägu on külm ja ta lausub jälgalt:

«Ma ootan. Enne me ei jätka.»

Lähevad mõned sekundid, mis praegu minutitena tunduvad ja Tuule peas käib virvarr: mis ta peab tegema, kui nad ei lähe? Aga sealsamas Raun lõtvub, laiutab käsi ja ütleb kaaslastele:

«No kui lõbutsemine on keelatud... siis ei maksa pidu teha! Poisid — Viisule!»

Kamp marsib itsitades otse põiki üle saali uksest välja, nad haaravad garderoobist oma rõivad ja peagi on õuest ühislaulu kuulda.

«Las jääda, nii kui oli,
las jääda, nagu on,
las jääda saladuseks,
et sind ma armastan!»

Saal hakkab sumisema, mõned tuttavad tõttavad Tuule juurde hädaldama. Tüdruk vahib neid väsinult, lööb käega, muigab tülpnult, läheb magnetofoni juurde ja maja on muresti muusikat täis.

Tuule lahku lava taha väikesesse tuppa ja vajub toolile istuma. Ta ei taha kedagi näha ega midagi kuulda.

«Tuule...»

Lävel seisab Maidu.

«No on ikka pörsad... Mis vägikaigast see Raun sinuga veab, ise saatis sind Viisult koju, kas midagi on juhtunud?»

Kui Tuule oskaks seda endalegi selgeks teha, mis tegelikult juhtunud on! «Selle eest, kallid laps, veel maksatakse.» Kas nõnda see siis nüüd käiski —?!

«Las ma olen,» ütleb Tuule. «Mine, ole hea, vaata, kas kõik on korras.»

Maidu silmitseb tüdrukut mõtlikult ja lahku tasa.

Kui veerand tundi hiljem Roobu Alma sinna pea sisse pistab, leiab ta eest tüdruku, kelle nägu on pisaratest märg.

Metsavahi tütar

Aga nüüd on asi nõnda kaugel, et dress selga, tutiga müts pähe, suusad alla ja metsa!

Oma suuskade peale, mis linna jäid, hakkas ta juba pärast esimest lund mõtlema, aga kust tuli lõbuks aeg leida? Kuni talveballini polnud tal päevagi, millest näiteks poolt oleks endale saanud teha: hommikul klaveriharjutused, õhtuti ansambel ja lapsed. Peomured sidusid teda nagu aheldatud vangi kultuurimaja külge ja augud, mis päeva sisse tekkisid, kõlbasid oma lühiduse tõttu ainult kauplusesse või sööklasse jooksmiseks, mitte-rohkemaks. Nüüd on peomured möödas, näärid ukse ees ja kuigi Tuulet saadavad juba uued mured, nagu ilma muredeta oleks siin ilmas lausa võimatu elada, laseb ta end ilusal talvepäeval metsa meelitada: ehk teeb see head ja pakub palsamit?

Ja nüüd lasebki tutimütsiga ja kirevakirjaliste labakinnastega tüdruk tuttava metsa poole, kuhu ta pärast seenelkäiku kordagi jõudnud pole. Suusad tõi paar nädalat tagasi isa ära, punase tutiga kollane kootud müts on isa ja Esta näärink, aga mis labakutesse puutub, siis nendega on omaette lugu.

See oli ühel hommikupoohikul kaks päeva pärast talveballi. Tuule jõi parajasti kohvi, kui uksele koputati. Tuule heitis kellale pilgu: Maidu jaoks on aeg nagu varajane, kes see võiks küll olla? «Sisse, sisset» pidi ta enne mitu korda hõikama, kui uks ettevaatlikult avati ja teretades keegi väike, habras ja kortsus mutike tuppa tatsas. Tuule tuncis teda n.ägupidi, küla peal nahtud, kas ta talveballil koguni esimeses reas ei istunud ja Maidu-Tuule «Oekese» laulu ajal taskurätiga agarasti silmanurka ja nina ei pühkinud?

«Ega te mind muidugi tea...» alustas eit ukse juurest.

«Nätkke ikka,» ütleb Tuule ja mõtleb, mida paganat võiks see küll tema käest tahta?

«Kuda, kuda?» ajab mutt käe kõrva juurde, «ütelge valjusti, ma ei kuule heasti.»

«Ütlesin, et tunnen ikka küll,» tõstab tüdruk häält.

«Ja-jah, ma olen Alviine, Talli Alviine, ma elan küla teises otsas metsa kõrval töökoja taga.»

«Ah soo,» saab Tuule targemaks.

Talli Alviine tuli lauale lähemale, kohmitses oma kande-koti kallal ja tõmbas sealt välja paberisse mähitud pakikese, mille ettevaatlikult lauaservale poetas.

«See on teile.»

«Mulle,» imestas Tuule. «Mis see on?»

Alviine naeratas veidi häbelikult, tüdruk pani tähele, et muti näonahk on piimvalge, ehkki tihedaid kortse täis ja tema sügavsinised silmaterad säravad erksalt.

«Vaadake, kas meeldivad ja passivad.»

Tuule tundis veidi rahutust (vanad inimesed teevad teda alati väheke rahutaks ja valvsaks), avas uudishimulikult paki ja leidis sealt imeilusad ubinued punase, roheline, valge ja kollase mastriga labakindad.

«Oi,» ütles Tuule.

«Prooviks nüüd kätte kah,» soovitati.

Tuule ajas kindad kätte, patsutas käsi kokku ja sirutas käed vana naise poole.

«Kui kenad.»

«Parajad!» rõõmustas naine.

«Parajad. Kas teie ise tegite?»

«Ise ikka, kesse siis, ikka ise.»

«Aga... mis nad maksavad?»

Tuule teadis, et rahakotis on tal ainult üksteist rubla kopikatega ja palgapäev on alles neljandal jaanuaril.

Mutike hakkas kätega tõrjuvalt tema poole vehkima.

«Mis te nüüd, kulla lapsuke, see on kink!»

«Kink?»

«Kink jah,» nikutas Alviine agaralt oma väikest kirevasse rätti mähitud pead.

«Mulle?»

«Sulle, sulle jah,» läks muhelev naine «sina» peale üle. «Sa seal Maiduga... te laulsite nõnna ilusti seda — «Tule, õeke, koju»... Mul oli ka vennas ja noorena juhtus niusuke lugu, et jooksin kah, pea laiali, linna ja Karla tuli mind koju kutsuma, see oli just jõulude ajal, päris hea, et tuli, siit sain endale varsti korraliku mehe ja temaga jõudsin isegi kuldpulmad ära pidada... Nüüd on ta juba teist talve surnud. Ma kodu mõtlesin, et selle asja ma pean ara tegema... Jõulude aeg jah... Kas ikka meeldivad?»

«Väga... väga.» Linna jäetud labakud olid katki, sõrmikud õhukesevõitu, Talli Alviine kink tuli justkui tellitult.

Ja nõnda, tänu laulule ja Alviine kaugele minevikule Tuule omale uued kindad saigi.

Nüüd jõuab tüdruk metsa ja avastab, et see nagu polekski sama mets, kus sügisel sai hulgutud. Mõõda metsateed jookseb sõiduki roopapaar — küllap metsavahi korviga mootorratta tegu —, aga kraavid on kuhjaga lund täis ja kahel pool puude all laotub imepuhas lumevaip. Sügisese värvikirevuse asemel domineerivad nüüd ainult kaks tooni — valge ja mustjas, lumi ja puutüved. Ohk on värske ja kosutav, ümberringi ääretu vaikus ja rahu. Ei, siiski: kusagil toksib keegi, kuskil pröksub midagi — ja kas need pole mitte jänesejäljed, mis siin tema nina ees üle tee lähevad? Sealsamas märkab Tuule suurt kuuske ja tema meel läheb rõõmsaks: tere, me oleme ju tuttavad! Kuusk on paksus lumerüüs ja mõjub kuidagi pidulikult. «Oi, küll sa oled ilus,» puudutab tüdruk ühte oksa ja sealt pudeneb veidi lund maha. Kas ta siit ei keeranudki metsa? Ta teeb seda ka nüüd, varsti avastab uue tuttava — mitmeharulise kõveriku männi, mille alt peaaegu terve kilekotitäie männiriisikaid kokku korjas. Ja nüüd teab ta päris täpselt, kuhu ta minna tahab, nüüd tuleb ainult hoogu juurde anda — lumi kannab hästi, suusad libisevad ladusasti ja — ja seal ta ongi, Lageda!

Tuule seisatub kergelt hingeldades värava taga. Värav on lumes kinni, mõlemalt poolt täis tuisanud ja seda lahti saada on võimatu: tüdruk lööb kepid lunme, võtab kindad käest ja libistab pilgu üle krundi.

Nüüd võib vist sellesse kohta veel rohkem armuda kui

sügisel. Lumiste puude ring ümbritseb dekoratsioonina aiaga piiratud õue. Lund on paju, küllap üle põlve. Kuski ei leia uhtki jäge, kaev on peaaegu lumme matunud. Ja nõiamajake ise raske lumekoorma all katus satendab päikesekiirtes ja kollased seinadki, mis sügisel kulunud ja tuhmina paistsid, näivad erksavärvilistena. Laut oma sissevajunud katusega mõjub kontrastina ja rikub veidi ildpilti, aga Tuule ei pööra temale pikalt tähelepanu: et, milleks, niikuinii tõmmatakse see maha, naeratab tüdruk, meenutades kunagist jutuajamist metsavahiga.

Viimane mõte kutsub esile uue, kas ei peaks vanapagana juurde sisse keerama? Kunagi, tõsi, otsustas ta sellest hoiduda — huvitav, mida ta pelgas? Kas teda viisid nii kaugelge majaabilise jutt kaupluses või Heino Liipa kummalised silmad? Vist nii üks kui teine... Aga nae, talveballil oli vanapagan ainuke, kes Raun Hintsu kamba vastu haält tõstis, teised vahtisid nagu lambakari pealt. Kas metsavahi hõige polnud isegi tõukejõuks, mis poisid ukse poole astuma pani? Aga tema, Tuule, ei ütelnud isegi sõna... Ja metsavahtki ei otsinud peo ajal temaga kontakti; ei tea, miks ta seda tegema pidigi, ol. ta ju ammu vihjanud, et Mariina ja Polla ootavad külalist! Ja tüdruk keerab otsustanud suusaotsad uuesti metsatee poole.

Ja äkki on tal tuju hea, mured, mida süda ja isegi vist kõik taskud täis on, kaovad kuhugi ning rõõm oma otsusest ja päikesepaistelisest talvepäevast haarab teda üleni.

Kuidas ta tookord sügisel kuskil siinsamas mõtleski? Et mitte keegi maailmas ei tea, kus ta praegu on... oli nii? Ja täna on jällegi nõnda. Vaevalt keegi nägi, kuidas ta metsa kadus, ja oodata ei osata teda kuskil. Keegi ei tea, et üks tüdruk, tutiga müts peas ja kirjud labakud käes, just siin suuskadel edasi rühib! Mitte keegil rõõmustab Tuule, aga muutub sedamaid mõtlikuks: kas tõesti pole maailmas ainukestki, kellele see võiks korda minna, kus ta praegu on? Äkki siiski on praegu kuskil keegi, kes tema peale mõtleb? Kes just, seda ei tihka Tuule täpselt mõelda, aga kui hea oleks teada, et maailmas on vähemasti üks inimene, kelle jaoks on see kas või tibatilluke probleem... Aga kurb, et seda teadmist pole kuskilt võtta — nõnda jääbki ainult lootus ja üksipäini lootusest on vähe. Aga asi see lootuski, kui lootusigi pole, siis vist ei maksaks ilmas üldse elada!

Puude vahelt hakkab metsavahi talu paistma. Ilm on tuuletu ja korstnast tõuseb suits sirgjoones üles taevasse.

Ja võtab värava taga suusad alt ja lööb need koos kepplidega lumehange püsti. Kui ta värava lahti teeb, jookseb talle Polla haukudes vastu.

«Polla, Polla, kas sa siis mind enam ära ei tunne?» heidab tüdruk koerale ette.

Polla haugatab veel korda paar, läheneb tüdrukule küljelt, pistab nina vastu püksisäärt ja hakkab saba liputama. Tuule paitab koera ja pärib, kas peremees on kodus. Küllap vist on, sest Polla jookseb Tuulest ette maja trepile ja jääb seal ootavalt tulija poole vahtima.

Tuule avab välisukse ja nad lähevad koos Pollaga ceskotta. Siin on kaks ust: üks kööki, teine tubadesse. Tuule koputab kõõgi uksele ja seest vastab naise hääl:

«Jaa-ah!»

Abiline on kodus. Tuule krimpsutab nina ja lükkab ukse valla. Pliidil podisevad potid, pannil säriseb liha, ümmarguse laua ääres istub kaupluses nähtud naine ja koorib kartuleid.

«Tere.»

«Tere...» venitatakse vastuseks, jäetakse töö katki ja vahitakse külalist uurivalt.

«Kas metsavaht on kodus?»

«Ei ole.»

«Ei tea, millal ta tuleb?»

«Ei ta mulle aruannet esita.»

Naine jätkab kartulite koorimist.

«Kas... kas ta läks keskusesse või metsa... või kuhugi kaugemale?»

Naine ei kääna tema poole enam peadki:

«On kus on, mis siis, mida vaja oli?»

Laua poolt tulev rõhutatud ebasõbralikkus ajab Tuule veidi segadusse.

«Juhtusin mööda minema... Suusatan siin... Ma olen kultuurimajas!»

«Tean, tean,» ütleb naine häälega, justkui tüütaks teda see teadmine juba pikemat aega.

Tuule ei oska rohkem midagi öelda, ta silitab korra Polla pead, pomiseb «Head tervist» ja tahab väljuda.

«Kuulge...» kostab laua juurest kolinat, naine tõuseb, ja tuleb, nuga käes, tema poole.

Tuule pöörduv ümber ja jääb naist vahtima. Juuksed korratud, näonahk kollakas, huuled lohakalt erkpunaseks värvitud, silmad ähmased. Tuule saab aru, et naine on purjus.

«Kuulge, kui te juba siin olete, valgustage mind ka, mis teil Heino Liipaga õige käib?»

Küsimus lööb tüdruku tummaks: niisugust küsimust poleks ta eladeski oodanud!

«Mis mõttes?» tõmbub tüdruk pinguli. Siin, paistab, on midagi tulemas...

«Eks te ise tea, mis mõttes!» Naise hää on räme, inetu. «Sügisest saati enam muud ei kuule, kui ainult teist ta räägib.»

«Minust? Ma ei saa aru. Miks?»

«Miks, miks!» Naine naerab lühidalt. «Arge nüüd mind nii narriks ka pidage. Vanasti polnud ta kunagi õhtuti ära, nüüd aga, räägitakse, maudkui käib rahvamaja kandis... Kas ta laulab teil kooris või tantsile rahvatantsu, mulle pole ta rääkinud?»

Tuule kehitab hämmastunult õlgu.

«Ei käi... Pole käinud... Ta ei võta ringidest osa»

«Ah ei võta? Millest ta siis võtab, kui see saladus pole? Ei, ei, ega maksa ütelda, kui ei taha või puinlik, aga lihtsalt oleks hea teada, et millestki kord aru saada.»

Tuule muutub kurjaks.

«Ma ei saa aru, mis asja te räägite. Ma pole metsavahti ei tea n. s. ajast näinud.»

«No? Kas teda siis teie pitsballil polnudki?»

«Oli küll, aga... Ma nägin teda eemalt —»

Tuule ei saa aru, miks ta end selle naise ees nii veidralt vabandama peab ja see ajab teda veel enam turri.

«Eemalt?» Naine naerab jälle ja sügab pead. «Ei, noh, kuidas siis, eks teiste silma all ollakse ikka eemal...»

«Mis jutud need on?!» kärgatab Tuule nõnda järsult, et naine ehmlab vähe ja hakkab käsi laiutades vabandama:

«Mina räägin seda, mida küla ees... Sellepärast ma küsingi, palun väga, ei maksa pahaks panna.»

«Mis asja küla räägib, mis asja, ah?!» astub Tuule ägedalt paar sammu naise poole. «Kas te üldse aru annate, mis asja suust välja ajate? Te olete purjus!»

Naine kahistab naerda ja ütleb:

«Ja kui olengi... mis siis? Minu asi.»

Tuule teeb täispöörde ja tormab majast välja. Enne kui ta väravast välja jõuab, kääksatab selja taga üks ja ta kuuleb naise hõiget:

«Kuidas te vanamehe pea nii segi küll ajasite, ah?!»

Ja naer.

Tuule vaatab, kuidas suusad alla ja kepid kätte saab

ning kaob hoogsate tõugetega majast kaugemale. Alles teekäänaku taga, kust enam elamu ei paista, võtab ta tempo maha ja jääb varsti päris seisma.

Mida see kõik tähendas? Mis asja metsavaht temast kogu aeg räägib? Ja mida küla peal kuulutatakse? Tule laevas appi, kas kõigest muust jamast veel vähe on — nüüd tagatipuks hakkab külaklatš ka käimal. No on lollakad, no on lollakad, pomiseb tüdruk mitu korda, aga see ei aita tuju tõsta; päike on kadunud pilve varju, metsa-alune on muutunud hämaraks, ümberringi on kuidagi kõle ja Tuule otsustab metsast ruttu välja saada. Koju minna pole praegu mingisugust meeleolu ja ta otsustab sööklast läbi astuda. Seal peaks nüüd rahvast olema, vaatame, kas tõesti kogu küla... Aga kelle käest sa seda küsima lähed? Selda käest? Loll nagu. Maidu käest? Seda ei taha. Linda? On seda uut plära pärast veel vaja... Tusase ja plahvatusohtlikuna jõuab ta söökla juurde, sätib suusad ja kepid ukse juurde seina najale, astub sisse ja esimene inimene, keda ta leti ääres, kandik käes, seismas näeb, on metsavaht Heino Liipa. Tuule tahaks ühe sammuga välja kaduda, aga surub hambad kokku, haarab kandiku ja läheb metsavahi selja taha seisma.

«Tere,» vaatab Heino Liipa sõbralikult naeratades üle õla tema poole. «Suusailm, jah? On tänavu alles lume-aasta!»

«Mhmh,» noogutab Tuule mõmisedes ja jääb tähelepanelikult seinal rippuvat menüüd uurima: talupojasupp, piimasupp, guljašš, pikkpoiss, manna- ja... »

Metsavahi kandikul on ainult pudel limonaadi ja klaas, ta maksab kassasse ära ja läheb akna alla ühte lauda istuma.

Tuule tellib talupojasupi, pikkpoisi ja magustoidu ning jääb ringi vahtima, kuhu sammud seada. Inimesi on ruumis vähe, enamik laudu on tühjad.

«Tulge siia!» viipab metsavaht talle.

Tuule kõhkleb hetke, aga sapine uudishimu lükkab teda tagant ja ta seabki end metsavahi vastu istuma.

«No kuidas see elu veereb?» pärib mees ja rüütab limonaadi. «Ma pole teid saanud toreda peo eest kiitagi.»

«Ah, mis...» venitab tüdruk ja asub supi kallale.

«Miks te külla pole tulnud? Polla ja Mariina ei jõua ära oodata.»

Tuule teeskleb nõnda isukat söömist, et kohe ei saa kuidagi vastata. Kui paus kipub liiga pikale venima, küsib ta:

«Kas Mariina jääbki teie juurde?»

«Peab jääma.»

«Miks?»

«Ta oli üsna väike, kui ma ta leidsin. Ta ei tunne metsa elu, omal jõul ei saa hakkama. Hukkub. Las olla parem mul seltsiks. Kui ilm on hea ja pehme, käime kolmekesi jalutamas — Polla kõige ees, siis Mariina, siis mina. Polla kaob vahel teab-kuhu ära, aga Mariina on mul nagu titt ema põlle küljes — sammugi ei jää maha.»

Tuule noogutab ja vaikib.

«Ah jaa,» ütleb metsavaht, «ma tahtsingi küsida, mis te oleksite teinud, kui Raun oma kambaga poleks ära läinud?»

Huvitav, kas nüüd norib tänu? mõtleb tüdruk, võtab prae ette — supp täna ei istunud, sellest jäi üle poole järele — ja kehitab ükskõikselt õlgu:

«Ma ei tea, pole mõtelnud.»

«Ma juba arvasin, et vist peab hakkama poistele õlale koputama.»

«Neid oli üsna mitu,» poeatab Tuule norivalt.

«Rauni vanuselt tõstsin ma pommi ja maadlesin.»

Tuule ei taha Heino Liipaga sel teemal rääkida, Tuule ei taha miskipärast üldse, et vanapagan Raun Hintsist räägib. Ta tõstab pilgu, paneb kahvli kolkstil taldrikule ja vaatab mehele jahedalt otsa:

«Küsisite, miks ma külla pole tulnud. Varem mul lihtsalt polnud aega. Aga täna ma käisin teie juures.»

«Täna?» üllatub metsavaht. «Millal?»

«Nüüdsama.»

«Ah sool Asta oli kodus?»

«Kodus, kodus. Minu arvates oli ta täis.»

Metsavaht vaikib hetke.

«Ah juba?» küsib ta mornilt noogutades. «Ma tulisin hommikul vara ära. Ah juba jõudis... Kas ta ütles, kus ma olen?»

«Ei.»

«Ja ootamist ka ei pakkunud?»

«Ei.»

«Ja ometi ma ütlesin, et olen kell üks kodus.» Metsavaht vaatab kella. «Ongi kolmveerand üks.»

Tuule ei vasta midagi.

«Mis ta teile ka rääkis?» uurib metsavaht.

«Mida ta pidi mulle rääkima?» kehitab tüdruk imestunult õlgu.

«Ma lihtsalt küsin...»

Tuule vaikib.

«Kui te ei taha rääkida, siis ta ikka midagi suust välja ajas.»

Tuule vaikib.

«Eks ole?»

Tuule vaikib ikka veel.

«Seda võis arvata,» ohkab Heino Liipa. «Teate, ärge pange teda tähele. Ma saan temast lahti. Aasta lõpuks saan ma temast lahti — viis päeva veel.»

Kuuldu lükkab Tuule keelele mitu küsimust, aga ta ei esita ühtki. Saagu lahti või ärgu saagu, tema vanapaganaga neid idiootlikke jutte küll arutama ei hakka, ega ta ogar ole. Ja mis ta üldse niisuguse imalalt lihtsameelse näoga üle laua jõllitab? Võib-olla see ongi jumala tõsi, mida ta juba rohkem kui üks kord mehest arvanud on... Tuule kiirustab magustoitu lõpetama, et rutem minema saada.

«Kas te Lagedal ka käisite?»

Mis see sinu asi on.

«Ei, mis ma sealt otsin.»

«Ma mõtlesin, et teile see koht meeldis... Praegu on seal isegi ilusam kui sügisel oli.»

Seda ma tean ilma sinutagi.

Tuule korjab oma toidunõud kokku, tõuseb, ütleb «head aega» ja viib need köögiukse kõrval olevale lauale. Aga sedasama teeb metsavahtki oma limonaadipudeli ja klaasiga ning nad astuvad koos välja. Mees selsab ja vahib, kuidas tüdruk suuski alla paneb, Tuule kohmitseb nimme kaua, aga Heino Liipa ei mõtlegi ees minema hakata. Paraku on neil mõnisada meetrit ühist teed, enne kui üks ühele ja teine teisele poole käänama peab.

Huvitav, kas tõesti ei saada aru, et tal pole tahtmist lobiseda? Ilmselt vist mitte, sest metsavaht püüab sõitja kõrval sammu pidada, Tuule mõtleb juba visata, et tal on kiire ja sõidab ees ära, aga äkki küsib metsavaht:

«Miks te ei taha ütelda, millega ta seal hakkama sai? Kas ta solvas teid?»

Ole lahkel! Kui juba nõnda päritakse, siis on tõepoolest tema teema seal katuse all päevakorras olnud... Tähen-dab, mees teab, mis soppa koduabiline temast ja Tuulest kokku ajada võib! Tuule aeglustab sõitu ja püüab oma häälele ükskõiksust anda:

«Või veel.»

«Solvas, solvas, ma näen juba teie näost, et solvas»
«Vabandage väga, ma ei usu, et minu näost midagi
niisugust välja lugeda võib.»

«Võib, võib.»

«Kujuta ette»

«Ärge tema plära kuulake... See inimene on mulle
selge ja ta peab siit kaduma ja kaob.»

«Mis see minusse puutub,» viskab tüdruk ja leiab, et
nii üld ongi õige lisada: «Ma pean ruttama, olgu pealegi,
head aega.»

Paari tugeva tõukega on ta metsavahist juba oma
kümne meetri kaugusel, kui äkki kuuleb hüüet:

«Tuule! Oodake vähe! Oodake!»

Tuule jääb tuseselt seisma, Tuule ootab, metsavaht jõuab
talle järele ja astub lausa ette.

«Teate... Ärge tema jama tõsiselt võtke. Ta on alko-
hoolik ja loll, ta ei tea ka, mida suust välja ajab. Ja ma
ütlesin, et viie päeva pärast on ta läinud. Muuseas, Polla
ei salli teda ka ja Mariina kah mitte. Teid, mäletate, võt-
sid nad kohe omaks, aga teda ei.»

«Seda kõike olen ma juba kuulnud,» lausub Tuule kül-
malt.

«Hästi, rohkem me sellest ei räägi. Aga ütelge parem,
mis te vana-aastaõhtul teete?»

«Mis siis?»

«Kas sõidate koju?»

«Ma ei tea.»

«Ma tahtsin seda ütelda, et kui peaksite Valiveresse
jääma ja kuhugi minna pole ja ükski on igavavõitu, siis
võiks ju korra Vanapagana juures ära käia.»

Tuule jahmub. Taevast, kust ta teab, et ta teda vana-
paganaks kutsub? Ta pole sellest kellelegi, isegi mitte
Maidule rääkinud! Tüdruk ei jõua ennast veel koguda, kui
mees jätkab:

«Igatahes olen ma kindel, et Mariina ja Polla ootavad.
Mina muidugi ka. Vaatame telekat, põletame küünlaid,
sööme verivorsti pohlamootiga.»

Kas vanamees on hulluks läinud? Missugusesse tobe-
dasse olukorda võib inimene sattuda, mine või lolliks!

«Kas minu ettepanek üllatab teid väga? Või paistab
kuidagi imelik? Ütelge mulle, palun, ausalt: eks ole, te
hoiate minust viimasel ajal kuidagi kõrvale?»

Tuule on kõnevõimetu, ta ei oska midagi mõelda, just-
kui oleks pea pulki täis ja suu lukku keeratud.

Metsavaht ei jää vastust ootama, vaid pistab käe põue,
võtab sealt suure musta rahatasku, sorib selles oma jäme-
date tõmpide sõrmedega ja tõmbab ühe pildi välja. See
on poole postkaardi suurune värvifoto. Ta ulatab selle
lõdrukuks ja ei lausu ühtki sõna.

Tuule võtab tõrksalt foto oma labakindas kätte ja vaa-
tab. Pildil on umbes temavanune tütarlaps, kelles on
midagi tuttavlikku. Tuule ajab imestunult silmad pärani:
võõra neiu näoovaal, heledad juuksed, suured tumepruunid
silmad, nina, veidi täidlast huuled — selles kõiges on
midagi jahmatamapanevalt sarnast tema, Tuulega! Tuule
tõstab pilgu metsavahile ja küsib imestunult, arusaama-
luses:

«Ma võiksin vist peaaegu küsida, kust te mu pildi
saite... Kes see on?»

«Minu tütar. Katrin.»

«Ja-ah?»

«Ta on juba kuus aastat surnud. Kevadel oleks ta kaks-
kümme viis saanud.»

Tuule noogutab, vaikib ja ootab.

«Te olete minu arvates natuke mu Katrini moodi. Või
tema teie moodi, kuidas ütelda. Kui ma teid esimest korda
seal surnuaia juures nägin, ma vaatasin, püha taevast, tütar
tuleb! Isegi riides olite umbes nii, nagu tema käia armas-
tas.»

Veidi aega vaatavad tütarlaps ja mees teineteisele vai-
kides otsa.

«Ah sellepärast te mind siis niimoodi vaatasitegi...»

«Sellepärast. Sellepärast vaatasingi. Ja küllap vist mär-
kasite, et jäin hiljemgi mõnigi kord nagu teab mis vahtima.
Aga see on ime... see on väga imelik ime.»

«Jaa...»

Metsavaht võtab tüdruku käest foto, pistab selle oma
kotti tagasi, peidab koti põue ja lausub:

«Noh, olgu siis... Ma tahtsin teile seda juba ammu
näidata... Head vana aasta lõppu ja... Ega me ju sel
aastal vist enam ei trehva. Ma siis lähen.»

Mees noogutab ja hakkab tõtlikul sammul edasi minema.

Tuule jälgib üksisilmi metsavahi kaugenevat turjakat
selga, mees käib külmus, pea õlgade vahel, ta kiirustab
suisa, otsekui tahaks rutem tüdruku pilgu alt esimeste
puude kaitsvasse varju kaduda.

Ja alles nüüd tuleb Tuulele meelde, et ta omalt poolt head vana aasta lõppu ei soovinudki ning tal on hirmu kahju.

Uusaastaöö

Et uus aasta on ligi, seda tõendavad pilk kalendrisse ja õnnitluskaardid isalt, Estalt ja Vellolt. Kolme hüüumärgiga lause Vello kaardil — «Nii palju Sinule mõeldes!!!» — kutsus Tuules kümnekonnaks minutiks nostalgia esile, aga ka mitte kauemaks. Jah, millestki on ju kahju, miski paneb hetkeks heldima või nukralt naeratama, aga kunagisi embusi, suudlusi ja koos veedetud erutavaid, maailma avastavaid ning avavaid tunde ta meenutada ei taha; andmised on antud ja nüüd on aeg neid unustada. Mis läinud, see läinud. Ja kas pole hea tunnetada, et oled vaba ja sidemetest valla ning midagi ei sega lahtise südamega ootamast seda, mis uhel päeval võib ja kindlasti peabki tema ellu astuma...

Vana aasta viimaseks päevaks on toanurka ilmunud kuusk (Maidu tõi) ja toidulaua leidub ka üht-teist paremat (tänu eeskätt isa ja Esta pakile), eks needki vihja päeva tähtsusele, aga Tuule enda arvates on kõige iseloomulikum ja kordumatugi see, et ta on — üksi. Kuni ema surmani oli aasta lõpupäeva õhtul ja ööl pere alati koos, paaril järgmisel aastal olid nad isaga kahekesi, aga kui Esta majja tuli, leidis Tuule alati põhjusi kodunt kadumiseks — kas kultuurimajja, peole või kambaga mõne kursusekaaslase koju. Kui isa tütrele suusad ära tõi, uuris ta hoolega, kas aastavahetuseks koju tullakse, kuid Tuulel oli juba aegsasti vastus valmis mõeldud: ei saa. Viisul on ball, millest temagi ringid osa võtavad (muidugi oli see vale). Ja kui isa seda kuuldes mõttesse jäi, hakkas Tuule kartma, et äkki kipuvad nad Valiveresse tulema, aga õnneks ei ja tüdruk tegi järelduse — ju siis ollakse antud lahendusega igati päri. Olgu nemad kolmekesi seal ja tema üksi siin, nii on kõige parem. Ta ütles ära ka Maidule, kes areldi teda linna oma tädi juurde, kus ta ka ise elas, kutsus, samuti heitis ta peast Heino Liipa vihje, sest kus on garantii, et idioodist koduabiline teda jälle uksele vastu ei võta? Paljugi, mis metsavaht ütles... Nii tegi ta end kõigist priiks ja oli terve päeva veendunud, et see pakub talle suurt rahuldust, aga kui süvenes öhtu ja kuu-

sel põlesid küünlad, kui raadio mängis ja laud oli ainult ühele kaetud, puges hinge valus mahajäetuse tunne. Nüüd pidi päevik olema see, kellele ta oma nukrat üksindust pihitis ning optimistlikke tulevikumõtteid vahule lüüa üritas. Aga sõnad ja laused, mis valgele kaustikulehele tekivad, ei paku lohutust. Need mõjuvad kuidagi võltsilt ning ta kriipsutab kõik paksult maha, et pärast enam lugeda poleks võimalik. Ta viskab päeviku sahtlisse, käib rahutult mööda tuba edasi-tagasi ning püüab kahetsust, et ta siiski kuhugi inimeste hulka ei läinud, maha pressida. Aga nüüd on juba hilja, kell on üle kümne, väljas kottpime, ainult siin-seal kaugemal paistavad üksikud valgustatud aknad.

Tuule viib raadio enda juurde voodisse, otsib jaamu ja pole rahul ei ühe, teise ega kolmandaga. Ta keerab raadio kinni, kuulab vaikust, üritab «Sõda ja rahu» lugeda, kuid sisemine rahutus ei lase pikemaks millelegi keskenduda. Imelik küll, mõtleb Tuule, miks kunagi siis, kui midagi juhtuda võiks, mitte midagi ei juhtu, ja alati siis, kui oodata ei tea, sajab tont-teab-mis kaela. Tuulele meenub kadunud vanaisa raamatute hulgas aastakäik «Laste Rõõmu», kus oli kurb jutt pealkirjaga «Vaeslapse jõuluöö». Seal räägiti tüdrukust, kellel polnud vanemaid ja kelle vanaemagi just enne jõule maha maetud sai ning kes jõuluõhtul tühja kõhuga üksi mööda linna ringi hulkus ja uhkeid vaateaknaid vahtis. Lõpuks viis küll keegi proua, kellel hiljuti oma tütar taevariiki oli läinud, tüdruku enda juurde ja too leidis uue kodu. Lõpp oli ilus ja hea, kuid Tuule seda ei uskunud, ta valutab siis ja valutab vaata et praegugi südant. vaeslapse pärast, kes hilisel õhtutunnil mööda pooltühja linna ringi rändama pidi. Tuulel on tunne, et selle tüdrukuga oli nagu temagagi ja tal hakkab endast kahju.

Äkki võpatab tüdruk ehmunult: vastu akent käib vali mütsatus. Keegi viskas lumepalliga! Tuule hüppab püsti (Maidu, kes muul!), tahab akna juurde tõtata, taipab, et nii ei näe ta midagi, kustutab tule ja vahib aknast alla. Maja ees seisab mehekogu, kes vehib käega.

«Tuule! Tehke lahti! See olen mina — Raun!»

Raun Hints! Tüdruk tõmbub kohkunult aknast eemale. Mõtle veel, et midagi ei juhtul Ei, Raun Hints täna siia ei tule — ei mingi hinna eest! Tuule vahib abiotsivalt ringi, puhub kuusel küünlad surnuks ja jääb keset pimedat tuba seisma. Tuule tunneb, kuidas ta süda valjusti peksleb.

«Tuule!»

Niud hakatakse vastu ust prömmima. Mõne aja pärast jäetakse järele ja uuesti lendavad paar lumepalli vastu aknaklaasi. Ja seejärel võetakse jälle uks ette.

Tuule hulib tasa, nagu kardaks, et tema sammud võivad kostuda võiksid, akna juurde ja piilub kardina vahele välja. Ta näeb, et poiss on üksi ja mootorratast ega autot pole. Raun Hints vahib üles akna poole, lennutab ühe lumepalli vastu ruutu, nii et tüdruk instinktiivselt tagasi pörkub, võtab taskust midagi — pudelit — ja kummuta suutäie, topib pudeli tasku tagasi ja asub uuesti ukse kallale.

«Tuule!» karjutakse all. «Kui te lahti ei tee, tulen otsa läbi aknal!»

Läbi akna? Ta ei pääse ju ärklikorrusele! Aga see hül võib ka all eeskoja akna sisse lüüa ja ongi toaukse taga — kaua ta siis suudab seda kloppimist ja karjumist välja kannatada?!

Maailm mingi mustaks, aga Tuule võtab midagi ette. Purjus Raun Hints — see veel puudub! Mis häda teda täna, pärast seda kõike, mis ballil juhtus, siia ajas? Tuule oleks isegi nõus «Laste Rõõmu» ilusa prouaga, aga ei ilmaski selle kassi nimega autojuhiga, kellega kana veel lõpuni kitkumata, oh, ta oleks ka Maiduga nõus, ta oleks nõus ka —

Samas sähvatab tüdrukule päästev idee, mis teda lausa põnevile ajab. Üks-kaks-kolm ajab ta pimedas endale suusariided selga, pistab taskulambi tuulepluusi taskusse, astub tasa välja, lukustab ukse ja hiilib trepist alla eeskotta. Tagumine vastu ust käib hoolega edasi. Tüdruk võtab eeskoja nurgast oma suusad, läheb hürvaikselt riidehoidu, avab hinge kinni pidades tagaakna, tõstab suusad välja, ronib ise järele ja lükkab aknapooled ettevaatlikult kinni. Ta paneb suusad alla, haarab kepid kätte ja kaob hoogsate tõugetega mustendava metsa poole.

Kui ta peaks praegu kohe maja taha tulema, siis ta näeb mind ja kõik on läbi, mõtleb Tuule. Onneks seda ei juhtu ja varsti ongi ta metsatee hakul ning jääb hetkeks lõõsustades seisma. Valgustamata kultuurimaja tume siluett taeva taustal on kaugemal selja taga ning Raun Hintsil hõiked on isegi siia kuulda. Märatsegu mis märatseb, lõhkugu või maja maha, aga mind ta sealt ei lei! Varsti võtab tüdruk taskulambi paremasse kätte, paneb põlema ja nõnda, nähes hüplevas valgusvihus jupikest teed ees, suusatab edasi. Nii enam päris jube polegi, leiab Tuule,

saab esimesest erutusest üle ja asi hakkab talle isegi nalja tegema. Päris heaks läheb tuju siis, kui läbi puude hakkab metsavahi maja akende valgus paistma. No oodaku Raun Hints — kui ta tõesti peaks sisse murdma, siis on Tuule homme jalamaid esimees Markuse ukse taga ja palub lahkesti miilitsad välja kutsuda! Viimane mõte hakkab tüdrukule hullupööra meeldima ja kui saaks, peaks ta isegi põialt, et see seal millegagi hakkama saaks.

Metsavahi õues võtab teda suur vaikus vastu. Kahes kõõgi- ja ühes toaaknas on valgus. Seest kostab muusika — ilmselt mängib kas raadio või televiisor. Tuule sätib suusad seina najale püsti, trambib trepil jalad lumest puhtaks ja klopib uksele. Seest vastab Polla vali haukumine. Tuule katsub ust: see on lukus. Peagi kõlavad eeskojas sammud ja Heino Liipa tuttav hääl küsib:

«Kes seal on?»

«Mina!» hõikab Tuule hingeldades. «Mina — Tuule!»

«Ohoh!» kõlab ukse tagant, võti plõksub lukuaugus ja juba seisabki ootamatu külaline peremehega vastamisi. Polla hüppab haugatades tüdruku poole, tunneb ta seda- maid ära ja hakkab saba liputades tema ümber tiirutama.

«Vaat kus üllatus!» on metsavahi nagu naeru täis. «Nii hilja ma enam küll ei osanud arvata!»

«Oh, veerand tundi tagasi ma ise ka mitte,» seletab tüdruk. «Head vana aasta lõpp!»

Maja soojus haarab tüdruku otsekui oma embusesse. Ta koorib seljast tuulepluusi, torkab tutiga mütsi varna ning kisub kindad käest. Varsti istuvad nad suures elutoas kaetud laua taga. Keset lauda suures savist vaasis on paar kuuseoksa ja mõned küünlad. Polla seab end tüdruku kõrvale ja vahib talle üksisilmi otsa, nagu kavatses tema suutäisi lugema hakata. Metsavahi tooli kõrval vaibal puhkab Mariina, kes külalist ainult korra kergelt uudistab, et siis uuesti silmad sulgeda ja pea vaibale välja sirutata.

«Kuidas te nii hilja peale jäite?» pärib metsavaht ja kuulutab, et tema pakkuma ei hakka, mis meeldib, seda võetagu. Laual on sült ja verivorstid, kausitäis kuumi kartuleid, taldrik hapukurkidega, moosipurk ning pudel viina, millest pealt juba veidi võetud.

«Ah, juhtus nii, jäin koperdama, ja...»

Tuule ei kiirusta vahejuhtumist rääkima — küll jõuab. Ja võib-olla pole vajagi...

«Kas napsi läheb ka?»

«Ei, aitäh, ma viina ei taha.»

«Aga koduveini? Mul on head koduveini, punastest sõs-
tardest.»

Koduveiniga on Tuule nõis ja peagi on tema ees kõrge
jalaga klaas ja suur krobelistest klaasist punast vedelikku
täis kann. Tuule mekitab ettevaatlikult: koduveinidega on
tal mõningaid kogemusi, ühelt koolivenna sünnipäevalt
isegi kurvavõitu mälestusi... Vein on hästi maitsev ja
magus.

«Ah julgesite läbi kottpimeda metsa pörutada... kange
tüdruk!» imestab Heino Liipa.

«M.s te siis mõtlete,» on Tuule endaga rahul. Huvitav,
kas see idioot ikka veel taob ukse kallal?

Kuigi ta kodus sõi, äratab võõras laud isu ja talle pole
pakkuda vajagi. Ta jutustab metsavahile, et ei viitsinud
linna sõita, et Maidu tõi talle ilusa kuuse ja ei salga, et
kokkuvõttes on seal ärklitoas üksi siiski kurb konutada.

«Seda ma mõtlesingi,» noogutab Heino Liipa. «Meie,
näete, oleme siin kolmekesi ja meil pole häda midagi.»

Tuulele meenub koduabiline.

«Ja see... läks ikka ära?»

«Asta? Ega ta oleks läinud, kui ma poleks talle üles
ütelnud. Võttis eile oma seitse asja ja kadus.»

«Mis ta on — päris joodik kohe või?»

«Liiale läks jah... Või ma teda varem teadsin... Aja-
lehe kuulutuse peale kirjutas, käis siin, vaatasin, et noor
tragi naine, mul ikka kergem, kui loomade talitaja ja
supikeetja omast käest võtta. Aga see oli suur lollus. Võõ-
ras inimene on ikka võõras inimene. Mõnega võib ehk
kenasti hakkama saada, aga niisugusega küll mitte. Noh,
tal muidugi igasugused jamad ka selja taga, abielu lõhki
ja laps kohtuga käest võetud —»

«Ah soo?!»

«Alguses pidas hästi vastu, ei võtnud tilkagi ja ma
juba mõtlesin, et nii jääbki. Aga siis ühel päeval läks lahti
ja enam peatust polnud. Enne kui ma jälle sain, tegi mu
koduveinist päris lagedaks — suure surmaga sain viimase
kümneliitrilise päästa. Käskis aga palgast maha arvata...
Pärast kuulsin, et poest ostis ka igakord neid kõige oda-
vamaid, kus ta neid siin hoidis, ma ei tea... Nojah, nüüd
on siis asjad ühe poole peal ja nagu öeldakse, jumal täna-
tud ning loll saab ka kirikus peksa.»

«Nojah, kui ikka ei tunne inimest —»

«Siin läks veel omamoodi ooper lahti,» valab metsavaht

omale klaasi täis ja rüütab poole ara. «Kas teie pole küla
pealt midagi kuulnud?»

«Ei.»

Metsavaht süütab suitsu.

«Asi läks nii narriks, et hakkas perenaiseks trügima.»

«Aa!»

Nüüd oli selge, miks Asta tookord tema vastu niisugune
oli.

«Algul mõtlesin, et eputab niisama ja võtsin naljana...
Aga siis kiskus naljast kaugele. Ah, mis me sellest —!
Ohk on puhas, ma vaatan, et isegi Polla tunneb end pare-
mini.»

Tuule otsustab usaldusele usaldusega vastata ja räägib
Raun Hintsile loo ära. Räägib ka jänese allaajamisest,
mööbli toomisest ja lumememmest. Metsavaht kuulab tüd-
rikut vaikides ja on nagu mõtetega kuskil kaugel.

«Jube kuju, eks?» lõpetab Tuule oma jutu. «Ma olen
mitu korda kahetsenud, et mul rohkem jõudu pole. Mõni
võib sul hinge nii täis ajada, et tahaks pilbasteks teha.
Peaks vist hakkama karated õppima.» Aga sellega ei saa
Tuule veel Raun Hintsile peast visata, ta peab küsima: «Aga
miks ta on niisugune, ah, kas teie oskate öelda?»

«Miks?» Metsavaht laiutab käsi. «Ega see temagi elu
ole meelakkumine olnud. Tema isa, Hints Jüri, oli hirmus
toores mees. Kuldsete kätega puusepp, aga kõik, mis tal
oli, kõrist alla läks. Ega seal peres vist polnudki päeva,
kus lapsed poleks nahutada saanud. Raun oli vist kuskil
kümneks, kui pidi terve kuu haigeveodis lamama. Vana
oli poisil sedelgarihmaga peaaegu sandiks peksnud —
pagan seda teab, mispärast. Miilitski käis kodus ja koo-
lis... Ega vana Juku ka parem ole.»

«Kes?»

«Vanaisa, see, keda te seal bussipeatuses nägite. Isa
jõi enda surnuks, vanaisa ogaraks — mis sa teed...»

«Aga ema?»

«Emal olid pikad näpud, istus kinni, nüüd on ta sur-
nud.»

Natuke aega oli toas vaikus.

«Mis tal on... ainult üks vend või?»

«Oh ei, kokku on neid tervelt neli last. Illa on Raunist
paar aastat noorem, elab Tartus onu juures. Pilvi on
kodus, kolmteist vist, tema peabki perenaise eest olema.
Ükskord ma sattusin nende poole — nojah, mis sest rää-

kida, võite ette kujutada. Ütelda seapesa, oleks vist sa
solvamine. Jah, eks elusti ole igat sorti, mis sa te...

Tuule kuulab mehe juttu ja akki on tal Raun Hintsil
veidike kahju. Ega seda kassipoja saatmist vist palj
mõeldudki... Ja tookord Viisult tulles oli ta jutunoos p
tore, ainult see vaene jänku... Ja kui poleks esimesel p
seda loili lõppu riidehoius, siis oleks nende tantsustik
midagi mäletada. Aga kõik need kenad killud jäävadki
ainult pisikesteks kildudeks, see poiss kogu aeg justkui
otsib võimalust, et hea mulje pikemalt pusida ei saaks.
Kas ta ongi niisugune või ainult teeb end saaraseks -
meelega, nimme? Ja miks? Kasvatus? Iseloom? Tuule
tahaks Raun Hintsist veel ja veel raakida, aga hoiab end
tagasi: metsavaht võib veider mulje jääda... Kui nüüd
Heino Liipa kinnitab, et esimees Markus peab Raunist kau
tublist autojuhist lugu ja teist nii kanget meest kombaini
peal annab siinmail otsida, leiabki Tuule võimaluse jutule
teine ots keerata ja ta pärrib Markuse naise tervise järele.
«Räägita, et viimasel ajal olla natuke parem,» on
metsavaht kuulnud.

«Aga Selda ütles, et vähis ja sureb ära.»

«Ühed ütlevad, et kasvaja pidi olema healoomuline, tei-
sed ajavad teist juttu, mine võta kinni.»

Täna on ilmselt pihtimuste õõ, sest nüüd ei saa Tuule
teisiti, kui räägib ära oma hullu vahejuhtumi Markuse ja
Seldaga. Sellest, kuidas ta nagu punga pahe sai ja maa
alla vajada tahis. Ja ka sellest, mida esimees talle talve-
balli ajal lava kõrval ütles. Ja ka vaidlusest kultuuri üle,
vahe varvi potist ning esimehe kingadest. Viimast kuul-
des hakkab metsavaht suure häälega naerma.

«Mis te naerate,» mossitab tüdruk. «Mul on nii jube
piinuk, ma ei tea kord, mis teha... Kuidas, ma nüüd
tagantjärele vabandama hakkan? Kui vastu tuleb, löö sil-
mad maha või jookse metsa!»

«No noh, küll Selda talle selgeks tegi, et panite teadma-
tusest üle...»

«Arvate?» otsib Tuule lohutust.

«Või ta muidu pillide juttu rääkima oleks tulnud.»

«Aga see on ju õudne,» kurdab tüdruk, «kui keerad
kogemata midagi kokku ja teine teeb sulle vastutasuks
head. See lööb täitsa jalad alt, ausõna. Mis sa oskad nüüd
peale hakata? Tuleb, võtab sult relvad käest ja oledki narr
valmis.»

Metsavaht muigab.

«Heateole võib ju omalt poolt samaga vastata.»

«Kuidas?!» hüüab Tuule. «Millega ma vastan? Kas ma
oleksin pidanud talle näärivanaga paki saatma või?»

«Ja pakis uued kingad,» noogutab metsavaht surmtõsi-
selt.

«Issand, kas arvate tõesti nii?» muretseb tüdruk. «Aga
ma ei tea ju, mis ta number on...»

Metsavaht kõmistab naeru, Tuule saab pilast aru ja
naerab laginal kaasa.

«Kas Lagedale pole ka sattunud?» küsib Heino Liipa
mõne aja pärast.

«Jah, samal päeval kui siin käisin,» vastab Tuule ja
punastab: viimane kord sai ju öeldud, et ta pole seal käi-
nud...

«Seda ma arvasin jah,» ütleb metsavaht, nagu ta nende
eelmist juttu ei mäletaks. «Nägin väravas suusajälgi,
mõtlesin, et kes see teine ikka.»

«Minu omad jah,» vuristab tüdruk ja loodab, et tema
vale on unustatud. «Ma sisse ei pääsenud, väravat ei saa-
nud lahti, aga seal on praegu nii ilus, et hakka või laulma.
Ma vist laulsingi omal viisil, et «siit ei tahaks ära min-
nagil» Jube armas koht.»

«Üksik koht.»

«See ongi tore.»

«Kaugel metsa sees.»

«Mis kaugel! Tühi asi!»

«Vana maja, palju kütta vaja.»

«Hah, ma kütan ju praegu ka.»

«Ah nõnda meeldib kohe?» jääb Heino Liipa tüdrukule
otsa vahtima.

«Mis sa teed! Mõne asjaga on ju kohe nii, et hakkab
meeldima ja mitle midagi pole teha.»

«Ja-jah,» noogutab metsavaht, jääb millegi üle mõtlema,
aga, kohates tüdruku pilku, võib jutu mujale. Rohkem nad
sel õhtul Lagedast ei räägi.

Enam ei lähe palju aega, kui seinakell kaksteist pauku
lööb. Metsavaht valab klaasid täis, tõuseb pidulikult püsti
ja sirutab enda oma Tuule poole.

«Head uut aastat!»

«Head uut aastat!»

Klaasid kõlksatavad kokku, põhi tehakse peale, nad istu-
vad, hammustavad suutäie. Tuule leiab, et tal pole nõnda
toredat uue aasta vastuvõttu olnudki. Akki tunneb ta tun-

givat vajadust midagi hästi head ütelda ja juba see tulebki:

«Teate, mida ma tahan ütelda? Andke mulle, palun andeks!»

«Mida, mida?» imestab mees.

«Noh, see viimane kord... et ma teid — vanapaganaks kutsusin!»

«Teie? Mind?» Metsavaht pahvatab lõbusalt naerma. «Ah teie ka?»

«Kuidas — ka?»

«Kes seda teile rääkis?»

«Mida?»

«Et ma vanapagan olen.»

«Keegi ei rääkinud... Ise mõtlesin välja, ausõna.»

«Kulla neiu, teie ei ole esimene.»

«Tõesti?!»

«Valiveres käib iidamast-aadamast legend, et Tuki metsas olla ennevanasti vanapagan elanud. Juba endist metsavahti hüüti vanaks paganaks ja kui ma siia tulín, nii paugupealt selle nime pärisin. Ei, noh, ma ju olengi vanapagana moodi, eks ole? Mõnikord mõtlen, et mine tea, võib-olla olengi päris ja pistan käe parukasse: kas nukitsad on peas või ei ole?»

«Ei ole ju?!» naerab Tuule.

«Veel ei ole. Äkki võivad veel kasvada.»

Kaks tundi vahitakse televiisorit ja siis juhatab Heino Liipa Tuule tülukesse tagatuppa, kus on roheline riidega kušett, väike beež kirjutuslaud, paar tooli ja raamaturiist. Viimasel märkab Tuule kooliõpikuid ja vihikuid ning taipab, et see on tütre tuba. Aga ta ei tihka seda küsida. Metsavaht tõstab toolilt kušetile puhtad linad, padja ja teki. Selge, need olid juba varem tema jaoks valmis pandud. Tüdruku südamesse poeb see tunne.

«Aga laud!» hüüatab Tuule. «Ma koristan ära ja ma võin nõud ka ära pesta.»

Tüdrukul on hirmus tahtmine midagi head teha, nagu oleks metsavahi ennistine jutt heateost tal kogu aeg hingel ja nüüd ainult otsib võimalust, kust pihta hakata.

«Ei, ei,» tõrjub metsavaht vastu, «uusaastaõl peab laud jääma, nagu on, see on vana komme, siis pole uuel aastal nälga karta. Mine aga ilusasti magama ja —» Mees jätab lause pooleli ja pahandab enda peale: «Näed sa nüüd, andke andeks, ma hakkasin iseenesest «sina» ütlema...»

Tuule vaatab Heino Liipale särasilmil otsa ja ta teab, mida ta praegu vastama peab.

«Ütelgegi. Jah, ütelge. Ühe küla inimesed.»

«Ah soo?» Metsavaht mõõdab tüdrukut leebe pilgaga.

«Nojah, kui ta juba kord tuli ja kuhugi ära ei lähe —»

«Kus tal ikka minna on!» naerab Tuule.

«Olgu siis... Head und ja head ööd.»

«Teile ka.»

«Noh? Vastutasuks võiks ka vanapaganaga sina peal olla.»

Tuule oleks valmis metsavahi põsele musi andma (jessas, kas ma olen jommis?), aga ta hoiab end vaos ja ütleb plikalikult kniksu tehes:

«Sulle kah — head ööd — ja aitäh!»

Varsti on Tuule teki all, ta kuuleb, kuidas mees köögis midagi kobistab, tuled kustutab ja oma tuppka kaob. Polla longib tüdruku juurde, pistab koonu tekile ja vahib talle silmi pilutades otsa. Tuule silmitab koera pead. Loom on sellega rahul ja seab end kušeti ette vaibale pikali, sirutab käpad kaugele välja ja suleb silmad. Tuule kustutab laualambi ja kuulab toapimeduses, kuidas seinakell ees-toas tiksuh.

Teda valdab suur rahu. Kui tore, et ma siia tulín, mõtleb ta, ka minul oli nüüd täitsa korralik uusaastaõö — huvitav, keda selle eest tänama peaks. Raun Hintsist vist? Tuule ei taha Raun Hintsit peale pahasti mõelda, ta ei taha kellegi peale pahasti mõelda, tal poleks nagu ilalgi ühtki halba mõtet peas olnud; äkki on nõnda hea mõelda isale, Estale ja väikesele Triinule, hea on mõelda Seldale, Maidule, Liiva Peetrile, Roobu Almale, Talli Alviinele, Lindale, esimehele... Ta tahaks veel paljudele hirmus hästi mõelda, kuid väsimus võtab võimust ja viib teda unenägude maailma; hommikul ärgates ei mäleta ta unenägudest muud, kui et need olid väga ilusad — kindlasti kõige ilusamad, mida ta oma elus näinud oli.

Kui Tuule järgmisel keskpäeval koju jõuab, jääb ta kultuurimaja ette üllatusest rabatult seisma: kahel pool treppi seisavad justkui sõdurid rivis, puutükid silmadeks, ninadeks ja suudeks, lumememmed — kummalgi pool ust viis, kokku kümme.

III

KULDNE RATSU

Imepäev

Kui Tuule hiljem ühele kevadpäevale, mida ta imepäevaks kutsuma hakkab, tagasi mõtleb, siis tundub talle, et nende selleks võis juba hommikupoolsest unenäost leida, vähe sellest, juhtus veel mõndagi, mida pärast suurepärast selle päeva kõige tahtsama sündmusega siduda andis.

Unes nägi tudruk, kuidas ta tormis ja sajus mööda portseid kulatades ringi hulkus ja oma kultuurimaja taga otsis. Tuule oli kohkunud ja meeleheitel. Äkki oli ta keset Tuki metsa ja märkas midagi puude vahel sätendamas. Ta hiilis l'gemale ja nägi imearmast väikest lossi — ei, sel polnud ühest ei kultuurimaja ega muinasjutulise tornide, kõrgete väravate ja rippstillaga loss'iga. See oli lihtne ja tihhe, peaaegu miniatuurne. Temas oli midagi tuttavlikku. Tuulel oli tunne, et ta on seal juba kunagi olnud. Kui tudruk aga tüksest sisse minna taht's, osutus lossike akki nõnda tibatillukeseks, et ta ei mahtunudki üle läve astuma — ja arkas.

See oli nagu Lageda moodi, mõtles Tuule ärgates.

Samal hommikul saab Tuule isalt kirja, kes teab jutosada — oli ühelt Tuule koolivennalt kuulnud — et mitmetele kursusekaaslastele on rajoonides uued korterid antud ja pärib, kas Tuulegi, kes on juba üht-teist ära teinud, ei peaks kõvema häälega paremat eluaset nõutama hakkama?

Samal hommikul võtab Roobu Alma majas suurpuhastuse ette ja Tuule protestidest hoolimata peseb ära ka tema toa põranda ja aknad. Nende toimingute juures kirub ta esimeest, kes Tuulele aasta lõpul valminud kaheksa korteriga elumajja pinda ei leidnud. Tuule vastuväited, et ta on uus inimene ja korterid olid juba ammu varem jaotatud, ei muuda kategoorilise Alma meelt, tema arvates oleks Tuulele uuele korterile palju suurem õigus kui sellel, teisel või kolmandal...

Kui Tuule samal keskpäeval kauplusesse läheb, jääb ta

pikalt uudistama koolipoisse, kes mõisa pargipuudele linnumaju üles panevad; majakesed on uhiuued, igaüks omamoodi ja värskelt värvitud. Tudruk muigab ja mõtleb, et niisuguses armsas pesakeses võiks linnuna isegi elada — küll siis lõõritaks laulu!

Aga nüüd see kõige tähtsam tulebki. Kell näitab täpselt kaks, kui kultuurimaja ette tuttav roheline «Niva» sõidab. Roolis istub Markus. Ta annab pikalt signaali, vahib üles ärklitua poole, ronib masinast välja ja hõikab valjusti:

«Tuule! Seltsimees direktori! Kus te olete?»

Tuule istub tühjas saalis klaveri juures väikese laua taga, mille ta sinna garderoobist tassis ja kirjutab noote ümber: täna õhtul on Valivere kultuurimaja popansambli «Säde» (nimi oli poiste pandud, Tuule oleks midagi muud eelistanud) järjekordne proov. Jah, esimehe lubatud uued pillid on juba ammu käes ning läheneval kevadpeol astutakse esimest korda rahva ette. Ta kuuleb Markuse hõiget ja läheb lükkab aknapoole lahti: mis on?

«Pange riidesse ja tulge kohe peale.»

«Miks?»

«On vaja, ruttu-ruttul!» kamandab esimees.

«Kuhu me läheme?»

«Ärge pärige, tehke ruttul!»

Tuule teebki ruttu ja Markus käsib tal enda kõrvale autosse istuda.

«Kuhu te mind viite?» uudishimutseb tudruk.

«Varsti näete.»

«Millal varsti?»

«Vähem sõnu, rohkem tegusid,» viskab esimees ja «Niva» kihutab tulnud teed mööda tagasi.

Kolmel viimasel kuul on Tuulel esimehega küll üksikuid kokkupuuteid olnud, need algasid juba seoses pillide hankimisega, kuid seda, mis hingel, pole ta senini klaarida saanud: alati oli teisi inimesi juures ning jutt sai ainult asja ümber käia. Ohest küljest oli tal kergem, et juhused lubasid toda ebamugavavõitu vabandamist edasi lükata, teisalt aga häiris see teda hirmsasti ja ta kandis oma piinlikku muret nagu kivi kaelas. Praegu autos esimehe kõrval istudes peab tudruk palavikuliselt aru, kas ei peaks situatsiooni ära kasutama ja suu tühjaks raäkima, aga ta ei oska kuidagi peale hakata. Mida rohkem mõtleb, seda enam närvi läheb, ja kõige hullem on see, et tal on tunne, nagu esimees seda kogu aeg ootaski: kas sellepärast polegi Mar-

kus alati nii napolisõnaline ja ametlik, et tema, Tuule, endagi hakkama ei saa?

Auto keerab tuttavale metsateele ja tüdruk heidab kõrvale mureliku pilgu:

«Kas metsavahiga on midagi —»

«Pole tal midagi häda.»

Tuule ei tihka rohkem pärida, vahib üksisilmi teed ja ootab.

Nad mööduvad suurest kuusest, Tuule sõbrast ja Markus lausub:

«Nüüd on sihuke lugu, et pange silmad kinni.»

«Miks?» imestab tüdruk.

«Ma ütlesin, et pange silmad kinni ja enne lahti ei tee, kui ma ütlen.»

«Miks?» jonnib tüdruk.

«Nii on vaja ja jutul lõpp,» ütleb Markus väga tõsiselt ja Tuule ei saa aru, kas tema arvel tehakse nalja või mis.

«Issand jumal,» protestib tüdruk, «silmad kinni ja mis veel?»

«Muud midagi. Silmad kinni, ma ütlesin. Ja vaadake, et te ei piilu. Jah? Kuulake üks kord elus vanema inimese sõna.»

Tuule tahaks torkele millegi omapoolsega vastata, aga aimab, et praegu pole ilmselt seda tark teha. Ta sulgeb silmad ja ei oska midagi arvata.

«On kinni?» heidab Markus kõrvalistujale pilgu.

«On, on,» toriseb tüdruk.

«Ja ei piilu?»

«Ei piilu,» ohkab Tuule. «Põrutage või vastu puud, ikka ei piilu.»

Tuule tunneb, kuidas masin keerab vasakule, sõidab veel veidi maad ja jääb seisma.

«Kaua ma pean pimesikku mängima?»

«Nüüd tehke lahti.»

Tuule lööb silmad pärani. Nad seisavad Lageda väravas. Tuule uudistab otsivalt ringi ja jääb elumaja vahtima. See on vana tuttav Lageda ja ei ole ka. Majake on korrasdatud, seinad erkkollaseks värvitud, aknaraamid valged ja korstnast tõuseb suitsu. Eesõu on puhas ja kaevurake üle värvitud. Ainult sisse vajunud katusega kõrvalhoone on endine.

Tüdruk vahib esimehele otsa ja küsib peaaegu kadedalt:

«Kes siin elab?»

«Tulge välja,» kamandab Markus.

Nad väljuvad autost. Esimees viipab kutsuvalt sõrmega ja hakkab ees minema. Nad sisenevad majja. Kõök on tühi, puhas ja soe, pliidi ees on telliskivi asemel uus must uks, korstnajalg on valgeks krohvitud. Esimees viipab toa poole ja Tuule astub edasi. Tuba on samuti tühi, enam pole lin puuvoodit ega lauda, seinal pole suurte tiibadega inglipilti, vana tapeet on uue beežimustrilise vastu välja vahetatud ning põrandki üle värvitud.

«Kuidas on?» küsib Markus.

«Ei tunne ära,» kohmab tüdruk ja ei taipa ikkagi veel midagi.

Esimees teeb käega laia tähendusrikka žesti nagu võlur.

«Teie.»

«Mis?»

«Küsisite, kes siin elab? Veel mitte keegi. Siin hakkate elama teie, seltsimees kultuurimaja juhataja.»

Tuule vahib esimehele nagu ilmutisele otsa. Ja torkab talle küsivalt ning juhmilt vastu oma rinda. Markus algutab.

«Üks ta teie lossist vähe kaugemale jää, aga tuleb osta korter. Kolhoos seda ei kingi, ärge lootkegi, summasid pole ette nähtud.»

Tühtlalt jalgrattast jookseb tüdruku kõrvust mööda, ta astub ühe puuga pahe saanu mõned ebakindlad sammud edasi ja tagasi, pea justkui kõik ringi ja kohe-kohe oleks vaja luugi toetuda, et mitte pikali kukkuda. Tüdruk neelatab ja läheb näost punaseks.

«Tõsiselt?» suudab ta vaevu sosistada.

Olen ma teie arvates hirmus naljahammas?» küsib Markus näilise pahurusega.

Tüdruk vangutab sõnatult pead, kogub end, tõttab uuesti talle, tiirutab seal ringi, jookseb tuppa tagasi ja jääb taga juurde heledasse päikesevalgusesse seisma. Ta pöörduv pikkamisi esimehe poole.

«Mina ... hakkam ... siin ... elama — jah?»

Esimees kehitab õlgu.

«Kui istub. Aga kui ei taha, asukad leiame, tühjaks ei jää.»

«Kui istub!» lausa karjatab tüdruk. «Taevast! Ma — ma ei oska midagi ütelda, mitte midagi, ausõna, kohe mitte midagi ...»

Markus võtab taskust sigaretipaki ja sirutab selle tüdruku poole.

«Pange ette, ehk rahustab.»

«Aitah...» võtab Tuule sigareti ja saab ka Markus-
tikust tuld. Veidi aega pahvivad nad vastamisi tõtt vahel
des suitsu, ja siis, järsku pähe karanud mõtte ajal prah-
vatab tüdruk:

«Ütelge, palun... ütelge mulle — mis on teie jala
number?!»

«Mis asi?» ajab esimees silmad suureks.

«Teate...» Tuulel on tunne, et ta hakkab kohe nutma.

«Teate... järgmisest palgast — ma ostan teile — ühe
kingad!»

Tühjas toas kajab Markuse vali naer. Tüdruk vahib mee-
jahmunult; on ju nõnda, et ta pole kordagi seda inime-
südamest naermas näinud?!

«Minu kingadega on asi korras,» lausub Markus naer-
vahele. «Aga ühele külaonule võiks küll patsi lüüa...»
ja ta viipab välisukse poole: «Vanapagana idee.»

Tuule vahib, suu lahti, sinna.

Väljast kostab kobinat ning üks kööki lendab valla.

Sisse astub, värn lõhutud puid süles, metsavaht Heino
Liipa.

Prints

Alates imepäevast on Tuulele justkui tiivad külge kas-
vanud ja vahemasti nautsama suured kui koltunud varv-
fotod, millest Lagedal enam jälgegi pole. Muidugi on
ärklitõa ja metsamaja vahet ta lendama ei hakka, sest
laheneb märksa proosalisemalt. Maidu tõi oma linnakode-
kuuri alt seal aastaid vedelenud tädi jalgratta, puti-
vaheke ja kuni uue ostmiseni oli ühenduse pidamine ka-
punkti vahel kindlustatud. Mõõn Tuule nüüd vahelgi ma-
sai, sõitis Lagedale, käis toa ja köögi vahet ja pidas pikki
aru, kuhu midagi panna või riputada. Selda ja Alma pidi
nüüd hea nõuga appi tulema, mida maja otsas asuva ala-
maatükiga peale hakata. Labidatöö lubas Maidu enda peale
võtta. Aga Tuule seda väikepõllupidamist väga tõsiselt
võtnudki, aga juba paljas mõte, kuidas ta kuu-paari para-
esimest korda elus seemneid mulda pistab ja sügisel oma
isiklikku salatit, tilli, porgandit, kurki ja redist korjades
valmistab lõbu. Ainus, mis muret teeb, on lagunev laud,
sest see kipub Lageda armsuselt ja ilult vägisi tükkki kül-
ära võtma, kuid siin lohutab Heino Liipa lubadusega, ku-
ki suve jooksul tõmmatakse hoone taginal maha.

lah, eks see metsavahi suur idee ja kange ettevõtmine
nõudki — nüüdseks on Tuule kõik peensusteni välja uur-
itud. Paar korda pärast tüdruku esimesi vaimustuseaval-
lust käis ta Lagedat seest ja väljast uurimas, pärast uus-
aastaööd hakkas oma riistakambris, sahvris ja kuuri all
lühnima ja nõnda tasapisi värvipurgid, vedeldajapudelid,
mütslid, naelad, haamrid, tangid, saed, kirved ja taevast-
eet mis-veel Lagedale kokku kogunema hakkasidki. Kui
Liipa sellest Markusega juttu tegi (see oli veebruar-
kuul), lubas too kohe märtsi algul paar meest appi saata
ja nii nad seal kolmekesi paar nädalat mässasidki: kes
parandas pliiti, ahju ja korstnat, kes kohendas katust ja
värvis uksi, aknaid ja seinu, kes õiendas lagede, põrandat
ja tapeetidega. Talvel oli sel ajal juba lõpp peal ja töö
käis ilma igasuguste takistusteta käia. Kui tüdruk ehmunult
mõtles, kust ta need rahad võtab, et remonti kinni
muksta, polnud pikalt hädaldada vajagi — selgus, et kõik
see kolhoosi taskust tasulud.

Ja nüüd ei kõlba ärklituba enam kuhugi ja asjade kokku-
pakkimine läheb kohe lahti. Markuselgi lepitakse kokku, et
järgmise päeva pärastlõunal saadab see auto kolima,
«pressideks» pakkusid end muidugi Maidu ja Heino Liipa.
Järgmise päeva mässab Tuule koos Almaga vanas
kodus, kus ta ei tahaks enam tundigi olla. Kõik, mis siin
korteris on, võib ta kaasa võtta, välja arvatud väike kirju-
luslaud, paar tooli ning uus raamatukapp, mis moodusta-
b kultuurimaja juhataja kabineti põhiinventari — kabi-
nietis see toake ju nüüd jääbki. Mis kabinetiks — küllap
onab siin mõnda väikest proovigi labi viia, kui saal või
suurema ringi kätte...

«Ah see ka?» imestab Alma, kui Tuule haarab laualt
kohelise mahlapurgi ja kandekotti topib.

«Mingimata!» ütleb Tuule. «See on minu elus esimene
isiklik lillevaas, ta peab aukohal olema ja minuga surmani
kaasa rändama.»

«Aga kas hirmu pole ka? Jumala ükski metsa sees.»

Tuule pole selle peale tulnudki ja ta vahib koristajale
«rupidavalt» otsa.

«Ma olin siin ka kogu aeg ükski.»

«Küla ikka ümberringi.»

Jah, aga maja on suur ja tühi ja vaine täis.»

Vaimu?!» jahmatab Alma.

Muidugi, mis te siis arvasite,» seletab tüdruk tõsiselt.

«Lõulge kuulake, kuidas õõsel trepikojas midagi naksab ja

saalis toolidega kolistatakse, lihtsalt õudne. Lagedal on kõik käe-jala laured ja oma silma all.»

«Lagedal võivad jälle omad vaimud olla,» kahtleb Alma.

«Küll ma nendega ara harjun, ma pole neile midagi paha teinud, mis nad minulegi?»

«Seda muidugi,» on ka koristaja tüdrukuga nõus. «Ilmet elekter ikka sees on, muidu oleks pästi hull,» lisab ta.

«Ja metsavahini ja tema telefonini on ainult seitse minutit rattasõitu, ma võisin aega,» raagib Tuule. «Ja keskusest kaksleist minutit.»

«Aga kevadel ja sügisel suure poriga ei tee rattaga midagi.»

«Ma ostan mootorratta, korviga,» ütleb Tuule, «nagu metsavahil, panen paksust ja vedelast läbi.»

Uudis Almat väga ei üllatagi.

«Siis muidugi,» kiidab ta takka. «Näe, agronoomi Karlaseb ka tsikliga ringi, mis tal häda on. Aga eks see riist maks ja kenakesti raha.»

«Ahl!» lööb Tuule kaega. «Ega raha ole ilmast kadunud!»

Sellega on ka Alma päri, kuigi talle polevat veel elu jooksul keegi vabatahtlikult lisa pakkuma tulnud. Ei, ega Tuulegi seda arva, aga ehk võidab ta loteriiga, mis?

Nõnda nad lobisevad ja pakivad, viimase õõ vanas kodu magab Tuule rahutult, on mitu korda üleval ja mõtleb oma Lageda peale ja juba järgmiseks keskpäevaks on kõik kolme koos ning jääb ainult aknast vahtida, millal masin tuleb.

«Juba tulevad!» hõikab Alma äkki.

«Juba?» tõttab Tuule vaatama. «Võimatu, jutt oli parast nelja.»

«Siis on see keski muu.»

Veoauto peatub kultuurimaja trepi ees ja tüdruku silm on lähedal küsivalt suureks: masinast ronib välja Raun Hints, heidab pilgu üles, viipab vahtijatele ning tühjendab tupp.

«Noh, tere, kaugel siis siinmail ollakse?» laseb poisil pilgul üle kohvrite, kandekottide, tekkidesse mähitud kompsude ning kokkulükatud mööbliesemete kära.

«Kus sa's nii vara, jutt oli pärast lõunat,» imestab Alma.

«Pärast lõunat ei saa, pärast lõunat on muud tegemist,» seletab Raun rahulikult, ei tuki Tuulega pillkugi vahetama ja kolab mööda tuba ringi. «Ega siin pole muud kui peale lükkamise vaev.»

«Esimees ütles, et Varju Eldor pidi tulema,» märgib Tuule.

«Jäi haigeks ja kukkus kokku,» vastab Raun.

«Mis asja?!» ehmutab Alma. Eldor on Alma õepoeg.

«Ara pabista, radikuliit, selle katte ei sure, tegime vahetust.»

Radikuliit? vangutab Alma pead. «Kust ta selle võttis, pole eluaeg kuulnud —»

Või oli see reuma, ei mina mäleta,» lausub poiss ja jääb esimest korda Tuulele otsa vaatama. «Millest me siis peale hakkame?»

Tuule vaikib mõttlikult. Midagi siin nagu ei klapi... Muul oli Eldoriga alles eile juttu ja kui tal midagi juhtus, ki, miks ta siis Raun Hintsiga saatis? Ega Eldor vahem kui need teadnud, mis talveballil juhtus...

Aga Maidu ja metsavaht tulevad alles kella neljaks,» arutseb Alma.

Nii kaua mul küll aega vahtida pole,» ütleb Raun. «Ja tead, mis siin kümnekesi teha ka on? Veame ära ja asime. Kui sa oled parast siin, eks ütle, et masin tuli varem kokku lugu.»

Ja ega siin rohkem midagi targutada olegi: mööbli eest lihtseb Raun, muu tassivad naised alla ja pole poolt üldigi möödas, kui kola on kastis koos ning ärklituba ta tühi ja kõle.

Kui Alma tahab ka kaasa kippuda, laidab Raun mõtte ära — Tuulele tundub, et poisil käib see nagu ette mõeldud ja agaralt. «Ah, pane parem siin iga asi oma kohale, Tuule abimeestele, et koorem juba läks, me saame seal mekese hakkama küll.» Tuulet hakkab Raun Hintsiga huvitama, ta jääb temaga nõusse ja lohutab Almat: «Tulge homme hommikul, ega ma siis kõike tänasid kohale jõua panna» Alma nägu lööb heast meelest reuma ja ta lepib mahajäämisega.

Tuule seisab oma toa uksele ja vaatab hüvasti jättes ringi. Homme-ülehomme peab Linda üles otsima ja nuputama hakkama, kust siia üht-teist saada — alates lauambist lõpetades aknakardinatega, et kabinet ikka kabineti näolaks. Heldimuseks pole tal aega, tüdruk juurdleb hoopis te ja märksa tõsisema küsimuse kallal: miks ta nii kibedalt ku pari oli, et Alma kaasa ei sõida? Miks talle see variant meeldima hakkas? Miks ta ei teinud teist nägugi, kui Raun Hints Almat tagasi tõrjudes tema poole küsiva pilgu viskas? Ja kas ta oskas ikka muljet jätta, et ta ei ole mõhkugi, mis selle plaani taga on? Aga kui ta Almat hommiks kutsus, kas ei paistnud siis Raun Hintsil silmis

võidurõõmu? Tüdruk ei tea, mida oma käitumisest arvab. Mõnikord on vist tark üldse mitte arvamistega kiirustada. Mõtleb ta, ronib kabiini juhi kõrvale, lehvitab Almale ja sõit läheb lahti, haarab jutuohjad enda kätte:

«Suur tänu lumememmede paraadi eest. Ma pean kuu vastusega teatama, et viimane neist heitis kolm nädalat tagasi hinge. Lihtsalt kukkus ümber ja sulas ära.»

Paar nädalat pärast uusaastaööd kohtusid nad juhuslikult söökla ees ja Raun Hints ütles pead vangutades:

«No on ikka halastamatus küll — lasta niisugusel teine inimene maja ees peaaegu ära külmuda.»

«Minu arvates pidi teie ehitustegevus teile küll selge andma.»

«See oli pärast,» seletas Raun, «kui ma juba jäatult hakkasin.»

«Aga mind ei olnud ju kodus.»

«Mis te räägite — toas põles ju tuli!»

«Alguses põles, aga siis ma kustutasin ära ja läksin minema.»

«Mis te ajate, ma olin ju kogu aeg maja ees!»

«Maja taga on aken, kui ei usu, minge vaadake, sinna jäljed peaksid veel tänagi näha olema, ma arvan.»

«Ah nii suur hirm tuli peale, et jooksite pimedusse metsa?!»

«Vabandust, mul kahjuks lihtsalt ei olnud vastuvõttu tundi. Aga lumememmede eest suur tänu, loodame, et keegi neid puruks ei sõida.»

Ütles ja läks.

Pärast seda nägid nad teineteist mõni kord ainult ees ja nüüd, täna, kolimise ajal, sai lumememmede teie uuesti üles võetud.

«Midagi pole siin maailmas igavene,» lausub Raun tagasi. «Aga selle mõtte realiseerimine päästis mind kuu last surmast.»

«Ei usu — teil oli ju külmarohi kaasas.»

«Kust te seda teate?»

«Eks ma aknast näinud, kui all kange kummutamine käis.»

Raun ohkab.

«Ja ikka ei võinud sisse lasta ja klaas kuuma teed pakendada?»

«Ma olen harjunud omale külalisi ise kutsuma, ei pühade ajal.»

Ootamatust külalisest pidavat mõni kord rõõm veel suurem olema.»

Mõni kord — jaa,» rõhutab Tuule tähendusrikkalt ja paneb aasimisest lõbu. «Aga teie suurepärase loominguga ulgutas mind väga ja veel rohkem rõõmustas mu väikesi abivatantsijaid.»

«Loodetavasti suutsin tõestada, et saan lumememmede ootamisega hakkama.»

«Jah, te olete väga andekas, te suudate palju korda üla. Näiteks peo ära rikkuda —»

Seda ei anna te mulle surmani andeks, jah?» Kui Tuule kohe ei vasta, jätkab poiss: «Ma olin päris parajalt võtnud, et aga teised ka paremad olnud. Mul lihtsalt oli sisemine vajadus teiega natuke kana kitkuda.»

«Muidugi, muidugi, mehelikkus oli riivatud, au häda! Mis? Akki Raun Hints ei saa seda, mida tema tahab! Issand, kuidas see võimalik on! See paneb lausa märatsema, eks?»

«No kas neid väikesi asju maksab just märatsemisteks ootetada...»

«Lihtsalt pisikesed pullid, jah?»

Raun kõhatab, kehitab õlgu ja ei vasta. Tuule kobretab hääst tujust ja naudib oma üleolekut. Aga seda rõõmu ei anna talle kauaks, sest äkki küsib poiss:

«Ütelge, miks te ei tahtnud, et Alma kaasa tuleb?»

Tuule suu vajub jahmunult lahti. Tule taevas appi! Mis küsimus see on? Tema ei tahtnud! Tema! Tüdruk püüab end üks-kaks-kolm kokku võtta, ajab selja sirgeks ja nap-
sali:

«Mis jutt see on! Miks ma ei pidanud tahtma?!»

«Olite ju kohe nõus, et ärge tulgu.»

«Mis siis!»

«Mutt ju nii väga tahtis.»

«Tal oli ka seal tegemist.»

«Ütelge parem otse välja, et te olite minu ettepanekuga nõus.»

«Mis ettepanekuga? Ma tahaksin teada, mis ettepanekuga?»

«Et sõidame kahekesi.»

«Issand, mis sellest?! Kahekesi, kolmekesi —! Ma ei saa aru, mis asju teie aju jälle välja mõtleb.»

«Ma tahtsin teid ise Lagedale viia ja ma sain aru, et te teil pole selle vastu midagi.»

«No teate... mind ei huvita mitte üks põrm, mida teie

tahtsite. Ja minul pole sellest ab-so-luut-selt sooja ega külma, kes rooli keerab ja koli tassib, teie või Eldor või ükskõik kes.»

«Ma pole selles päris kindel.»

«Ole lahke! Miks?»

«Vaevalt Eldor oleks teinud Almale ettepaneku mul jääda.»

«No ja siis?»

«Ja vaevalt te sellega oleksite kohe nõus olnud, kui Eldor oleks sihukese mõttega lagedale tulnud.»

«Kuulge, kas te olete napakas või? Teate, jätke mul loll jama, mulle niisugused ping-pongi jutud ei meeldi. Otsige omasuguseid!»

Viimased sõnad kargasid keelele poolkogemata, järgmisel momendil ta natuke kahetseb seda, aga kuna kõrvaliste hingepõhjustani solvav läbinägelikkus on teda peaaegu rohkemast past välja viinud ning tal on täkk tegemist, et end vahepeal hoida, siis ajab ta ülbelt nina pisti, on uhke ja demonstreerib suurt rahulolu selle üle, millega ta hakkama sai — tagajärjed on käega katsutavad. Raun Hints ei piiksa enam silpigi, vaid hakkab kiiresti ja rohmakalt kola vahetama ja kõõki üsna hoolimatult kokku kuhjama.

Olgu vihane, mõtleb Tuule, mina olen ka ja ei räägi temaga enam ühtki sõna. Loopigu kompse kolinal põrandale, määratsegu vihas ja kättemaksuhimus, mingu kas kõik õrnad asjad kildudeks, tema, Tuule, ei pilguta siiski magi, tema on ametlik ja jahe; lahkudes pakub ta poisile viis rubla ja ütleb üleolevalt muiates aitäh pealekauba.

Aga loo lõpp siiski niisuguseks ei kujune. Kolimine ka protseduur kärbib üleskrüvitud ärritust, nii mõnda mööblitükki peavad nad suud kinni ja hambad ristis kolitama ja varsti on Tuulel tegemist, et peita näkkutükke muiet; kas pole selles trotslikus tembutamises parasjagu koomikatki? Sest, vabandage väga, kui ikka ausalt küsida südamele panna, üks olnud kahekesi Lagedale sõita ühes huvil. Ainult kes see rumal on, et seda tunnistab! Muidugi Raun Hints sellest kolimisest ootas ja lootis, sest on võimatu arvata. Aga mis on tema enda käitumise tagamaa? Küllap huvi ja uudishimu seda kassi nimega ja kuidavalt tema teel põiganud selli tsutt-tsutt lähemalt tundma õppida.

Mööbel on kokku veetud, põrandal vedelevad kohvit ja kompsud, kolijad seisavad veidi nõutult ja vaikides. Raun süütab suitsu ja pakub tüdrukulegi, too raputab pead

otsib kõõgis tegevust, aga kui sind siinsamas paari meetri kaugusel üksisilmi põrmitsetakse, siis kaob asjade mitipakkimiseks või kohalepaigutamiseks igasugune isu. Tuule ütleb:

«Olge siis tänatud — ja palju ma võlgnen?»

«Aitab aitähistki.»

«Olgu suur aitäh siis.»

«Palun väga.»

Surmtõsine Raun Hints marsib ukseni, pöördub tagasi ja äkki on ta näol tuttav kaval-uuriv ilme:

«Ja millal siis soola-leivale võib tulla?»

Tuule kehitab ebamääraselt õlgu.

«Nojah, ega vist selleski lossis ootamatut külalist heal meelel vastu võeta.»

«Selles lossis võetakse heal meelel oodatud külalist vastu.»

«Ja kes see on? Prints kuldsel ratsul või?»

Tuule ajab pea viltu ja vaatab poisile imestunud näoga otsa. Kõige vähem oleks niisugust ütlemist tema suust oodanud... Prints kuldsel ratsul? Kust ta selle võttis?

«Miks prints?» teeb tüdruk grimassi. «Ja miks just kuldsel ratsul?»

Küsimus on esitatud nõnda, et jutu jätkamise vastu vist eriti ei oldagi ja Raun astub paar sammu toa poole tagasi.

«Noh...» laiutab poiss käsi ja tema silmades on jälle õrritavad tulukesed. «Kuidas siis kuningatütret juurde ikka leisiti.»

«Oo, ma ei-teadnud, et te armastate muinasjutte lugeda.»

«Mida te siis minust nii väga teatel?» muigab Raun. «Te ei tea ju sedagi, et mul tallis nosibki kuldne ratsu heina.»

«Ärge rääkige? Kui põnev!» Tuule satub mänguhoogu. «Tähendab, minu ees seisab siis praegu ehtne nõutud prints?»

«Kuidas siis,» noogutab poiss. «Ajad on teised, enam ei nõjuta printse kärnkonnadeks, vaid sohvriteks.»

«No? Selles olen ma lõplikult veendunud alles siis, kui ma seda sohvit oma kuldsel ratsul Lageda väravas näen!»

«Ja siis läheb värav lahti?»

«Kunagi ei või ette teada, mida kuri kuningatütar teeb,» muigab Tuule.

«Kui kuningatütar jätab oma kurjuse, saab sohvril paugupealt pesuehtne prints, küll näete.»

«Ah soo? Aga kui tahetaksegi kuri olla?»

«Siis printsi ei tule.»

«Oo, ärge olge nii kindel, ei tule üks, tuleb teine.»
«Nojah, mingisugune võib ju kohale kobida, aga ilma maski kuldse ratsul»

«Millega siis?»

«Võib-olla mootorrattaga, mille järelkärus kolisevad filmikettad. Head nägemist!»

Raun Hints kummardab, käsi südamel, ja lahkub.

Tüdruk ahmib õhku, otsib lõikavat vastust, aga ena pole kedagi, kellele seda järele lennutada: Raun Hints kaob kiirel kõrnakul autosse, juba lööb mootor murisema ning masin vurab väravast välja.

Rauni ootamatu vihje Maidule ei lase Tuulel tükil ajal lahtipakkimist alustada. Mõttes ta selle ise välja või on siin taga küla klatš, mis pole veel tema kõrvu ulatunud? Kes on talle Maidu? Lahe semu, abivalmis sõbramees, laulupartner... ja kõiki! Kas tõesti võib Maidu suhtumises temasse midagi sellist olla, mida ta ise pole märganud? Tuule on näinud ainult sõbralikkust ja heatahtlikkust ega suuda meenutada ühtki momenti, kus naerusuise kino mehaaniku käitumine annaks alust teisiti mõtlemiseks. Või ehk siiski —?

Kui Heino Liipa paari tunni pärast Lagedale jõuab, käib siin kodukorrastamine täie hooga. Metsavahi kaest kuulub Tuule lüüakseid, mis imelikul kombel teda criti ei üllatagi ja üpris rahulikuks jätavad. Esiteks selgub, et Eldoril pole mingisugast reumat ega radikuliti ja Raun Hints kauples ennast ise tema asemele — taevast teab, kust ta selle kolimisepeeva kellaaja välja nuhkis! — ja teiseks, kui Maidu keldi kultuurimajja appi jõadis ning Alma ja sinna veidi varem jõudnud metsavahi kaest kuulis, et Raun Hints ajas asjad juba kolm tundi tagasi korda, istus poiss sõnagi lausumata mootorrattale ja kadus nagu tuul.

Midagi niisugust võis ette arvata ja takka näha, konstateerib Tuule ohtul oma uues kodus magama heites ja turt sub heas tujas naerda.

Õösel naeb Tuule unes, kuidas Raun Hints kuldse ratsu seljas otse tema voodi ette kappab. Ta ärkab, vahib lükk aega pimedusse ja käändub siis uuesti, näol leebe muie, mõnuga magama.

Idee

Maidu ei näita Lagedale ega kultuurimajja oma nägu ümbrisel ega ülejärgmiselgi päeval; neljapäev on Valis es kinopäev ja Tuule on surmkindel, et kui mitte enne, siis pärast seanssi astub poiss tema juurest tingimata labi. Aga seda ei juhtu. Maidu mootorrattas jõuab Lageda värava alla alles nädala pärast ja nüüd on Tuulel seljataga tervelt seitse purupikka päeva, mille jooksul on kümneid kordi enda ja Maidu, enda ja Rauni, Rauni ja Maidu ning isegi enda ja kuldse ratsu salapäraseid suhteid vaetud. Muidugi oleks ülearune väita, et too edasi-tagasi ning üles-alla pendeldav mõtletegevus kuhugi kõrgele või kaugele välja oleks viinud: kust küsimärgiga alustati, sinna paraku pärast suurt keerulist kaart pidi uue küsimärgiga ka tagasi jõuti.

Tuule näeb aknast, kuidas poiss oma küljkorvis soprab, ja mõtleb: ei tea mis kingitus sealt nüüd tuleb? Viimase nädala jooksul on soolaleivalised teda kinkidega päris ära hellitanud. Kuid ei — poiss tuleb sisse, käed tühjad.

«Kuhu sa kadusid, olid haige või?» küsib Tuule süütuult.

«Tädi oli haige ja tööd oli palju,» vastab Maidu ja tüdrukul on asi veel selgem kui oli: nagu võiski arvata, tuleb põhjusi mujalt otsida, sest see poiss ei oska ju valetada — tarvitseb talle ainult otsa vaadata ja vanasõna vale lühikestest jalgadest peegeldub silmapilk nii ekslevast pilgust kui ka roosaks värvuvaist põskedest vastu.

Seitsme päeva jooksul on uues kodus kõik paika saadud ja Tuule jälgib uhkustundega, kuidas Maidu ükshaaval kõike tuttavat ja tundmatut takseerib. Laitma poiss midagi ei hakka, kuid kiitusekski on kidakeelne, paistab, nagu oleks tal kahju ja kade meel uue kodu omanikule mõnda lead sõna poetada. Juba sisse astudes vahtis ta nusi-guse mööga ringi, justkui peaks siit tingimata kedagi eest leidma; Tuulel on pikemata selge, keda selle katuse all tabada taheti.

Kas Raun Hintsil oli tõesti õigus? piidleb tüdruk Maidut silmanurgast. Aga mis sellest piidlemisest kasu: Maidut võib ju lihtsaks ja avameelseks pidada, kuid ega seepärast kõik mõtted talle näkku kirjutatud pole! Ja Tuule ei tee nimme kolimisest juttu ning hakkab justkui ekskursiooni-juht igale esemele tähelepanu juhtides lobisema:

«Sa ei tea, mul on siin terve nädal nagu sissesõiduhoovi! Nagu proovist aega jäi, poest läbi, nagu koju jõudsin, kohvi käima. Näe, selle uue poti ja panni tõi Linda, elektri-

kohvikannu — eks ole vahva? — kinkis Selda, vahel, see peegel, nagi, kühvel ja hari on lugupeetud naisansambli poolt. Muud uut siin köögis pole, vanad kardinad panin siia, käivad küll. Heino Liipa varvis köögikapi ja tabureti üle — justkui uued, eks? Ah jaa — selle väikese köögi andis ka metsavaht, ta ütles, et tal terve maja kola tõi. Võtsin vastu, ega ma peps ole. Vakstu siia peale ostsin paremat mustrit polnud, käib kah. Liiva Pecter käis — millal see oligi, üleeile? —, ta tuli koos Alliga, Allil oli kaasas, me jõime ära kaks pudelit šampust ja mõirgasime pooleööni laulda. Kahju, et sind ei olnud! Peeter tõi selle tuhatoosi, eks ole kena, mis? Alli tõi selle kattevaiba, vaata see, mis korvtooli peal on. Ja siis — kolm päeva tagasi marssis külakapell terves koosseisus sisse, Selda tuli ka uuesti, ma ei teadnud enam kedagi oodata, mõtlesin ju et teki alla pugeda, kui korraga akna taga hirmus kääksutamine lahti läks — hoia ja keela! See vaip voodi peal on nende käest, eks ole põnev, justkui tiigrinahk? Ainult üks asi on imelik: mitte keegi ei toonud lillevaasi. Ja nüüd mul ongi ikka seesama mahlapurk, naeru ajab peale, aga las olla, ta on mulle isegi armas, justkui väike Valivere sümbol... Kõik, kes lilli töid, panid kisama, et issand, tal pole ühtki vaasi, miks me ometi ei ostnud! Aga kust nad pidid ostma, Beatal pole riulil ühtki vaasi moodi asja! Aga saime hakkama — kõik purgid ja piimapudelid läksid mängu, kodu on nagu lillekauplus... Aga need kardinad siia ostsin ise, kohe teisel päeval ostsin, nad olid odavad, aga häda pole midagi, eks? Ma ei hakanud alt sisse võtma, las olla pikemad, niikuinii jäävad laua taha varju. Selle kardinapuul sain ka metsavahi käest, kunagi ostan endale ilusama, ei, ega ma loll ole, et ise ostan, isa juba kirjutas ja küsis, mida mul vaja on, ma pole veel viitsinud vastata küll, ma talle nimekirja kokku panen, eks katsugu armas tatud tütrele toomata jätta —!»

«Kes sul kardinapuud üles aitas panna?» küsib Maidu nagu muuseas ja läheb ise äkki näost punaseks. Tuulele on kõik selge, ta peidab muige ja küsib teeseldud ükskõik susega:

«Mis sa arvad, kes?»

«Kust mina tean...» pomiseb poiss ja tal on piinlik.

Tuule tahaks ütelda, et ära pabista, poiss, Hints Raun see polnud, aga ei hakka õrna teemat puudutama ja lausub endale vastu rinda koputades:

«Ma ise ilutegija.»

Maidu kohmab, et ta tuleb kohe tagasi, ja kaob välja.

Tuule vahib poisile aknast järele ja mõtleb, otsaesine kipras: kas need kaks peavad end tõesti rivaalideks? Üks oma kuldse ratsuga ja teine oma järelkäruga? Ilmselt on nad, jah, teineteisele ette jäänud, aga toimunud on see nõnda tähelepandamatult, et küllap nad ise ega Tuulegi oska päeva öelda, millal see alguse sai. Nali naljaks, aga nii see nüüd on — millest muidu nood Rauni torked, miks muidu Maidu pikk eemalolek ja praegune halvasti varjatud mossitamine?

Maidu tuleb tagasi ja ulatab tüdrukule paberisse pakitud eseme.

«Palun.»

«Oo!» lööb Tuule oma näo särama, hakkab krabinal nõõri lahti harutama, heidab poisile silma pilgutades uudishimuliku pilgu, ja näe — jää hakkab sulama, poisil silmadesse ilmub soe helk ning suunurgad hakkavad muheluse poole kiskuma.

Paberist tuleb välja raamitud akvarell kõverate tuultest räsitud mändidega.

«Kui ilust!» kiidab tüdruk ja manab näole nii palju rõõmsat tänulikkust, kui vähegi suudab.

«Kas meeldib?»

«Muidugi! Kuhu ma ta panen, ütle?»

Ega siin pikalt mõtelda olegi, sinnasamasse seina, kus kunagi suurte tiibadega inglil postkaart oli, sobib pilt suurepäraselt. Tuule otsib köögilaua sahtlist naelu ja haamri ja peagi on värske kingitus oma kohal.

Nüüd pakub Tuule kohvi ja küpsiseid ning varsti tihkab Maidu nagu muuseas pärida, kuidas Raun Hints kolima sattus. Tuule naerab heledalt, lööb üleolevalt käega ja seletab küpsist krõmpsutades:

«Ah, küsi lolli, jumal teab, mis talle pähe tuli! Ta ju lausa luiskas, et Eldor on haige, aga seda ma sain alles pärast teada. Ma mõtlesin, et esimees andis talle ehk käsu kätte või... või hakkasid seltsimehel oma peomäruli pärast hingepeinad ja tahtis asja heaks teha, mine võta kinni.» Tüdruk tabab Maidu uuriva pilgu ja jätkab soravalt: «Ausalt, ega ma seda päriselt usu, temast on üldse võimatu aru saada: kust tuul, sealt meel. Mul oli nii kahju, et tema tuli, meil oleks sinu ja metsavahiga palju huvitavam olnud, tead, temaga on mul üldse kuidagi ebamugav ja imelik, ei, ega ta siin suurt midagi ei rääkinud, aga mina lihtsalt ei jaga, mis inimene ta on.»

Eks ole selles jutus osalt tõttki, nii et tüdruk ennast lootusetu luiskajana ei tunnegi. Tõenäoliselt rahuldab tema etteaste Maidutki, sest varsti tuleb poiss välja ideega, millele kas lihtsameelse endastmõistetavuse või hoopis kavallusega Tuule heakskiitu oodatakse. Alles pärast Maidu lahkumist taipab tüdruk, et see visati talle ette söödanni ja katsekiviks. Küllap poiss valutas südant ja tahtis teda oma rahustamiseks proovile panna. Või mine tea — äkki Tuule siiski eksib, äkki on see tühipaljas fantaasia, mõttetu kahtlustus, ehk on Maidu palju otsekohesem ja sirgjoonelisem kui tema mõtelda tahab?

Asi algab sellega, et hakatakse uue poe eeskava arutama. Kultuuriosakonnast nõuti rajooni agitbrigaadide ülevaatu, sest osavõttu ja ehkki Tuule sellele käte ja jalgadega vastu sõdis, läksid Maidu, Peeter ja isegi Selda hasarti. Tuulel oli vabandusi kuhjaga: ta on siin veel vähe olnud, ei tunne inimesi ja kohalikke olusid, pole autoreidki, kes sketše või kupleesid kirjutaksid. Kuid Tuule protestidest hoolimata hakkas asi susisema. Peeter tiris kohale kohaliku naljahamba Lepiku Voldemari, kes omal ajal seinalehtegi pilkelugusid ning vemmälvärssse septses, Selda pakkus kahe käega fakte, mille kallal saaks naljaga pooleks hammast teritada, Maidu kauples Viisult külalisena appi näiteringlase, kes Kärna Arni eeskujul oli valmis Valivere Värdis hakkama... Issand tule appi, hädaldas Tuule, nüüd tahate mind terve kolhoosiga raksu ajada, kuid varsti nakatus asjast temagi. Viisu metoodiku kaasabil otsiti vanu kupleesid ja sketše, mida päris kerge vaevaga kohalikkudele oludele kohandada andis, ja ei läinudki kaua aega, kui üle poole kavast koos oli.

Ja nüüd siin kohvilauas tuleb Maidu äkki välja ideega, mis lööb algul tüdruku päris pahviks:

«Hintsid Rauni peaks ka sisse pistma.»

«Ee... mismoodi?»

Maidu vahib tüdrukule üksisilmi otsa, ilmselt püüab ta selle ilmest enda jaoks midagi väga olulist leida.

«Noh, niisugune number, et... et saaks need tema praalimised ja tembud ometi välja naerdud. Küla esimene pois! Keksib niisama ja kõik. Kõik need enda tähtsaks tegemised töös ja spordis, kõik need laamendamised ja laaberdamised... Sellest annab ju teha, kas pole?»

Tuule uurib tähelepanelikult kohvipaksu tassi põhjas, nagu tahaks ennustama hakata. Ja küsib justkui muuseas:

«Nojah... kas sa ise tulid selle peale?»

Maidul on vastus kiiresti valmis:

«Esimees arvas ka.»

«Esimees? Kuidas tema? Millal?»

«Ah, tuli jutuks,» seletab Maidu kuidagi hooletult. «Ma nägin teda, ta päris seda talveballi lugu ja... Kirus, et pidi just enne seda ära minema. No ega siis poleks Raun oma kambaga julgenud kahtluses veel, et miks talle kohe ei räägitud, ta ei teadnudki, muidu oleks käskkirjast läbi lasknud...»

«Miks sa siis ei rääkinud!» viskab Tuule, aga teeb seda nii maheda hääle ja süütu näoga, et poiss ei oska torget tabada ja laiutab lihtsameelselt käsi:

«Mistavisi mina... Sina ise oleksid pidanud asja kohe üles võtma ja suure kella külge panema.»

Tuule kehitab õlgu:

«Ah, läksid ju minema.»

«Aga teinekord tulevad jälle, küll sa näed. Markus oli nüüd Selda käest kuulnud, et sa tahad oma kavva kolhoosi värke sisse panna —»

«Seda mõtet hakkasid kõigepealt partorgid ja komsorgid ajama, sina kah. Ise ei saa nad korda majja, nüüd hakaku mina lava peal malakaga vehkima!»

Maidu vaatab paurale tüdrukule arusaamatuses otsa.

«Aga sa olid ju nõus...»

«Olin, olin, mis ma pidin teiega tegema! Räägi edasi. Kui Markus kuulis, et see ja teine saavad vastu kaela, siis käskis Raunile kah anda, nii või?»

Maidu kohmetub veidi.

«Ei, mitte just täpselt... Lihtsalt rääkisime sellest jauramisest ja agitbrigaadist ja kelle või mille üle seal satiiri teha —»

«Mis sa keerutad, ütle, et sa ise soovitasid, jah?»

«Mina —»

«Ja esimees kiitis kohe palavalt heaks? Ja sellepärast tana siia tulidki, nadal otsa ei saanud. Kui esimeest poleks kohanud, ega siis poleks sind praegugi veel siin, mis?»

Kõik see tuleb Tuule suust ühe hingetõmbega, etteheide on terav, Maidu põsed löövad õrnalt punetama, aga ta küsib trotslikult vastu:

«Kas... sa ei taha?»

Tuule väldib Maidu pilku, süütab sigareti, mõtleb, et praegu ei tohi ta ühtki vale käiku teha, ning küsib tehtud mõistmatusega:

«Mida? Mida ma ei taha?»

«Et temast... sihuke väike naljapala kokku panna. Jalgpall kaenlas ja —»

«Milles jalgpall süüdi on?»

«Mis süüdi, aga... Ta on seda oma sporti tähtsaks teinud küll, igasugu tingimusi välja pressinud ja... Ja võiks nüksata, kuidas tüdrukutega ringi jahmerdab —»

«Kui lasevad jahmerdada!»

Maidu ägestub veidi:

«Ja siis trambib mööda lava ringi ja karjub: «Kas mina ei või seal tantsida, kus ma tahan!» Ja sellest ka, et Viisu vahet kolhoosi masinaga laseb ja... Markus ütles küll, et pange aga, viimasel ajal kipuvad distsipliin nooremate meeste seas logisema. Markus ütles.»

Huvitav — miks pead sa nii tihedalt esimehe selja taha pugema? tahaks Tuule näksata, aga ei, ta võtab end kokku, isegi naeratab ja tema ilme ei reeda midagi, kui ta teeseldud murega mõttesse jääb:

«Aga kas te seda ka välja mõtlesite, kes teda tegema hakkab? Lähme jälle Viisult santima või?»

«Ei, miks, mina teen.»

Nüüd ei saa Tuule jahmatust varjata. Ta ei tea, kas vihastuda või naerma hakata.

«Sina?!»

«Mina,» noogutab Maidu isegi väheke uhkelt. «No ega ma siis päriselt teda... lihtsalt ühte küla kakerdajat, kes kellegagi arvestada ei taha ja... Ma üldistan, noh, saad aru.»

«Kas selle peale tuli ka Markus?» küsib Tuule ja suudab imesõbralikult naeratada.

«Ei, ei, ma ise arvasin, kesse ikka... Ma rääkisin Lepiku Vollile ka, ta lubas kuplee valmis teha... noh, mõne tuntud viisi peale. Ansambel laulab ja mina mängin laia lehte.»

Tuule vahib aknast välja, pahvib sigaretti ja võitleb isendaga.

«Sulle see asi vist ei meeldi või?»

Maidu hää on kime, Tuule pöördub ja silmitseb poisivirilalt valvsat nägu ja ta ei reeda end millegagi, kui ütleb täis sügavat rahu:

«Laske käia.»

Aken

Täna läheb Tuule külla.

Ega ta nii väga minna tahakski, aga juba nädalapäevad tagasi pidas esimees teda söökla juures kinni ja palus oma naist külastada — sel olevat Tuulele midagi üle anda, mis kultuurimaja asjadesse puutub.

Ausalt öeldes tüdrukut see külaskäik eriti ei vaimusta. Ja kas vastumeelsuseks vähe põhjust on? Lehmalüpsilugu on esimehega tänase päevani näost näkku klaarimata. Ja mine nüüd inimese juurde, kes kõigi teada on varsti lahkuja ja kes ise seda ei aima —? Üldse on viimasel ajal niisugune hull lugu, et nagu Tuule küla vahel mõnda lehma näeb, nii tulevad kohe esimees ja tema surija naine meelde, ja nagu ta selle naise peale mõtlema hakkab, meenub kohe ema ja Tuulel on raske.

Ja siis see tobe probleem — mida kaasa võtta? Lillekimp või šokolaadikarp? Aga mis lilli praegusel aastaajal Valveres saada on! Võib-olla haige ei söögi magusat? Tuule on igatpidi hädas. Ta isegi pelgab seda ettevõtmist, ta ei suuda ette kujutada, kuidas seal olla või mida rääkida, kuid kui Markus kutset veel kaks korda meelde tuletab, ta läheb; kaasa ei võta ta midagi.

Ta ei ole Markuse kodus, mis asub küla kaugemas sopis, veel kordagi käinud. Avarate akende, veranda ja rõduga helepruuni karva punase eterniitkatusega elumaja, suured kõrvalhooned, korralikult laotud puuriidad räästa all, koo-guga kaev, aed täis kevadiselt rohetavaid viljapuid ja marjapõõsaid.

Tuule koputusele ei vasta keegi. Ta ootab, koputab uuesti, avab ukse, leiab end suurest eeskojast, koputab ühele toauksele ja kui jälle vastust ei tule, astub sisse. Esimene asi, mida ta märkab, on lai kušett vastasseinas, kus lamab keegi naine, kes ilmselt just momendil ärkab. Kušeti kõrval on madal laud toidunõude, kruusi ja igasugu arstimatega.

«Tere.»

«Kas ongi Tuule?» küsitakse elevil häälega. «Astuge edasi, palun, palun, oi kui tore, et te ikka tulite, näete, ma jään magama, ma muud ei teegi, kui magan, ma juba kartsin, et kust te selleks ikka aega leiate, näete, istuge siia loolile, ei, ei, selle pehme peale, istuge, istuge.»

Tuule vajub ettevaatlikult tugitooli pehmusesse ja lausub püüdliselt naeratades:

«Teie abikaasa ütles juba ammu, et tahate minuga rääkida...»

«Ja-jah, väga tahan, ma olen selle peale nii palju mõelnud ja Hugole rääkinud...»

Hugo? Markuse eesnimi on siis Hugo? Issand, kui imelik — ta on Valiveres juba üle poole aasta, aga kunagi pole selle peale mõelnud, mis esimehe nimi võiks olla!

Tuule silmitses haiget. Ta mäletab oma ema kõhnkähvatut nägu, aukus põski ja tahmu silmavaadet, ning kuigi ema veel ämbritsevale reageeris ja vaevaliselt lühikesi lauseidki öeldud sai, mõjus ta ometi võõrastava ja kaugema ning ta nagu ei kuulnudki enam teiste elavate hülkavate Maimu Markuse, ilmselt kogukavõitu naise ergas soe pilav elav jutt ja õrnalt õhetavad põsed jätsid hoopis vastu pidise mulje, ja kui inimene ei lamaks voodis ja lauld rohupudeleid poleks, siis peaks vist küll mõtlema, et see on vist eksitusega tegemist...

«Ma tahtsin teid juba ammu näha,» räägib naine madala meloodilise rinnahäälega, «aga minust pole ju kuhugi tulnud. Te vist teate, et ma ajasin seda Valivere kultuurikeskuse kaksikümne aastat. Kui vana teie olete? Nii noorelt pole vist põhjust häbeneneda, eriti kui veel vanamutt küsib,» muhatab Maimu Markus naerda.

«Üheksateist.»

«Üheksateist!» kordab naine. «Ja mis mina siis olen? Kaksikümne üks. See oli viiekümne esimesel aastal. Kaks aastakümnet müttasime seal kus teie praegu, muudugi mul polnud nii hull kui teil, ma polnud üksinda, mul oli Astra, hiljem Taimi, toredad tüdrukud, hakkajad. Astra on nüüd surnud ja Taimi läks koos perega Tallinna. Aga siis ütlesid mu jalad üles, Hugo ostis küll kepi, aga kui vaevaline see kopeerimine oli! Mis kultuuritööd sa enamat teed, kui liikuda ei saa! Ja siis hakkaski see Valivere värk käest ära minema... Üks juhataja tuli, teine läks, enamik olid nagu teiegi — kes Viljandi, kes Tallinna tüdrukud. Kellel tiivad vähegi kandsid, need kadusid parematele ja hõlmaadele ja kellel ei kandnud, need poetasid end mehele ja lasid end siit kaugemale ära kanda... Ja ka kunstilised juhid ja metoodikud. Ei, ega ma neid väga süüdistagi, maja on meil vilets, justkui vana hirmutis seitsme tuhat käes, ja sel ajal, kui mina selle töö maha jätsin, hakkas juba rahva huvi igasuguse isetegevuse vastu kõvasti langema. Ja siis sai Viisu uus-palee valmis, selle vahet hakkasid teatrid ja estraaditähed voorima, ikka suurem koht ja

rohkem rahvast, rohkem ka tegijaid-tahtjaid, oma kõva tööga on muidugi nende eestvedajatel... Allpere Jutat ei jätud ära kiita ja imestada, ega teda asjata teeneliseks tehtud. Viisu koorid käisid Tallinnas laulupidudel, ansamblid ja rahvatantsijad kogusid ja koguvad siamaani ülevaatustel kohti ja aurahasid ja muudkui rändavad kontserte andes ringi... Jah, mis sa teed! Kahju oli mul ära minna ja hale oli vaadata, kuidas meie Valivere värk kokku kuivas... Hiljem mõtlesin mitmel korral, et lähen ja hakkakan tema vahet uuesti lonkama, otsin mõne hea abilise, aga siis tuli mu venna perele suur õnnetus, maja põles maha ja mõlemad naisega said hukka, väikesed lapsed pidin enda juurde võtma, uuesti emaks hakkama — enda omad olid siis juba kümme ja viisteist...»

Tuule heidab otsiva pilgu ringi.

«Vaatate, et kus nad on? Oh, kõik on mööda ilma laiali, poiss on Tallinnas, tütar elab Tartus, ma olen juba kolmekordne vanaema. Venna omad on mõlemad Tiheimetsal, kui kõik korraga koju saavad, siis on siin niisugune müdin ja madin, et katus kerkib... Oh, ma vist tüütan teid oma jutuga!»

«Ei, ei,» vastab Tuule viisakalt, aga ega ta enam ei teagi, kas tahabki siit kähku jalga lasta või kuulab neid jutte päris hea meelega. Sest on juhtunud midagi imelikku: pelgus ja ebamugavus, mis kõndisid nagu kaks ähvardavat vahimeest tüdruku kõrval, on kuhugi kadunud, tüdruk seab end tugitooli mugavamini istuma ja on rahulik.

«Vaadake, ma olen nii palju üksi ja nagu keegi uksest sisse pudeneb, nii läheb mu suuvärk nagu nupule vajutatult käima. Usute või ei, aga mõnikord räägin ma endaga valjusti pikad jutud maha... Kui keegi akna või ukse laga kuuleks, arvaks, et Markuse Maimu on napakaks läinud. Aga hea on nõnda — ise küsid, ise vastad, ja ei saa ütelda, et jutust puudu tuleks! Pealegi pole karta, et kellegi tüütavaks muutud...»

Tuule avab suu, et sobivast vastuväitega lagedale tulla, kuid naine jõuab temast ette:

«Ei, ei, ärge hakake nüüd rääkima, et küll vanaeide jutt on huvitav, lasku aga edasi, teil õhtuni aega.»

«Mul on täna tõesti aega,» poeatab Tuule ja naeratab.

«Tõsi, jah? Aga siis võib ju tassi kohvi pakkuda. Näete, kohv on seal termoses valmis, Hugo hommikul teie jaoks tegi, suhkur ja koor on ka seal, teenige ennast ise ja tooge tass siia laua serva peale.»

Tuule valab endale sinisetäpiliselt tassi kohvi ja küsib: «Aga kuidas teie abikaasa teadis, et ma just täna tulen?» «Kus ta siis teadis, muidugi ei teadnud, aga see teadmos ootab teid siin juba nädal aega. Ärge kartke, kohv on värske, tänane ja koor ka hommikul külmapist välja tõstetud.»

Tuulel on veidi piinlik. Päevast päeva on teda siin oodatud, ja tema... Ja tüdruk valetab, pilk kohvitassil:

«Mul oli see kogu aeg meeles, aga ikka tuli midagi vahele.»

«Muidugi, muidugi,» noogutab Maimu Markus, «alati tuleb midagi vahele, ma vaatan oma Hugot, viimasel ajal ei saa teda enam üldse uskuda: lubab sel ja sel ajal tulla, aga kord peab uks, kord teine asi kinni, lihtsalt oota ja looda, et üks ta ük-kord ikka jõua. Mina olen vist ainuke erand, eriti nüüd, pärast operatsiooni, olen ma nii vägev oma aja peremees, et kõik võiksid kadedusest lõhki minna. Aga ainuke häda on, et mul pole selle ajaga midagi peale hakata... Ma olen nõrk ja ei jõua midagi teha... Isegi lugemine on väsitav. Ja kuidas ma olen kogu elu lugeda armastanud! Kuidas kohv maitseb? Pange rohkem koort, Hugo teeb alati hirmus kange kohvi, tema on siin majas kohvimeister, see amet oli tema privileeg juba siis, kui muu vaaritamine veel puhtalt minu peal oli.»

Tuule rüügab maitsvat kohvi ja mõtleb, et ta peaks midagi rääkima või küsima, aga ei oska.

«Kuidas teil läheb*ka?» pärib naine õnneks ise. «Ma olen kuulnud, et hästi, tõsi-tõsi. Valivere informatsioon töötab edukalt. Aga ega teil siin vist küll eriti meeldida saa, linnatüdruk ja mis meil siin on, midagi pole ju, mis sugune kõrvaline koht. Kui mu vanemad siia elama tulid, ma olin vaevalt viisteist, me tulime metsade ja mäekülgade keskelt, ma vaatasin, et vana jumal on selle paiga justkui labidaga valmis lõõnud — tühi, lage ja paljas, puid ja põõsaid otsi justkui tikutulega taga, kui Tiku metsa seema ja marju ja Onnu järve ja Püha oja poleks — need jäävad küll kaugemale, aga siiski on olemas — kui neid kolme poleks, siis võiks päris nutma hakata.»

«Mul on praegu väga ilus kodu,» ütleb Tuule.

«Lageda, jah, tean, tean. Aastat viisteist ja rohkem tagasi sai seal küll käidud, mu vanatädi elas Lagedal, mulle meeldis seal hirmsasti, üks ta tuletas natuke-natuke lapsepõlve paika meelde... Aga ütelge mulle, kui see saladus pole

kas mõnikord pole tulnud pähe mõte siit jalga lasta... mis? Ma saaksin sellest aru.»

«Algupoole mõni kord küll,» tunnistab Tuule. «Ma ei osanud nagu kuskilt otsast peale hakata, eriti hirmus oli siis, kui tuli välja, et jään päris üksi. Ausõna, päris jube tunne oli.»

Naine noogutab mõistvalt:

«Aga mis ma luiskan, ka praegu käivad vahetevahel igasugu mõtted,» usaldab tüdruk. «Ega ma ikka väga usu, et see asi siin hurraaga ülesmäge läheb. Nojah, kapell teeb simmanit, lapsed tantsivad ja neli naist laulavad, aga see kõik on nii — kah kuidagi... Kui mõelda, mis mõnel pool on! Ma Viisust ei räägigi, elevanti ja sääske... (Tuule muigab endamisi) pole mõtet võrrelda. Tegelikult võiks siin raskuspunkt olla mitte niivõrd tilla-tallal, kui hoopis igasugu pereringidel, noorteklubidel, filmiklubidel ja taevast teab veel mis. Mõnel pool käib niisugune möll, et aurab. Aga kes see teeb? Ja kas rahvas tuleb kokku?»

«Küll vast ajapikku tuleksid, kui õigele nupule vajutada.»

Jälle see nuppi! Võib-olla on Markus oma naiselegi sellest nupust rääkinud, mida Viisu naised üles otsida käskisid? Nüüd siis hakka iga üksiku valiverelase nuppu taga otsima...

«No ega te ju lausa jumalaüksi pole — Selda, Linda, Peeter, kinomehaanik, raamatukogu-Alli...»

«Nojah... Aga nii on ikka kole raske ja vahel mõtlen... vabandage väga, aga isegi natuke tobe.»

«Saan aru,» on naine tüdrukuga päri. «No kui tuleval aastal, ei, juba sel sügisel saate koosseisu täis, siis peaks ikka vanker veerema hakkama, eks? Ja põgeneda jõuab alati, ainult endale tuleb täpselt selgeks teha, kas põgenetakse teiste või iseenda eest. Viimasest pole abi, see oleks endale ikkagi vaesusetunnistuse väljakirjutamine. Kas neid ringirändajaid vähe on, aga õnnelikke pole ma nende hulgas küll ühtki näinud... ehkki mõnele niisugune õieletõele lendamine enda arvates meeldibki.»

«Jah.» Midagi muud Tuule ütelda ei oska.

«Kas pole hirmus, kui palju ma laterdan?» õhkab Maimu Markus. «Aga nüüd ma tahaksin teile midagi näidata, muidu arvate, et meelitasingi teid siia mu lora kuulama.» Naine võtab padja kõrvalt paki mingisuguseid kirevakaanelisi õhukesi raamatuid ja ühe kaustiku ning ulatab Tuulele.

Tuule vaatab raamatuid. Kolm kõhna köidet «Naljaette-

kandeid», Paul Pinna «Nalja pöörises», «Ilulugemised «Kupleede kogu» ja veel mõned taolised. Tuule otsib eest ja tagant ilmunisaastat, aga leiab seda ainult ühelt — 1931... Ta vaatab Maimu Markusele küsivalt otsa.

«Need andis mulle meie vana kultuuritegelane ja Valivere kooli juhataja, Oskar Hansen oli ta nimi. Enne sõda oli ta mõnda aega ise rahvamaja juhataja ja eestiaegsed need kõik ongi, tehtud asjaarmastajatele ette kandmiseks... Siis ju öeldi, asjaarmastajad, pärast tulid isetegevuslased praegu on taidlejad, vaatame, mis varsti veel välja moodakse. Tema jutu järgi on kuskil kolmekümnendatel aastatel neist terve hulk Valivere lavalaudadel maha mängitud ja lauldud. Nii-öelda meie kandi mineviku reperluar. Minul pole nendega midagi peale hakata, aga seal üht teist siiski on — mõnda naljalugu sain minagi omal ajal kasutada. Mõtlesin, et äkki leiate teiegi siit midagi mõne õhtu jaoks, kas või paroodiaks, et kuidas ja mille üle vanast nalja tehti... Jätke need päriselt endale.»

«Aitäh.»

«Ja see kaustik, vaat see on omamoodi uunikum või kuidas ütelda.»

Tuule avab päevinäinud kõvade pruunide kaantega kaustiku ja loeb esimeselt leheküljelt suurte trükitähtedega punase tindiga kirjutatud pealkirja: «Valivere rahvamaja kroonika. Alustatud aastal 1921.»

«Ohoo,» imestab tüdruk. Ilusas vanamoelises kaldkirjas on siin aastate ja kuupäevade kaupa üles loetud kõik peonäitemängu- ja tähtpäevade õhtud koos ettekannete pealkirjade, osavõtjate nimede, publiku arvu ning lühikese iseloomustamisega, kuidas pidu korda läks. Hiljem käekirja paaril korral muutub. Tuule vaatab viimast täiskirjutatud lehekülge ja leiab sealt daatumi: 19. märts 1971.

«Näete, viiskümmend aastat Valivere kultuurilugu, kas pole põnev? Seda alustas Oskar Hanseni isa, edasi teinud Oskar Hansen ise, saksaajal jätkasid paar teist, sest Oskar istus siis kinni, pärast sõda kuni surmani kirjutas ta aga vapralt edasi ja alates viiekümne esimesest aastast oli see amet minu kaelas. Omal ajal pakkusin ma seda nii ühele kui teisele, kes meie rahvamajast läbi lendasid, vahepeal oli ta päris kadunud ja alles viis aastat tagasi leiti rahvamaja põõningult ühest kastist vanade raamatute ja ajalehtede vahelt üles. Vaadake kui hull — mitte ükski ei võtnud vaevaks jätkata! Muidugi, kus neil selleks aega ja viitsimist, igasugu tööplaanid ja aruandeid tuli niikuini

vehkida... Aga nüüd ongi nii, et viisteist aastat nagu polekski midagi olnud ega tehtud... Laisad tüdrukud olid need rändlinnud. Mõtlesin juba Tartusse muuseumi saata, aga haigus segas ära, ikka lükkasin edasi ja nüüd, arvan, ongi kõige õigem, kui ta teie kätte jääb... Kui tahate jätkata, tehke seda, ainult seal on tühje lehti vähe, tuleks uus kaustik võtta. Aga kõige tähtsam on, et ta on nüüd ühe kindla inimese käes, kes ka midagi ära teeb. Ja uskuge, seda on päris tore lehitseda, saate aru, et ega te päris tühja koha peal ei istugi.»

«Suur tänu,» ütleb Tuule ja lubab: «Ma jätkan igal juhul, ausõna.»

Maimu Markus naeratab ja näib hästi rahul olevat.

«Oskar Hansen oli tore mees,» räägib ta. «Ma käisin tema all siin koolis ja tema oli esimene, kes mind deklameerima ärgitas... Ise ta tarvitas sõna «ilulugemine». Alguses koolipidudel, siis rahvamajas. Väga südamlik ja energiline inimene, niisuguseid annab otsida, ma jäin õige pea pärast siiatulemist orvuks ja ta oli mulle lausa isa eest.»

«Ta on nüüd surnud?»

«Ammu juba. Kui te peaksite seda kunagi uurima hakama, siis leiate selle kohta minu tehtud sissekande... Muuseas, see oligi mu esimene kirjatöö sellesse kaustikusse. Ta lasti maha, tapeti.»

«Ja-ah?»

«Metsavennad... Mul on see päev nii selgesti meeles... Rahvamajas oli maipühade aktus ja kontsert, asja hing oli muidugi Hansen, tema oli niisugune progressiivsete vaadetega mees, teda peeti juba enne sõda pool-punaseks, esimesel nõukogude aastal hakkas ta konstitutsiooni õpetama ja sellepärast okupatsiooni ajal traataia taha pandigi. Ja eks ta märgitud pärast sõda metsavendade poolt ära, ma mäletan, ta sai mitmeid ähvarduskirju ja... Aga tema ei leitud neist väljagi! Ja vaat sellel maipeol... Mina pidin seal lugema luuletust Stalinist. Siis see nii käis, kus sa ilma selleta! Eeskava oli juba alanud, ma närveerisin lava taga nagu alati, korraga tuli keegi ja ütles, et metsavennad on saalis. Need olid ju suuremalt jaolt omakandi mehed, oli ju teada, kust perest ja kelle sugulased, teadsime ka, kus taludes nad söömas ja joomas käisid, aga kätte polnud neid saadud ja ega neid eriti karta ka osatud, osa rahvast tundis neile isegi kaasa ja aitas ja abistas... Hansen oli just nädal varem ukse vahelt uue sõimukirja leidnud.

Nojah, ja nüüd see kena uudis, et viis-kuus tükki seisavad taga saali nurgas ja vahivad aga pealt. Meie täitevkomitee esimeest, külavolinikku ja miilitsat saalis polnud, üks olid linnas ja ma ei tea, kus teised... Hansen tuli mu juurde ja ütles, et ärgu ma mingu oma salmi lugema, teine kord las laulab kvartett ja olla rahvatants, käib küll. Aga isegi oli enne puldist suure pika kõne maha pidanud! Ma olin siis nii kangust ja julgust täis, mõtlesin, et kui tema võiks siis võin ka mina ja peangi — ja läksingi lavale. Kujutades ette — «Laul Stalinist!» Kui ma pealkirja olin maha ütelnud, siis ootasin — ega ma ei salga, jalad natuke võbisid küll —, et kas kohe hakkavad paugud käima... Oli ju küll kuulnud ja teada aktivistide tapmistest, majade põletamistest ja kaupluste rüüstamistest, aga meie kanda otseselt veel midagi nii hullu juhtunud polnud. Saal polnud vist kunagi nii hiirvaikne olnud kui siis. Eks kõik teadsid, kes selja taga ukse juures seisavad.»

«Noh, ja siis?» on Tuule põnevil.

«Ei midagi, kandsin oma kõmiseva luuletuse ette, mõni üksik plaks käis saalis kah — keegi ei julgenud aplodeerida, näete, missugune aeg oli.»

«Ja midagi ei juhtunud?»

«Peo ajal ei juhtunud. Kui eeskava otsa sai, olid metsavennad kadunud. Hansen käskis paaril poisil minä koju saata, ta ei tahtnud, et ma lõpuni peole jään, mina sõidsin küll vastu, ma tahtsin hirmsasti tantsima jääda, aga vanamees kärutas mu minema. Järgmisel hommikul leidsin ta läbilastud peaga rahvamaja trepilt. Ta oli viimane äratuli ja siis, kui ta ust lukku keeras, teda passitigi... ja tehtigi ära.»

«Kas nad kätte ka saadi?»

«Mõned saadi pärast kätte, mõned said, tulevahetuses surma, kuidas keegi. Ma pole elus nii palju nutnud kui siis. Kogu meie kant oli matusel... Ja mina lugesin hauakuuletuse, nutsin ja lugesin, lugesin ja nutsin... Ja kahe nädala pärast sai minust Valivere rahvamaja juhataja.»

Toas on tükk aega vaikne.

Akki valgub kahest suurest aknast ere päikesevalgus sisse, vallutab Tuule, haigevoodi, põrandad, seinad ja kõik nurgad. Aknad on laiad, ilmselt on nädal ümber tehtud ja uued, sest maja ise ei paista kaugeltki nii uus välja.

«Oii!» hüüatab haige. «Olge palun nii kena ja tõmmake kardin ette, ei, aitab ainult sellest, siit paistab otse nakkus. Päikesepaistelistel päevadel on mul ikka kardinad ees,

silmad ei kannata eredat valgust, mis sa teed, aga täna oli ju pilves ja ma ütlesin Hugole, et las jäävad lahti, ikkagi valgem... Jah, aitäh, nii on parem. Las teisest paistab sisse, meeleolu läheb kohe paremaks, kui tuba päikest täis. Ma ei kannata hämaraid tubasid ja pimedaid nurki.»

«Mina ka mitte,» ütleb Tuule.

«Tõesti või?» rõõmustab naine.

«Mulle kohe meeldivad need toad, kus aknad on vastu päikest. Mul endal pole varem kunagi nii näkanud... Nüüd on.»

«Lagedal? Ah jaa, muidugi — see ainuke toaaken ju...»

«See on nii tore, hommikul ärkad ja juba ta ongi su voodis.»

«Kas teate seda salmi?» küsib Maimu ja deklameerib koomilise paatosega:

«Mis see paistab aknast sisse,

paistab minu magamisse?

Päike paistab aknast sisse,

paistab minu magamisse.»

Mõlemad naeravad.

«See päikese ja akna jutt tuletab mulle ühte asja meelde,» lausub Maimu. «Aken vastu päikest — see oli Oskar Hansen... noh, kuidas ütelda — lemmikmotiiv. Igale aastal, kui ta õpilased meie väikesesse saali kokku ajas ja kõne pidas, armastas ta ikka ja alati päikesest rääkida. Vahepeal teda juba hüütigi: «Näe, vana päike tuleb.»»

«Mida ta rääkis päikesest?» küsib Tuule. Tal on siin hea olla.

«See oli tark filosoofiline jutt,» naeratab Maimu. «Eks noortel jooksid need õpetussõnad ikka rohkem kõrvust mööda, aga pika aja peale jõudsin ikka tuumani kah. Inimene, kõneles Oskar Hansen, ja kui ta seda juttu alustas, siis, vaatasime, ta kasvas seal puldi taga just nagu tükk jagu pikemaks —, inimene peab olema nagu aken vastu päikest, võtma ise avarust vastu kogu maailma headust, hellust ja soojust ning peegeldama ja andma seda edasi kõigele ümbritsevale. Näete, nagu ta nüüd sealt läbi klaasi sisse voolab ja kõik asjad ja nurgad üles leiab... Ta ajas seda oma päikesejuttu mitte ainult koolis. Seda oskas ta ka oma tähtpäevakõnedesse sisse kerida, igale poole, kuhu aga andis. Rahvas naeris: «Noh, vaatame, milal ta täna oma akna ja päikeseni jõuab.» Mõnikord ta alustas sellega, vahel pistis kõne keskele, vahel ootasime ja ootasime — ei tule ega tule, aga kus siis: lõpuks tuli

ikkagi. Saal lõi siis alati rõõmsalt kihama — näe, võttis aega mis võttis, aga ara ütles! Sel päeval, kui me teda matsime, oli ka imeilus päikesepaisteline päev. Mõnikord olen ma mõelnud, et vana Hansen oli ise meie Valivere rahvale oma paike, ja oma elu- ja raamatutarkusest ning inimlikust helgusest oskas ta peaaegu igaühele meist kui mitte koormata, siis küll või paar edasi anda... Teist temasugust meil enam Valveres pole, meil pole ju enam kooligi, lapsed käivad Viisu pilvelõhkjas. Aga teatepulga võtsin ma temalt vastu, ainult tänase päevani polnud kellelegi edasi anda. Akki saab teist meie uus Oskar Hansen, ah?»

Tuule raputab naerdes pead.

«Mina! Oh ei! Ma olen nende jaoks plikatirts.»

«Täna plika, homme neiu, ülehommene naine. Pealegi on teil selleks ju kõik eeldused!»

«Kuidas nii?»

«Teil on olemas aken vastu päikest.»

Tuule naerab.

«Sellest üksi on vist vähe!»

«Igatahes kroonika oskasin ma teie kätte sokutada, nüüd võin oma käed puhtaks pühkida ja kõik teie kraesse ajada.»

Tuule ei tahaks lahkuda, tal on mõnus, aga kui ta kogemata märkab, kuidas Maimu silmalaud korraks kinni vajuvad, meenub talle, et tegemist on ju haigega, kes võib väsida. Varsti tüdruk tõusebki ja tahab lahkuma hakata.

«Aitäh, et tulite... Ja kui teil kunagi veel vaba aega on ja minusugune mutt teile väga närvidele ei käi, palun leidke aga üks üles. Minu teada pole teil televiisorit, vahel tahate ehk õhtuti midagi vaadata...»

«Õhtuti on enamasti proovid.»

«Enamasti küll, aga alati ka mitte.»

«Seda muidugi, aitäh, ma tulen kindlasti.»

«Kas ma jäin natuke aega tagasi momendiks tukkuma? Ei jäänud? Jäin, jäin, ärge valetage, ma näen teie näost, te ei oska valetada.»

«Oskan küll,» naerab tüdruk.

«Vist vähevõitu,» ütleb Maimu. «Ja ega päikesetüdrukul kõlbagi valetada. Oskar Hansen, kui ta oleks teid näinud, oleks teid kindlasti päikesetüdrukuks kutsunud.»

«Kas sellepärast, et mul on niisugune nägu nagu ketas?» vahib Tuule nurgas olevasse tualettpeeglisse.

«No-noh, küllap ka miski muu pärast.»

«Ei te! Suur tänu ja... ma tulen teid vaatama.»

«Tulge, tulge, aga üks enne küsige Hugo käest, kuidas mu tervis on, mõni kord olen nii nõrk ja ilma jõuta, et ei saa sõnagi suust. Täna on mul hirmus hea päev, isegi imestan.»

«Küll te varsti terveks saate.»

«Seda ütleb mulle Hugo ka,» naeratab Maimu.

«No vaati!»

«Ainult... ainult ta teab, et ma ei saa. Ja-jah, ärge tehke niisugust nägu, ma tean, et ta teeb sedasama mis minagi, ainult arvab, et mina ei tea... Teeme siin nii-öelda kodust peitusemängu, aga võib-olla nõnda on mõlemale paremgi, eks ole?»

Tuule on veidi aega sõnatu.

«Head aega,» ütleb ta tasa.

«Tuule!» hüüab naine, kui tüdruk tahab üle läve astuda.

«Teeme nii, et... ärge seda mu viimast juttu talle rääkige, ärge rääkige mitte kellelegi, olgu see meie kahe saladus, eks ole, kolleegidel võivad ju omad saladused olla?»

«Jah,» kogeleb Tuule, püüab naeratada, ütleb: «Ma ei räägi» ja lahkub.

Tuule seisatab veel õuelgi ja vaatab kardinaga varjatud akna poole.

Tuule läheb ja mõtleb elust ja surmast, Maimust, Hugo Markusest ja Oskar Hansenist, aknast ja päikesest ja äkki on tal tunne, otsekui oleks ta täna esmakordselt elu tõsisemasse poolde astunud, otsekui alles täna hakkas ta osalema elus, mis ongi päris elu ise ja enam kaugeltki mitte mingisugune eelmäng...

Lõplik lõpp

Tarkade mõtete mõtlemiseks oli Tuulel aega ainult Maimu Markuse külastamise päeva teisel poolel ja vastu ööd, uued päevad panevad tüdruku taas rakkesse; aga alati õhtuti väsinuna jalgrattal kodu poole vändates rändab pilk kaugel vaevu nähtavale punasele katusele ja hommikuti akna eest kardinaid lahti lüües ja päikest tuppa lastes peab ta tema jaoks nõnda tähendusrikkale kohtumisele ikkagi mõtlema, kas või natukenegi, aga ikkagi.

Ma pean sinna õige varsti minema, kinnitab tüdruk ja kannab ühel päeval kogu oma senise tegevuse Valivere koltunud kaantega kroonikaraamatusse. Need kaks pidu

ja ringide senine töö mahtusid siia parasjagu, edasisa jaoks tuleb Beata käest uus kaustik osta.

Huvitav, kauaks ma siia jään? jääb Tuule kord pärast järjekordset proovi mõttesse. Aga mõelda pole siin midagi, sest seda ei tea keegi maailmas ja milleks vaevata pead asjadega, millele ükski inimene vastust anda ei suuda? Ja proovid jätkuvad, rahvas käib väga korralikult koos ning uus pidu ei ole mägede taga. Ja see viib tüdruku nii hasarti kui ka närvi.

Uhel popansambli proovil, kus Valivere flegmaatilised poisid uute pillidega peale muusika ka muud ning imelikku tegema kipuvad, läheb Tuule endast välja.

«Issand jumal, missugune kassikontsert! Kes valetas? Aivar? Ivo? Võta üks ja viska teist! Kas te niisukese plarinaga tahate Viisu «Eksi» lüüa — Euroopa võidukaigule me vist esialgu veel ei mõtle? Mis kogemata? Kokku tuleb võtta! Ega see karglemine ja keha väänamine teist artiste ei tee, ainult tolaks võib teha! Musitseerida on vaja, tule taevas appi, musitseerida! Kahe nädala pärast peate üles astuma, aga kokkumäng on niisugune, et jookse või saalist välja! Ma ei tea, kas meie esimehel muusikalist kuulmist on, aga kardan, et ka talle on lihtsalt selle nägemisest, mis te pillidega teete, neetult vähel!»

Poisid — neid on neli — teevad kurvad näod pähe ja hakkavad lunima.

«Anna andeks, seltsimees direktor! Ära ütle nii valusasti, seltsimees direktor! Palun ära pabista, seltsimees direktor!»

Tuule keerutab end klaveripingil ja toriseb:

«Ma ei pabista. Aga nii ometi edasi ei või! Kas on nii raske end kokku võtta? Ma ei ütle valusasti, ma ainult lühin teie tähelepanu... lausa emalikult!»

Nüüd on saal naeru täis.

«Emake, ael!»

«Ema! Ja mina mõtlesin kosja tulla!»

«Emake, kas sa ei tahaks mind lapsendada, ma vajan nii väga hellust!»

Tuule teeb kurja näo pähe ja karjub käsi plaksutades:

«Vait teie seal! Ja-jah, vaimukad olete ja — muidugi enda arvates! Kui pillid ka nii hästi käes oleks!»

«Tuleme toime!»

«Nagu nalja.»

«Kõik saab korda.»

«Usu, emakene, kallis.»

Tegelikult Tuulele need neli poissi meeldivad. Nad on umbes temaealised, üks noorem, kaks aasta-poolteist vanemad: autojuht, kombainer, elektrik ja Viisu keskkooli abiturient. Tuulel polnud vaja nende leidmisega vaeva näha, Alli ja Peetri ettevõtmisel ilmusid nad ise lagedale ja olid kõigeks valmis, sest just nemad neljakesi ei mahtunud enam Viisu ansambli kõrvale ja kuhu kaugele sa oma õnne ikka otsima lähed! Poistel on annet, nad polegi nii suured voostrid nagu Tuule kuulutab, veidi uimased ehk on, aga küllap saab ajapikku sellestki hädast üle.

Poisid pole veel jõudnud uut lugu üles võtta, kui kultuurimaja ette sõidab auto.

«Kes see on?»

«Pole aimu.»

Tuule vaatab akna poole, kuid tulija on juba eeskotta jõudnud ja tema sammud lähevad treppi mööda üles. Tuule kergitab kulme, uurib autot tähelepanelikumalt ja temas tärkab kahtlus.

Ja nõnda see on: trepil kohtab ta Vellot.

«Tere.»

«Tere.»

«Sa ei elagi enam siin?»

«Kust sa tead?»

«Vaatasin üle ukse.»

Alt saalist kostab muusika.

«Sul käib proov?»

«Käib.»

«On kiire?»

«Parasjagu.»

«Aga külalise momendiks ikka vastu võtad?»

Tuule kehitab õlgu ja lausub:

«Oota, ma lahen ütlen neile.»

Miks ta jälle tuli? küsib tüdruk ja vaist ütleb talle, et sellest midagi head loota on vist mõttetu.

Mõne minuti pärast istuvad nad üleval, mis nüüd on juhataja kabinet. Arklituba, kus on ainult kirjutuslaud, mõned toolid, kapp ja paar riiulit, mõjub avaramana kui enne, uus laualamp ja teised kardinad, nagu too talvel toodud mööbelgi on Tuulele võõravõitu ja nii mõnelgi korral on ta siin imestusega ringi vaadanud: kas ma tõesti olen nende seinte vahel nii pikki kuid elanud?

«Kas sa said uue korteri? Uues majas või?»

«Maja.»

«Mis maja?»

«Maja anti mulle.»
 «Talu või?»
 «Nojah.»
 «Kaugel siit?»
 «Kuidas võtta.»
 «Sinna sa muidugi külla ei kutsu?»
 «Ma ei saa täna enne õhtut koju.»
 «Selge...»
 Tüdruk süütab sigareti — kas ma olen veidi närvis? mõtleb — ja silmitseb Vello uut hästiistuvat helehalli ülikonda.
 «Ma tulin sedapuhku tühja käega,» mulgab Vello. «Magusat sa ei lubanud tuua ja ivassi heeringat ei loonud ma meelega.»
 «Elan üle. Kas sa oled... juhuslikul läbisõidul?»
 «Mitte just päris... Asja oli nagu ka.»
 «Mis asja?»
 «Ara siis kohe nii parinal... Lase külaonul väheke hinge tõmmata.»
 «Tõmba, tõmba.»
 «Kuidas sul läheb?» pärib Vello. Tuulele paistab, et poiss tahab hirmus sõbralik ja kannatlik olla. «Hästi, jah?»
 «Kuidas teisiti? Sinul loomulikult ka?»
 «Pole viga,» on Vello tagasihoidlik. ««Paunvere» töömees välja, nüüd otsin uut tükki, sügisel hakkame peale.»
 «Ahah.»
 «Tead, Tuule, ma tulin vaatama, kas sa oled täna paremas tujus.»
 «Mina? Täna? Miks just täna?»
 «Ei, ega asi pole tänases-päevas, aga nii üldse...»
 «Ei saa aru.»
 «Kui inimesel on kõik hästi, siis ta peaks ju heas tujus olema.»
 «Ma ei tea... Niisugust head tuju, mida sina ootad, pole mul vist küll kuskilt võtta.»
 «Miks?»
 Tuule silmitseb poissi, talle meenub Vello ema, juba peab ta oma emale mõtlema, juba surmalegi ja äkki on ta Maimu Markuse juures. Ja pikemalt mõtlemata tunneb ta vajadust rääkida:
 «Meil on siin üks hea inimene suremas. Üks väga tore inimene. Ma käisin tal külas. Tema mees teab, et naise päevad on loetud, aga arvab, et naine ei tea seda. Aga naine teab ise ka. Ja nii nad loevad päevi, ootavad ja varjavad teineteise ees, tõde. Mõtle, missugune olukord...

Naine ei taha, et mees teaks, et ta ka ise teab. Tal on vähk. Ta lihtsalt ei taha. Mees käitub temaga kodus kui tavalise haigega, lüpsab lehma ja lohutab, et varsti tõused üles ja lüpsad ise... Ja naine vastab: «Jah, varsti lüpsan ise, saad vaevast lahti.» Aga teab, et ta ei tõuse sealt voodist enam kunagi. Aga ta arvab, et nii elades on mehel kergem. Muidu oleks neil mõlemal veel raskem... Ja nüüd ongi — valetada on kergem kui tõtt rääkida, vale aitab rohkem kui tõde. Ma ei oska ette kujutada, mida ma ise niisuguses olukorras teeksin. Kuidagi ei suuda. Vist läheksin lolliks.»

Toas on vaikne. Tuule märkab, et poiss on kuidagi endasse kapseldunud, põrnitseb maha ja vist ei kuulegi tüdruku juttu. Ja Tuule võtab teise tooni, et raskeid mõtteid kaugemale peletada:

«Hea küll, räägime midagi muud, kuidas sul Kariniga läheb?»

Vello vahib Tuulele veidi hämmastunult otsa.

«Mis mul peaks temaga minema?»

«Ah, ta kirjutas, et sõidutad teda ringi.»

«Paar korda ainult, muuseas, kui aega oli —»

«— ja ema lubas?»

Issand, miks lööb minus kohe jälle õelus välja, mõtleb Tuule.

«Tuule... Asjad on nii, et... Mu ema on surnud. Nädal tagasi olid matused.»

Tuule jääb Vellole otsa vahtima ja nüüd saab ta aru. Juba trepil tundus talle, et Velloga on midagi teisiti. Mul polegi nii halb tähelepanuvõime, mõtleb tüdruk ja hämmastub, et kuuldu ei raba ega ehmata teda. Kas mu ükskõiksus on kurjast või on mul lihtsalt kalk süda? Või tõesti sellest vähesest, millega Vello ema hakkama sai, aitas, et Tuule silmis juba elu ajal maha kantud olla? Tuules pole kaastunde kübetki, ta kustutab sigaretiotsa rahuliku liigutusega tuhatoosi ja sõnab neutraalse viisakusega:

«Avaldan kaastunnet.»

Huvitav, kas pärast minu surma ka mõni nii jube külmalt neid sõnu lausub? käib tüdrukul peast läbi, aga selle mõtte tapab kohe uus ja hullem: nüüd Tuule teab, miks Vello siin on. Tüdruk tunneb, kuidas ta keha kisub krampi, ta muutub valvsaks ja läheb üleni kuumaks.

«Tuule... Ma elan nüüd üksi.»

Tuule ei lausu midagi. Tuule ootab.

«Mäletad, Tuule, ma kirjutasin sulle ja rääkisin eelmine kord ka, et ma usun ikka veel, et kord tuleb päev... kus meie vahel on kõik jälle endine. Mäletad?»

«No mäletan,» sõnab Tuule. Ta oleks tahtnud ütelda «ei mäleta», aga sedamaid tuli Põrgupõhja Jürka kuulus «ei mäletas, aga suri ära» meelde, kohe meenus otsa Piret, kes on kogu Tammsaare läbi lugenud («Mõtleks kui huvitav, te tantsisite tüdrukuga, kes on kogu Tammsaare läbi lugenud»), Tuule imestab, miks talle praegu niisugused mõtetused pähe kargavad — tuleb see erutusest või ajab lihtsalt trots sellise jama pähe?!

«Tuule, ma armastan sind. Tõsiselt. Tule tagasi, abellume, hakkame koos elama.»

Tuule vaatab aknast välja, näeb eemal kaugel sõitvat veoautot...

«Tuule, kas sa kuuled, mida ma räägin?»

«Kuulen küll.»

Tüdruk noogutab ja vaatab Vellost mööda. Ta ei taha poisi pilku kohata, see segaks teda sellele mõtlemast, millele ta praegu mõtlema peab. Jah, veider, selle poisiga siin on nad suudelnud ja kolm korda vahekorras olnud, koos imestanud, miks nad teineteist varem polnud märganud ja koos tundnud, et kellegi teisega nõnda, nagu nemad, oleks võimatu olla... Jah, sellesamaga siin, kes tegi ettepaneku, mis jätab teda absoluutselt külmaks, justkui vaataks pealt stseeni mõnest kehvast filmist... Ja kui ta ongi vähe erutatud ja pingul, siis ainult murest, kuidas see kõik rutem mööda läheks ja ta saaks üksi jääda.

«Miks sa midagi ei ütle?»

Tuule ohkab.

«Sa poleks pidanud tulema seda ütleva.»

«Miks? Ma tahtsin tulla. Ja tahtsin ütelda.»

«Kas sa ei leia, et kõik on juba ammu möödas?»

«Ei leia. Ja sa ei usu ise ka, mida räägid.»

«Miks sa seda arvad!»

«Ma tunnen sind.»

«Oo, ära ole nii kindel.»

«Tunnen, Tuule.»

«Ja arvad kohe tõsiselt, et meie saaksime koos elama hakata? Et paneme aga leivad ühte kappi ja muudkui elame? Meie?»

«Mis selles imelikku on? Pärast seda kõike —»

«Vaata, vaata nimelt — pärast seda kõike.»

«Ma mõtlen, mis meie vahel head oli ja on, minu arvates on see kõige tähtsam.»

Issand, kuidas niisugune mangu mine võib tüütu olla!

«Me oleme selleks liiga erinevad tüübid, et veel midagi lappima hakata.»

«Erinevad tüübid? Mis mõttes?»

«Igas, igas.»

«Oled sa selles surmkindel?»

«Ammu juba selge.»

«Räägi mulle ka, et sinust õieti aru saaksin.»

Vello häälede tekib metaalne solvunud kõla.

«Sel pole mõtet.»

«On, ja isegi väga. Räägi.»

Tuule kehitab õlgu.

«No... ma püüan, kui sa nii väga tahad.»

«Tahan.»

Tüdruk peab väikese pausi.

«Juba omal ajal mõtlesin ma sellele kõigele väga palju. Ja pärast siiasõitu veel, pärast su kirja veel ja veel, pärast su eelmist käiku veel, veel ja veel.»

«Tuule, mõtle hoopis sellele, et enam ei sega meid keegi.»

«Oh, Vello, tead, asi pole ainult... su emas. Sa oled... sa oled oma väljakujunenud kodu väljakujunenud kasvandik. Luba ma räägin... Sul on omad harjumused, traditsioonid, mida sulle kakskümmend aastat sissesüstitud on. Ilma nendeta sa elada ei saa. Kui ma sinna tuleksin, siis sa tahaksid, et sissejuurdunud rütm käiks edasi. Oota, las ma lõpetan... Eks ole, sa oled näiteks harjunud sööma just nendel aegadel, millal ema sulle toitu ette kandis? Aga mina süüan siis, kui isu peale tuleb. Ja suppi keedan ainult siis, kui tuju on. Muidugi pole asi söögis... Aga nii saab iga asjaga olema. Meie pill läheb lõhki, usu, Vello. Ära pane pahaks, aga su ema seisab su kõrval veel kaua-kaua kui ülemjuhataja ja pühak...»

«Mu ema on surnud.»

«Ma nägin ju, kuidas su ema su mõõdupuu oli. Kas nüüd üleöö enam ei ole? Sa võrdled tahtmatult oma naise iga liigutust ja tegu tema omaga. Ja lähed rahulolematuks, sest naine... naine pole teine ema. Sa poleks suuteline mind mõistma. Tulevadki etteheited, tülid...»

«Kust sa seda kõike ette tead?!»

«Ma ütlesin, et ma olen sellele väga palju mõtelnud.»

«Kogu aeg?»

«Omal ajal. Siis kui otsustasin üksi ära tulla. Nüüd enam ammugi mitte.»

«Sa... sa tead väga hästi, kui... kui kriitiliselt ma temasse suhtusin.»

«Suhtusid küll, aga tagaselja, kuid edaspidi elad ikkagi tema poolt kokkupanud süsteemis.»

Vello tõuseb järsult püsti, tema põsed õhetavad ja ta lausub etteheitvalt, kibestunult:

«Ütle parem, et sa ei armasta mind.»

«Mis on armastus?» küsib Tuule vastu ja mõtleb, et tema isegi ei oskaks praegu sellele küsimusele vastata.

«Kunagi sa teadsid, mis see on,» lausub poiss.

«Ei usu... Võib-olla ainult arvasin, et tean... Mõtlesin välja ja kujutasin ette... Ei tea... Mitte midagi ei tea.»

«Kui sa nõnda räägid, siis enam muidugi ei ole.»

Nüüd vaatab tüdruk Vellole otse silma.

«Vist küll. Päriskindlasti. Jah.»

«Sul on keegi teine?»

Tuule raputab aeglaselt pead.

«Esiteks pole ja teiseks ei ole sellel tähtsust.»

«On küll.»

«Enam ei ole.»

Toas on vaikne.

«Sa tahad, et ma ära lähen?»

Tuule noogutab ja ütleb tasa:

«Jah.»

«Sa oled üks hirmus suur egoist.»

«Võib-olla.»

«Ma olen sinus pettunud.»

«Siis on hästi.»

«Sa maksad mulle lihtsalt kätte.»

«Miks?!»

«Et ma sinuga kohe kaasa ei jooksnud.»

«Ah, ära räägi rumalusi.»

«Ma... ma olen siin viimast korda, Tuule.»

«Heldeke, kas see on ähvardus?!»

«Ei, ma ainult ütlen. Enam ma sulle ei kirjuta, enam ma ei tule... paluma ja ennast alandama. Ma tahtsin ainult head.»

«Ja mina tahan ka head... meile mõlemale — naljakas on see elu ikka küll, kas pole?»

«Ma lootsin, et ema surm toob lahenduse.»

«Kui pole armastust, siis saab ainult üks lahendus olla.»

«Selge... Tähendab — lõplik lõpp?»

Tuule ei vasta, Tuule vaatab aknast välja: maantee on tühi.

«Head aega.»

«Head aega.»

Uks kolksatab, sammud trepil kaugenevad, väljas lööb mootor undama ja varsti on kõik vaikne. Ka all saalis on vaikus, huvitav, miks nad ei harjuta, mõtleb Tuule, peaks alla minema. Aga praegu ta veel seda ei suuda, ta konutab kirjutuslaua taga toolil ja mõtleb kaua-kaua elust, armastusest ja surmast, sest imelik küll, kuid need vist ongi need kolm kõige tähtsamat siin ilmas, mille kohta igaüks varem või hiljem oma seisukoha võtma peab.

Kevadpidu

Kevadpeo hommikul ärkab Tuule kergelt valutava südamega. Tegelikult saadab südamevalu teda juba tükk aega, kui õieti mõelda, siis küllap tollest päevast peale, kui Maidu tuli välja ideega Raun Hintsiga kohta laval Valivere rahva keskele ajada. Andnud näilise ükskõiksusega ja moka otsast nõusoleku, jäi Tuule äraootavale seisukohale ega lükkunud kordagi Maidu käest, kui see vemmälvärimeistri Lepiku Volliga kas saali nurgas või kuskil lava taga naeru turtsudes õiendas, täpsemalt aru pärima. Tuule otsustas mitte ühtki küsimust esitada, tegi teistega proove ja käis ringi näoga, nagu oleks Maidu ettevõtmine viimase eralõbu. Imelikul kombel see Tuule eemalehoiak poissi ei häirinudki, ta nohistas Volli ja ansambliga omaette ja alles viimasel proovil enne pidu, kus kõik numbrid õiges järjekorras läbi võeti, pakkus Maidu oma numbri pidulikult välja. Ainuke, kes pärast seda vait oli, oli Tuule, kõik teised lõkerdasid naerda, löid käsi kokku, patsutasid Maidule kui päevakangelasele õlale ning tundsid juba ette mõnu, kuidas see number publiku peal minna võib. Sel hetkel tundis Tuule, kuidas ta kõike vihkab ja tal oli kange tahtmine dilemma püsti ajada: kas Maidu number välja või tema pühib oma käed peost puhtaks. Aga ta taipas kohe, et see oleks tobedus ja ta muutuks kogu Valivere naerualuseks. Ja nõnda tal ei jäänudki muud üle kui virilalt naeratada, veidi kahtlevalt õlgu kehitada ja omaette südant valutada.

Valivere kolmas peoõhtu paistis tulema nagu pidu ikka,

ku.g. Tuule polnud eeskavaga kaugeltki rahul. Eks jälle külakapell paari tunde looga, eks jälle naisansambel mõne vana ja mõne värske palaga, muidugi tantsulapsed, loomulikult Allilt paar akordionipala. Duetist Maiduga Tuule sedapuhku keeldus, väitis, et tal on häälepaelad haiged, tegelikult oli ta lihtsalt vastukarva kõõrutada Maidu kõrva kontserdil, kus too oma tolatsemisega hiilata kavas. Aga kava kesise andiski nõndanimetatud agitbrigaadi etteastele vaieldamatu õigustuse ja kõik peale Tuule leidsid, et Valivere Vardi lori koos naisansambli vallatu kuplee ning Maidu ja ansamblinaiste mürtsaka lõpunumbriga saavadki kontserdi naelaks.

Ja nüüd seisab Tuule koos oma südamevaluga lava taga ja tal on tunne, et täna juhtub midagi hirmsat. Siitamaani on kõik läinud nagu kord ja kohus, põhikava on seljalaga ja ees on ainult veel agitbrigaadi esinemine. Ihmest kuulud viimasest on saali rahvast tais toonudki. Tuule naabrite hulgas esimest, Lindat, metsavahti... Usna taga valiekäigu ääres istub Raun Hints — üks, omaelte, ilma sõpradeta. Tüdruk mõtleb murega, et kas kõlakas on juba temanigi jõudnud, et ta end nõnda ukse lähedusse sättis. Tuule mõtleb, et ta annaks palju, kui praegu näiteks valk kuhugi sisse lööks ja kontserdi saaks pooleni jätta. Praegu pole tal meeles ei Maimu Markuse head soovid ega Oskar Hanseni ilmsad sõnad, ta ei mõtle praegu vähimagi lugupidamisega kultuurimaja koltunud kaantega kroonikakaustikule, vaid mõtiskleb tasutaajus, miks antud laiuskraadil, kus Valivere, kunagi maavarisemisi ei esine...

«Valivere agitbrigaadi palav tervitus kõigile ees- ja tagarindlastele!» pasundab juba lavalt Maidu ja Tuulele käib tema hääl täna närvedele, see on vastikult larmakas, bravuuritsev ja toores. «Meie enneolematu suurprogramm — «Uut ja vana Valiverest!» Algab kohe ja lõpeb enne kui arvata oskate!»

Tuule kuulab põlastusega, kuidas saal Maidu loba heatahtlalt mühinaga vastu võtab. Kummaline, mõtleb tüdruk, mis on Maiduga juhtunud — see praaliv esinemine pole äldse selle tagasihoidliku ja lihtsameelselt naeratava poisi moodi... Inimene on rikas ja temas peitub palju, mõtleb Tuule süngelt.

Kõigepealt tuleb lavale Vilsu näiteringi liige, kes veidi Kärna Ärnit matkides vuntse silub, šoni kohendab ja oma jutu maha räägib.

Saalist kostab naeru. Tuule ohkab (issand, kui mäge!)

ja läheb garderoobi. Seal sätivad naised rätikuid pähe, kõik on kuidagi elevil, Maidu topib pähe parukat, mis (kui rumall) tuletab natuke Raun Hintsiga soengut meelde. Maidu naeratab Tuulele hakkajalikult ja pilgutab silma, poiss on suurepärasest tujus. Tuule ei kingi talle pilkugi, süütab sigareti ja mõtleb, et ta oleks võinud täna Lagedal voodihaiget mängida — see oleks vist elu üks targemaid tegusid olnud.

Vali aplaus saadab õnnest särava Valivere Vardi lava taha, ansamblipoisid tõttavad oma kohtadele ning ulja marsi saatel marsivad neli naist, käes transparent «Valivere vaprad eided», lavale.

«Mis sul on?» küsib Maidu Tuule käest.

«Mis mul peab olema?!»

«Oled kuidagi isemoodi...»

«Ei leia,» tüdruk viskab koni tuhatooi ja läheb lava kõrvale.

Maidu ilmub Tuule kõrvale, lorkis parukas peas ja jalgpall nööriaga kaelas ning küsib veidralt norivalt, mitte-maidulikult:

«Noh, kas tuletab meelde, vaata ometi.»

«Tasa,» ei kingi Tuule poisile pilkugi.

Paarikümne salmiga kuplee leiab hea vastuvõtu. Ja nüüd algab see, mille pärast oli Tuule nõus nii välgu kui maavarisemisega.

Orkester imiteerib automüra ja Maidu «sõidab» justkui roolides lavale, muusika jääb vait, Maidu seisatab, teeb, nagu tõmbaks käsipiduri peale, vahib kella ja karjub:

«Poisid, aeg on vutitreanni minna! Mis? Põllule? Mina? Mi-na!»

Saalis käib kerge kahin läbi.

Maidu jätkab larmakalt:

«Kui mina pean täna põllule minema, siis homme ma rajoonidevahelises ei mängi! Valige! Ah põllule! No siis...» Maidu virutab palli jalahoobiga saali, naised kiljuvad, naerdakse. «Kes oskab paremini mängida, minu eest!» Jälle algab muusika. Maidu muutub taas autoks, pöristab mööda lava ringi ja kukub räuskama: «Mis kurat see siis on? Laste liivakast? Ei mul ole aega ringi sõita, preemiad taga ja fotograafi juurde vaja uut portreed tegema minna — pörulan otsel!» Ja trummipõrina saatel pörutabki Maidu «otse», nii et orkestripoisid peavad tema teelt kõrvale hüppama. Nüüd läheb ansambel rokile üle. «Mis, ah siin käib pidu?» kisab Maidu. «Ilma minuta?»

No sihukest asja ei ole! Eest ära!» Ja nüüd hakkab Maidu karglema, pillub käsi ja jalgu, väänleb, viskub selili ja kargab unesti püsti. Akki jääb muusika vait. Maidu vahib jahmunult ringi ja pröökab: «Mis on lahti? Kas mina ei või seal tantsu lüüa, kus ma tahan? No pagan, kui oma kandis nõökima tükitakse, lähen — teada kuhul!» Muusika saatel hõljuvad lavale neli naist, tanud peas ja mähkmeis «maimukesed» süles, nad kogunevad ümber võidutsevas poosis seisva Maidu ja laulavad hällitavalt:

«Äiu-äiu, kussu-kussu!
Tudu, minu maimuke.
Kus on meie armas issu?
Issu läinud Viisule.»

Vali naer ja kilked matavad saali. Tuuli vahib inimeste nägusid. Ei, kaugeltki kõik ei naera, ta märkab, et Markuski on tõsine ning vahetab pead vangutades Lindaga paar sõna. Samas näeb Tuule, kuidas saali lõpus keegi tõuseb ja uksest välja läheb. Tüdrukul läheb otsmik niiskeks: see oli Raun Hints.

Samal ajal laulab Maidu lapsi hällitavate naiste ringis:

«Kolhoosi masin — minu masin.
Aeg on kasin, aeg on kasin.
Pärast põldu erasõidud,
uued võidud, uued võidud!»

Maidu ees ja naised kannul, marsivad kõik laval kolm ringi, kummardavad ja orkestri lõpuakordide saatel tõmbab Liiva Peeter eesriide ette.

Maidu vahib ringi ja ei näe Tuulet kuskil. Kui tants algab, läheb Maidu üles ärklikorrusele, koputab ja astub sisse. Tal on kandekott käes. Laua taga käsipõsakil istub Tuule.

«Näe, arvasingi, et sa oled siin.»

Poiss sikutab kandekotist välja tordikarbi ja kaks pudelit «Pepsit».

«Palun, seltsimees direktor!»

«Mis puhul?» kostab jahe küsimus.

«Kevadpeo puhul! Anna nuga.»

«Miks sa seda just siin sööma pead?»

«Kas sa siis ei taha?»

«Ma ei hooli magusast,» ütleb tüdruk ja talle meenub Vello koogikarp. Imelik, et just siis, kui su meel on mõru, tikutakse sulle magusat sisse toppima!

«Mis ajast!»

«Ma pole sündimisest saadik magusast hoolinud. Parem oleks võinud karbi heeringat tuua.»

Jälle imelik — mõned asjad, tahad või ei, kipuvad elus korduma!

«No mis sa nüüd,» noomib Maidu omaselt, «olen sind küll kooke söömas näinud... Anna nuga, ma lõikan lahti. Kutsume teised ka üles, pakume kõigile.»

Tuule otsib sahtlist noa ja viskab kolksatades lauale.

Maidu võtab karbilt kaane ja ütleb:

«Vaata ometi, kui uhke, kreemitort, keele viib alla.»

Alt kostab tantsumuusika. Maidu lõikab tordi tükkideks.

«Palun.»

«Ma ütlesin — ei taha.»

Maidu istub tüdruku vastu toolile ja küsib:

«Ütle... Kas sa tõesti oled selle pärast... nii väga häiritud?»

«Mille pärast?!»

Tuule tahaks haarata tordi ja selle vastu poisi enesekindlat nägu virutada. Samal hetkel aga lendab uks lahti ja künnisel seisab Raun Hints. Tuule vaatab Raunile otsa ja ta peas ei liigu midagi. Märkab vaid, et Maidu kohkub vähe, kui Raun ukse selja taga jalaga kinni lööb ning, käed taskus, otse Maidu ette astub. Tulija mõõdab istujat pika pilguga ja küsib:

«Ütle mulle... mis õigusega sa Taimi üle irvitad?»

Maidu tahab püsti tõusta, aga Raun seisab talle nii lähedal, et ta ei saa seda teha.

«Mis... mis Taimi... siia puutub?» otsib Maidu ebalev pilk Tuulelt abi.

Nüüd juhtub midagi, nüüd peab midagi juhtuma, mõtleb tüdruk ja tal pole selle vastu absoluutselt mitte midagi.

«Puutub küll,» toetub Raun vastu lauda ja seisab Maidule nõnda ligi, et nende põlved on peaaegu vastamisi. «Puutub küll. Ja-jaa, jutt oli minust, sain aru, väga andekalt mängitud, suurepäraselt, võid oma filmikettad narka visata ja teatrisse leiba teenima minna.» Raun vaatab Tuule poole ja ütleb iga sõna rõhutades: «Aga — Taimi — jooksis — praegu — nuttes — koju!»

Tuule tõuseb püsti ja surub küüned tugevasti peopessa.

Ka Maidu tahab tõusta, kuid tänu Raunile see tal ei õnnestu. Maidu püüab julge olla ja kohmab:

«No tead... küla don Juan —»

Järsku haarab Raun Hints Maidu rinnust kinni ja tõmbab poisi ühe ropsuga püsti.

«Mis see, kurat, sinu asi on, et meil on laps? Kas sa ei tea, et Taimi ei tahtnud mulle tulla? Ei tea? Kogu küla teab. Ei tea, ah, ütle!»

«Kus mina tean,» kähistab ehmunud Maidu.

«Valetad, raiski!»

Ja Raun lööb. Otse näkku. Maidu kukub vastu tooli ja lendab koos sellega põrandale pikali. Tema ninast ja huulest hakkab verd voolama.

Nüüd enam ei saa Tuule vait jääda:

«Mis teil arus on! Hulluks olete läinud või? Kasige siit väljal! Ma kutsun abi!»

Tuule ei tunne oma häält, see on võõras hääl, ta vahib vihaselt lööjale otsa ja hingeldab.

Raun Hints astub üle ikka veel maas lebava ja taskurätti otsiva Maidu jalgade ning läheb Tuulele tähelepanu pööramata ukse poole.

«Ma kutsun abi!» karjub tüdruk ja teab, et ta seda ilmaski ei tee.

Raun mõõdab tüdrukut külma pilguga ja muigab:

«Küll sa annad talle ise... oma esmaabi!»

Raun väljub. Ält kostab muusikat ja rahva suminat. Ärkli toas on hiirvaikne, äkki on siin kuidagi tühi, kõle, isegi õudne.

Maidu ajab end pikkamisi püsti, tema nägu ja käed on verised, ta hoiab taskurätti nina ees ja vajub toolile istuma. Kumbki ei ütle tüki ajal ühtki sõna: vist on liiga palju mõelda.

Lõpuks pomiseb poiss:

«Siga...»

Tuule pöörab pilgu uksest lauale, vahib lahtilõigatud torti ja joogipudeleid, käänab näo akna poole, näeb, kuidas grupp inimesi mööda teed kultuurimajast kaugenevad ja tunneb imestamata, et tal ei ole sellest toolil konutavast verise näoga poisist põrmugi kahju. Kahju on tal hoopis kellestki teisest — ainult ta ei oska endalegi seletada, miks.

Ettepanek

Järgmisel päeval jõuab Tuule koju varem, juba kohe pärast lõunat, sest eilsetel pidulistel on täna harjutustest vaba päev. Tuule läheb, jalgratas käe kõrval, ja tema pea on täis keerulisi mõtteid.

Kuidas jääb pärast eilset Rauni ja Maiduga? Ei saa ju teha nägu, et midagi pole olnud või et see, mis juhtus, on ainult vabandamist ja unustamist väärt! Aga kui palju süüdistada üht või teha etteheiteid teisele? Ja kas temal, Tuulel, on üldse tark moraali lugema hakata või oma selget suhet demonstreerida? Kas ta sellega end äkki liialt ei reeda ja ei mängi häid kaarte käest? Üks, mida mõtled, teine, mida välja pakud! Annad ühele suure õiguse, kasutatakse see kindlasti kohe ära, lammutad teise tükkideks, keeratakse sulle selg. Kogu selles supis ja kultuurimaja huvidele mõeldes oleks oskuslik loovimine ja korralik kompromiss kõige tervitatavam, aga paraku on see ainult tühipaljas teoreetiline tarkus: ta teab isegi, et niisuguseks pendeldamiseks nende kahe vahel ei jätku tal kuigi kauaks närvi ega isu — varem või hiljem tuleb temalgi otsustada. Ja ehkki tüdruk lootis, et pikkamisi ja rahulikult lonkides jõuab ta oma mõtetega kuhugi välja, siis Lageda väravas on lohutamatu selge, et ta on ainult koju jõudnud ning on sama tark kui enne.

Tuule ei jõua veel toas õieti ringi pöörata, kui väljast kostab moolorratä pöörin ja tüdruk aknale tormab. Maidu! Esimesel hetkel on ta ehmunud: teda on praegu siia kõige vähem vaja! Aga kohe on ka uus mõte platsis: mine tea, ehk annab see silmitsi seismine siiski mingit abi?

«Tere ja... tänuks tohterdamise eest!»

Maidu, kelle nägu kaunistab huule kõrval väike plaastririba, ulatab Tuulele lillekimbu.

«Oo,» häälitseb tüdruk ja nuusutab alpikanne. «Kust sa nad said? Ilusad.» Ta valab mahlapurki, oma ainukesse isiklikku lillevaasi, vett ja asetab õied sisse.

«Lillepoest.»

«Sa käisid linnas?»

«Jah. Torti ei julgenud enam tuua. Ja heeringat ei toonud meelega.»

«Miks?»

«Ei tahtnud.»

«Miks!»

«Kas ütlen?»

«Ütle, ütle, mida sa kardad.»
 «Ega ma kardagi, aga akki paned jälle pahaks.»
 «Ei pane, ausõna.»
 «See heeringa jutt pole sinu moodi, see pole sinu valja mõeldis, sa oled selle kuskilt võtnud, sellepärast.»
 «Ah soo?» imestab tüdruk. «Ma ise küll ei tea.»
 Kas Maidu mõtleb, et selle taga on Raun? Ilmsest... Oh, kui ta ainult teaks —!
 «Kas sa süüa tahad?» küsib Tuule.
 «Ei taha, ma linnas sõin.»
 Nad istuvad ja vaikivad ja tüdrukule on selge, et eilsed ning üldse viimase aja sündmused on toonud nende vahele midagi niisugust, millest vist kerge vaevaga enam üle ei saa... kui üldse saab.
 «Ah jaa,» lausub Tuule, «ma tahan homme linna minna, hommikul esimese bussiga, eks ole, jalgratta võib ju peatusesse posti taha jätta, ega keegi ära ei võta?»
 «Pole nagu varem kuulda olnud,» ütleb Maidu. «Nii nad siit ikka käivad... Mis sa linnas teed?»
 «Tahaks raamatukauplusesse minna ja raamatukokku...»
 «Ahah.»
 Nad vaikivad jälle.
 «Tuule,» lausub Maidu.
 «Jah?»
 «Kas sa oled täna kellelegi rääkinud, et ta... mind löi?»
 «Ei! Milleks!»
 «Mina ka ei ole. No vaevalt ta seda ise ka kuhugi kuulutama läheb. Mis sa tahtsid ütelda?» jääb poiss akki tüdrukut lurima.
 «Ei midagi,» luiskab Tuule. Tegelikult tahtis ta küsida, miks seda nii hirmsasti varjama peab. Aga ju siis on Maidul auküsimus mängus...
 «Tahad, ma teen kohvi?»
 «Kui sa viitsid.»
 Tuule kaob kõõki askeldama, toas valitseb tükk aega vaikus, lõpuks küsib sealt Maidu, justkui tüdruku eemalolek oleks talle julgust juurde andnud:
 «Ütle, Tuule... Ütle mulle tõtt... Eks ole, sulle see minu etendus... ei meeldinud, eks? Ütle tõtt.»
 Kui tõtt, siis tõtt. Ega muidu asju klaarimaks saa. Tuule astub, kohvipurk käes, lävele. Hüva — saab öeldud, mida mõeldakse, tulgu siis, mis tuleb.
 «Tead, mis ma ütlen. Sa tead seda ise ka, ära üldse

hakka vastu vaidlema. Sa tahtsid teda halvustada... kõrgi ees... ja miskiparast ka minu ees. Ma tean isegi, kui halb ta on. Asjata pingutasid üle.»

Tuule läheb plüdi juurde tagasi. Näis, mis siis nüüd jargneb...

«Aga miks sa siis sellega nõus olid? Sina vastutad ju kava eest. Miks sa nõus olid?»

«Ma ei tea isegi,» kostab kõögist. Tuule teab, et ta valetab. Aga tõtt raakida ei saa, ei taha, ei tohi.

Maidu ilmub kõõgi uksele ja nõjatub, käed taskus, vasu piita

«Aga ütle, oli seal midagi valet? Ütle? Oli valet? Vaata, kuidas rahvas vastu võttis! Seda ütles pärast, et järgmine kord peaks kõik loodrid ja joomamehed niimoodi ette võtma, ehk hakkab häbi.»

Tuule, selg poisi poole, kehitab õlgu: võib-olla...

«Kas sa arvad,» uurib Maidu visalt edasi, «kas sa arvad, nagu temagi, et Taimile tehti liiga? Oh, kogu küla naeris, kui Taimi teda taga ajas!»

Tuule vaikib.

«Kas sa arvad, et ta nii mind Taimi pärast löi? Aga mõtled! See on ettekanne! Tõltis sinu ees nuncst ja rüütlit nuncst! Ta tegi seal... kabareis rohkem teatrit... kui mina lava peal.»

«Kas sa arvad, et ta nii mind Taimi pärast löi? Aga mõtled! See on ettekanne! Tõltis sinu ees nuncst ja rüütlit nuncst! Ta tegi seal... kabareis rohkem teatrit... kui mina lava peal.»

«Kas sa arvad, et ta nii mind Taimi pärast löi? Aga mõtled! See on ettekanne! Tõltis sinu ees nuncst ja rüütlit nuncst! Ta tegi seal... kabareis rohkem teatrit... kui mina lava peal.»

«Tunne.»

«Tunne.»

«Tunne.»

Nüüd on Maidu nägu on kinnine, ta ei taha enam midagi öelda. Ta on juba käiguga põrmugi rahul. Lõpuks ütleb poiss niisuguse mälega, mis teeb tüdruku seadmaid tähelepanelikuks.

«Tuule.»

Ilmsel on olnustavat tõsidust ja isegi pidulikkust.

«Mis on?»

«Tuule, ma tahan sulle midagi väga tähtsat rääkida.»

Tuule keerutab lusikat tassis, joob, paneb tassi lauale ja püüab valmis olla kõigeks.

«Räägi.»

«Luba, et sa ei sega vahele ja kuulad mind lõpuni ära.»

«Mhmh.»

«Me oleme varsti üheksa kuud tuttavad... Mäletad, kui ma su uksele kinokuulutust löin ja sa tulid alla vaatama? Sellest ajast peale sa oled — sa tähendad mulle väga palju. Selle aja jooksul pole läinud päeva ega tundi, kus ma poleks sinu peale mõelnud. Need ei ole sõnad, Tuule, see on tõsi. Ja ma ei taha enam oodata, ma tahan, et kõik oleks selge.»

«No-oh?»

«Tuule, tule mulle naiseks, ma armastan sind.»

Tüdruk ootas kõike, aga mitte seda. Ta suu vajub lahti, ta heidab poisile kiire pilgu ja jääb üksikuni kohvitassi pöritsema. Issand küll! Nüüd on vaja aega, nüüd oleks palju aega vaja —!

«Miks sa midagi ei ütle, Tuule?»

Tuule hammustab huulde, kõhkleb ja ütleb tasa:

«Miks sa pidid seda rääkima...»

«Pidin,» kinnitab Maidu.

Tüdruku pilk on endiselt laua küljes kinni. Ta ütleb:

«Kõik oleks võinud jääda nii nagu oli... nagu oli kogu aeg. Sedasi oleks meile mõlemale... parem.»

«Ei oleks,» raputab Maidu energiliselt pead.

«Oleks küll.»

«Ei, Tuule, ei oleks,» vaidleb poiss vastu. «Ma ju armastan sind.»

Tuule tõstab pilgu, vaatab Maidule otse silma ja raputab aeglaselt pead:

«Pole vaja. Maidu, pole vaja.»

«On, Tuule, ma tahan, et sa seda teaksid ja —»

Tüdruk tõuseb ja läheb veidi narvi.

«Jätame selle jutu, Maidu... Jätame, kui saad, unustame ära... Las kõik jääb nii, nagu oli... See oleks parem, palju parem, usu.»

Maidu pole nõus.

«Kas meil oleks kahekesi halb elada?»

«Jääme sõpradeks, Maidu.»

Maidu läheb näost punaseks ja muutub samuti närviliseks.

«Ah nii,» ütleb ta solvunult. «Nojah, muidugi... Saan aru...»

«Millest?»

Maidu hüppab püsti ja hüüab erutusest käheda häälega:

«Sa — sa armastad teda!»

«Keda?»

«Rauni!»

«Mõtleks!»

«Jaal Ma tean, et sa armastad teda! Ära tule mulle valetama! Armastad! Miks sa ei vasta? Mis sa valetad? Ma sain sellest juba ammu aru! Sa oled... ogar ta järele — justkui Taimil!»

Seda on Tuule jaoks palju, ta ajab end sirgu ja ütleb rahulikult, aga jäigalt:

«Palun — mine — ära.»

«Sa... sa ajad mu minema?!»

«Kui sa niimoodi räägid...»

«Mis niimoodi? Mis niimoodi? Ma räägin tõtt! Kas pole või? Tõtt! Sa ei julge seda vist endalegi tunnistada!»

«Keda või mida peaksin ma kartma?» vihasub Tuule. «Ma pole kohustatud sulle aruandeid esitama! Jäta mind rahule!»

«Läksid vihaseks, jah? Örn koht, jah? No leidsid ikka küll... kakerdaja ja laaberdaja! Seda poleks ma sinust uskunud! Ta on su pea segamini ajanud!»

«Oma pea eest hoolitsen ma isel!» karjub tüdruk. «Jäta mind rahule!»

«Ah nii ütled sa mulle! Pärast kõike —»

«Mida kõike? Mida kõike? Mis lootusi ma sulle andnud olen? Ära mõtle välja!»

«Ma ei osanud arvata, et sa niisugune oled!»

«Olen, nagu olen! Kui sul muud rääkida pole, siis pole meil enam midagi rääkida!»

«Ah soo? Selgel Jookse siis... tema kaenlassel!»

Maidu vihane hää katkeb, tema kurgust kostab häälitus, nagu tahaks ta nutma puhkeda, ta tõukab tooli kolinal ümber ja tormab uksest välja.

Tuule kuuleb, kuidas mootorratas käima läheb ja mürin kaugeneb.

Ta seisab liikumatult, rusikas käed rinnale nagu kaitseks surutud.

Tuule pilk langeb Maidu lilledele mahlapurgis ja tüdruk mõtleb, et ta pole kunagi eriti alpikanne armastanud — miks ta küll enne ütles, et need ilusad on?

Katastroof

«Tulen toime,» kordas Tuule endale terve õhtu ja need on tema esimesed sõnad ka täna hommikul, kui ta pärast äratuskella plärinat vihmase du märkab ja sellest hoolimata otsustab linnas ära käia.

Sest koju on praegu võimatu jääda. Peab midagi tegema, tuleb kuhugi minna — rahutus lihtsalt ei luba paigal püsida.

Pikemata on selge, et eilne juhtum Maiduga pole tema edasise elu seisukohalt vähem tähtis kui lagu Velloga. Lõpp oli siis, lõpp oli eile, armastusest räägiti siis, räägiti ka eile, — ainuke vahe on selles, et kunagi tunti Vello vastu midagi suurt ja sügavat (kas see päriselt nii põhjatunult suur ja sügav oligi, selles on Tuule juba tükk aega tagasi kahtlema hakanud), aga Maiduga pole ju midagi: ainult sõprus, ainult seltsimehelikkus.

Jah, niisiis on tema elust juba kaks inimest jäädavalt lahkunud, mõtleb tüdruk dramaatiliselt ja tunneb end selle avastuse mõjul veidi tähtsana. Muidugi jäädavalt, sest Vellole ei mõtle ta enam üldse ja kui mõtlebki, siis ainult imestusega, et kunagi nende vahel üldse midagi olla sai; on päris kindel, et nende teed enam kunagi ei ristunud või kui peakski, siis peale viisaka tere pole neil teineteisele midagi kosta. Aga Maidu? Kas Maidu teda enam üldse näeb ja teretust poetabki? Ilmselt on poiss seda tüüpi, kes on tähelepanelik, hell ja vastutulelik teatava piirini — aga siis nõuab ka tasu. Ja kui seda ei saa, lõhub enda tagant kõik sillad ja kõnnib sügavalt solvununa oma teed. Jäävad ära ühised ettevõtmised ja harjutused, kõik-kõik, mis neid koos hoidis, on purunenud — poiss tuleb Valivere pulbitsevast kultuurielust lihtsalt raginal maha kanda! Tuule ei usu, et Maidu võiks andestada või leppida, oh ei, solvang, et temale kedagi teist (ja veel kedagi!) eelistati, on nõnda vägev, et peaks küll ainult imet ootama, kui ta ... üle oma varju hüpata suudaks.

Tuule märkab imestusega, et ta mõtleb Maidule üksnes iseenda kasulikkuse seisukohalt, nagu polekski teine ilusate sõnadega armastusest ja teineteise hoidmisest rääkinud. Mis teha — Maidu armastus jätab tüdruku häbemata külmaks. Ta pole isegi iseteadvalt meelitatud, et talle elus juba teine abieluettepanek tehti. Maidu armastus on niisugune hull armastus, mis ainult segab ja kõik plaanid sassi ajab:

kust nüüd leida uut elektrikut, lavameistrit, laulupartnerit ja estraadinäitlejat ühes isikus — kust?!

«Tulen toime,» pomiseb tüdruk end riidesse toppides. «Tulen toime,» ajab ta poolvagisil võileiba suust sisse, isegi pole. «Tulen toime,» mõõdab ta trepil tusaseid vihmapiisatavaid pilvi, seab end jalgrattale ja hakkab sõitma.

Seda teed, kuhu ta nüüd oma metsateelt kõrvale keerata peab, on ta väga harva kasutanud — see käändub enne metsa lõppu ja keskuse algust paremale ning jõuab maanteele valja poole kilomeetri kaugusel Valvere bussipeatusest, sellest, kus esimest korda siia sõites maha tulnud sai.

«Tulen toime,» ohkab Tuule.

Maantee lõikab metsa pooleks. Üsna maantee ligi jõudes märkab tüdruk, et teisel pool maanteed, samasugust metsa teed pidi laheneb samuti jalgrattur. Talli Alvine! Tuule vanamutt ära. Seesama Talli Alvine, kes töökoja taga elab, kes noorena linna jooksis, keda vänd koost tagasi tõi ja kes Tuule—Maidu duetist pisarateni liigutatuna kingituseks kirjud labakud kudus.

Kust ta võiks küll nõnda vara tulla? mõtleb tüdruk. Külalaps tahab ka linna sõita ja kas just seda rada pidi sealt ära minna? Töökoja tagant kõige otsem bussipeatuseni polegi...

Tuule ohkab: kindlasti kobib mutt tema kõrvale pat-... — just nüüd, kus ta oleks tahtnud oma mõtetega üksi olla. «Tulen toime,» lausub tüdruk mõrult. Jõudnud metsa serva, hakkab ta teed jätkama. Tuleb pöörata sammuma, et... Alvine... inimene kunagi...

«Tulen toime,» pomiseb tüdruk end riidesse toppides. «Tulen toime,» ajab ta poolvagisil võileiba suust sisse, isegi pole. «Tulen toime,» mõõdab ta trepil tusaseid vihmapiisatavaid pilvi, seab end jalgrattale ja hakkab sõitma. Seda teed, kuhu ta nüüd oma metsateelt kõrvale keerata peab, on ta väga harva kasutanud — see käändub enne metsa lõppu ja keskuse algust paremale ning jõuab maanteele valja poole kilomeetri kaugusel Valvere bussipeatusest, sellest, kus esimest korda siia sõites maha tulnud sai. «Tulen toime,» ohkab Tuule. Maantee lõikab metsa pooleks. Üsna maantee ligi jõudes märkab tüdruk, et teisel pool maanteed, samasugust metsa teed pidi laheneb samuti jalgrattur. Talli Alvine! Tuule vanamutt ära. Seesama Talli Alvine, kes töökoja taga elab, kes noorena linna jooksis, keda vänd koost tagasi tõi ja kes Tuule—Maidu duetist pisarateni liigutatuna kingituseks kirjud labakud kudus. Kust ta võiks küll nõnda vara tulla? mõtleb tüdruk. Külalaps tahab ka linna sõita ja kas just seda rada pidi sealt ära minna? Töökoja tagant kõige otsem bussipeatuseni polegi... Tuule ohkab: kindlasti kobib mutt tema kõrvale pat-... — just nüüd, kus ta oleks tahtnud oma mõtetega üksi olla. «Tulen toime,» lausub tüdruk mõrult. Jõudnud metsa serva, hakkab ta teed jätkama. Tuleb pöörata sammuma, et... Alvine... inimene kunagi...

Tuule on paigale tardunud, ta ei jõua karjatadagi, tal on

tunne, et näeb midagi võimatut — seda ei saa olla, see ei võinud juhtuda! — ta vahib ahastades auto poole, viskab oma jalgratta maha ja tormab maanteel lamaja juurde. Naine lamab poolkägargas liikumatult, Tuule vajub tema kõrvale kükki, katsub teda käega, märkab, et verd polegi ega oska midagi peale hakata.

«Kuulge,» haliseb tüdruk hirmunult, «kuulge, kas te kuulete mind?!»

Talli Alviine ei anna elumärki.

Samas näeb tüdruk enda kõrvale ilmunud mehe säärikutes jalgu. Ta vaatab üles: tema kõrval seisab Raun Hints.

«Surnud?» küsib poiss ärevuses ja kummardub lamaja kohale.

«Ma ei tea,» kogeleb Tuule abitult.

Raun keerab naise selili, selle nägu on verd täis, Raun laskub põlvili, kuulab naise südant, lükkab käega silmalaud üles, tunnistab liikumatut kogu tükk aega sõnatult ja ajab end siis pikkamisi püsti.

«Läinud,» ütleb Raun kõlatult.

«Oh jumal!» karjatab Tuule. «Aga äkki siiski clab —?!»

«Ei ela,» raputab Raun pead.

«Ei ela?» kordab tüdruk arusaamatuses. Kuidas siis nii — ei ela?

«Ei.»

«Issand! Kindel või?»

«Kindel, kindel.»

Tuule püüab end üles ajada, tema jalad on nõrgad ja keha väriseb, vaevu-vaevu saab ta püsti. Nad vahivad vaikides hukkunud ja ei pane tähele, et sadu läheb üha tugevamaks.

«Ma ei — ma ei ajanud teda alla,» ütleb Raun. «Ma sõitsin täitsa normaalse kiirusega. Äkki — otse ees! Ma ei saanud enam midagi teha. Oh kurat-kurat küll!»

«Jah... Ma nägin,» pomiseb Tuule nõrgalt.

«Nägid, jah? Eks ole? Ta ei vaadanud ei paremale ega pahemale, pörutas otse ette.»

«Jah, ma nägin...» Tuule vakatab ehmunult vait ja ütleb alles mõne aja pärast: «Ta nägi mind ja tahtis vist otse üle tee minu juurde sõita...»

«Kas sa tunned ka teda?»

«Jah,» Tuule ei märka, et Raun teda sinatas. «Ma tean... Ta kinkis mulle näärideks ilusad labakindad. Issand jumal, ja alles oli ta elus.»

Raun vahib maanteele ette ja taha ning heidab pilgu kellale.

«Mis nüüd saab?» küsib Tuule. «Kas — kas peab kuhugi helistama minema? Kuhu? Ma võin minna... Rattaga lähen. Ma ju nägin. Kus siin kõige ligem telefon on?» Närvilis tüdruk vahib Rauni poole, kes lamajat üksisilmi pööratseb. «Miks sa ometi midagi ei ütle!» Ta ei pane tähele, et temagi ütleb «sina».

«Ära mine,» lausub poiss pärast väikest mõtlemist.

«Miks?!»

Raun ohkab.

«Mul on — viinalõhnad küljes.»

Tuule vahib poisile abitult otsa.

«Aga... aga mis siis saab?!»

«Kui inspektor tuleb ja saadab mu ekspertiisi —»

«Aga ma ju nägin!»

«Sinu tunnistus keeratakse nulliks.»

Tuuleni teise sõnade mõte ei jõua.

«Aga ma ju nägin...»

«Nägid!» Raun uurib auto pidurdusjälgi, mida järjest hoogustuv vihm ära pesema hakkab.

«Mis me peame siis tegema, ütle ometi!» ahastab tüdruk, Raun haarab Tuule käsivarrest tugevasti kinni.

«Sõidame ära.»

«Ei, ei...»

«Sõidame ära,» kordab poiss otsustanult.

«Kas... kas me jätame ta siia... niimoodi?!»

«Peame jätma.»

«Ei, ei...»

«Lähme sinu juurde.»

«Miks!»

«Me peame siit kiiresti kaduma.»

«Ei, ei, nii ei või...»

«Jäta oma halin! Siin ei tee enam midagi. Mine võta oma ratas ja pane Lagedale tagasi. Ma tulen kohe kannul.»

Tuule seisab, justkui oleksid jalad tina täis, ega suuda sammugi teha.

«Mine jubal!» käratab Raun. «Sinu juures räägime!»

Raun tõukab tüdrukut, kes peaaegu komistab, jääb seisma, vaatab tagasi, kohtab poisi käskivat pilku ja hakkab jalgratta poole komberdama.

«Rutem, rutem!» hüüab Raun talle järele, heidab lebajale pilgu ja tõttab oma masina juurde.

Tuule jõuab jalgrattani ja tõstab selle püsti. Ta vaatab

auto poole. Raun ronib kabiini, mootor läheb käima, ta tagurdab masina üsna Tuule lähedale tee teise serva ja viilab tüdrukule, et see ees ära sõidaks. Tuule ei suuda rattale ronida, ta võtab selle käekõrvale ja hakkab metsa poole minema. Ta heidab pilgu tagasi: auto jõuab talle järele ja venib mootori tasa turtsudes mööda kitsukest metsateed otse tema kannul.

Raun pistab pea välja ja hõikab:

«Sõida, ära veni!»

Tüdrukul on tegemist, et sadulasse saada, ta tunneb, et tahaks hoopis ratta käest visata, maha istuda ja uluda, kuid ta kardab midagi, ta ei tea isegi, mida — võib-olla Rauni tigidat närvilist häält, võib-olla suurt hirmutavalt mõjuvat masinat selja taga; lõpuks saab ta rattale ja hakkab sõitma.

Lagedale jõudes ei saa Tuule kõõgist kaugemale, ta vajub toolile lõdvalt istuma ja pühib käega üle märja näo. Raun heidab oma nahkjopi seljast, kuivatab nagis rippuvasse rätli käsi ja süütab suitsu.

«Tahad ka?»

Tuule noogutab tummalt, märkab, et käed on niisked, otsib taskuräti, kuivatab käsi, võtab pakutud pakist sigareti ja Raun annab talle tuld. Nad kisuvad veidi suitsu, mis kuuluvad väljas ladisevat vihma.

«Mis näeb välja?» küsib Tuule lõllest.

«Teda...» Tuule sõnad on vaiksed ja lühikesed. Aga nad on olemas, need sõnad, mis on juba öeldud ja mis on juba kuulud. Tuule ei ole enam nii kaugele, ta on juba siin.

«Aga...» Tuule sõnad on vaiksed ja lühikesed.

Raun kummardub, ta on nii lähedal, et ta võib näha Tuule silmi.

«Tunned? Ja ma tulin õnne...» Raun sõnad on vaiksed ja lühikesed.

«Aga mis siis teha?» on Tuule sõnad.

Raun kehitab õlgu.

«Vaikida.»

Poiss läheb veeämbri juurde ja joob kopsikust vett.

«Anna mulle ka,» palub tüdruk.

Raun toob kopsiku Tuule kätte. See joob, paneb kopsiku lauale ja tõuseb otsustanult.

«Ei, Raun.»

«Mis «ei»?»

«Me peame minema... see tuleb ära rääkida.»

«Tahad, et ma kinni lähen? Tahad, jah? Hakkad pakke järjekorras saatma või?» Rauni häälel on hirmutavalt tige.

Tuule vaikib nõutult.

«Ja... ja kui hakatakse midagi nuhkima... vaevalt küll, kus nad teavad! — ma olin terve öö sinu juures, koos autoga, ja pole veel praegugi ära läinud.» Ta vaatab kella. «Kell on pool seitse läbi. Ma pole veel ära läinud.»

Tuule vahib poisile mõistmatult otsa, nagu ei taipaks ikka veel, mida temalt tahetakse.

«Kust sa... tulid?» küsib tüdruk.

«Oli üks sünnipäev... Koosal. Aga see unusta ära.»

Tuule vaikib.

«Said aru, mida ma sulle rääkisin?!»

Tuule raputab pead.

«Raun, nii ei või... Sa ei tohi nõnda... Sa ei tohi seda... minult nõuda, Raun, seda on liiga palju.»

«Kurat, ma ei taha ometi ühe lollaka vanaeide pärast istuma minna!» karjub poiss, märkab tüdruku ehmunud ilmet ja hirmunud silmi ning püüab rahulikumalt jätkata: «Ma ei ületanud kiirust... Kui ma poleks hommikul klaasitäit võtnud, oleks ta ikkagi all olnud. Ta on ju poolkurt, ta ei kuulnud üldse, et ma tulin. Aga kellelegi seda enam selgeks ei tee, mõistad?!»

Tuule ei tea, kas ta mõistab või ei, ta toetub vastu lauda, sigaretilt pudeneb tuhka maha, tüdruk vahib tühja pilguga põrandalaudu.

Raun astub tema juurde ja võtab ta käsivartest kõvasti kinni.

«Ai, mul on valu.»

Haare lõdveneb.

«Sa ei räägi, ega, Tuule? Sa pole midagi näinud, eks? Enam midagi muuta ei saa. Ta oli ise süüdi. Saatus... Aga minu saatus — minu saatus on sinu käes, Tuule, saad aru?»

Abituna toetub tüdruk vastu poissi ja see embab teda. Tuule peas on kõik segi.

Ta saab aru, et ei mõista, aga peab mõistma, ta tunneb poisi käte survet oma kehal ja mõtleb ahastusega, miks peab ta Rauni käte vahel olema praegu, kus ta midagi ei mõista ja ometi mõistma peab.

Legend

Järgmised päevad elab Tuule justkui unes. Ta käib proovidel, teeb, mida vaja, aga kõik käib kuidagi mehaaniliselt ning isetegevuslastel pole raske märgata, et nende juhiga on midagi lahti. Tuule vabandab oma hajukil olekut hirmsa peavaluga ja neelab hoolitsevate taidlejate silmade all tablette. Muidugi ei ole tablettidest abi, pea on laokil ja tüdruk märkab, et juba tükib ta üht-teist unustamagi, — isegi õhtuti pärast voodisse heitmist käib ta südame rahustuseks välisust katsamas: keerab ikka lukku või ei?

Talli Alviine surm levib kulutulena üle küla. Kõige värskeimat informatsiooni saab Tuule koristaja Alma käest, aga muldugi arutatakse asja ringideski küll enne ja pärast proovi ning Tuulel on tükk tegemist, et neutraalset osavõtlikkust mängida, õigel ajal noogutada või pead vangutada. Maanteed käivad möötmas ja külas pärimas mehed miilitsast ja autoinspeksioonist, aga neil tuleb sama targalt minna, kui tulid: salapärase otsaajajani ei vii ükski jälg ning keegi ei tea midagi.

«No on ikka ilmas inimesi,» ohib Alma. «Ajab teise alla ja ei jäta pidamagi, et vaadata, kas õnnetu vajab abi või ei. Nojah, eks tal ole oma nahk kallis, aga ega sihuke ikka õige inimene ole, niisuke on hullemast hullem, niisukesega ei tahaks mitte ühe katuse all olla!»

Mis jääb Tuulel muud üle kui «jah-jah» ütelda ning teist tegemist teha. Tüdruku ajab närvi veel see, et Raun ei näita mitmel päeval oma nägu. Ja just nüüd oleks Tuulel teda kõige rohkem vaja! Mida ta Rauni käest täpselt tahaks või kuhu nad oma jutuga välja peaksid jõudma, seda tüdruk ei tea, aga ta tunneb, et tal läheb iga päevaga seda koormat üksi vedada üha raskemaks. Kui harjutuse ajal libiseb Tuule pilk klaveri tagant esimesele pingireale, tuleb talle kohe pisaraid pühkiv Alviine meelde. Kodus peidab ta labakindad esikukapi sahtlisse, et need kohe uksest sisse astudes vastu ei hüüaks, aga sellest pole abi, sest nüüd majja tulles ja kappi nähes meenub sedamaid, et kindad on sahtlis. Ta näeb Alviinet isegi unes, unenäod on segased, öösi ärkab ta mitu korda hirmunult ja kuulatab pingsalt, otsekui peaks arvama, et keegi on kas ukse või akna taga.

Ühel hommikul kultuurimajja tulles on Almal korvis noor hall kass. Ta seletab Tuulele, et see on Alviine jagu, tema, Alma, viib kassi enda juurde, sest kassil pole enam pere-naist ja hulkuma vaest looma tema, Alma, süda ei luba

jätta. «See hirmus autojuht tappis inimese ära, olgu siis tema kassigi eest hoolt kantud, kes elab, see peab elama,» räägib Alma tüdrukule ega aima, et ta sellega tüdrukus ühe vana haava, mis vahepeal unustusehõlma vajunud, uuesti veritsema kisub.

Tuule oli kuskil üheksane, kui nende kõrvaltänaval kolme kassi pidav vanatädi talle näärideks kassi kinkis. See oli samuti hall ja umbes aastane ning kink tuli tänu sellele, et kord teeserval tädi kassidega mängides poetas Tuule, et temagi tahaks ühte toredat kiisut endale. Paar päeva enne aastavahetust kutsus tädi tüdruku enda poole, päris, kas Tuule tahtmine on tõsine. Tüdruk läks rõõmust lausa segaseks ja võttis kingituse kahel käel vastu. Kodus ei saanud ta isa-ema käest kiita, neile kassipidamine ei meeldinud ja nad käskisid selle kohe tagasi viia. Tuule pistis nutma ja seletas, et ta ei julge seda teha, sest ise ta ju tahtis ja heast südamest anti. Peale pikka õiendamist andsid vanemad järele, nõudes, et Tuule siis ka oma seltsilise eest hoolitseks ning teda korralikult väljas käima õpetaks. Kuid nüüd alles päris pahandused peale hakkasid, sest rumal kiisu kippus oma tegu kord kuhugi nurka, kord kapi alla, kord otse vaibale tegema; kõigele lisaks jõudis ta laualt mõnegi asja maha ajada ning ära lõhkuda. Tuule katsetest kassile aru pähe panna ja teda klosetipõrandale pandud liivakastikeses käima harjutada ei tulnud paraku midagi välja, korter haises ja maja oli pahandusi kuhjaga täis. Ema käis kassi tagasi pakkumas, kuid seal keelduti solvunult ning ema sai isegi hurjutada. Siis otsustasid vanemad kassi kellelegi ära anda. Tuule proteste loomulikult kuulda ei võetud, ja kui tahtjat ei leitud, hakkasid vanemad kassi magamapanemise üle aru pidama. Tuule ulus ja märatses, aga abi polnud sellest raasugi ning ühel päeval oli selge, et järgmisel viib isa kassi sinna... kuhugi Videviku tänavale, kus, nagu räägiti, pannakse loomi igavesele unele. Tuule nuttis lohutamatu ja lasi õhtul salaja kassi uksest välja tänavale. Kui see välja tuli, sai ta vanemate käest kõvasti võtta, sest looma keset talve hulkuma saata olevat veel hullem kui magamapanek, see olla looma piinamine ja Tuule on päris süd ametu tüdruk, et kassi lihtsalt välja ajas. Nüüd läksid tüdruku hingepiinad veel suuremaks, ta kujutas ette, kuidas õnnetu kass lumehanges külmetab ja näljast nõrkeb, ta käis mitu korda kõrvaltänavas uurimas, ega kiisu pole sinna tagasi tulnud, aga ei — mis kadunud, see kadunud. «Issand, sa oled kassitapja,»

sosistas vapustatult mängukaaslane ja kooliõde Piia ning Tuulet haaras õudus. Kassitapja! Kas Piia või mõne teise kaudu nende tänavalt levis jutt Tuulest ja kassist laiemalt ning oma pool aastat õrritasid mõned klassivennad Tuulet, kutsudes teda «Kassitapjaks». Tüdruk elas seda kõike väga valusasti üle ja vandus endale, et ta ei võta enam eladeski ühtki looma ega tee surmani ühelegi loomale liiga. Vanne vandeks, aga süütunne jäi, ja alati, kui ta kasse nägi, käis südamest nagu torge läbi ja Tuulel oli väga paha olla. Läks hulk aastaid, kui kassid talle enam nii valusasti ei mõjunud ja lõpuks ununes see lugu hoopis; alles Valiveres tuli talle see lugu uuesti meelde. See oli siis, kui Raun Hints talle kassipoega kinkida tahtis.

Aga nüüd kerkis jällegi kõik maest, alles mõte hakkas kassitapja ja inimesetapja vahet kumma, kassi nimega poiss ja tema enda kassilugu seondusid maha, et ometi Alviine matuseid nägi Tuule õudsat unenägu, et kassid kaeti näoga kass teda taga ajas, kuidas äkki kassid surma saai, kuidas see talle peale kihutas ja ta raskete ratas'ide sattus; ta tahtis karjuda, aga ei suutnud, sest tal lihtsalt polnud hääft.

Hommikul, olles juba varem olnud mõni aeg Tuule juures, suutis kassipoma matuseid Keri Alviine seeläbi kassilugu seondusid maha, et ometi Alviine matuseid nägi Tuule õudsat unenägu, et kassid kaeti näoga kass teda taga ajas, kuidas äkki kassid surma saai, kuidas see talle peale kihutas ja ta raskete ratas'ide sattus; ta tahtis karjuda, aga ei suutnud, sest tal lihtsalt polnud hääft.

«Kas sa ei tea isegi, mis teha,» ütleb ta.

Tuule noogub.

«Kas sa ei tea isegi, mis teha,» ütleb ta.

«Oit tegemist!» jomiseb noka, kes on juba kogu aeg ära mine. Mis aoks? Sa pead olema nii tühine, et kassid seltsime, annid küll!»

Tuule vaikib ja närib huult.

«Ma ei tea isegi, mis teha,» ütleb ta.

«Mis sa ennast asjata piinad.»

«Asjata!» hüüatab tüdruk kibestunult.

Raun astub Tuule juurde ja paneb käed tüdruku käsi-vartele.

«Tuule, kas ma olen sinu meelest kurjategija? Sa tead ju ise ka, et ei ole.»

«Ma ei tea enam midagi,» vabastab tüdruk enda ja pöördu eemale.

«Lähme kuhugi, räägime, peame nõu,» teeb Raun ettepaneku.

«Kuhu?»

«Oled nõus? Usu, ma võtan su südamevalu ära.»

«Kuhu me lähme?»

«Ma viin sind... Lähme siit lihtsalt kaugemale.»

«Kuhu, kuhu?» läheb tüdruk kärsituks. Akki olekski õige kuhugi kaduda? Akki oskabki Raun temalt südamevalu ära võtta? Või on see tühi enesepete? Ukskõik — viidagu, tehtagu, mindagu, peaasi kui kas või natukeseks ajaks sellest esikukapist ja tema ülemisest sahtlist eemale saaks...

«Mäletad, kui ma sind Viisu peolt koju viisin? Lubasin tutvustada Valivere vaatamisväärsusi — Kalevipoja söngi ja Püha oja...»

«Kas praegu on selleks sobiv aeg?» kõhkleb tüdruk.

«Seda ei ütle meile ükski inimene maailmas. Lihtsalt — lähme. Mul on su jaoks teine kiiver ka kaasas.»

Nad sõidavad tuttavat metsateed pidi maanteeeni, Tuule mõtleb ehmunult, miks nad just sealt, millele mõeldagi ei tahaks, peavad mööda minema, aga ta ei ütle sõnagi, surub huuled kramplikult kokku ning asfaldile jõudes väldib vaatamast kohta, mis kogu aeg niigi silmade ees püsib. Raun keerab paremale, jah, sinna poole, kust ta tookord masinaga tuli, seal kuskil asub too Koosa, seal oli sünnipäev ja sealt ta tuli; ilmselt asuvad kuskil seal ka need vaatamisväärsused, nagu Raun ütles, mõtleb tüdruk ja tal on äkki tunne, nagu põgeneksid nad kuhugi millegi eest, mis neid armetult jälitab.

Varsti keeravad nad peateelt kõrvale, mööduvad üksikutest taludest ning mõne aja pärast märkab tüdruk, et võrreldes Valiverega maastik teiseneb, tulevad kõrgendikud ja langused, ümberringi on metsad ja ei lähegi enam väga kaua, kui nad jõuavad ühe väikese kasesaluga mäekupli jalamile, otse vinta-vänta lookleva oja juurde.

«Kohal, hüppa maha,» lausub Raun.

Tuule astub maha ja vaatab ringi. Päike jõuab kesktae-

vasse, taevast on pilvitu, ainult mõned üksikud õhkõrnad valged pilveviirud seisavad liikumatult kaugemal. Kevadine loodus on täis värskust, õhk on leebe, lausa paitav. Umberringi valitseb suur vaikus, on ainult oja tasane vulin; Tuule vahib, kuidas vesi lakkamatult edasi ruttab, riivates üksikuid kive või neist üle libisedes. Ta läheb natuke maad piki oja serva edasi ja jääb üksiku paju juurde seisma. Kui saaks nõnda, et ei peaks midagi mõtlema, midagi rääkima, midagi otsustama, midagi tegema — kui ometi saaks!

«Püha oja,» ütleb Raun, jõudes tema juurde ja süütab siia. «Tahad ka?»

«Ei. Siin on ilus.»

«On küll, sellepärast ma su siia tõingi.»

«Aga kus see Kalevipoja säng on?»

«Näike maad veel edasi. Seal pole midagi vaadata, niisama üks nõgu ja kõik. Neid Kalevipoja sänge on ju kogu Eestimaa täis, seltsimees nagu suurt muud ei teinudki kui pikutas kord siin ja põõnas kord seal...»

Tuulel pole meeleolu muiatagi. Aga ta ei taha ka sellest rääkima hakata, mis südant vaevab, ta tunneb, et mida kaugemale seda jutuaajamist lükata annab, seda parem... See tuleb niikuinii, mõtleb tüdruk murega, ja juba ette häirib teda seegi, et ta teab, kuidas too, kes siin ta kõrval siltsu tõmmates seisab, talle jälle kõike selgeks tegema hakkab ning teda ümber veenda püüab... Ja kuidas ta peaaegu nõustub ja samas mõistab, et see pole lahendus ja kui kõik peaks nõnda jääma, siis lahendust ei tule ega tulegi. Aga kas ükski asi saab või tohib ilma lahenduseta jääda?!

«Sa rääkisid midagi legendist... selle oja,» raputab Tuule mõtted peast. «Mis legend see on. Räägi.»

«Ah soo,» ütleb Raun, läheb oja äärde, toksib jalaga paar kivi vette, heidab sinna ka ühe oksakese ja jälgib, kuidas see voolus kiiresti käänaku taha kandub.

«See on umbes niisugune... liigutav lugu. Vanasti olnud siin suur lai jõgi, siis olnud tal ka teine nimi, mitte Püha. Ja kuskilt kaugemast kihelkonnast tulnud poiss kohanud jõe ääres ühte siit tütarlast. Tüdruk pesnud jõe ääres pesu, ta oli vaeslaps ja rikaste juures teenijaks. Ja neil läks lahti... noh — armastus. Ja kui noormees pidi ära minema, ütles ta, et tüdruk oodaku teda, ta tuleb tagasi ja kosib ta endale naiseks. Ja ütles veel, et sinu armastus on mulle

püha ja kuivagu see jõgi kokku, kui ma peaksin sind unustama!»

«Lõpp on teada,» lausub Tuule nukralt.

«Tõsi? Noh, lõpp on nii, et ootas tüdruk ja ootas, istus aga, kui mahti sai, jõe kaldal ja äkki ühel päeval näeb — kae imet! jõgi hakkab kokku kuivama. Vesi vajub kallastelt ikka allapoole ja allapoole, taevast läheb üleni mustaks ja tuel valjuks. Ja tüdruk sai aru, et kallim on teda petnud ja unustanud. Ja hüppas meeleheitel vette.»

«Seda ma arvasin,» ütleb Tuule ja muutub veel kurvemaks.

«Kui ta surnukeha leiti, polnud jõge enam ollagi, ainult oja; ja kõik inimestasid, kuidas nii madalas vees ennast ära uputada sai. Ja sellest ajast peale kutsutaksegi seda Pühaks ojaks...»

«Sest tüdruku armastus oli püha,» ütleb Tuule ja hakkab nutma.

Kohkunud Raun tõttab tüdruku juurde.

«Mis sul on? Miks sa nutad? Tuule! Kas see lugu tegi lõesti südame nii haledaks?»

Tuule vaatab märgade silmadega poisile otsa ja ütleb:

«Ma ei taha siin olla.»

«Miks!»

«Ma ei taha. Vii mind koju. Lagedale. Kohe. Kohe-kohe.»

Ja ta jookseb mootorratta juurde. Hämmeldunud Raun järgneb talle.

«Aga miks nii ruttu? Mis juhtus? Me võiksime veel edasi minna —»

«Ma ei taha, ma ei taha,» jonnib tüdruk pahuralt, ta ei taipa isegi, mis temaga lahti on, et ta siin enam ei suuda olla: äkki hakkas talle too põgenemine nõnda vastu, et ainus, mis ehk aitab, oleks see, kui ruttu koju tagasi pääseks.

Raun ohkab, see ohe ärritab Tuulet ja ta nähvab:

«Kui sa ei taha, sõida edasi, ma võin jala ka minna.»

«Lolliks oled läinud võil!»

«Ise oled.»

Ja juba ta lähebki, Raun peab talle järele jooksmas ning tal on tükk tegemist, enne kui Tuule nõustub mootorrattale istuma.

Lagedale jõudes vajub Tuule kõõgi akna alla istuma ja vahib tühja pilguga sõnagi lausumata välja. Raun kõhkleb vähe, astub tema selja taha ja paneb käed tüdruku õlgadele.

«Jäta,» tõuseb Tuule ja astub tõrjuvalt mõne sammu eemale.

«Ei,» ütleb Raun, läheb ta juurde ja surub tüdruku enda vastu.

Tuule tõmbab end järsult vabaks, hoiab avatud pihkudega käsi nagu tõrjudes poisi poole ja ahastab:

«Milleks me pidime küll kokku saama! Mis olukorda sa oled mind pannud!»

«Pidime.»

Raun võtab tüdruku ettevaatlikult, peaaegu hellalt embusse ja suudleb teda pikalt. Tuule teeb nõrga liigutuse, nagu tahaks ennast vabastada, nad vaatavad tükk aega sõnatult teineteisele otsa, Tuule tunneb, kuidas kogu ta keha lõtvub. Nagu tuge otsides loetab ta vastu poissi ja laseb end uuesti suudelda. Mis ma teen; mis ma ometi teen, käib tüdruku peas, just seda ei tohiks praegu olla, ei tohiks, ei tohiks —!

Aga Raun mõtleb ilmselt teisiti, Raun mõtleb otse vastu-pidi, sest tema käsi eksib tüdruku rinnale, Tuule püüab poisi kätt ära lükata, aga selle käsi pigistab rinda veel tugevamini, Tuule avab suu, justkui oleks tal õhust puudus ja Raun hakkab teda tugevasti embuses hoides toa poole juhtima.

«Tule... Tule...» sosistab poiss erutatult.

Mõned sammud teeb Tuule kaasa, aga siis tuleb ta mõistusele ja ta kisub end lahti.

«Sa oled hull!»

«Ei, Tuule.»

«Mine ära.»

«Tuule —»

«Mine ära!» karjatab tüdruk.

«Ma ei saa sinust aru,» imestab poiss.

«Sa ei saa paljustki aru.»

Raun kehitab õlgu ja tõmbub veidi krampi.

«Võib-olla... Võib-olla.»

Nad vaatavad vaikides teineteisele otsa. Kuidas oleks praegu vaja rääkida, aga ei saa, see on võimatu, sellest ei tule midagi välja, mõtleb tüdruk ja kordab käskivalt, nagu oleneks sellest kõik:

«Mine — kohe — ära.»

Raun vahib Tuulele pingsalt otsa, tahab midagi ütelda, aga vaikib ja lõtvub. Poisi nägu vabaneb erutatud pingest ja äkki näeb Tuule enda ees otsekui teist Rauni — lihtsat, siirast, näol andestustotsiv ilme, ja tüdruk tunneb, et tema

süda tahab lausa tükkideks minna. Vaevu võtab ta end kokku, ta puudutab õrnalt, aga tõrjuvalt Rauni kätt ja ütleb sosinal häälega, milles on palve:

«Ole hea... mine nüüd.»

Raun noogutab ja astub ukse poole. Käsi lingil, vaatab ta tagasi.

«Ma tulen homme. Sa oled päeval tööl?»

Tuule ei vasta.

Raun väljub.

Tuule kuuleb, kuidas mootorratas käima lüüakse ja see pärast valje luure tasase podinaga kaugeneb. Tüdruk tahaks tormata trepile ja sõnjat tagasi hüüda, aga ta ei tee seda, ta läheb tuppa, viskub selili voodile, pistab käed pea alla ja jääb üksisilmi lakke vahtima.

Täna, matsepäeval, jäid proovid ära, Tuule on terve päeva üksi kodus ja alles õhtu eel saab talle selgeks, mida ta teinud peab. Jah, nüüd ta teab ja see on lahendus. Kui ta enne magamaminekut ust lukku keerab, teab ta ka, et täna ei pea ust teist korda katsuma tulema: ta mäletab, et ta tei seda.

Tuule ei taha midagi sõnata, ta ei taha midagi kõhklust, ta ei koputab uksele, mitte ühele.

«Kultuuriosakond...»

15*

Nad vaatavad teineteisele otsa. Kuidas oleks praegu vaja rääkida, aga ei saa, see on võimatu, sellest ei tule midagi välja, mõtleb tüdruk ja kordab käskivalt, nagu oleneks sellest kõik:

«Mine — kohe — ära.»

Raun vahib Tuulele pingsalt otsa, tahab midagi ütelda, aga vaikib ja lõtvub. Poisi nägu vabaneb erutatud pingest ja äkki näeb Tuule enda ees otsekui teist Rauni — lihtsat, siirast, näol andestustotsiv ilme, ja tüdruk tunneb, et tema

Midagi ei ole muutunud, mõtleb tüdruk kurvalt, olgu vist mina.

«Lõpetasime,» räägib Markus telefoni ja viipab Tuule istuma, «jah, eile lõpetasime. Kümme päeva varem lõpetanud kevadel. Noh-noh, muidugi võib õnne soovida.»

Ilmselt teisel pool seda tehaksegi, kuid Markuse nägu liigu ükski muskel, nagu poleks tal edukatest kevadlõõnast ja õnnitlustest sooja ega külma.

Tuule jääb püsti seisma ja kui Markus toru hää paneb, ütleb:

«Tere.»

«Tere,» põrnitseb esimees. «Istuge, istuge ometi.»

«Ma ei taha.»

Markus heidab tüdrukule morni pilgu, sorib paberit ja mühatab:

«Ma kuulen.»

«Ma... ma tulin ütlema, et ma pean... kahe nädala pärast ära minema.»

Markus ei vasta tükk aega midagi, tuhnib oma sahtli põhjusest midagi, jätab siis sopramise järele ja vaatab tüdrukule otsa.

«Isa on raskesti haige ja vajab põetajat, kuulsin.»

«Kust te teate?» jahmub Tuule.

«Helistasid sealt... kultuuriosakonnast.»

Kuuldu annab Tuulele väikest kergendust: taevale tulla tal pole vaja päris otsast peale hakata.

«Jah,» ütleb ta.

Markus mõõdab tüdrukut pika pilguga.

«See pole muidugi õige jutt, eks?»

«On küll!»

«Ärge tulge mulle puhuma,» lõõb esimees käega. «Ma ei tei juhtus?»

Vaikus

«No istuge ometi, ega papi oma olematusesse haigusest veel kohe suurema hakka.»

Tuule vajub tugitooli ja tunneb end seal äkki väga vanasena, palju-palju väiksemana kui tollel hilissuvisel lõunamikul siinsamas.

«Miks siis ikkagi äraminek?»

Tuule maigutab suud ja otsib sõnu, ehkki ta on juba kümme korda kõik sobivad laused pähe õigesse ritta pekunud.

«Mehele... ma ei lähe. Last... ei saa. See on nii isiklik asi, nii väga isiklik asi, et ma ei saa seda rääkida.»

Markus ohkab ja küsib:

«Kas maailmas on nii isiklikke asju, mis ühessegi teisesse inimesse ei puutu?»

«Isiklik asi on nagu isiklik asi ikka, see võib veel ühe teiselega seotud olla, aga mitte kunagi kolmandaga.» Ka selle lause oli Tuule juba päev tagasi välja nuputanud.

«Ah mina olen siis see kolmas?»

Markus tõuseb laua tagant püsti ja kõnnib rahutult piki tuba edasi-tagasi.

«Muidu tean ma kõik, mis siin Valiveres sünnib. Millal see või teine lehm poegib, millal Juku esimest aastat kooli läheb, kes kellega ripsu lõõb ja kus peres praaganõu kunagi tühjaks ei saa. Aga nüüd ei tea ma midagi. Nüüd olen ma lihtsalt loll. Aga kes meist tahab loll olla?»

«Kõike pole vajagi teada ja... Ma lihtsalt pean ära minema, palun ärge küsige rohkem, mul omalgi on raske.»

«Raske, raske...» pomiseb Markus ja istub uuesti laua taha. «Ja mina plaanisin juba tulevaks aastaks kultuurimaja remonti ja ümberehitust. Mõtlesin, et istume kuu aja pärast maha ja hakkame nuputama ja projekti tellima.»

«Midagi pole teha,» tahab Tuule ebanugava jutuajamise kiiremini lõpetada ja tõuseb püsti. «Ja veel... teate, ma tahtsin andestust paluda.»

«Mille eest? Mäletate, mis ma siin laua taga ütlesin? Tõestage meie rahvale, et olete millekski suuteline. Tõestasite — annan au ja võtan mütsi maha. Midagi on liikuma hakanud, vähe küll, aga ikka. Viimase viietelstümne aasta jooksul on mul siin olnud — mitu direktorit, ah?»

«Mina olen üheksas,» ütleb Tuule ja lisab ruttu: «Ma ei tahtnud mitte seda andeks paluda. Ma tahtsin seda, mis ma ükskord trepil ütlesin... lehmälüpsmise kohta.»

Markus vahib tüdrukut veidi imestunult, tema silmad suurenevad ja kulmud kerkivad, ta ei ütle aga midagi, käärib pilgu enda ees lebavatele paberitele ning kukub neid mõttetult sõrmitsema.

Tuule ütleb:

«Ja ega mul midagi muud olegi... Ma lõpetan oma asjad ära ja annan Lindale üle, võtmed ja kõik... Seltsimees Arulaga on kõik räägitud ja...» Tuule vaatab esimehele otsa ja tal on tükk tõsist tegemist, et mitte nutma hakata. «Uskuge, ma ei oleks siit kunagi niisama tühja põhjuse pärast minema jooksnud —»

«Ja-jah,» tusatseb Markus. «Seda võite oma rahvatantsu-

mudilastele rääkida. Kõik tulevad, nõuavad, kiljuvad ja kaovad.»

Seda ütlemist Tuule mäletab: nii öeldi ka tookord... Ring on täis.

Tüdruk kehitab veidi abitult õlgu ja küsib:

«Palun ütelge, kuidas... abikaasa tervis on?»

«On kah kuidagi... nagu ikka. Aitäh küsimast. Loo kui bussi peale marssima hakkate, tulge veel korra läbi.»

«Jah. Head aega.»

«Head aega.»

Tuule läheb läbi kontoriruumi ja tal on kurgus klop. Ta ei näe, kuidas kolm naist pilke vahetades talle järele vahivad, ta ei pane neidki tähele, kes talle trepil vastu tulevad; keegi müksab teda kogemata ja ütleb midagi, kuid tüdrukuni see ei jõua.

Saanud paarkümmend sammu astuda, tuleb talle vastu keegi kahupäine noormees, kes tirib enda järel kummirataste käru. Alles siis, kui Tuule on temast möödunud, tajub ta, et kärus olid filmikarbid. Tüdruk käändub ruttu ümber ja hõikab:

«Heil!»

Noormees vaatab tagasi ja jääb seisma.

«Kas... kus Maidu on?» küsib Tuule.

«Maidu? Kes?»

«Kinomehaanik, Mait Rahe.»

«Ah Mait... Mait läks linna tööle, kinosse «Võit».»

Selge... Väga selge, noogutab Tuule, noormees ootab kas temalt veel midagi küsitakse ja läheb siis edasi. Kullapaneb ta uue afiši üles, mõtleb tüdruk, ei tea, mis film see võiks olla? Tuule uskus mõnikord filmide pealkirjadesse nagu ennetesse, seda eriti nooremana; kui tuju oli halb ja ühe või teise keeruka probleemi kallal kanget peamurdumise jooksis ta kinokuulutusi lugema — ja nii mõnigi «Lootust tee» või «Aeg armastada» tundus ütlemata tähendusrikkas ja aitavana... Praegu ta tagasi ei jookse ja nõnda ta ei saagi teada, et neljapäeval linastuva filmi nimi on «Kõik on läbi»; päris hea, et ta seda teada ei saa, kindlasti oleks see teda valusasti riivanud.

Järgmisel päeval, kui Tuule ärklikabinetis pabereid koristab ja sahtleid tühjendab, tuleb Raun. Poiss teab juba kõik ja küsib ilma pikema jututa:

«Mis sulle pähe löi, miks sa tahad ära põgeneda?»

Tuule ei ütle kohe midagi, kulgi ta on sellele lugematuid kordi mõtelnud, kuidas ja mida Rauni küsimusele vastata.

«Tuule, räägi ometi, ära mängi tummal!»

«See — see on minu oma asi.»

Raun tuleb laua juurde ja toetub kätega lauale.

«Miks? Milleks? Sinust ei saa ükski normaalne inimene aru!»

Tuule suunurk tõmbleb ja ta vastab tasa:

«Ma ei saa enam ise ka endast aru.»

«Mis on siis lahti? Kas mina olen milleski süüdi?»

Sellele küsimusele Tuule vastata ei taha ja ta kordab:

«Ma ei saa enam ise ka endast aru.»

«Juba ütlesid seda!»

«Ja sellepärast peangi minema, kõik.»

«Selles asjas ei saa ju enam midagi muuta, kas sa tõesti ei mõista, asja tuleb võtta täie selge aruga —»

«Võtangi. Võtangi selge aruga. Ja lähen.»

«Lõplikult?»

«Lõplikult.»

«Ja... ja me ei kohtu enam kunagi?»

Tuule rapulab pead.

«Sa oled lihtsalt hull!»

«Kui hull, siis hull, peaasi, et sina hull ei ole.»

«Ei kavatsegi! Kas sa tõesti arvad, et su minemajooksmine midagi muudab? Me peame kogu sellest prahmakast ise oma jõududega üle saama —»

just niimeelt. Oma jõududega. Seda ma tahangi.»

«Selleks ei pea Valiverest jalga laskma!»

muidugi mitte, sina saad nii, mina ei.»

«Sina hingepiinades sa vaevled?! Ühe vanamuti pärast —»

«!» karjatab tüdruk ja hüppab püsti. Raun tõmbab tult käed laualt ja astub sammu tagasi. Tüdruku nägu läigivad palavikuliselt ja ta ütleb: «Sina ei tee mulle midagi selgeks ja mina ei tee ka sulle. Ärme raiskame aega.» Tuule ei suuda kauem Raunile otsa vaadata ja ta läheb poisile selja.

«...» Rauni käed puudutavad tüdruku keha.

Tuule hüppab nagu ussist nõelatuna eemale.

«Mait! Mine palun ära, jäta mind rahule, mine ruttu,»

«...» ei lähe. Neli seisavad laulmas ja ta on väga häbi.

«...» küsib poiss nörd nörd.

«Ja sul ei ole mulle rohkem enam mitte midagi ütelda.»
Tuule väristab pead, ootab, et kindlasti öeldakse nendele midagi halba, nõnda halba, et kergem oleks ükski jätta kuid seda ei tule, enam ei tule midagi, Tuule selja taga kostavad sammud ning ust paigutades kaovad need kumades mööda puutreppi alla. Ja Tuulel on hirmus kahju, et Raun enam midagi ei ütelnud, sest tülis ja karjudes oleks hulga kergem lahku minna... oleks ju?

Pärast Rauni lahkumist läheb aega, enne kui ta unustab oma sahtlite kallale asuda suudab. Ta tõstab enda ette vana kõvas kõites kaustiku, avab ja vahib kaua esimese lehe külje sissekannet: «Valivere rahvamaja kroonika. Alustatud aastal 1921.» See tuleks Maimu Markusele tagasi anda, kuid on selge, et ta sellega toime ei tule. Istuda seal häärvoodi kõrval ja vaadata temaga tõtt — ei, ta ei suuda seda. Ta otsustab kroonika siiasamasse suurde sahtlisse jätta ja räägib sellest enne lahkumist esimehele. Ta vaatab oma käega tehtud viimaseid sissekandeid. Jah, tema pole see, kes Oskar Hanseni ja Maimu Markuse tööd edasi viinud, tema tähelend on läbi, ka tema on see, kes tuli, nõudis, kiljus ja kadus, nagu esimees ütles.

Kui Tuule järgmisel pärastlõunal alla saali külakapelli proovi läheb, pole seal peale Selda kedagi. Tüdruk vaatab imestunud kella.

«Teisi polegi veel?» küsib ta ja aimab sedamaid, milles on asi.

Nõnda ongi.

«Ega tulegi,» kostab partorg.

Tuule vaikib lõõdult.

«Kümne päeva pärast keerad ju ukse päriselt lukku, eks? Rahvas arvas, et mis nad enam ikka kokku tulevad, kõik jääb niikuinii katki.»

Tuule noogutab mõistvalt.

Selda paneb oma suured käed tüdruku õlgadele ja vaatab talle otse silma.

«Tuule...»

«Mul ei ole midagi ütelda, palun, ära küsi, palun väga, ära küsi.»

«Sa oled suur mõistatus,» ohkab Selda. «Kas kuidagi aidata ei saa?»

«Ei.»

«Ma ei oska kohe midagi kosta. See tuli nagu välgest taevast. Kui ometi põhjust taipaks! Kas sul juhtus siin kellegagi —?»

Selda näeb Tuule paluvtörksat pilku ja ohkab uuesti.

«Ise tead.» Naine patsutab tüdrukule õlale, läheb ukse juurde, vaatab tagasi ja ütleb: «Noh... Igatahes... Kapell lanab tehtud töö eest... ja soovib palju õnne töös... ja isiklikus elus!»

Selda muigab virilalt ja lahkub.

Valiverelased oleksid nagu omavahel kokku leppinud, sest järgmisel päeval ei tule rahvatantsuharjutusele samuti ühtki last. Päev hiljem kauplusesse minnes näeb Tuule oma lapsi karjalauda juures kula mängimas ja hõikab:

«Tiiul Ilmel Enrikl!»

Lapsed katkestavad mängu ja vahivad tema poole.

«Miks te eile proovi ei tulnud?»

Vahetatakse pilke ja vaikitakse.

«Miks?» küsib Tuule, kuigi ta teab põhjust juba ette ja talle on päris ükskõik, mida vastatakse. Või siiski ei ole?

Väike linalakk Tiiu jookseb Tuule juurde ja seletab asjalikult:

«Ema ütles, et enam ei saa, sa lähed meilt ära. Kas sa tõesti lähed päriselt ära?»

«Ma pean, midagi ei ole teha,» ütleb tüdruk. «Olge siis ilusasti ja...» Lapse sinisilmad uurivad juhendajat tõsiselt ja Tuule teeb, et minema saab; ta tunneb ennast väga räbalasti.

Aga ka kolmandal päeval ei jäeta teda rahule. Kui ta kultuurimajja jõuab, kostavad saalist kitarri helid ja ta astub saali. Tema ansamblipoisid istuvad — kes lava serval, kes toolidel. Aivar kisub suitsu, Ivo pinistab tasa kitarri... Tuulet märgates mäng katkeb.

«Jõudu,» ütleb tüdruk tasa, «mis te siin teete?»

Poisid vahetavad pilke. Aivar kohmab:

«Mõtleme, mida oma eluga peale hakata.»

«Pole ju kedagi, kelle alla pugeda,» lisab Ivo. «Viisul on oma punt, Koosal ka.»

«Tuleb vist pillid kappi panna.»

«Mis sa enda lõbuks ikka pinistad.»

«No-noh,» püüab Tuule vapper olla, «ärge nii saamatud ka olge, küll te midagi välja mõtlete.»

Keegi ei vasta talle sõnagi.

«Ma pean minema,» väldib Tuule poiste pilke, püüab naeratada, viipab ja tahab saalist väljuda.

Akki hõikab talle keegi peenikese häälega järele:

«Emake, miks sa meid maha jätsid?!»

Kes hüüdis? Autojuht Aivar? Kombainer Ivo? Elektrik Enn? Abiturient Vallo?

Hüüdele järgneb kõmav tige naer. Kitarrilt kõlab vali lõpetav akord.

Tuule pageb üles ärklituppa ja surub käed näole.

Lõppakord. Lõpp, lõpp, lõpp!

Mitu korda käib Tuulet koristaja Alma piinamas ega saa kuidagi kaugemale mälestustest, kuidas nad siin kahekesi kraamima hakkasid ja kui kenaks lõpuks kõik sai: Tuule kuulab ja noogutab, lõpuks ei pea enam vastu ja käreab peaaegu tigidalt:

«No aitab juba! Mis te sest — kogu aeg ikka ühte ja sama! Ma ei taha! Jätke mind rahule, olge hea!»

Kohkunud Alma kaob toast. Aga kas trepikojas ei kostnud nuttu? Tuule närib huult, tal on Almast kahju, aga ta teeb südame kõvaks ja õigustab ennast: kellel minust kahju on? Kes mind saab aidata? Ise pean toime tulema, ise, ainult isel

Kõigele lisaks valutab ta südant ka metsavahi pärast. Kuidagi ei tahaks talle külla minna. Ei taha juba selle pärast, et nad on mitu korda Raunist rääkinud ja Heino Liipal pole vist raske aimata, kes selle lahkumise taga seisab. Aga tõtt rääkida ei saa ja poolik tõde on veelgi mõttetum! Kuid ühel õhtupoolikul ilmub metsavaht ise Lagedale ja nüüd peab Tuule end kõvasti kokku võtma.

«Ja mina mõtlesin veel,» räägib Heino Liipa, «et tõmbame suvel mõne hea mehe abiga su lauda maha, saame ära, siis on küttepuid mitmeks aastaks omast käest võtta.»

Tuule püüab mitte ulguma hakata ja pärib, kuidas Polla ja Mariina elavad.

«Eks neil igav hakka,» arvab metsavaht. «Nüüd oli ikka kedagi oodata, Polla istub alatihti värava kõrval ja vahib tee poole, ei mina tea, mida või keda ta seal ootab.»

Tuulele teeb lausa füüsilist piina, et metsavaht midagi ei päri ja lõpuks ta ei suudagi karjatamata jätta:

«Miks sa... midagi ei küsi? Miks sa midagi ei küsi?»

Kui mõttetu oli see hüüe! Niikuinii pole küsijale ühtki vastust kuskilt võtta...

Heino Liipa silmitseb rahutut tüdrukut ja lausub:

«Kui inimesel on midagi rääkida, siis räägib ta ise, pärimised ainult piinavad.»

Tuule naeratab.

«Sõimatagi võiks vähemalt...»

Metsavaht naeratab, aga see pole tema lai ja soe muhe-lus, see naeratus on nukker ja temas on hüvastijätt.

«Küllap tead isegi, et ka see ei aita.»

Ja pärast metsavahi lahkumist on Tuulele lõplikult selge, et teda tõesti ei aita miski — ei Selda ohe, ei väikese Tiidu lõsine pilk, ei Alma nutt ega metsavahi kurb naeratus... Ei miski.

Ja varsti on seegi kõik ainult mälestus. Parem veel, kui niisugused mälestused hoopiski kaoks — milleks valu ja piin?

Aga mida siit Valiverest üldse kaasa võtta, mida ainult kaunina mäletada võiks?

Võib-olla legend Pühast ojast ja muinasjutt kuldsest ratsust?

Nii vähe?

Aga kas seda nõnda vähe ongi, kas seda pole temasugusele isegi küllalt — ons tal üldse õigust midagi rohkemat lahta —?

Purunenud klaas

Nüüd kirjutab Tuule koju isale kirja ja palub endale ning oma asjadele laupäeval järele tulla. Lahkumise tegelikust põhjusest pole paberil muidugi midagi, sest nüüd, kus Tuule on töö ja tõde Tuule maha jätnud, ei jäägi tal teist võimalust kui luisata midagi kohalikest vastuoludest ja tingimuste puudumisest, milledest lubab suusõnal pikemalt rääkida. Kuna tal on nüüd vaba aega küllaga, siis jõuab ta koduste jaoks mitu versiooni välja nuputada ning tal on isegi parasjagu tegemist, millise kui kõige usutavamana kasuks lõplik otsus langetada.

Kui isalt tuleb telegramm, et ta jõuab laupäeval umbes kella kümneks, algab reedel pakkimine.

Kõigepealt sätitakse üks tühi kohver voodile ning suur kandekott keset tuba. Aga peagi läheb käiku ka teine kohver.

Tegelikult ei edene pakkimine kuigi hästi. Korduvalt käib tüdruk toa, köögi ja esiku vahet edasi-tagasi, võtab mingi asja, viib teise ruumi, jätab lauale ja läheb midagi muud otsima.

Teises kohvril leiavad oma paiga plüüskaru ja ema pilt. Tükk aega on köögis jändamist. Ta pakib taldrikuid,

tasse ja muud, peab pikalt aru, kas homme hommikul on tal veel kruusi vaja või ei.

Raamatud võib küll ära panna, neid tal ju enam vaja pole. Kotti rändavad «Sõja ja rahu» kõik neli köidet ja Tuule mõtleb, kas ta enne surma üldse jõuabki sellest jagu saada...

Äkki jääb tüdruku pilk peatuma oma esimesel lilleaasil — krobelistest klaasist mahlapurgil, milles veel juba närtsimas Maidu alpikannid, mis poisi kuuldes ilusaks kildetud said. Miks ma pidin talle valetama? mõtleb Tuule purki kõõki viies, miks ma üldse viimasel ajal nii palju valetan; ta viskab lilled solgiämbrisse ja valab ka purgi-vee sinna, ma ei ole ju selles ise süüdi, mind on nii kaugelt viidud, kinnitab ta endale toas purki kandekoti nurka peites, aga kas ma nüüd enam ei saagi teisiti ja hakkabki üks luiskamine teise otsa käima? valutab ta südant, kõhitades kandekoti kõrval ja piilub kolist vahtivat purki, justkui võiks see talle midagi väga olulist pajatada.

Ja vist pajatabki, tüdruk võtab purgi uuesti kätte ja jääb seda vahtima ning läbi klaasi justkui võlumunast paistavad talle vastu hetkepildid möödunust — bussisõit Valiveresse, vahejuhtum bussipeatuses, vanapagan surnuaias, Linda, esimene kodu, vastuvõtt esimehe juures, Maidu, pidu Viljus... Tuulel on äkki tunne, nagu kuuleks ta helisidki. Algul on need päris nõrgad, siis aga lähevad üha valjemaks ja valjemaks. Kas see pole mitte külakapelli «Vanaisa polka»? Ja kas nüüd ei hakka sellest üle kostma nalaansambli «Oh kui kaunis on hommik»? Aga mis mütsud need on? Ja kilked? Aa, see on ju väikeste rahvatantsijate «Lõkketants»! Sedamaid liitub kõige eelnevaga akordioni-soolo ja sellest hakkab võimukalt vali rokk üle kõlama... Kuid see aplaus? Kust see tuleb? Mille peale? Ja mille järsku kõik kõrvu jõudev muutub segapudruks — kipub oma kakofoonilisuses lausa kurdistama? Tuule kõrist tuleb valuline karje. Kohe on kõik kadunud — ümberringi on vaikus, on ainult pakitud kohvrid ja kükakil tüdruk, klaasipurk käes.

Tuule ajab end püsti, jätab purgi lauale ning hakkab toa akna eest kardinaid maha võtma. Kuidas Maimu Markus küsis? Kas tal pole mõni kord tulnud pähe mõtet siit-jalga lasta? Mida tema vastas? Algupoole mõnel korral küll. Algupoole, algupoole... Tuule käed väsivad ja ta lasenad hetkeks rippu. Aga mida Maimu Markus põgenemisest rääkis? Põgeneda jõuab alati, ainult et endale tuleb täpselt

selgeks teha, kas põgenetakse teise või iseenda cest... Oli vist nõnda? Vist küll... Aga tema, mida teeb nüüd tema? Kelle eest tema pageb?

Samas ronib päike pilve tagant välja ja pimestab tüdruku silmi. See ka veel! Ta rapsab kardina lahti, kargab toolilt maha, topib kardina sügavale koti põhja. Aken on lage ja tuppa voolab hele soe päikesevalgus.

Kuradile see päike, mõtleb ta, istub kaksiratsi keset tuba olevale toolile, süütab sigareti, puhub suitsu lae poole ja raputab tuhka põrandale — pole siin enam midagi hoida ega hoolitseda vaja!

Jah, oleks temaga tol viimasel kohtumisel seal ärklitoas teisiti käitunud! Mõni hea sõna poetatud, midagi südamlikku või sooja öeldud... Kas see oleks midagi muutnud? Kas ei jätnud tema äramineku mõte üsna ükskõikseks, kas sellest koguni rahuldust ei tuntud? Tunnistaja kaob ja plats on puhas... Kas oli nõnda? Või tahab ta ise praegu ainult mõelda, et see nii oli? Aga mis tal üle jääb? Kuidas saab ta siin edasi olla, inimestele otsa vaadata ja ühest nagu katkust eemale hoida?

Ta jääb vahtima Maidu kingitud jändrike mändidega pilti. Kas ta peab selle kaasa vedama, et too kodus kogu aeg Valiveret näkku karjuks?

«Intsi Intsi!»

Hele lapsehää! hõikab kuskil väljas.

«Intsi, Intsi!»

See on päris lähedal, kas mitte õues?

Tuule läheb välja. Värava juures käib ringi ja otsib midagi tema väike linalakk rahvatantsija Tiitu.

«Tiitu! Mida sa otsid?»

Tiitu vahib täis sügavat muret Tuule poole ja seletab poolnutuselt:

«Intsi, kiisut.»

«Sinu oma või?»

«Minu jah.»

«Miks ta siin peaks olema?»

Tiitu tuleb Tuule juurde ja on suur õnnetus ise.

«Me tulime Aivari ja Heliga käima... ma võtsin Intsu korviga kaasa, et viin metsa jalutama... siis istusime maha ja jäime sipelgaid vaatama... ja Intsu on korvist kadunud!»

«Mis sa ütled,» vangutab Tuule osavõtlikult pead. «Aga kus te viimati olite?»

«Siinsamas tee ääres, sinu värav paistis, me tahlsime Heliga külla tulla, aga Aivar ütles, et ei maksa.»

«Miks ta nii ütles?» küsib Tuule puudutatult.

«Ma ei tea,» lööb Tiiu hooletult käega ja hakkab ringi vahtima. «Intsu, Intsul!»

Ints! See nimi ka veel... Veab ikka juhus lugusid kokku!

«Mina küll pole näinud,» lausub Tuule. «Eks vaadake hoolega ringi, kuhu ta siis ikka kadus, ehk lesib kuskil mätta peal ja võtab päikest.»

«Kui ma Intsut ei leia, siis... siis...» Tiiu jääb vait ja hakkab nuuksuma.

«No-noh, ära nuta, küll sa leiad,» lohutab Tuule, aga äkki tunneb ta vajadust pärida: «Aga mis siis on, kui ei leia?»

Tiiu vaatab oma märgade silmadega Tuulele traagiliselt otsa.

«Siis... ma ei saa sellest kunagi üle, mitte kunagi,» Tiiu on natuke aega vait ja lisab siis nõnda vanainimeselikult, et Tuule jääb plikale jahmunult otsa vahtima: «Ma kannan seda endaga surmani kaasas.»

Tuule ei jõua midagi vastata, tüdruk kaob värava taha ja tema hülled segunevad teiste laste hõigetega.

Ma ei saa sellest kunagi üle... Ma ei saa sellest kunagi üle! Tuule on hämmastuses: tervelt kahe nädala jooksul pole ta kordagi nõnda mõelda osanud! See on ju tõsi! Ta ei saa sellest ju kunagi üle — jooksku kui tulistvalu eest ära, pagegu kas või päris maailma otsa, lootku narrilt, et mis selja taga, see unustusehõlmas ja mälestusena kauge või koguni kadunud... Vastupidi: mida enam ta eemal on, seda rohkem kõik temaga jääb — Valivere elu, Valivere surm ja Valivere armastus. Alles oli selgemast selgem, et just surma ja armastuse pärast tuleb minna — et edasi elada suuta... Ma ei saa sellest kunagi üle! Ma ju ei saa sellest mitte kunagi üle! Kuidas sai ta loota, et lahendamatus on lahendus?!

Ja nüüd see tuleb. Sama järsku ja lõpuni mõllemata kui tuli otsus linnast pageda, sama äkki ja ootamatult sünnib uus. Siinsamas. Praegu. Kohe.

Tuule tormab nagu milleski tõugatuna esikusse, haarab jopi selga, jookseb välja, võtab seina najalt jalgratta, tõstab värava taha, hüppab sadulasse ja kihutab küla poole.

Kunagi hiljem ei suuda ta meenutada, mida ta sõidu ajal mõtles.

Ta jõuab metsast välja, juba paistabki keskusehoone,

nüüd on ta asfaltteel, mis otse mõisa treppi viib; ta hüppab rattalt maha, lükkab selle vastu seinale ja äkki — äkki kuulleb selja tagant meeste valju naeru.

Heki juures pingil istub grupp mehi, Tuule jääb nagu naelutatult seisma: teiste hulgas on Raun. Nad pole teda märganud, nende naer ei käinud tema kohta, aga kui nüüd Raun tüdrukut märkab ja tema poole vahtima jääb, katkeb naer, kõik vaikivad ning vahivad uudishimulikult trepi ees veidi kummalises poosis, justkui poole sammu peal võluväel tardunud tüdrukut.

Tuule ja Raun vaatavad teineteist ja ehkki neid lahutab oma nelikümmend meetrit, ütlevad nende ilmed üksteisele rohkem kui kunagi varem.

Tuule tunneb, et ta ei saa kohe trepist üles joosta, ei, ta ei page.

Raun tuleb tüdruku juurde.

«Mis nüüd?» küsib poiss, vaatab Tuulele silmadesse ja äkki on talle kõik selge.

Nad seisavad eesrindlaste stendi kõrval otse Raun Hints'i foto juures.

«Lähed räägid ära?» küsib Raun.

Tuule noogutab sõnatult.

«Ei lähe,» ütleb poiss.

Tuule teeb paar sammu trepi poole, kuid Raun haarab käsivarrest ja tõmbab teda tagasi.

«Lase lahti.»

«Ei lase.»

«Lased küll.»

«Ei lase.»

«Ma karjun.»

«Ära tee end naeruväärseks. Lähme siit heaga eemale.»

«Ei.»

«Lähme.»

«Ma ei tule.»

«Tuled küll.»

Raun hoiab Tuule käsivarrest nõnda tugevasti kinni, et tüdrukul on valus, poiss püüab teda jõuga kõrvale vedama hakata, kuid nüüd teeb Tuule midagi niisugust, mille peale ta veel sekund tagasi ei tulnud: ta tõstab oma vaba käe ja virutab rusikaga klaasi Rauni foto ees puruks.

Poiss laseb Tuule käe ehmunult valla, mehed pingil vahivad nende poole ja Tuule käest purskub verd.

Nad vahivad sõnatult teineteisele otsa.

Tuule otsib terve käega taskuräti ja mässib selle oskamatult ümber haava.

«Eest ära,» ütleb tüdruk.

Raun seisab jahmunult ja vahib tüdrukut näoga, nagu märkaks ta teda esimest korda elus.

«Eest ära,» kordab Tuule.

Raun kõhkleb, vaatab maha — ja astub kõrvale.

Tuule läheb temast mööda ja hakkab mööda treppi üles astuma. Ta ei tunne üldse valu, ta mõtleb hoopis, et kui ta kunagi ammu-ammu esimest korda sellel trepil seisis, oli tal vist tunne, et kunagi tähendab see trepp talle midagi väga tähtsat... Aga trepp pole kunagi nii pikk olnud kui praegu.

Tuule jõuab ülemise astmeni ja sirutab vasaku käe lingi poole.

Akki kostab selja tagant hääli:

«Tuule!»

Tuule ei tea miks, aga ta jääb seisma, vasak käsi lingil, parem, verine, surutud koos punaseks värvunud rätiga vastu rinda; ta seisab ja ootab, taipamata isegi, mida.

Mõne sammuga on Raun üleval ta kõrval.

«Tuule...» hingeldab poiss ja tahab tüdruku kätt lingi küljest lahti tõmmata. Tuule ei lase: tema sõrmed on tugevasti lingi külge klammerdunud. «Tuule... Ma — ma lähen ise.»

Tuule vaatab Raunile otsa ja tema käsi laseb pikkamisi lingi lahti.

«Ma lähen ise,» kordab poiss, otsib Tuule pilku, tõmbab ukse lahti ja kaob majja.

Tuule seisab, keha pingul ja haarab vasaku käega paremast kinni. Ta ei tunne ikka veel valu. Ja ta ei märka sedagi, et rätt on üleni punaseks tõmbunud. Ega sedagi, et mehed on pingilt tõusnud ja ligemale tulnud. Ja ta ei mõtle midagi.

Tuule keerab uksele selja ja hakkab aeglaselt trepist alla tulema.

Ja alles nüüd lõtvub keha ning terav valu jõuab tema teadvusse.

Aga ta ei näe vahtivaid mehi, ta ei vaata oma kätt, tema pilk pöörduv maha ja ta märkab, kuidas pürunenud klaasi tükkidelt päikesekiired vastu sädelevad.